

Serbestî

Siyasi Fikir Dergisi

Sayı: 4 • Mar.Nis.May 1999 • 3.500.000-TL.

ÖCALAN VAKASI

- Ahmet Zeki Okçuoğlu • Mehmet Erbaş
- Kendal Nezan • Daniella Mitterand • Matthew Hand
- Michael Howard • Josef Joffe • Osman Aydın • Al-Majalla

Kürtlerin Demografik Devrimi ve Sosyo-Politik Etkileri *Mehrdad R. Izady*

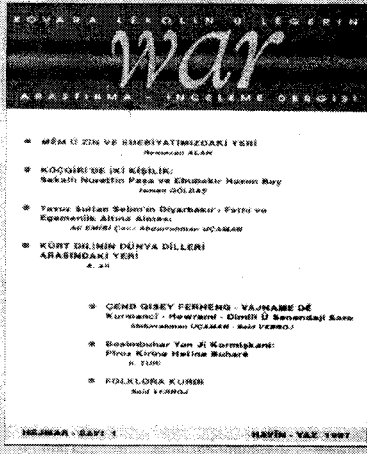
Kürt Nüfusu, "Saatli Bomba" *İ. Şerif Vanlı*

Silahların Gölgesinde: Türk Dış Politikası ve Kürt Sorunu *Henri J. Barkey*

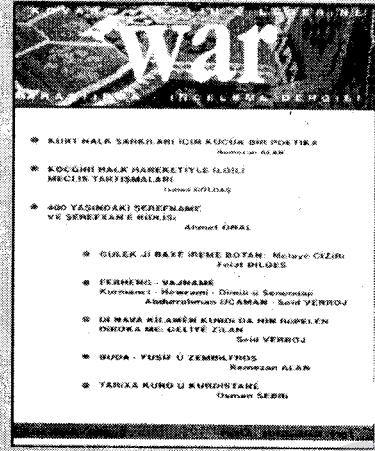
Kürdistan Yahudileri *Shifra Epstein*

- Rebwar Fatah • Dilşad Barzani • Ö. Özmen • Süleyman Nazif
- Harputlu H.B. • Helmuth von Moltke • Patrick Cockburn

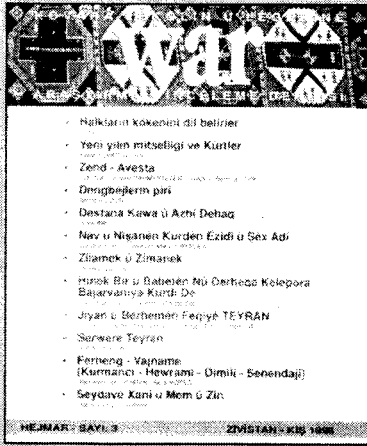
Bir Cinayetin Anatomisi

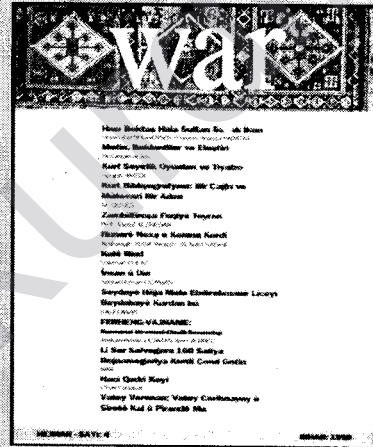
* War, warê lêgerîn û lêkolînên liser çanda kurdî ye.

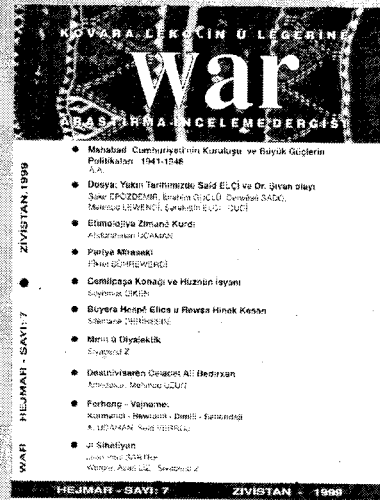
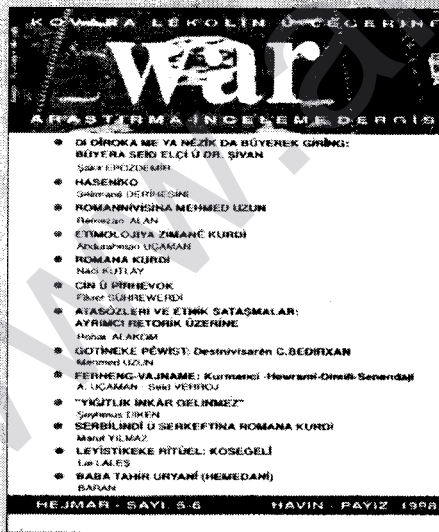
* War, navnîşana ziman, dîrok, folklor, edebiyat û hûner e.

* War, bi amac û seretayên xwe, jibo lêgerînvan û lêolînvanan warekê teze û nû ye.

* War, nav û dengê çandeka bindest û gedexekirî ye.

Kazım İsmail Gürkan Cad. Hamam Sk. Yavuz Han No: 3 Kat:3/3 Cağaloğlu / İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

Editörden	2	
Bir Cinayetin Anatomisi Ihsan Sabri Çağlıyangil	4	
Türk Generalleri Öcalan'ın İdam Kararını Verdi	8	
Güneydoğu Sorunuyla İlgili Bir Dizi Kavramın Kullanılması Yasaklandı Erbil Tuşalp	9	
DOSYA		
Kürtlerin Tarihi Bir Kez Daha Tekerrür Ediyor Ahmet Zeki Okçuoğlu	10	
İhtilafhların "Siyasi Çözümü" Osman Aydın	16	
Abdullah Öcalan ve PKK: Kelinetalist Bir Simbiyoz Mehmet Erbaş	19	
Bir Kürdün Macerası Öcalan Olayı ve Yunanistan Michael Howard	30	
Eski Medya Halkı Güneşin Altında Kendine Bir Arıyor	36	
Kürtlere Adalet Yok Kendal Nezan	41	
Kürtlerin Yok edilmek İstenmesine Neden Karşıyım Danella Mitterand	44	
Öcalan Olayı ABD'nin Türkiye Politikası Üzerinde Yeniden Düşünmeyi Gerektiriyor		
Jonathan Randal	46	
Türkiye AB'ye Katılacaksa, Kürtlere Haksızlık Yapmaktan Vazgeçmelidir	48	
Yitirilmiş Bir Fırsatın Kırık Penceresi Josef Joffe	49	
Kürdistan Yahudileri Shifra Epscein		51
Ciddi Bir Siyasal Hatayı Düzeltmenin Zamanıdır Mattehew Hand	54	
ABD Kürtlere Silah Desteği Sunuyor Patrick Cockburn	56	
Güneydeki Çatışmalara İlişkin Dilşad Barzani'nin Açıklaması	58	
Kürtlere Karşı Seferberlik Helmut von Moltke	59	
İstanbul'daki Kürt Hamalların ve Amelelerin Sağlık Şartları Harputlu H.B.	61	
"İzmir Kürdistan Değil" Sileyman Nazif	62	
Kürt Sorununda Bir Muhasebe E. Özmen	63	
DOSYA - 2		
Kürtlerin Demografik Devrimi ve Sosyo-Politik Etkileri Mehrdad R. Izady	66	
Kürt Nüfusu , "Saatli Bomba" ve Baskının Toplumsal ve Kültürel Etkileri İ. Şerif Vanlı	76	
MED-TV Lisansının İptali; Şiddetin Kışkırılması mı? Yoksa Silah Satışının Karşılığı mı	91	
Dr. Rebwar Fatah		
Silahların gölgesinde: Türk Dış Politikası ve Kürt Sorunu Henri J. Barkey	92	
Kronoloji	106	
Enligsh Summary	120	

Editörden

“Sıkıntılı Bir Dünya”

Soğuk savaştan sonra dünya yeni bir ‘sıkıntılı’ döneme mi giriyor ? Newsweek dergisi, bir hafta önceki (Mayıs 23, 1999) sayısının uluslararası baskısında kapak konusunu ‘Sıkıntılı Bir Dünya’ manşetiyle verdi. Kosova Savaşının Washington’un Pekin ve Moskova ile ilişkilerini sarstığını belirten Newsweek, Rusya’nın hem ekonomik hem politik bir kaosa düşmesi ve Çin’in Amerikan eylemlerine öfke göstermesiyle ABD hegemonyası döneminin sona ermek üzere olduğuna dikkat çekiyor. Newsweek, “Amerika yönetiminin şu anda karşı karşıya kaldığı çıkmaz, think-thankların muhtemelen ‘soğuk savaşın sonunun sonu’ olarak adlandırılacağı olguyla başa çıkmak olduğuna işaret ederken, süper güçlerin arasındaki gerilimin bir çok sinir uçlarının Kosova’ya dayandığına vurgu yapıyor.

NATO’nun 24 Mart’tan bu yana Yugoslavya’ya karşı başlattığı ağır hava bombardımanı, Miloseviç’in pes etmesiyle durdu ve bıçak sırtı bir barış planı sürecine girdi. NATO’nun falso lu atışlarından mülteci kampları, sivil ulaşım araçları ve Belgrad’ta bulunan elçilikler de nasibini aldı. Bu da baştan beri NATO hareketine karşı olan Rusya ile Çin’i çileden çıkardı.

Kosova sorunu bütün yakıcılığıyla gündemdeyken, bir çok uluslararası politik gözlemci, siyaset ve devlet adamı Kosova’nın Kürdistan için emsal teşkil ettiğini belirtmekte; ABD’nin ve NATO’nun müdahalesi gerektiren yerlere ilişkin Kürdistan bir turnosal kağıdı gibi değerlendirilmektedir. “Neden Kosova’ya, neden Kürdistan’a değil?” sorusu ABD Kongresinde de gündeme geliyor. Yine Newsweek’ in Mayıs 31, 1999 sayısında yer alan ABD Dışişleri Eski Bakanı Henry A. Kissinger’in “Yeni Dünya Düzensizliği” başlıklı makalesinde, ABD’nin Çin ve Rusya ile karşılaştığı sorunları ve krizleri irdeliyor. Kissinger, makalesinde NATO’nun insani müdahale doktrini çerçevesinde Kosova’ya müdahale ettiğini ancak böyle bir müdahaleyi daha önce Cezayir, Sudan, Ruvwanda, Kafkasya ve Kürt bölgelerinde yapmadıklarına dikkat çekerken, bu müdahalenin kriterinin ne olduğunu soruyor.

İronik olan ise Türk devleti, bir yandan Kürtlere yönelik etnik eritme politikasını sürdürürken ve Kürt orijinini çağırıştıran sözcükleri bile yasaklarken diğer yandan, NATO’nun Miloseviç’in etnik temizlik politikasına karşı başlattığı operasyonda yer almasıdır.

Henry J. Barkey “Silahların Gölgesinde: Türk Dış Politikası ve Kürt Sorunu” adlı makalesinde, konuyu geniş bir yelpazede

irdelerken, Türk devletininin Kürtlerin her talebini terörle özdeşleştiren bir strateji izlediğini ve bu stratejinin Kürt sorununu Ankara’ya karşı kullanmaya hazır olan Rusya, Suriye, İran ve Yunanistan’dan tutun da, Kürtleri giderek mazlum gören ve bu yüzden de ahlaki bir ikileme yüz yüze gelen Avrupa ve ABD’ye kadar, herkesin Türk ve Kürt politikasında aktif bir şekilde yer almasına yol açtığına işaret ediyor. Bu önemli makaleyi Serbesti’de okuyabilirsiniz

Kürtler Yeni Bir Yüzyıla Girerken

Sıkıntılı bir dünyanın en sıkıntılı yeri, Ortadoğu’nun ortasında güneyiyle-kuzeyiyle- doğusu ve batısıyla sürekli bir sıcak çatışmanın alanı olan Kürdistan, gerek barındırdığı enerji kaynakları, gerekse jeopolitik konumu gereği büyük güçlerin ilgi odağı olmaya devam ediyor. Ancak bir yüz yıl boyunca bu coğrafyada kurulan ittifaklarda ve görüşülen hesaplarda Kürtler hep kurban edildiler ve hep kaybettiler. Fakat Kürtler makus talihlerini yeni bir yüz yıla ve yeni bir milenyumde taşımak istemiyorlar artık. Bu konuda, Londra’da Arapça yayınlanan AL MAJALLA dergisinde çıkan “Eski Medya Halkı Güneşin Altında Kendine Bir Yer Arıyor” başlıklı makale çarpıcıdır; bu makaleyi Serbesti’nin okurları için çevirdik.

Moral Değerler ve Öcalan’ın Tercihi

15 yılı aşkın bir süredir, amansız bir silahlı mücadele yürütüldü ve hala devam ediyor. Bu savaşın bilançosu Kürtler açısından her yönüyle çok ağırdır. Savaşı yürüten PKK’nin lideri İmralı adasında yargılanmaktadır. Duruşmanın ilk gününde -basında çıkan haberlere göre- yabancı basın ajanslarının merkezlerinden Mudanya’daki muhabirlerine ilk soruları, “Öcalan Che Guevara gibi mi davranıyor?” olmuş. Ancak muhabirlerin merkezlerine gönderdikleri haber ve yorumların ortak başlıkları “Abdullah Öcalan, Türk Mahkemesine Canının Bağışlanması İçin Yalvardı” şeklinde oldu.

Che Guevara’nın gerisinde bıraktığı miras, moral değerler açısından, Küba devriminden daha önemlidir ve etkisi daha çoktur. Yabancı ajansların Mudanya’daki muhabirlerine sordukları soru, moral değerlerin çöküntüye uğradığı bir çağda belki salt Kürtlerin değil, bütün dünyanın yeni bir Che Geuvara asaletine duyduğu özlemin bir ifadesidir. Ancak burada beklentilerden daha çok tercihler esastır. Abdullah Öcalan’ın ana tarafı hep Türk ve güçlüydü, baba tarafı ise Kürt ve pısrıktı. Öcalan da tercihini hep ana tarafından yana koydu. İşte asıl anlaşılması gereken nokta budur. Bu nedenle Öcalan ana tarafını hep yüce

gördü, baba tarafını da hep aşağıladı. Nihayetinde savunmasında da “bir alfabeti bile olmayan”, “geri feodal değerlerle yaşayan”, “üçte biri hasta, üçte biri delirmiş, üçte biri tutsak,” bir toplum devlet kurar mı, bunun imkanı var mı?” diyor.

Öcalan’ın ne ifade tutunaklarında, ne savunmasında ve ne de mahkemede söylediklerinde, Kürtlerin haklı davasına vurgu yapan bir ifadeye rastlamak mümkün değil tam tersine Kürtleri aşağılayan bir üslup var. Öyle anlaşılıyor ki Öcalan’ın o kadar güvendiği ve demokrasinin güvencesi olarak gördüğü Türk Genel Kurmayı, onu aldatıyor. Al Watan Al Arabi dergisinin 12 Mart 1999 tarihinde yayınladığı bir habere göre, daha Mart’ın başında, Türk generalleri Öcalan’ın kaderine ilişkin bir toplantı yapmışlar ve bu toplantıda, Öcalan’ın idam edilmesi yönünde oy birliğiyle karar almışlar. Bu haberin detayını Serbestî’de bulabilirsiniz.

Tragedya ve Komedya

Göz yaşları ne kadar adil? Öcalan’ın mahkemesinde, hakiminden izleyicilere kadar “şehitler” için bolca göz yaşı döküldü. Öcalan’a şehitlerin hesabı soruldu. Öcalan özür diledi ve şehit yakınlarının acılarını paylaştığını söyledi. Nihayetinde mahkemeler hesap sormak ve vermek içindir. Ancak mahkemelerin tümüyle olmasa da adil olma gibi sorunları da vardır. Acaba, meme uçlarının tespih taneleri gibi dizildiği ve kulaklarından kolye yapılıp boyunlara takıldığı genç Kürt erkek ve kızları için de birilerinin özür dilediği ve hakimnin göz yaşı döktüğü bir mahkeme hiç kurulacak mı?

Ahmet Zeki Okçuoğlu, baştan beri Abdula Öcalan’a ilişkin bu mahkemenin usulüne ve esasına ilişkin itirazlarını dile getirdi ve yasadışı, fiili engellerle savunmanın engellendiğini bütün dünyaya haykırdı. Okçuoğlu, adil ve açık bir yargılamanın olmayacağı ve ortada bütün dünya kamuoyunun gözleri önünde oynanmak istenenin bir komedi olduğunu ve bu komedi de figüran olmak istemediğini belirterek davadan çekildi. Ahmet Zeki Okçuoğlu’nun bu sürece ilişkin “Kürtlerin Tarihi, Tekerrür Ediyor” başlıklı makalesi, mahkeme öncesi sürece ışık tutuyor.

**

PKK’nin iki yıldan beri izlediği eylem çizgisi; siyasallaşma çabaları ve PKK’de olası değişmelerin neler olabileceği konusunda, Mehmet Erbaş “Abdullah Öcalan ve PKK: Klientalist Simbiyoz” başlığı altında farklı bir bakış açısıyla Öcalan’ı ve PKK’yi mercek altına alıyor. Michael Howard Öcalan’ın İtalya’dan çıkışıyla başlayan ve Türkiye’ye getirilmesine kadar olan süreci bir dedektif gibi araştırmış ve Öcalan’ın serüvenine ilişkin bir çok detaylı bilgiyi Howar’dın “Bir Kürdün Macerası” adlı makalesinde bulabilirsiniz. Bu arada Öcalan’ın Türkiye’ye getirilmesi sırasında, İsrail’in Öcalan’ın yakalanmasında rolü olduğu iddiasıyla, Kürtler İsrail’e karşı öfkeli gösterilerde bulunmuşlardı. Bunun üzerine İsrail-Kürt Dostluk Derneği tarafında bir değerlendirme yapıldı. Yapılan değerlendirmede Mossad’ın Öcalan olayında bir rolü olmadığı açıklanırken, diğer yandan İsrail’in Türkiye’yle ilişkilerinin Kürtlerin aleyhine işlediğini belirtiyor ve İsrail’ in Kürtlerle ilişkisini düzeltmesine dikkat çekiliyor.

Umarız bu değerlendirme yazısı dikkatinizi çeker. Ayrıca bu sayıda Shifra Epstein’in “Kürdistan Yahudileri” yazısı Kürt Yahudileri hakkında ilginç bilgiler içeriyor.

Daniella Mitterand, “Kürtlerin Yok Edilmesine Neden Karşısın?” diyor ve anlatıyor. Son nefesine kadar Kürtlerin mücadelesinin yanında olacağını belirten Mitterand, “Eğer barbarlığa karşı direniş teröristlikse, o zaman Fransız halkını zalimlere ve zorbalara karşı direnişe çağıran ‘Marseillaise’ marşını yasaklamamız gerekiyor.” diyor. Kendal Nèzan, “Kürtlere Adalet Yok” başlıklı yazısında Kürtlerin ulusal ve uluslararası düzeyde uğradıkları adaletsizliklere dikkat çekiyor. The Independent gazetesinin yazısında NATO’nun, Sırların Kosovalı Arnavutlara dayattıkları etnik temizlik kadar korkunç olan diğer etnik dehşetlerin önüne geçemediği yönündeki başarısızlığına dikkat çekerken, “Bu anlamda Kürtlerin kaderi belki de en dokunaklı örneklerden biridir.” saptamasında bulunuyor. The Independent’ in “Türkiye AB’ ye Katılacaksa Kürtlere Haksızlık Yapmaktan Vazgeçmelidir” başlıklı yazısını Serbestî’de bulabilirsiniz. Ayrıca yine Independent gazetesinde çıkan “ABD Kürtlere Silahlı Destek Sunuyor” haber-yorum yazısını da okurlarımızı bu konuda bilgilendirmek amacıyla çevirdik. Ayrıca Dilşad Barzanî’nin Güney Kürdistan’ın son durumuna ilişkin yaptığı bir açıklamayı da Serbestî’nin sayfalarında bulabilirsiniz.

Osman Aydın “İhtilafların ‘Siyasi Çözümü” başlıklı makalesinde taraflar arasındaki ihtilafın giderilmesi konusundaki imkanlara dikkat çekiyor.

Kürtlerin Nüfus Bombası

Profesör Dr Izady, “Kürtlerin Demokrafik Devrimi ve Sosyo-Politik Etkileri” adlı çalışmasında, Kürtlerin nüfusunu ve artış oranlarını akademik bir disiplinle, rakamlar ve tablolarla dünden bugüne devam eden gelişim seyrini ortaya çıkarırken, 2050 yılına kadar tahmini sonuçlarını da veriyor ve bunun sosyo-politik etkilerine dikkat çekiyor. Izday Türkiye’deki Kürtlere tavsiye mahyetinde şunları söylüyor: Demografinin bir ironisi olarak, ne Kürt generalleri ne de Kürt politik liderleri, tam tersine Kürt anneleri halkının geleceğini güvenceye alacaktır. Bu yüz yıllık mücadelenin kazanılması için, en azından Türkiye’deki Kürtler, savaşmak yerine sadece sevişmelidir.” Yine bu konuda Profesör İsmet Şerif Vanlı, “Kürt Nufusu, ‘Saatli Bomba’ ve Baskının Toplumsal ve Kültürel Etkileri” başlıklı araştırmasında, büyüyen, dinamik Kürt nüfusunun önüne geçmek için bölge devletlerinin izledikleri etnik kırım politikalarına geniş yer veriyor.

Okurlarımıza önemli not: Karşılaştığımız maddi zorluklar nedeniyle bu sayı epey gecikti. Bu zorluklardan dolayı Serbestî’yi aylık değil iki ayda bir yayınlamayı uygun gördük. Ayrıca Serbestî’nin ağır maliyeti yüzünden fiyatını 2. 500.000 TL’den 3.500.000’a çıkardık. Umarız Serbestî’nin seçkin okurları bizi anlayışla karşılayacaklardır.

Yeni bir sayıda buluşmak dileğiyle, esen kalın▲

Mehmet Sanrı

Bir Cinayetin Anatomisi*

Ihsan Sabri
Çağlayangil*

Yıl 1937

Şükrü Sökmensüer, Atatürk döneminin ünlü Emniyet Genel Müdürlerinden.

Birgün beni çağırdı.

“Atatürk Diyarbakır’da Singeç Köprüsü’nü açmaya gidecek,” dedi.

O tarihte Seyit Rıza, Dersim’in lideri. Aynı zamanda Peygamber sülalesinden geliyor kendisi. Seyit Rıza’nın bir de dini vasfı var.

Fırat, Şeytan Köprüsü denen mevkide dört metre kadar daralır. Derinliği de deniz gibi 17 metre olur. Burada bir köprü yapmışlar. Köprünün başında bir karakol. Karakolda da otuz üç askerimiz var. Askerlerin başında İsmail Hakkı adında bir yedek teğmen.

Köprüye Dersimliler bir baskın düzenliyorlar. Baskında karakol yakılıyor ve otuz üç askerimiz de şehit ediliyor.

İşte bu olay, Dersim İsyanı’nın başlamasıdır.

Atatürk olayla ilgileniyor ve ilgililere kesin talimat veriyor: “Bu meseleyi kökünden hallediniz.”

Elazığ’da o tarihte Müfettişi umum-i Hüseyin Abdullah Akdoğan paşa var.

Malatya Emniyet Müdürlüğü’nden Ankara’ya tayin edilmişim. Vali İbrahim Etem Akıncı. Şövalya, çeteci bir adam. Demirci Efe ile birlikte Kurtuluş Savaş’ında çete kurmuş. Vali, vekâlete şifre çekmiş. “Emniyet Müdürüm Ankara’ya tayin edildi, biz Elazığ’a gidip Dersim Harekâtı’nı birlikte görmek istiyoruz” diye. O zaman bu olayı ile ilgili türlü rivayetler var.

Uzatmıyalım, biz Ankara’dan müsaade istih-sal edilerek Vali Akıncı ile birlikte Elazığ’a varıyoruz. Müfettişi umum-i Abdullah Paşa’nın mi-safiri oluyoruz. İsteğimizi anlatıyoruz kendisine “Dersim Harekâtı’nı incelemek istiyorum”. Paşa bize “İyi ki geldiniz” diyor. “Ben de yarın orada bir mevkiye gideceğim. On beş gün önce tercü-man aracılığı ile asilerle konuştum. Kendilerine aşiretlerinin başı olan kişileri teslim ederseniz harekâtı durduracağız,barış yapacağız dedim. Yarın da son gün. Gideceğimiz mevki biraz tehlike-li. Ne olacağı belli olmaz. İsterseniz sizi de alabilirim,” dedi.

Yemek yedik. Zeytinyağlı sıcak bir yemek. Ben alışkın değilim, hastalandım. Ateşim otuz sekiz. Ama olayı da kaçırmak istemiyorum. Hasta hasta önceden belirlenen hareket sahasına varmak için yola çıktık.

Asilerle Karşı Karşıya

Önümüzde ve arkamızda birer kamyon. Biz ortadayız. Kamyonun birinde askerler var. Diğ-erinde fırından yeni çıkmış sıcak sıcak ekmekler. Yollar devriye dolu. Devriyeler mevzilenmiş. Bu arada devriyeler bize yanlışlıkla ateş de açtılar. Önlendi.

Geleceğimiz yere geldik. Yüksek bir yerden aşağıya indik. İndiğimiz yere silahlı askerler dizildi. Abdurrahman Paşa muhtemel bir pusuya kar-

*) Dönemin Dışişleri
Bakanı

şı önlemler aldırması. Benim yanımda fotoğraf makinesi var.

Bir süre bekledik. Ortalarda kimseler yok. Bağırarak çağırdık, bir tercüman çıktı ortaya.

Abdullah Paşa:

- Geldiniz mi? dedi.

- Geldik, dediler.

Ortaya göğsü bağı açık, uzun boylu levent adamlar çıktı.

Abdullah Paşa gelenlere çuvalarla ekmeği dağıttı. Açtılar. Hemen ekmekleri kırıp yemeye başladılar. Kalanları da koyunlarına soktular.

Paşa onlara sordu:

- Listede yazılı olanları getirecek misiniz?

- Üç kişi hariç, on iki kişiyi getireceğiz, dediler.

Abdullah Paşa "Olmaz," dedi. Onlar da son derece kararlı bir biçimde,

- Paşam nidek, olmazsa olmaz, dediler.

Asiler dağlara sağınmışlar. Bir mavzerli, bir alayı durdurur. Paşa onlara biraz sert: "Devletle baş edemezsiniz," dedi ve ekledi:

- Niçin teslimetmiyorsunuz?

İçlerinden en uzun boylu olanı öne çıkı.

- Bir kadının tek kocası olur. Şimdi siz hükümsüz. Askeriniz var. Bugün buradasınız. Bunları size veririz, alır gidirsiniz. Biz yarın yine onların elinde kalırız. Bunlar, bu ağalar bizim külümüzü attırırlar. Siz Dersim'e geremiyorsunuz. Jandarmanızı sokamıyorsunuz.

Abdullah Paşa, durdu, düşündü, sonra tercümana şunları söyledi:

- Ben Kastamonuluyum. Kastamonu'nun tarihini bilir misiniz? Şehrin ortasından bir dere akar. Etraf birden bire dağ gibi meyillendir. Vaktiyle bir tarafından Kast'lar öte tarafında Tuman'lar varmış. Kenti bunlar kurmuş. Bunun için "Kastuman" demişler, kelime zamanla Kastamonu olmuş. Ben Tuman tarafındayım. Tuman da zamanla Demenan olmuş. Sizin aşiretinizde bugünkü Demenan. Siz benim akrabamsınız. Atalarımız bir yerde buluşurlar.

Yapmayın. Size on beş gün daha izin vereyim. Gidin ve on beş gün sonra bu listedekileri getirin dedi.

O listede Seyit Rıza da var. Ve teslim etmeyecekleri üç kişiden birisi de Seyit Rıza. Ben bu sırada olayın resimlerini çektim.

Döndük.

Erkan-ı Harp, Kurmay Albay Neşet Bey..Çanakkale

Valisi olduğumda bu zatı Çanakkale garnizon kumandanı olarak buldum.

Asilerle konuşmaktan döndüğümüzde Neşet Albay bize "Bu işleri hep Seyit Rıza yapıyor. Seyit Rıza, Peygamber sülalesinden değil. Kendisine küçükken hastalık gelmiş. Ailesine demişler ki; bunu kundağı ile kiliseye götürün, bırakın, sabahleyin alın, birşeyi kalmaz.

Denileni yapmışlar. Bırakıp sabahleyin almışlar. Rivayete göre çocuklar değişmiş. Meşet Albay iddia ediyor ki, Seyit Rıza Peygamber sülalesinden değil.

O Seyit Rıza büyümüş. Şeytan Köprüsü'nü yakmış. Dini lider olmuş. Dersimlilerin başına geçmiş, isyanı da o idare ediyormuş.

Bu olaylardan sonra Ankara'ya döndüm. On beş günlük ikinci müddet bitmiş, Abdullah Paşa'ya listedekilerin teslim etmemişler.

Aradan aylar geçit Seyit Rıza ve çevresi yakalandı. Mahkemeleri sürüyor. İşte bu sırada Atatürk Diyarbakır'daki Murat Suyu üzerindeki yeni yapılan Singeç Köprüsü'nü açmaya gidecek, Elazığ'a gelecek. Karayoluyla Singeç Köprüsü'ne geçecek.

Emniyet Genel Müdürü Şükrü Sökmensüer Bey bana diyor ki "Atatürk, Singeç Köprüsü'nü açmaya gidecek.

Dersim hareketi bitti. Beyaz donlu altı bin doğulu Elazığ'a dolmuş. Atatürk'ten Seyit Rıza'nın hayatını bağışlamasını isteyecekler. Beyaz donluların Atatürk'ün karşısına çıkmalarına meydan vermeyelim."

1937 yılında resmi tatil günü cumartesi öğleden sonra. Atatürk pazartesi günü Elazığ'a gelecek. Bizden istenenler "asılacak asılsın" ve Atatürk'ün karşısına Beyaz Donlular çıktığı zaman iş işten geçmiş olsun.

O dönemde Elazığ Valisi Şefik Bey, Savcı Hatemi Senihi Bey, Emniyet Müdür Serezli İbrahim Bey, savcı yardımcısı arkadaşım.

Şükrü Sökmensüer "Sivillerden Emniyet Genel Müdürlüğü'nün siyasi şubesinden istediklerini al. Atatürk'ün istasyondan halkevine kadar korunması da size ait" dedi. Başta Macar Mustafa olmak üzere altı kişi alıp yola çıktım. Trenle Elazığ'a vardım. Emniyet Müdür İbrahim Beye gittim. Savcı için "kural dışı bir şey

yapmaz, mümkün değil” dedi.

Savcıya gittim. Durumu kendisine anlattım. Bu konuda Adalet Bakanlığı’ndan da şifre aldığını, ama mahkemelerin cumartesi tatil olduğunu, tatilde ise sonuç almanın mümkün olmadığını bana bildirdi. Ve ekledi:

“Ben de mahkemeleri etkileyemem.”

Oysa, biz mahkemenin kararını Atatürk gelemeden evvel vermesini ve geldiğinde Seyit Rıza meselesinin kapanmış olmasını istiyorduk. Ben bunu halletmek için Hükümet tarafından buraya gönderilmiştim.

Savcı yardımcısı hukuktan sınıf arkadaşım. Bana “Sen valiye söyle bu savcı rapor alsın gitsin, ben senin istediğini yaparım.” dedi.

Biz mahkemenin tatil günü işlemlerini ve alınacak sonucun infazını istiyorduk.

Savcı rapor aldı. Arkadaşım vekil olarak savcının yerine geçti.

Mahkeme hakimini evinde buldum. Gittiğinde mahkemenin aldığı kararı yazdırıyordu. Hakimle konuştuk. kendisi kararı daktiloya çekti. Devir, CHP devri. Herkes çekiniyor.

Hakim bana “Cumartesi mahkeme toplanmaz, ancak pazartesi günü mahkemeyi toplar. kararı veririz. Salı günü de idam hükümlerini yerine getiririz,” dedi.

O zamanlar dördüncü bölgede temyiz hakkı yok.

Abdullah Paşa, Sıkıyönetim Kumandanı olarak kararı tasdik edecek. O da “Yukarıdaki karar tasdik olunur” demiş, basmış boş kağıda imzasını. Yukarıya “Abdullah Paşa’nın idamı” diye yazsanız kendisi asılacak.

Hakime dedik ki:

“Bu dediğiniz gün Atatürk geliyor. Maksat hasıl olmuyor ki.”

Hâkim “Başkaca bir şey yapılamaz” diyerek kestirdi attı. Ben de kendilerine sordum:

“Sizin saat 17.000’den sonra davaya devam ettiğiniz olmuyor mu?”

“Ooo, çok oluyor. Gün oluyor, dokuzlara onlara kadar çalışıyoruz,” cevabını verdi.

**Benim tüylerim diken diken oldu. Bu yaşlı adam rap-
rap yürüdü. Çingeneyi itti. İpi boynuna geçirdi. Sandal-
yeye ayağı ile tekme vurdu, infazını gerçekleştirdi.
Oğlu yaşında bir subayı öldürecek kadar katı yürekli
olan bir insanın bu mukadder akıbetine acımak zor.
Ama ihtiyarın bu cesaretini takdir etmekten kendimi
alamadım.**

“ Eee sonradan beş saat ihlal ediyorsunuz da baştan beş saat ihlal etseniz, olmuyor mu? Yani pazar akşamı sahurdan sona mahkemeyi açarız.” “Pazartesi günü 00.24’den başlıyor,” dedim.

Hâkim:

- Elektrikler kesiliyor, dedi.

Ona da çare bulduk. Otomobil farları ile hapishaneyi aydınlatırız. Halkeyine lüksler koyarız.

Hakim bu defa:

- Samiin yok, dedi.

Ona da çare bulduk. Samiin de getiririz.

- Kaç kişi asılacak?

- Onu karardan önce söyleyemem dedi. Ama ekledi:

- Savcı 27 kişinin idamını istedi.

- Biz ona göre mi hazırlığımızı yapalım?

- Bilemem, dedi.

Beni Asmaya mı Geldin?

Ceza İnfaz Kanunu her asılanın ayrı bir yerde asılmasını, asılanların birbirine görmemesini emrediyordu. Bu şartı da yerine getirmeye çalıştık. Her meydana dört sehpa kurduk. Vali bir de çingene cillat buldu. Gece 12.00’de hapishaneye gittik. Farlarla çevreyi aydınlat- tık. Mahkemenin 72 sanığı var.

Sanıkları aldık. Mahkemeye götürdük. Çingene de geldi. Adam başına on lira istedi, “Peki”, dedik.

Sanıklar Türkçe bilmiyor. Mahkeme kararı açıklandı. Yedi kişi ölüm cezasına çarptırılmış; sanıklardan bazıları beraat etmiş, bazıları da çeşitli hapis cezaları almıştı.

Kararlar okununca hakim ilamda idam lafını kullanmadığı ve ölüm cezasına çarptırılmaktan bahsettiği için verilen hükmü iyi anlamadılar.

“İdam tünne” diye bir vaveyle koptu.

Biz Seyit Rıza’yı aldık. Otomobilde benimle Polis Müdürü İbrahim’in arasına oturdu. Jeep jandarma karakolunun yanındaki meydana durdu.

Seyit Rıza sehpaları görünce durumu anladı.

- Asacaksınız, dedi ve bana döndü.

- Sen Ankara’dan beni asmak için mi geldin?

Bakıştık. İlk kez idam edilecek bir insanla yüz yüze geliyorum. Bana güldü.

Savcı namaz kılıp kılmayacağını sordu. İstemedi. Son

sözünü sorduk.

- Kırk liram ve saatim var. Oğluma verirsiniz, dedi.

Bu sırada Fındık Hafız asılıyordu. Asarken iki kez ip koştı. Ben Fındık Hafız asılırken Seyit Rıza görmesin diye pencerenin önünde durdum.

Fındık Hafız'ın idamı bitti. Seyit Rıza'yı meydana çıkardık. Hava soğuktu ve etrafta kimseler yoktu. Ama Seyit Rıza meydan insan doluymuş gibi sessizliğe ve boşluğa hitap etti.

- Evladı Kerbelaylı. Bı hataylı. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir, dedi.

Benim tüylerim diken diken oldu. Bu yaşlı adam rap rap yürüdü. Çingeneği itti. İpi boynuna geçirdi. Sandalyeye ayağı ile tekme vurdu, infazını gerçekleştirdi.

Oğlu yaşında bir subayı öldürecek kadar katı yürekli olan bir insanın bu mukadder akıbetine acımak zor. Ama ihtiyarın bu cesaretini takdir etmekten kendimi alamadım.

Asabım çok bozuldu. Emniyet Müdür'ne, "Ben üşüdüm otele gidiyorum" dedim.

Seyit Rıza asılırken ilerden oğlunun da sesi geliyordu:

- Kulun kölen olam. Sığırtmacın olam. Gençliğime acıyın, öldürmeyin beni!

Atatürk'ten Papara Yedim

Ben çok kötü olmuşum. Otele döndüm iki daktilo sayfası yazı yazdım. Yazının başına da "Bi hataylı. Evladı Kerbelaylı. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir" yazdım.

Fakat biz bu işleri belki zamanında halledemeyeceğiz diye, Atatürk bir gün sonra Elazığ'a geldi. Treni gece kör makasa çekmişler. Uyuyormuş, kendisini uyandırmamışlar. Ben sabahleyin Atatürk'ün treninden çıkan Ulus muhabirine yazdığım yazıyı okudum. Benden istedi. "Basmazlar," dedim. "Ver," dedi. Sonradan Şükrü Kaya'ya okumuşlar. "Olmaz" demiş. Bu sırada "Atatürk seni çağırıyor" dediler. Gittim, kahvaltı ediyorlardı. Bana bir resim gösterdi. Seyit Rıza'nın sehpa da salanırken resmi çekilmiş.

- Bu resim ne Emniyet Müdür? dedi.

- Haberim yok, dedim.

- Öyleyse maiyetine hakim değilsin dedi ve ekledi. Çabuk git bu resmin negatifini bul, basılanları imha et.

Gittim, araştırdım. Bizim sivil polisimiz Macar Mustafa, ben idam yerinden ayrılırken resim çekmiş.

Bir yerlerde bastırılmış ve Şükrü Kaya'nın yaverine vermiş. Şükrü Kaya'da Atatürk'e iletmiş. O kısa konuş-

mada anladım ki, Atatürk bu olayları detaylı olarak bilmiyor. Bu tür olayları da sevmiyor. Ve Atatürk demokratik tavırlı bir insan.

Ben hemen camları negatifleri basılanları imha ettim. Resimlerden ikisini sakladım. Atatürk'e gittim. Resimlerden birini kendisine uzattım.

- Emriniz yerine getirildi, dedim.

- Hepsi imha edildi mi?

- Edildi efendim. Yalnız iki tanesini sakladım.

- Ne olacak onlar?

- Müsade ederseniz birini zat-ı devletlerine vereceğim, birini de kendime alıkoyacağım.

- Sen bu resimleri ne yapacaksın ki?

- Müsaade ederseniz ilerde anılarımı yazacağım.

Atatürk, "Peki. Bana ayırdığını ver," dedi. Verdim. Ve Atatürk trenden Halkevine hareket etti. Arabasından binmedi. Beyaz donluların arasından yürüyerek geçti. Benim ellerim cebimde ve iki elimde de tabanca yürüyorum.

Beyaz donlular hiçbirşey söylemeden bakıyorlar. Biri adım atsa, hemen önleyeceğiz.

Neyse, Atatürk sağ salım Halkevine geldi ve buradan Singeç Köprüsü'ne hareket etti. Ben de katileydim. Atatürk'ün Özel Kalem Müdürü Vedid, "Görevin var mı?" dedi.

Benim zaten canım sıkkın. "Atatürk'ten papara yedin mi?" "yok," dedim. "Öyleyse, Harput'ta Arap Baba'ya gidelim" dedi. Biz gittik ve çabuk döndük. Atatürk de Singeç Köprüsü'nden akşamüstü döndü.

Çarıncağır Atatürk'ün treniyle Ankara'ya döneceğim. Ama o arada araştırdım. Atatürk'ün treninden önce bir yolcu treni var. Onunla gitmeye karar verdim.

Singeç Köprüsü'nün açılışından akşamüstü dönen Atatürk'ün Halkevi müsamere salonuna aldılar. Koltuk arkalarındaki boşluğa masalar kurulmuş, yenilip içiliyor.

İsmail Müştak Bey de sahneye çıkmış, Güneş-dil Terorisi'ne ait konuşma yapıyor. Ben o sırada Şükrü Sökmenşür'e yolcu treni ile dönmek istediğimi söyledim. "Olur" dedi. Ben tam gitmeye hazırlanırken Atatürk durumu izlemiş, ya da öğrenmiş. Belki de benim gönlümü alacak, "Hayır, bizim için gelen, bizimle gider" demiş, izin vermemiş.

Trende

Saat on oldu. Trene bindik. Ankara'ya dönüyoruz. Atatürk sofrada ve yolda. Devlet Demiryolları tarikiyle

şifreler geliyor. Cevdet Demirok da İçişleri Bakanlığı'nın özel kalem şefi.

Yollara bomba konursa diye baştan bir pilot tren geliyor. Bomba konmuşsa pilot tren havaya uçacak. Bir istasyonda şifre geldi. Abdülmuttalip Bey'den geliyor. Siyasi müsteşardan. Sivas mebusu. O zamanlar her bakanın Meclis'te siyasi müsteşarı var. Bir çeşit parti komiseri. Cevdet Demirok şifreyi açtı.

"Sayın bakan asayiş normal. TBMM komisyonları normal çalışmalarına devam ediyor" diye uzunca bir tekmil veriyor şifrede. Trendeki sofraya sürüyor. Ata'nın yanında Celal Bayar var. Bayar başvekil. Sofrada Sabiha Gökçen de bulunuyor. Ben olayı uzaktan gözlüyorum.

Demirok şifreyi Şükrü Kaya'ya verdi. Şükrü Kaya okudu, cebine koydu. Atatürk, Kaya'dan sordu.

"Nedir o?" diye Kaya da "Normal bilgi şifresi" dedi. Atatürk, Kaya'ya, "Verin bana bakayım" dedi. Şifreyi aldı okudu. Rengi kaçtı. Kızdığı zamanlar karşısındakilere "Beyefendi" derdi.

- Beyefendi ne zamandan beri İçişleri Bakanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni denetliyor, dedi.

Şükrü Kaya, "Böyle bir yetkimiz yok. Sadece bilgi veriyor," dedi.

Atatürk sesini daha da yükselterek.

- Şu andan itibaren siyasi müsteşarlık mülğadır. Derhal tebligat yapınız. Tren Ankara'ya vardığında da hiçbir müsteşar karşılamaya gelmesin.

Ne gariptir, tren Ankara'ya girdiğinde Abdülmuttalip Bey, Atatürk'ün karşılamaya gelmişti.

*Başlık tarafımızdan konulmuştur (s.n)▲

Kaynak: İhsan Sabri Çağlayangil, Anılarım

Yıl 1999

Türk Generalleri Öcalan'ın İdam Kararını Verdi

(Al Watan Al Arabi, 12-3-1999)- Avrupa'nın önemli bir ülkesinin Ankara Büyükelçisi hükümetine bir rapor gönderdi. Sözkonusu rapor, Büyükelçi ile üst düzey bir Türk askeri yetkilisinin arasında yapılan görüşmeye ilişkindi. Bu özel görüşme Türkiye'de tutuklu bulunan PKK lideri Abdullah Öcalan hakkında yapılmıştı.

Büyükelçinin gönderdiği rapora göre, üst düzeyde bir Türk askeri yetkilisi, Öcalan hakkında şunları söyledi: "Öcalan yargılanır yargılanmaz idam hükmü, hemen ya asılarak ya da kurşuna dizilerek infaz edilecektir ve idam sahnesi, - tıpkı Romanya Başbakanı Nikolay Çavuşesko'nunki gibi- filme alınacaktır ki, hem Kürtler, hem Türkler ve dünya kamuoyu tarafından bilinsin ki bu adamın işi bitti. Böylece Kürtlerin ve Türklerin tarihinde bir süreç kapanacaktır."

Büyükelçi raporunda, askeri yetkilinin Öcalan hakkındaki sözlerini aktarırken, bölücü bir örgütün lideri, vatanı ihanet eden ve 30 bin kişinin ölümüne sebebiyet veren Öcalan'ı hiçbir pazarlık konusu yapmayacaklarını söylediğini belirtti. Büyükelçi devamla "Öcalan'ın idamı Türkiye'nin savunma, ekonomik ve diplomatik sorunlarından daha önemlidir. Türkiye bu konuda kimi Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinin bozulmasından Türkiye'ye yönelik terör eylemlerine kadar, bir dizi soruna tahammül etmeye hazırdır." dediğine işaret etti.

Askeri yetkili, Büyükelçiye Öcalan konusunu askeri bir zirvede değerlendirdiklerini ve yapılan değerlendirme sonucu, oy birliğiyle Öcalan'ın idamına karar verdiklerini belirtmiş. Abdullah Öcalan cezaevinde yaşamını sürdürdüğü takdirde, onun bu durumu, yandaşlarını kimi yabancı ya da Türk yetkililerinin Öcalan'ın serbest bırakılması karşılığında rehin almak için, harekete geçireceğini belirten askeri yetkili, "Ayrıca Öcalan'ın yaşaması Türk halkının çoğunluğunun istemlerince de aykırıdır." demiş.

Büyükelçi, "Bu demektir ki Abdullah Öcalan daha yargılanmadan siz onun idam hükmünü vermişsiniz?"

Askeri yetkili Büyükelçiye şu cevabı verir:

Öcalan'ın Türk devletine ve vatandaşına karşı gerçekleştirdiği terör eylemleri ve bu eylemler için kimi Arap ve yabancı ülkelerden aldığı destek nedeniyle ille de yargılanması gerekmiyor. Bu nedenle o idamı dafalarca hak etmiştir.

Güneydoğu Sorunuyla İlgili Bir Dizi Kavramın Kullanılması Yasaklandı

Erbil Tuşalp*

TRT'de toplam 195 sözcüğün "Türkçe'nin yapı ve işleyişine ters düştüğü gerekçesiyle yasaklanmasından 14 yıl sonra, kamu yayıncılığı yeni bir yasak dönemine girdi. İçişleri Bakanlığı, kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan basın açıklamaları ve yayın faaliyetleri başta olmak üzere iç ve dış kamuoyuna yansıyacak tüm etkinliklerde bazı kavramların kullanılmasını bir genelgeyle yasakladı. Bakanlık Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı'nın genelgesinde, "kullanılması mahzurlu" görülen terimler yerine hangilerinin kullanılacağı saptandı. "İleride tartışma ve istismara neden olacak kavramların kullanılmaması amacıyla yapıldığı belirtilen düzenleme, Vali Erol Çakır imzasıyla, İstanbul'daki kamu kurum ve kuruluşlarına tebliğ edildi. TRT ve AA'ya bildirildi

Kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileriyle yapılan çalışmalar sonunda saptanan "kullanılması "mahzurlu" bir dizi terim yerine kullanılması gereken terimler tek tek belirlendi. İçişleri Bakanlığı Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı'nın 26 Nisan 1999 tarih ve 096 sayılı yazısında belirtilen "mahzurlu" olan ve bunların yerine kullanılması istenen terimleri içeren genelgenin TRT ve Anadolu Ajansı'na da gönderildiği öğrenildi.

SAKINCALI

Gerilla (kır gerillası, şehir gerillası) asi
Peşmerge, mülteci
İsyan, Kürt isyanı, Kürt ulusal kurtuluş savaşı,
Kürtlerin özgürlük mücadelesi, Kürt ayaklanması,
Silahlı kalkışma, başkaldırı
PKK, KAWA, KUK, Apocu, bölücü çete,
ayrılıkçı güçler
Operasyon, temizlik hareketi, güvenlik hareketi,
huzur hareketi, hareketi
Komutan, vali, kaymakam
Kürt, Kürt Türkleri, Kürt ırkı, Kürt vatandaşı
Kürt soylular, Kürt kökenliler, Kürt soylu
vatandaşlar, Kürt soyundan halk
Geçici olarak silah bırakma, ateşkes

Barış çağırısı
Apo tazminatı, PKK tazminatı, terör
Kürt tazminatı
Güney Kürdistan
Kuzey Kürdistan
Botan, Amed, Dersim, Serhat, eyaleti

Botan (.....) komutanı, sorumlusu
Apo
Milis
terörist işbirlikçisi
Örgüt üssü, kampı, karargahı (yurtiçinde)
Örgüt önderi, Örgüt lideri, PKK lideri, bölücü başı
Örgütün lider kadrosu / kadrosundan
Bölücü terör örgütü, bölücü terör örgütü PKK
Bölücü örgüt / bölücü
Marksist Leninist örgüt, Marksist Leninist PKK

İnsanlığa karşı suç

Öcalan'ın Roma yürüyüşü
Boşaltılan köyler / yakılan köyler
Güneydoğu halkı, Güneydoğu Anadolu halkı, Doğu ve
Güneydoğu Anadolu halkı
Sürgünde Kürt parlamentosu
Kürt milletvekili Kürt parlamentosu, milletvekili / üyesi
Kürt bayrağı, sözde Kürt bayrağı
ERNK bürosu
ERNK ARGK
Ulusal Meclis / Eyalet Meclisi,nci Kongre
Düşük (alçak) yoğunluklu savaş
Terörist timi / bölümü vb.
Kürt Devleti
Kürt liderler / liderleri

UYGUN

Terörist, terörist unsur, eşkiya, haydut
Kuzey Iraklılar, sığınmacılar
Terörist faaliyetler

PKK terör örgütü, kanlı terör örgütü,
cinayet şebekesi
Teröristlerin ve suçluların aranması,
suçluların takibi
Bir yetkili
Türk vatandaşı
Türk vatandaşı / bölücü çevrelerce Kürt
olarak isimlendirilen vatandaşlarımız
Terörist faaliyetlere ara verme, silahlı
terörist eylemleri geçici olarak durdurma
Terörist faaliyetlere geçici ara verme
Olağanüstü Hal Bölge görev tazminatı

Kuzey Irak
Türkiye'nin doğusu
Şırnak - Van - Hakkari yöresi, Bingöl - Muş
Diyarbakır yöresi, Erzincan - Tunceli -
Elazığ yöresi
Teröristlerin yöre sorumlusu
Terörist Öcalan
Terör örgütüne yardım ve yataklık yapanlar,

Terörist barınağı, terörist yuvası
Bölücü elebaşı terörist başı, örgüt başı
Terör örgütü sorumlularından
Terör örgütü, terör örgütü PKK
Terör örgütü / terörist
Terör örgütü, terör örgütü PKK. Not:
Örgütün Marksist Leninist olduğu konusu yüz
yüze temasta yurtdışında kullanılabilir
Terör suçu, cinayet - katliam suçu, toplu
katliam suçu
Terörist başının Roma'ya /İtalya'ya sığınması
Terk edilen köyler, halkın terk ettiği köyler
Türkiye'nin doğusundaki vatandaşlarımız

PKK terör örgütü güdümündeki toplantı
Terör örgüt elemanı
Terör örgütünün sembolü
Teröristlerin iribat bürosu
Terörist örgütün alt birimi
Terörist toplantısı
Terörle mücadele
Terörist grubu
Kuzey Irak'taki oluşum
Kuzey Iraklı aşiret ağaları / reisleri

*) Gazeteci
(Bu yazı 20 Mayıs
1999 tarihli Milliyet
gazetesinden
alınmıştır.)

Kürtlerin Tarihi, Bir Kez Daha Tekerrür Ediyor

Ahmet Zeki
Okcuoğlu*

Sadece Türkiye değil, belki de insanlık tarihinde Abdullah Öcalan davası kadar dikkatleri üzerinde toplayan bir başka dava yok. Bu dava ile ilgili Asrın Davası nitelendirmem bu nedenle genel kabul gördü. Aylar boyunca dünyanın dört bir tarafından insan hakları savunucuları, hukukçular, medya mensupları, siyasetçiler gelerek dava ile ilgili görüşmeler yaptılar.

Akın akın gelen bu insanlar dürüst bir yargılama yapıp yapılmayacağını, yargılamadan nasıl bir sonuç çıkacağını, Öcalan'a idam cezası verilmesi halinde bu cezanın infaz edilip edilmeyeceğini, en önemlisi de Abdullah Öcalan'ın bu davada nasıl bir tutum sergileyeceğini öğrenmeye çalışıyorlardı.

Öcalan davasına duyulan bu ilginin nedeni kuşkusuz ne Öcalan'ın şahsı, ne de yıllarca peşi sıra koştuğu hükmünü yitirmiş fikirleriydi; ona ve davasına duyulan bu ilgi ve merakın nedeni, üstlendiği misyondu. Mustafa Barzani'den sonra tüm Kürt dünyasını etkileyen bir karizmaya sahip ikinci kişi olan Öcalan ve davasına gösterilen bu yakınlık, Kürt meselesinin dünya kamuoyunda gördüğü sıcak ilginin tezahürü idi. Bu dava nedeniyle dünyanın dört bir tarafından Türkiye'ye koşanlar, esas olarak bu yargılamanın, Türkiye ve Ortadoğu'da çözüm bekleyen Kürt meselesi bakımından ne gibi sonuçlar doğuracağını anlamaya çalışıyorlardı.

Öcalan'ın fikirleri ve siyasi eylemi uzun yıllar tartışılacak. Ancak Abdullah Öcalan'ın tutuklanmasından sonra yaşanan süreç, Kürt tarihinin önemli bir kesitini oluşturan son onbeş yıllık dönemin nesnel olarak değerlendirilmesi için oldukça önemli. Bu sürecin gün ışığına çıkarılması gerekiyor. Bu dönemin önemli bir kesitinin tanıklarından biri olarak sorumluluğumun bilincindeyim. Ancak davanın görülmekte olduğu şu gün-

lerde benim için bunu yapmak henüz erken. Üstlendiğim savunma görevi bu aşamada, bu sürecin özellikle politik boyutuna ilişkin değerlendirmeler yapmaya el vermemektedir. Diğer yandan her şey oldukça açık bir biçimde gelişiyor; insanların pek çok şeyi gelişmelerin ışığında kendilerinin görüp değerlendirmelerinin daha anlamlı olacağı kanaatindeyim.

Neden Öcalan'ın Avukatlığı?

Abdullah Öcalan'ın temsil ettiği siyasi çizgiye karşı ilk günden itibaren muhalefet eden bir kişi olarak, Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden sonra onun avukatlığını üstlenmem, gelişmeleri tüm boyutlarıyla değerlendirme imkanına sahip olmayan az sayıda da olsa bazı kimseler tarafından açıklamaya muhtaç bir tutum olarak görüldüğünü bildiğim için, öncelikle bu konuda birkaç şey söyleme gereğini duyuyorum.

Öcalan'ın yaşadığı politik trajediyi yıllar öncesinden görerek işaret eden bir kişi olarak bütün bu olup bitenlerden sonra; "görüyorsunuz işte, söylediğim her şey çıktı" diyerek ortaya atılmam hiç kimsenin yadırgamayacağı bir davranış olurdu. Bunu yapmadım: Bunu yapmamakla da kalmadım; aksine yıllarca Öcalan'a yakınlığıyla övünen pek çok kişinin köşe bucağı kaçtığı bir sırada, risk alarak O'nun savunmasını üstlenmek üzere ortaya atıldım.

*Hukukçu -Yazar

Türk yönetiminin Abdullah Öcalan'ın kendisine teslim edilmesiyle elde ettiği başarıyı, mazlum Kürt halkının umutlarını yok etmek için propaganda aracı olarak kullanması ve Öcalan'ın şahsında tüm Kürtleri rencide eden bir kampanya yürütmesi, beni, her şeyi bir yana bırakarak ortaya atılmaya sevk etti. Türk yönetiminin bu tutumu sadece beni değil, dünyanın dört bir tarafında yaşayan Kürtleri de rencide etmişti.

Öcalan'ın avukatlığını üstlenmek, benim açımdan hiç de kolay bir karar olmadı: Birincisi, yaklaşık yirmi yıldan beridir ona ve savunduğu fikirlere karşı politik eleştiriler yaparak bireysel bir muhalefet yürüten ve bu nedenle de O'nun ve hareketi tarafından tehditlere ve haksız saldırılara maruz kalan bir kişi olarak herşeyi bir anda unutmak kolay değildi. İkincisi Abdullah Öcalan'ın savunmasını üstlenme teklifi geldiğinde yıllardır ara verdiğim avukatlık mesleğine yeniden dönmek gibi bir niyetim yoktu.

İlk günden itibaren söylediğim gibi bu davada beni Öcalan'ın avukatlığını üstlenmeye sevk eden neden, onun kişisel durumu ya da fikirleri değil. Eğer bu dava, Öcalan ve başını çektiği siyasi hareketle sınırlı kalsaydı, yukarıda belirttiğim nedenlerle onların avukatlığını üstlenecek en son kişi ben olurum. Türk yönetiminin, Abdullah Öcalan'ın kendisine teslim edilmesiyle elde ettiği başarıyı, mazlum Kürt halkının umutlarını yok etmek için propaganda aracı olarak kullanması ve Öcalan'ın şahsında tüm Kürtleri rencide eden bir kampanya yürütmesi, beni, her şeyi bir yana bırakarak ortaya atılmaya sevk etti. Türk yönetiminin bu tutumu sadece beni değil, dünyanın dört bir tarafında yaşayan Kürtleri de rencide etmişti.

Oysa, Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesi Kürt meselesinin çözümü için altın bir fırsat yaratmıştı. Son onbeş yıldır ne zaman Türk yönetiminden Kürt meselesini demokrasi kuralları içinde çözmesi istense; "PKK terörü ortada durdukça bu doğrultuda atılacak her adım, terörizme verilmiş bir taviz olarak değerlendirilir. Önce terörizm sorununu halledelim, sonra Kürt meselesi konusunda gerekeni yaparız", diyerek bu talepleri her defasında geri çeviriyordu. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye teslim edilmesi, TC devletinin yıllarca tekrarlaya geldiği bu gerekçenin aşılması doğrultusunda büyük bir gelişmeydi. Yaşanan tüm acılardan sonra gelen bu noktada akılcı ve alicenap bir yönetimden beklenen davranış, vakit geçirmeksizin Kürt meselesinin çözümü doğrultusunda adımlar atmaktır: Umut veren bir kaç söz, bir tebessüm, bu doğrultuda küçük bir başlangıç olabilirdi. Ancak TC Devleti Kürtlerin karşısına her zamanki inkarcı ve ceberrut tavrıyla çıkmayı tercih etti.

Bununla da kalmayarak, medya aracılığıyla bir bütün olarak Kürt toplumunu aşağılayan bir üslup kullandı. Türk medyasında Abdulah Öcalan'la ilgili haberlerin sunuluşu ve O'nun yayınlanan görüntüleri o kadar rencide edi-

ciydi ki, yukarıda da belirttiğim gibi sadece Öcalan'ın taraftarları değil, muhalif Kürtler de bu tutuma isyan ettiler. Abdullah Öcalan'ın avukatlığını, O'nun artık kendisinin de sahiplenmediği politik görüşlerine duyduğum yakınlıktan değil, O'nun şahsında bütün Kürtleri aşağılamaya çalışılmasının karşısında sessiz kalamamıyacağım için üstlendim.

1925-1999, Değişen Birşey Yok

Türk yönetimi, Abdullah Öcalan davası ile yüzyılın başından itibaren silahlı Kürt hareketlerinin liderleri ile Kürt aydınlarının yargılamalarında izlediği geleneksel kural tanımaz tutumunu sürdürmekte kararlı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle Abdullah Öcalan davası ile yetmiş dört yıl önce Diyarbakir'de kurulan Şark İstiklal Mahkemesi'nde idam cezasına çarptırılan Şeyh Said, Seyid Abdulkadir ve dönemin önde gelen bazı Kürt aydınlarının davaları ile onlardan onüç yıl sonra Elazığ Ağır Ceza Mahkemesi tarafından idam cezasına çarptırılan Seyid Rıza'nın davası arasında çarpıcı benzerlikler, hiç de tesadüfi değil.

1925-1938 dönemindeki Kürt yargılamaları ve onları izleyen idam cezalarının infazında sahnelenen yöntemler sadece Türk tarihine değil, insanlık tarihine eşine az raslanan bir hukuk faciası olarak geçmiştir.

Öcalan davasında, yürürlükteki anti demokratik düzenlemelerin yanında, pek çok keyfi uygulama da söz konusu olmaktadır: Örneğin; Öcalan'ın tutuklandıktan sonra yasal olarak Adalat Bakanlığı'na bağlı bir tutukevine konması gerekirken, Genelkurmay'a bağlı bir soruşturmaevinde tutulması; Türk yargı mevzuatında, tutuklu bir kişinin dava açılıncaya kadar savcı ve hakim tarafından, dava açıldıktan sonra da sadece hakim tarafından sorgulanmasına cevaz verildiği halde, Öcalan'ın Soruşturma Komisyonu adı altında gizli servis elemanlarından oluşan bir ekip tarafından sürekli sorgulanması; bir avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkı-

Radikal gazetesindeki bir makalesinde Öcalan'ın siyasi savunma yapmaya kalkışmasını, idam edilmesinin üç koşulundan biri olarak dile getiren Mehmet Ali Kışlalı, yönetim çevrelerinin kaygısını dile getirmişti.

nın yasalarla belirlenen ve güvence altına alınan koşullara uygun olarak Öcalan'a tanınmaması; tecrit; avukat görüşlerinin dinlenmesi ve Öcalan'a ve avukatlarına savunmalarını hazırlamaları için yasal koşulların sağlanmaması; avukatları, savunma görevlerini özgürce yerine getirmekten alıkoymak için duruşmalarda avukatlara karşı linç gösterilerinin sahnelemesi; yargılamanın değil savunma hazırlamak, dava dosyasını incelemeye dahi yeterli olmayan çok kısa bir sürede sonuçlandırılmaya çalışılması, vb. uygulamalar.

Cumhuriyet döneminde yönetimin üzerinde hassasiyetle durduğu hususlardan biri de, Kürt aydınlarının, özellikle de Kürt silahlı hareketlerinin liderlerinin mahkemede Kürtlerin politik taleplerini dile getiren bir tutumla savunma yapmalarının engellenmesidir. Bununla; Türkiye'de Kürt meselesinin, hatta Kürt diye etnik bir varlığın mevcut olmadığını öne süren Türk resmi görüşünden farklı bir görüşün ortaya çıkmasını ve böylece Kürtlerin seslerini insanlığa duyurmalarını engellemek ve Kürt silahlı hareketlerini sıradan zabıta vakaları biçiminde yansıtmak amaçlanmaktadır. Radikal gazetesindeki bir makalesinde Öcalan'ın siyasi savunma yapmaya kalkışmasını, idam edilmesinin üç koşulundan biri olarak dile getiren Mehmet Ali Kışlalı, yönetim çevrelerinin bu konudaki kaygılarını dile getirmişti.

Bu nedenle ilk günden itibaren Abdullah Öcalan'la görüşmelerimizin başta gelen konusunu savunma meselesi oluşturdu. Görüşmelerimizde her vesile ile sözü bu konuya getirmeye çalışıyordum. Kendisine empoze edilmek istenen, "politik savunma yapmazsan idam edilmezsin" görüşünün bir aldatmaca olduğunu söyleyerek bu kirli oyunu anlatmaya çalıştım. Üçüncü görüşmemizde Öcalan'a, "Aksine yaşamanız için tek şans politik savunma yapmanızdır. Halk arkanızda. Siyasi savunma yapmanızı engelleyerek sizi halkın gözünden düşürmek istiyorlar. Politik savunma yaparsanız halkın gözünde daha da büyürsünüz. Halk desteğine sahip bir lideri idam etmeyi kolay kolay göze alamazlar. Halkın desteğini yitirirseniz sizi asmaları kolaylaşır." dedikten sonra kendisine Şeyh Said'in hazin öyküsünü anlattım:

Şark İstiklal Mahkemesi hakimlerinden Ali Saib (Ur-

savaşı), Şeyh Said'i yakalandıktan sonra koydukları cezaevindeki hücrelerinde ziyaret eder. Amacı Şeyh'i mahkemede savunmasında Kürtlerin inkar edilen hakları için değil, islami nedenlerle ayaklandıklarını söylemeyi ikna etmektir.

Eğer Şeyh bu doğrultuda savunma yaparsa, kendisine verilecek idam cezasını müebbed hapis cezasına çevrilecek daha sonra Edirne'ye sürgün edilecek, iki yıl sonra çıkarılacak "affı umumi" ile serbest bırakılacaktı. Ali Saib bununla da kalmaz serbest kaldıktan sonra birlikte kuzu çevirip yemek üzere Şeyh'i Hınıs'taki evinde ziyaret edeceğini de vaad eder. Aslen Kerküklü bir Kürt olan Ali Saib'e inanan Şeyh, O'nun istediği doğrultuda ifade vermeyi kabul eder.

Şeyh mahkemede Ali Saip'le anlaştıkları gibi, hareketin Kürtlükle bir ilişkisinin bulunmadığını, isyanı İslami nedenlerle gerçekleştirdiklerini söyler; ancak buna rağmen mahkeme verdiği idam cezasını, müebbed hapse çevirmemekle kalmaz, o günlerde Millet Meclisi'nin yürürlüğe koyduğu idam cezasının infazı için kararın temyiz mahkemesi tarafından tastik edilmesi şartını, Şeyh Said ve arkadaşları ile sınırlı olarak yürürlükten kaldıran kanuna dayanarak, verdiği bu idam cezalarını kararlarla birlikte kesinleştirerek aynı gün infazına da karar verir. 30 Haziran 1925 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Doğan imzasıyla Şeyh Said ve arkadaşları "siyasetgaha" götürülürken yaşanan hazin öyküyü şu satırlarla dile getirir:

"(...) Saat 12.00'de muhafız bölük kumandanı Nazif Bey'in ince fakat sert sesi;

- Haydi bakalım, bir bir çıkınız.

Kapının önünde bölük zincirlenmişti. Hafif ılık bir rüzgar esiyor. Dağınık bulutlardan sıyrılan ay, bir lüks lambasının yardımı ile siyasetgaha gidenleri tanıyordu. Hepsi birbirine yaslanmış, öne Hasan Fakih tesadüf etmişti. Aralarındaki merasim kalkmıştı. Şeyh Said araya bağlanmıştı. Hanili Salih mertlik tavsiye ediyordu. Mustafa'nın oğlu Mahmut helallaşıyordu. Diyarbakir'in köhne surları üstünden bakarak, bu diyarda adaletin, hakkın ilk defa tezahürüne şahit olan ay gülümsüyor gibiydi. Kafile yol almaya başlarken bütün Diyarbakir

halkının aşına olduğu munis bir ses duyuluyordu.
Şeyh Said;

- Etme, etme.
Saib bey;

- Şeyh Said nerede?
Şeyh bu sesi tanıdı.

- Saib bey, dedi, hani ya doğruyu söylersem kurtaracaktın?

Saib beyin dudaklarının ucundan pek nadir ayrılan tebessüm belirdi.

- Ne yapalım Said efendi, seninle Hınıs'ta kuzu yiye-medik.

(...)

Saib beyin birden tebessümü kesildi, munis sesi gürleşti, vakur ve müstehzi;

- Bu kadar Türk kanının dökülmesine ve ocakların sönmesine sebep oldun, cezanı çekeceksin, dedi.'

Yüzünün ifadesinden anlattığım öykünün Öcalan'ın hoşuna gitmediği belliydi.

- Ne ilişkisi var? dedi.

- Olsun, yine de aklınızın bir köşesinde bulunsun, dedim.

Bir sonraki gidişimde kızgılıkla bana şunları söyledi:

- Şeyh Said'le ilgili anlattıkların yukarıdakilerin hoşuna gitmemiş. Seni uyarıyorum bundan sonra konuşmalarına dikkat et.

- Ben o öyküyü yukarıdakilerin hoşuna gitsin diye anlatmadım. Hoşlarına gitmemesi, anlattığım öykünün yerinde olduğunu gösteriyor. Benim durumumdaki birinin bunları anlatması riskli bir şey. Doğru bildiğim şeyleri söylemek zorundayım. Anlattıklarım yine de aklınızın bir köşesinde bulunsun" demekle yetindim.

Kürt silahlı hareketlerinin liderlerinin yargılamalarında göze çarpan ortak bir özellik de, çok kısa sürede sonuçlandırılmalarıdır. Şeyh Said gibi Öcalan da Hazi- ran ayında yargılanacak. Şeyh Said'in davası bir ay için-

de ve onbir oturumda sonuçlandı ve hakkında verilen idam kararı, aynı gün infaz edildi. Yürürlükteki Tunçeli Kanunu'na dayanarak Seyid Rıza da henüz yargılamanın sürdüğü bir sırada, bir gün sonra Elazığa gelecek Mustafa Kemal'e armağan edilmek üzere gece vakti, alel acele tutuklu bulunduğu Elazığ cezaevinden alınarak-as-keri araçların farlarının ışığında yapılan sözde bir "yargılama" ile ölüme mahkum edildi ve karar anında infaz edildi.

Kürt liderlerinin yargılanmalarında bir diğer ortak özellik de, yargı ve infazın milletçe yapılmasıdır. Bu nedenle Şeyh Said davası gibi, Abdullah Öcalan davasında da medya ve Türk kamuoyu yargı sürecine aktif olarak katılarak, yargıyı vesayet altına almışlardır. Yargıya dışardan müdahale edilmesi yasayla yasaklanmasına rağmen, başta Öcalan'ın soruşturmasını yürüten savcılar olmak üzere, devlet yetkililerinden aldıkları cesaretle, medya ve kamuoyu, "paralel yargı" yapmaktadırlar.

Cumhuriyet gazetesi muhabiri Doğan, Şeyh Said yargılaması ile ilgili yazdığı haberlerde yargılamanın "çok kalabalık bir seyirci huzurunda" yapıldığını yazıyor. Yine muhabir Doğan yukarıda aktardığımız 30 Haziran 1925 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki yazısının sonunda sözünü ettiği kalabalık seyircinin, Şeyh Said ve arkadaşlarının infazına da katılarak infazı vahşi bir linç gösterisine nasıl dönüştürdüklerini şu satırlarla dile getirmektedir.

"Şeyh Said bir müddet düşündü başını eğdi;

-Fena yaptık. Bundan sonra iyi olur inşallah, dedi ve bu son sözü oldu.

Şehpai adaletin gömleğini giydirdiler. Sessiz yürüdü. Sesini çıkarmadan asıldı. Son nefesi verince etrafı alkışlarla çınladı. kadınlar gönülden kopan bir sesle;

-Kahrol, diye haykırdılar.

Kulağımın dibinde bir ses;

-Hani alçağın kerameti, ipi bile kopmadı, diye bağırdı. Şeyh asılıncaya kadar yirmi kişi daha dar ağacına çekilmişti.. Seyre gelen halk ilmiğini bir şeyhin boynuna geçirmek için cenkleşiyorlar, musabaka ediyorlardı. Aslan bir nefer Şeyh Ali'nin boynuna bizzat ilmiğini geçirdi ve ipi çekti;

Abdullah Öcalan'ın yargılanmasında sözde müdahil-şehit ailesi ve müdahil avukatı sıfatıyla duruşma salonuna doldurulan kalabalığın yargıya açık müdahaleleri ve özellikle de savunma avukatlarına karşı linç girişimleri, yetmişdört yıl önce Şeyh Said yargılamasında yaşananları çağrıştırıyordu.

-Şehit düşen kardeşimin kanını ödedin, dedi.

Bundan sonra matbuat, tayyareciler, muhaberciler, şöförler namına bir gruba mensup biri tarafından bir şeyh ipe çekildi.

-İpe çeken var ol, nidaları, kadınların;
-Yaşa, sesleriyle alkışlandı.”

Abdullah Öcalan'ın yargılanmasında sözde müdahil-şehit ailesi ve müdahil avukat sıfatıyla duruşma salonuna doldurulan kalabalığın yargıya açık müdahaleleri ve özellikle de savunma avukatlarına karşı linç girişimleri, yetmişdört yıl önce Şeyh Said ve arkadaşlarının yargılanmasında yaşananları çağrıştırıyordu. Şeyh Said ve arkadaşlarının infazı cellat yerine matbuatçıların, tayyarecilerin, muhabercilerin ve şöförlerin temsilcilerine yaptırılmıştır. 25 Şubat'ta ve 30 Nisan'da Ankara DGM'nin, yasanın aradığı "suçtan zarar görme" şartını bir yana bırakarak Öcalan davasında derneklere, sendikalara, vakıflara müdahil sıfatı tanınması, Şeyh Said yargılamasının en küçük ayrıntısına varıncaya kadar bu davaya taşınmaya çalıştıklarını gösteriyordu.

Türkiye'deki Kürtçülük faaliyetlerinin ve Kürt silahlı hareketlerinin dış kışkırtmaların ürünü olduğu iddiası, Kürt yargılamalarında tekrarlanan gelen görüşlerden bir tanesidir. Şeyh Said'in arkasında İngiltere'nin olduğu öne sürülmüştü. Abdullah Öcalan Davası iddianamesinde ise başta İngiltere olmak üzere bir çok batılı devletin PKK'yi desteklediği öne sürülmektedir. Türk yönetimi bu resmi iddiayı Kürt liderlerine de tekrarlatmaya özen gösteriyor. Böylece bir taşla iki kuş vurmaya amaçlıyor: Birincisi, "Türkiye'de Kürt diye etnik bir varlığın olmadığı ve olmayan bu halkın hak talebinin bulunmadığını ve bu resmi görüşün aksi iddiaların Türkiye üzerinde kirli ve karanlık emeller besleyen 'uluslararası emperyalist güçler'in ve 'düşman bölge devletleri'nin kışkırtması olduğu" tezine geçerlilik kazandırmak; ikincisi, Kürtleri uluslararası destekten yoksun bırakmak.

"Devletin Çizdiği çerçevede Savunma Yapmak"

Ne Şeyh Said, ne de Seyid Rıza bir avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olmadı. Abdullah Öcalan'ın avukatları var. Batı dünyasının bir

mensubu olarak Türk devleti, "avukat tutma" hakkını Öcalan'a tanımamayı göze alamazdı. Ancak bu hak yasaların tanımladığı anlamda değil, biçimsel bir işlevle sınırlı kalacaktı.

Herşeyin önceden belirlenen mizansene uygun yürümesi için yönetim başından itibaren avukatların tespitinde zaman zaman müdahaleci bir tutum içinde oldu.

"İşlevsiz savunma" formülüne başlangıçta bulunan en uygun çözüm, Öcalan'a res'sen avukat atanması yöntemi idi. Bunun için de birilerinin Öcalan'ın avukatlığını üstlenmek üzere ortaya çıkmaması gerekiyordu. Bunu engellemek için medyada avukatlara yönelik sistemli olarak tehditkar yayınlar yapılmaya başlandı: "Öcalan'ın savunmasını üstlenmeye hiçbir avukat cesaret edemiyor", "Bugün de Öcalan'ın avukatlığını üstlenen olmadı", "Bu gidişle Öcalan'a res'en avukat atanacak" vb. gibi haberlerle bu konuda duyarlı olabilecek avukatlar üzerinde terör havası estirildi. Ancak 21 Şubat'ta onaltı avukatın ortaya çıkması ile bu oyun bozuldu.

Öcalan'a "avukat atama projesi" başarıya ulaşmıyınca bu defa da onun savunmasını üstlenen avukatların savunma yapmalarını engelleyerek "işlevsizleştirilmeleri" projesi yürürlüğe kondu. Avukatlara karşı, her Mudanya'ya gittiklerinde ya da basın toplantısı yaptıklarında ya da duruşma için Ankara'ya gittiklerinde linç gösterileri düzenlemek, polisler tarafından meydan dayığına çekmek, tehdit, sokakta taciz gibi saldırılar tertiplendi. Önde gelen devlet yöneticileri ve medya bu saldırıları açıkça kışkırtıyorlardı.

Abdullah Öcalan davasında hiçbir hukuk kuralına bağlı kalmayan devleti başından itibaren en çok düşündüren bir husus da, yargı yetkisini tanıdığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) bu uygulamalar karşısında sesiz kalmayacağı idi. Öcalan'ın Avrupalı avukatlarıyla görüşmesine izin verilmesi için AİHM'in aldığı tedbir kararı, daha ilk günden TC devletini sıkıntıya düşürmüştü. Yönetim Avrupalı avukatların bu süreçte devreye girmelerini istemiyordu. AİHM'in bu kararını geçersiz kılmak için bir yol arandı ve çıkar yolun AİHM'deki davalarını yürütmek üzere Öcalan'ın "Türkiyeli" bir avukata vekalet vermesini sağlamak olduğu sonucuna varıldı. AİHM'de TC devletini uzun yıllar temsil eden ve resmi görüşe hukuksal kılıflar bulmakla

Yönetim çevreleri Öcalan' adına Avrupa devletleri aleyhinde davalar açtırarak bu devletlere; "görüyorsunuz işte yardım ettiğiniz Kürtler size karşı dava açıyor" diyerek, bu devletleri Kürtlere karşı yapılan hukuk dışı uygulamalara karşı çıkmaktan vazgeçirmeyi planlamaktadırlar.

görevli Bakır Çağlar, Milliyet'te yayınlanan bir demecinde bu formülün getireceği yararları, hatta atanacak kişinin kim olması gerektiğini dahi yazdı. Böylece; Avrupalı avukatları devre dışı bırakmakla kalmayacak, bu sayede AİHM'deki davanın yönünü değiştirerek, bu süreci de Kürtlerin aleyhine çevirmek mümkün olacaktı. Bu proje, Öcalan'ın sığınma talebini kabul etmedikleri ve yakalanmasında rol oynadıkları gerekçeleriyle "İngiltere, İtalya, Rusya, Hollanda, Almanya ve Yunanistan'a karşı AİHM'de dava açılacak" doğrultusundaki açıklamalarla uygulamaya konmak istendi. Yönetim çevreleri Öcalan adına Avrupa devletleri aleyhinde davalar açtırarak bu devletlere; "görüyorsunuz işte yardım ettiğiniz Kürtler size karşı dava açıyor" diyerek, bu devletleri Kürtle'e karşı yapılan hukuk dışı uygulamalara karşı çıkmaktan vaz geçirmeyi planlamaktadırlar. Abdullah Öcalan'ın avukatı sıfatıyla dile getirilen, "Kürt meselesini Türkiyelileştireceğiz" sözleri, yönetim çevreleri tarafından empoze edilen bu bakış açısının bir diğer dışa vurumuydu.

Avukatlara bu senaryoda kamuoyuna, özellikle de uluslararası güçlere yargılamanın adil yapıldığı görüntüsünü vermekle sınırlı bir rol verilmişti ve Avukatların rollerini, çizilen bu çerçevenin ötesine geçirmelerine izin vermemekte kararlıydılar. Bütün engellemelere rağmen Öcalan'ın herhangi bir telkin ve zorlamanın etkisinde kalmadan savunma yapmaya ikna etmek ve bu temelde her türlü riski göze alarak onunla birlikte Kürtlerin inkar edilen haklarını mahkemede dile getirmek için başından itibaren bir iki avukatın gösterdiği cansiperane çaba, Öcalan'ın, "Devletin ve Başbakanlık Eşgüdüm Merkezi'nin çizdiği çerçeve içinde savunma yapacağım. Kimse benden başka bir savunma yapmamı beklemesin. Sizlerden de bu çerçevede savunma yapmanızı istiyorum" sözleriyle ne yazık ki bütünüyle çökmüştü. Bu perspektif avukatlara savcı yardımcılığı öneriliyordu. Politik kaygılar bir yana, bu davada salt mesleki kaygılarla savunma görevi üstlenen avukatlara da yapacak bir şey bırakılmıyordu. Bir diğer deyişle ortada bir ihtilaf kalmamıştı; ihtilafın olmadığı yerde de avukatın yapacağı bir şey yoktu.

Savunma makamında yer alan avukatlar olarak hep

birlikte; bu koşullar altında bu davada artık yapılacak bir şeyin kalmadığı sonucuna vararak, davadan çekilme kararı aldık. Üç aydan beridir Abdullah Öcalan'ın avukatlığını üstlenmemize rağmen bir defa

dahi onunla baş başa bir görüşme yapma olanağına sahip olamadığımız için onun gerçek fikrini öğrenmek "teknik olarak" mümkün olmamıştı. Üstelik ne yapılsa yapılsın savunmanın önüne çıkarılan engellerin aşılması mümkün görünmüyordu. Öcalan'ın Avukatları olarak kendi aramızda yaptığımız son bir değerlendirme ile; bu koşullar altında savunma makamında yer almanın adil olmayan bu yargıya meşruiyet kazandırmaktan öte bir anlam ifade edemeyeceği sonucuna vararak; koşullu olarak davadan çekilme kararı aldık. İç yargı sürecinden çekilecek, ancak uluslar arası yargı nezdinde savunma görevimizi yürütecektik.

Varılan bu nihai kararın bir basın toplantısı ile ilan edilmesi kararlaştırıldı. Ancak daha sonra herşeye rağmen devletin avukatların çekilmesinin yol açacağı sıkıntıları göze alamayarak tutumunu bir kez daha değerlendirmeye tabi tutarak, savunmanın önündeki engelleri kaldırma cihetine gidebileceği ihtimali gözönünde bulundurularak, bu karar; "duruşma tarihi göz önünde bulundurularak talepler makul bir sürede yerine getirilmezse davadan çekilebilir ya da görevimizi askıya alabiliriz" sözleriyle yumuşatıldı ve 5.5.1999 tarihinde yapılan basın toplantısı ile karar bu biçimiyle ilan edildi. "Makul süre" bir hafta, en fazla on gündü.

Bu satırların yazıldığı 25.5.1999 tarihinde kadar Abdullah Öcalan'ın avukatları olarak başından itibaren dile getirdiğimiz "adil yargılanma hakkının tanınması" ve "savunmanın önündeki engellerin kaldırılması" talepleri, ne mahkeme, ne de yönetim nezdinde her zamanki gibi hiçbir olumlu yanıt bulmadı. Bu durumda yapılacak iki şey vardı: Birincisi, ileri sürülen koşullardan vaz geçip dayatılan koşulları kabul etmek ve her şeye rağmen davaya devam etmek; ikincisi, hukukun olmazsa olmaz şartları olan "adil yargı" ve "savunma hakkı" ile ilgili ileri sürdüğümüz taleplerde ısrar ederek davadan çekilmek:

Ben çekilmeyi tercih ettim▲

İhtilafların "Siyasi Çözümü"

Osman Aydın*

Şiddet İhtilafı Çözer mi?

Globalleşen dünyanın sorunları da, çözümleri de globalleşmektedir. Bu dönemde dünyanın pek çok yerinde ortaya çıkan etnik nitelikli sorunlar da bu genel çerçevenin içine oturulmaktadır. Bu bağlamda dünya genel siyasetinde, bir ülkede yaşanan etnik bir sorunu, o ülke, "bu benim iç meselemdir, iç işlerime karışmak hükümlanlık hakkıma tecavüz anlamındadır" Gereğesinin arkasına sığınarak, sorunu bu çerçeveye sınırlayamaz. Nitekim Bosna- Hersek olayı ile başlayıp, Kosova Sorunu ile yükselen süreçte etnik sorunun çözümü, uluslararası güçlerin sorunu haline geldi ve sorunun çözümü konusunda güç kullanmaktan çekinmemektedirler.

Devletlerarası hukuk prensipleri genelde yaratılan veya oluşan eylemsel durumun, daha sonra teorik ve hukuksal gereğesinin hazırlanması biçiminde oluşmaktadır. Son Kosova krizi de fiili bir yaptırımla başlamış olsa da, artık devletler hukukunda yerleşik "içtihat" halini aldı.

Uluslar arası güçler, bir ülkede yaşanan etnik temizlik veya etnik ayıklama nedeniyle, fiili müdahalenin bir hak olduğunu, bunun hükümlanlık hakkına tecavüz olmadığını ve bir ülkenin içişlerine karışmama ilkesinin bu durumlarda geçerli olmayacağını deklere ederek, Kosova Krizine eylemsel yaptırımla el koydular. Üstelik yaratılan fiili durum ve bu fiili durumun hukuksal kalkını niteliğinde vazedilen "içtihat" da uluslar arası düzeyde büyük oranda kabul gördü. Söz konusu "içtihat" bundan böyle her an dünyanın herhangi bir yerindeki etnik bir ihtilaf nedeniyle uygulanabilir devletlerarası kural haline gelmiş bulunmaktadır. Bu "içtihat"ı yaratan eylemsel durumun uygulayıcı güçlerinden birinin Türkiye Cumhuriyeti devleti olması da, ayrı bir önem arz etmektedir. Oluşturulan bu "içtihat", bir ölçüde Türkiye Cumhuriyeti devletinin katkısıyla yaratıldı ve yaratılan taraf olarak, onu da bağlayacağı tartışma götürmez.

Günümüzde etnik sorunların kendisi kadar çözümündeki yöntemler de önem kazanmış bulunmaktadır. Bu tür ihtilafların silahlı müdahaleler veya mücadeleler sonucu çözülebileceği inancı hayli yaygın olduğu için, ihtilafların yaşandığı bölgelerde silahlı çatışmalara sıkça tanık olmaktadır. Silahlı çatışma ile ihtilaf çözme anlayışı, temelde sorunu askeri yöntemle çözmek demektir. Ancak silahlı çatışmalara temel teşkil eden çatışmaların askeri yöntemlerle çözümlenebileceği örnekler, çok azdır. Çünkü silahlı çatışmaların nedenleri, ekonomik yoksulluk, siyasal eşitsizlik, etnik ayrımcılık gibi askeri yöntemlerin kullanımıyla çözülmeyecek etmenlerden kaynaklanıyor.

Anlaşmazlıkların çözümünde güç kullanılması, kamuoyunun dikkatini sorunun üzerinde yoğunlaştırmaya ve belki siyasal çözüm için zaman kazandırmaya yarayabilir. Ancak sonuçta ihtilafın çözümünde temel olan yol, yine de "siyasal çözüm" olmaktadır.

Siyasal Çözüm Nedir?

"Siyasal çözüm", çoğunlukla ihtilafın çözüme ulaştırılması olarak agılanır. Oysa ki, "siyasal çözüm" bu olmadığı gibi, son derece karmaşık

*Hukukçu -Yazar

Siyasal çözüm önündeki en büyük politik psikolojik engel, tarafların birbirlerini tanımamaları, birbirlerine güvensizlik duymaları ve birbirlerinin değerlerine yeterli saygı göstermemelerinde yatmaktadır. Tarafların bu engeli aşmaları durumunda, ihtilafın siyasal çözümünde birbirlerine daha yakın bir noktada olacaklardır. Bunu aşmak, elbette kolay değildir.

siyasal kombinezonları ihtiva eden bir süreçtir. Bu kombinezonların, ihtilafın temelindeki toplumsal problemleri otomatik olarak ortadan kaldırma gücü yoktur. "Siyasal çözüm" ihtilafın son bulması olarak da algılanamaz. Bu kavramın içeriği ve işlevi iyi kavranmadığı zaman, ihtilafın çözümündeki başarısızlıklar siyasal çözüme yönelik umutların kırıldığı ve giderek bu yöntemin sonuç alıcı olmadığı kanısına varılabilir. Bu noktada siyasal başarısızlık ortaya çıkar.

"Siyasal çözüm", ihtilafın gündeme getiriliş biçimidir. Yani, ihtilafın güç kullanım alanından sivil/siyasal alana kaydırılmasıdır.

İhtilaf, sivil/siyasal alana kaydırıldıktan sonra, bu ihtilafı çözecek olan siyasal aktörlerin ve enstrümanların işlevsel olabilmesi, başka bir deyişle sonuca ulaşabilmesi için, sağlıklı analizlerin ve tespitlerin yapılması ve buna uygun taktik ve stratejilerin formüle edilmesini gerektirir.

Neyi Analiz Etmek?

İhtilafın siyasal planda çözüme ulaştırılabilmesi için temel kavramların ve yaklaşımların sağlıklı biçimde analiz edilmesi ve tanımlanması gerekir. Bu hususlar sağlıklı biçimde açıklığa kavuşturulamazsa, ihtilaf belki savaş alanında kalmaz, ama masada kalabilir.

Bu nedenle, bir ihtilafın çözümünde öncelikle şu soruların yanıtının önyargısız, doğru ve net biçimde verilmesi gerekir. Bu noktalarda ayrıca son derece dikkatli ve sağlıklı analizlerin yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Bir ihtilafın siyasal olarak çözülebilmesi için, özellikle şu hususların tespiti ve bu soruların cevaplarının bulunması temel şart olmaktadır:

- İhtilafın konusu nedir?
- İhtilafın asıl dinamikleri olan taraflar kimlerdir?
- İhtilaf hangi nedenlerden kaynaklanmaktadır?
- İhtilafın tarafların görüşleri nelerdir?
- Bu görüşlerin birbirine yaklaştıkları noktalar var

mıdır? Varsa, nelerdir?

● İhtilaf taraflarının hangi görüş farklılıkları vardır?

● İhtilaf taraflarının ortak çıkarları nelerdir?

● İhtilafta alt gruplar var mıdır?

● Siyasal çözüm sürecini destekleyen dış güçler (devlet veya devlet dışı) var mıdır?

● İhtilafın taraflarının uluslararası bağları var mıdır? Varsa, hangi düzeydedir?

● İhtilafta bölgesel güçlerin çıkarları ve ilişkileri var mıdır? Varsa, ne düzeydedir?

Bu temel sorulara ek olarak tali mahiyette başka sorular sormak ve bunların yanıtlarını da bulmak, gerekebilir. Ayrıca, ihtilafta alt grupların bulunması da mümkündür. Bu alt grupların da analizinin sağlıklı yapılması gerekir. Ancak gerek soru sorulurken, gerek cevap verilirken, tarafların biraraya gelme ve uzlaşma ihtimali olan noktaların zayıflatılmaması gerekir.

Tarafların Ortak Çıkarları Var mı?

Siyasal çözümün başarı şansı, büyük ölçüde tarafların politik ve psikolojik durumlarına bağlıdır. Bu noktada işin hemen başında önemli bir sorunun çözümü ortaya çıkmaktadır. İhtilafın taraflarının birbirlerini kabul etmeleri ve birbirlerine güven duymalarının sağlanması gerekir. Bu engel büyük ölçüde ihtilafın taraflarının olumlu yaklaşımları ile aşılabılır. Siyasal çözüm önündeki en büyük politik psikolojik engel, tarafların birbirlerini tanımamaları, birbirlerine güvensizlik duymaları ve birbirlerinin değerlerine yeterli saygı göstermemelerinde yatmaktadır. Tarafların bu engeli aşmaları durumunda, ihtilafın siyasal çözümünde birbirlerine daha yakın bir noktada olacaklardır. Bunu aşmak, elbette kolay değildir. Ancak bu engelin aşılabilmesi için tarafların ortak hareket ve çıkar noktalarının araştırılarak tespit edilmesi gerekir. İhtilafın taraflarının çıkarlarının birbiriyle örtüşmeyeceği, kesindir. Zaten tarafların çıkarları birbiriyle örtüşmüş olsaydı, ihtilaf da kalmazdı.

Bu bakımdan denilebilir ki siyasal çözüm arayışında tarafların iyi niyetinden çok, tarafların ortak eksende

Türkiye’de Kürt sorununun çözülebilmesi iki alanda yapılacak düzenleme ve kurumlaşma, siyasal çözümün başlamasının ve hatta sonuçlanmasının ön şartı durumundadır. Ancak bu iki şarttan önce bir ön adımın da atılması gerekir. Bu ön adım, Kürtçe’nin hayatın her alanında ikinci dil olarak kullanılmasının kabulüdür. Önşart konumundaki iki yapılaşma alanı hakkında ayrıca çok detaylı özel bir araştırma gerekir.

buluşması ve bunun bilincine varmaları önem kazanmaktadır.

Türkiye’de de bir Kürt Sorunu vardır. Bu sorun nedeniyle, devlet ile Kürt halkı arasında bir ihtilaf mevcuttur. İhtilafın tarafları bellidir. İhtilafın nedeni de bellidir. Kürt halkının varlığının red ve inkarı, üç çeyrek asırdır müzminleşen bir Kürt Sorununu büyümüştür.

Taraflar, ihtilafın çözümünü, geçen bu süre içinde askeri yöntemleri kullanarak denediler. Ama ihtilaf çözülmüdü. İhtilafın tarafları açısından bu kadar uzun bir dönem, aynı yöntemin kullanılmış olmasına karşın, savaşın galibi ortaya çıkmadığı gibi, mağlubu da yoktur. Ne devlet, ne Türk halkı, ne de Kürt halkı, daha uzun süre bu ihtilafı sürdürme takatine sahip değildir. İhtilafın siyasal çözümündeki ortak çıkar noktasının başlangıcı, tarafların bu takatsiz durumunda yatmaktadır.

Türkiye’de bütün kurumlar ve devlet aygıtları bozulmuştur. İdari sistemden hukuk sistemine, politik yapılanmadan ekonomik yapılanmaya; eğitimden sağlığa, velhasıl, her alanda devletin yeniden yapılandırılması kaçınılmaz olmuştur. Devletin yeniden yapılandırılması, tarafların çıkarlarının çakıştığı eksendir. Bu, ortak çıkarlardan sadece biridir; fakat en önemlisidir.

Tarafların önündeki gereklilikler, ihtilafın çözümünü dayatmaktadır. Bu ihtilaf, mevcut sınırları bozmadan, ama işlevsiz bütün yapıları değiştirip yeniden yapılandırarak çözüm sürecine sokulabilir. Tarafların kendilerini siyasi çözüm sürecine politik ve psikolojik olarak hazırlaması gerekir.

Türkiye’de Kürt sorununun çözülebilmesi iki alanda yapılacak düzenleme ve kurumlaşma, siyasal çözümün başlamasının ve hatta sonuçlanmasının ön şartı durumundadır. Ancak bu iki şarttan önce bir ön adımın da atılması gerekir. Bu ön adım, Kürtçe’nin hayatın her alanında ikinci dil olarak kullanılmasının kabulüdür. Önşart konumundaki iki yapılaşma alanı hakkında ayrıca çok detaylı özel bir araştırma gerekir. Ancak satır başlığı olarak şimdilik şunu söylemek mümkündür:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, merkezi yapısıyla hantal, işlevsiz, köhnemiş bir karakter kazanmıştır. Yediyüz yıllık bürokrasi devlet aygıtı ve devlet yönetme anlayışı, elbette büyük deneyimlerin sahibidir. Ancak bu uzun süre içinde devlette meydana

gelen aşınma ve devlet yönetim anlayışının çağa ayak uyduramaması, devletin zararına sonuçlar doğurmaktadır. Bu bakımdan öncelikle devleti tarif ederken, devletin yetkilerini ve yetki alanlarını çağdaş biçimde yeniden belirlemek, bir diğer değişle devletin yetkilerini dağıtmak ve faaliyet alanlarını daraltmak gerekir. Devleti, yarıyapımcı niteliğinden uzaklaştırırken ona düzenleyici, denetleyici ve gözetleyici bir işlev kazandırılmalıdır. Ayrıca idari yapıda yeni bir düzenleme ile yetkilerin iller bazında -il sayısının da hayli azaltılması zorunludur.- düzenlenmesi gerekir.

Merkezi yetki ve görevlerin yerel merkezlere aktarılmalıdır. Ekonomik idari ve yapısal olarak birbirine muhtaç olmayan illerin “yerinden yönetim” esası ile yönetilmesi sağlamalıdır. Böylece egemenliğin halka devredilmesi büyük ölçüde sağlanmış olacaktır. Bu arada sivil toplum örgütlenmesinin de önü açılmalı ve yasal güvence altına alınmalıdır.

İkinci husus; devletin toplumsal uzlaşmayı ve demokratikleşmeyi sağlayacak adımları atmasıdır: Bunu için de öncelikle toplumsal uzlaşmaya dayalı demokratik bir anayasanın hazırlanması gerekir. Buna bağlı olarak hukuk sisteminde yeni bir yapılanmayla tüm anti-demokratik yasa ve sair düzenlemeler ayıklanmalıdır. Devlet güçleri arasına gerçek anlamda “güçler ayrılığı dengesi”ni kurmak ve yargı erkini mutlaka bağımsız kılmak temel koşul olarak algılanıp gerçekleştirilmelidir. Böylece devlete gerçek anlamda hukuk devleti karakteri kazandırılmalıdır.

Bu iki alanda sağlanacak başarı, Kürt sorununun daha sağlıklı ve daha az sorunlu biçimde çözüme ulaştırılmasının temelini oluşturacaktır. Bu ihtilafın çözümü için ilgili ve etkili bütün güçlerin “siyasi çözüm” konusunda ihtilafın taraflarını hazırlamalarında üzerlerine düşeni geciktirmeden yapmaları zorunludur▲

Abdullah Öcalan ve PKK: Klientalist Bir Simbiyoz

Mehmet Erbaş*

Giriş

Abdullah Öcalan'ın, Kenyalılardan Türkler tarafından teslim alındıktan sonra uçakta çekilen ve önce Türk televizyonlarında ve ardından hemen tüm dünya televizyonlarında yayınlanan görüntülerinde, daha gözü çözümlüp ağzı açılır açılmaz ilk sözlerinin “ben Türküm; annemde Türktü” demesi oldukça dramatikti. Yansıyan kelimenin her anlamı ile çökmüş bir kişilikti.

Bu görüntüler yeterince tartışılmış, Apo'nun kişiliği yeterince çözümlenmiş olsa idi, belki de bugün Kürtler için ve özellikle de Avrupa'da/Almanya'da yetişen çocuklar için, Abdullah Öcalan, uğrunda ölünecek bir lider olarak, var olmayacak; Apo efsanesi kendiliğinden yıkılıp gidecekti. Oysa tam tersi oldu. Abdullah Öcalan, ilk olarak, Türkiye tarihinin çokça sevilen siyasi aktörlerinin hapsedildiği, yargılandığı ve ardından asılarak öldürüldüğü bir adaya yerleştirildi. Kendliğinden bir meşruiyet şansı yakaladı. Ardından, ada boşaltıldı. Bir efsane imalatının zemini yaratılmış oldu. Durum hem romantikleştirildi hem de Apo'nun çok önemli ve güçlü bir insan olduğu mesajı kitlelere aktarıldı. Güçsüzlerden kahraman çıkmayan bu topraklarda, bu yolla Apo'nun kahramanlık koşulları korunmuş oldu. Bu ortamda, yıllardır yapamadığı kongresini yapan PKK Abdullah Öcalan'ın halen partinin lideri olduğunu deklare etti.

PKK'nin siyasi, askeri ya da iktisadi, yönetici kadrolarının, Abdullah Öcalan'a verdikleri desteğin açıklaması, basit ve yüzeysel gerekçelere dayandırılmaz. Kitleler, hemen hiçbir akılcı değerlendirme yapmadan, tıpkı kerameti kendinden menkul şeyhe tapınırcasına inandıkları gibi, Apo'ya da inanabilirler. Bu inanç aslında bastırılan etnik özün değil fakat bastırılmış ve kışkırtılmış cinsel ya da sınıfsal özün bir sonucu da ola-

bilir. Fakat, varlık gerekçelerini “olmayan bir milleti yaratmakta bulan” PKK'li kadroların, çok daha akılcı ve nesnel değerlendirmeler yapmış olmaları beklenir. Bunlar, yüzeysel görüntüler temelinde davranamazlar. Bu bağlamda, ahlaki sadakat duygusu, Abdullah Öcalan'a verilen desteğin nedeni olarak ilk akla gelen şey olabilir. Fakat bu doğru değildir. Aslında, eğer Abdullah Öcalan, İsmail Beşikçi gibi, teorik açımları ya da çektiği çile ile Kürt kimliğinin oluşumuna damgasını vurmuş bir kişilik olsa idi, bu türden bir sadakatte pek de yadırganacak yan aranmayabilirdi. Ancak, Abdullah Öcalan, bir parça yolculuk dışında, ne çile çekmiş ne de Kürt kimliğinin tanımına, propagandacılık dışında kayda değer bir kuramsal katkıda bulunmuştur. Gerçekte de, PKK sözcülerinin açıkladığı şey, kendilerinin Abdullah Öcalan'ın “anısına” sadık oldukları değil fakat onun PKK adına görüşme yapabileceği ve vereceği sözlerin PKK'yi bağlayacağıdır. PKK kadroları, Abdullah Öcalan'ın Türkiye ile görüşmelerde aracı olmasını; kendilerince açık bir stratejiye uygun davranmasını; Türkiye'yi de bu doğrultuda yönlendirmesini beklemektedir.

Bu çerçevede, sorun PKK yöneticilerinin temel stratejilerinin ve buna uygun uygulama beklentilerinin neler olduklarının belirlenmesidir. PKK'nin son bir iki yıldır izlediği eylem çizgisi, Türk basın yayın organlarında daha çok siyasal-

*Sosyolog

laşmak terimi ile, kendisine yakın yayın organlarında ise, hem siyasallaşmak hem de Türkiyelileşmek kavramları ile ifade edilmektedir. Suriye'den ayrılmadan yaptığı son açıklamaların birisinde, bizzat Apo'nun kendisi Türkiyelileşmenin yöntemi üzerinde araştırmalar yaptığını belirten ifadeler kullanmıştır. PKK'nin olası yeni eylemleri de bu çerçevede aranmalıdır.

1) Beklentiler/amaçlar

PKK'nin uygulama projeleri, genel toplumsal örgütlenme ya da millet yaratma projesiyle uyumlu olarak, iki ana alt-başlık altında şekillenecektir.

- 1) *Kurumlaşmak*: Türkiyede siyasallaşmak ve iktisadileşmek.
- 2) *Yerleşikleşmek*: Avrupa, İran, Irak ve Irak Kürdistanı'nda.

2) Türkiyede Kurumlaşma

İtalya süreci hatırlandığında, tüm bu amaçlar doğrultusunda önemli mesafelerin alındığı ve PKK'nin Avrupa Birliği gözetiminde, Türkiye ile masaya oturma aşamasına yaklaştığı da söylenebilir. Diğer bir deyişle, Türkler arasında bir grup, bu süreci kabullenmiş ve buna uygun davranmıştır. Bunun ilk kanıtı, Türkiye'nin hem İtalya'da hem de Avrupa genelinde imajını zedeleyen, onlarca mülteci gemisinin Türkiye'den yola çıkış serüveninin henüz aydınlatılmamış olmasıdır. Süreç içinde Türklerin kabulünün olduğunun bir diğer kanıtı, Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde avukatlığını yapan bir ismin, Abdullah Öcalan'ın insanlık suçundan yargılanacağı uluslararası bir mahkeme talebidir. Bu talep, bu mahkemede Türkiye'nin de yargılanacağını düşündürdüğü için, pek çok Kürt Milliyetçisinin kulağına ilk anda hoş gelmiştir. Ancak, bu talep Türklerin de onayını almayı başarmıştır. Bunun nedeni olsa gerektir ve bu neden Birleşmiş Milletler, ABD, İngiltere ve hatta Türkiye gibi güçlerin desteği ile Irak'ta Mesut Barzani

Tekrarlarsak, siyasallaşma terimi, PKK'nin son bir iki yıldır izlediği eylem çizgisini ifade etmek için en uygun biçimde kullanılan anahtar sözcük durumundadır ve yeni gelişmeler bu bağlamda değerlendirilmelidir. Terim, Türk basın yayın organlarınca, belki de bilerek olumsuz bir içerikle ele alınmasına rağmen temelde askerleşmeye karşı bir içerik taşıyan barışçı bir vurguya sahiptir.

öncülüğünde şekillenen federal devlet yapılanmasının kurulmasıdır. Abdullah Öcalan'ın uluslararası topluluk önünde Kürtlerin evrensel lideri şekline getirilmesi bunu kendiliğinden sağlamış olacaktır. Ancak bu numarayı ne Kürt aydınları ne de özellikle Barzani yutmamıştır. Kurdo Bak-si'nin ve KDP'nin birkaç günlük kararsızlıktan sonra da olsa, Avrupa Birliği ve İtalya hükümetleri nezdinde Abdullah Öcalan'a ve PKK cinayetlerine ilişkin suç duyurusunda bulunmaları bu kavrayışın işaretleridir. Türklerin, en azından bir kısmının, sürece onayının olduğunu son kanıtı tam da bu noktada ortaya çıkmıştır: Abdullah Öcalan'ın- PKK'nin terörist olarak, Kürt katili olarak tescil edilmesini sağlayan bu iki talep Türk medyasında yaklaşık bir ay haber haline gelememiş; sonra da önemsizleştirilerek sunulmuştur. Apo'nun terörist kimliğinin tescilinde bu isimlerin rolü ikincileştirilmiş; bunların yerine, medyanın hazırladığı reklam filimleri, kitapçıkları, faks kampanyaları ve dışişleri bürokrasisinin acar çalışanları ikame edilmeye çalışılmıştır. Son bir söz olarak, Türkiye'nin değil "PKK katliamlarına maruz kalan" Türk ve Kürt sivillerini, asker ailelerini bile Roma'ya taşımadığı unutulmamalıdır. Tüm bunların parasızlık nedeniyle değil fakat siyasal bir tercih nedeni ile gerçekleştirildiği düşünülmelidir.

PKK'nin Türkiye'de kurumlaşması, PKK'nin ve Abdullah Öcalan'ın Kürtlerin evrensel lideri olarak uluslararası topluluk tarafından kabul edilmesi gibi hedefler Abdullah Öcalan'ın ABD tarafından derdest edilip Türklere teslim edilmesi ile önemli oranda kırılmış olmakla beraber hala gerçekleşme şansı olan bir alternatiftir. Bu amaca yönelik pek çok ayrıntı şu anda işler durumdadır.

a) *Siyasallaşma: yerel yönetimlerde bağımsızlaşma*

Tekrarlarsak, siyasallaşma terimi, PKK'nin son bir iki yıldır izlediği eylem çizgisini ifade etmek için en uygun biçimde kullanılan anahtar sözcük durumundadır ve yeni gelişmeler bu bağlamda değerlendirilmelidir. Terim, Türk basın yayın organlarınca, belki de bilerek

PKK'lilerin siyasallaşma beklentilerinin karşılanması ulusal ve yerel olmak üzere iki ayrı düzeyde mümkündür. Ulusal politika düzeyinde bu beklentinin gerçekleşmesi üç ana koşula bağlıdır: 1) Seçilme barajının düşürülmesi; 2) Kürt bölgelerine ulusal partilerin girmelerinin engellenmesi; 3) Kürt oylarını bölecek başka partilerin oluşumunun engellenmesi.

olumsuz bir içerikle ele alınmasına rağmen temelde askerileşmeye karşı bir içerik taşıyan barışçı bir vurguya sahiptir. Hem silahlı bırakılmasını, hem de toplumsal kimliğin etnisite değil fakat siyasal eylem düzeyinde kurgulanmasını gerektirir. Etnisite, reddedilmeyen bir toplumsal tanımlayıcı olarak ikincileştirilecek ve siyasal eyleme bağlı kılınacaktır. Bu içerik, aslında Abdullah Öcalan'ın sık sık kullandığı "Orta Doğu Halkları Konfederasyonu" fikri ile de uyumludur. Ancak Öcalan, tıpkı bu konfederasyon fikrini yeterince geliştiremediği gibi, siyasallaşma terimini de, siyasal örgüt kurmanın ötesinde bir içerikle tanımlama düzeyine çıkamamıştır. Türkiyelileşme anlamında bir siyasallaşmanın yöntemi üzerine araştırmalar yaptığını söylemesine rağmen, Öcalan'ın (ya da Öcalan'ın danışmalarının) bulunduğu eylem biçimi, Avrupa'da kendisi için siyasal ilticacı statüsü aramak olmuştur. CIA tarafından derdest edilip Türkiye'ye teslim edilmese, ülke topraklarına ayak basacağı bile şüpheli bu şahsiyet, her şeye rağmen, şimdi ülkede PKK'nin siyasallaşması hedefi doğrultusunda çalıştırılmaya başlanmıştır.

PKK'lilerin siyasallaşma beklentilerinin karşılanması ulusal ve yerel olmak üzere iki ayrı düzeyde mümkündür. Ulusal politika düzeyinde bu beklentinin gerçekleşmesi üç ana koşula bağlıdır: 1) Seçilme barajının düşürülmesi; 2) Kürt bölgelerine ulusal partilerin girmelerinin engellenmesi; 3) Kürt oylarını bölecek başka partilerin oluşumunun engellenmesi. Ulusal baraj sorunu ortadan kaldırıldığında, dar bölgesel ve iki turlu seçim sistemi önerileri son iki beklentinin karşılanmasını kolaylaştıracak desteklerdir. Hem Kürt bölgelerinden önemli oranda silinen ulusal partiler, hem PKK'nin ve bürokrasinin ağır baskıları nedeniyle örgütlenemeyen diğer Kürt partileri bu türden bir seçim sistemiyle uzun yıllar kitleleşemeyecekler ve PKK alternatifsiz kalacaktır.

Yerel politika düzeyinde bu beklentinin gerçekleşmesi için silahlı eylem fetişisti kadroların buna hazırlanması gereklidir. Hazırlık, PKK'lilerin yerel politika aracılığı ile nihai hedefe ulaşılabilir olduğuna inanmalarının

sağlanmasıdır. Görüldüğü kadarı ile bu hazırlık önemli oranda tamamlanmıştır. "Özgür Kürdistan" hayali uğruna binlerce kişinin ölümüne, sakatlanmasına, evsiz-barksız yersiz-yurtsuz kalmasına ve son olarak da bölgenin insan-

sızlaşmasına neden olan PKK kadroları, yerel yönetimleri ele geçirdikten sonra, bu kitleler için açık kazanımlar elde etmek, maddi refah sağlayacağına inanmış görünmektedir. Elde edilecek belediyeler, hem kendi olanaklarının seferber edilmesi yolu ile, hem de tüzel kişilikleri aracılığı ile yabancılardan alınacak yardımlar ile ve Ankara'ya gerek kalmaksızın yoksul kitleler doyurulabilir. Bu yardımlar, Birleşmiş Milletler ve bağlı kuruluşlardan ya da bu kuruluşlar aracılığı ile de olsa, doğrudan yabancı devletlerden alındığında, Ankara'nın bunu engellemesi de artık mümkün olmayacaktır. Kaldı ki, Ankara bu türden çalışmaları, örneğin Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin ya da Türk Tabipler Birliği'nin çalışmalarını, içinde Kürt meselesi vurgusu görünmediği için çok çok olumlu bulup desteklemekte ve PKK'de bunları örtük bir biçimde onaylamaktadır.

PKK kadroları, yerel yönetimler aracılığı ile kendi kendini bağımsız yönetme aşamasına varılacağına inanmaya başlamış görünmektedir. Daha önce üç kez parlamentodan geri çekilen ancak halen parlamento gündeminde, öncelikle görüşülecek yasa önerileri arasında beklentiler, ve hem Cumhurbaşkanı'nın, hem de tüm diğer partilerin açık desteğini almış bulunan, yerel yönetimleri bağımsız eyalet meclislerine dönüştürmeyi hedefleyen, "mahalli idarelere yetki devri tasarısı" bu inancı kolaylaştıran bir çalışmadır.

b) İktisadileşme: mafyalaşarak burjuva fedailiğine dönüşme

Askerilikten uzaklaşıp kurumlaşmanın bir başka görünümü iktisadileşmedir. Aslında PKK'nin bu zamana kadar iktisadi faaliyetlerden kopuk olduğu söylenemez. Sadece "vergi" toplama ve harcama çalışmaları, PKK'yi ülkede önemli bir iktisadi güce dönüştürmüş durumdadır. Vergi toplama yolu ile önemli oranda kurumlaşan

Yabancı sermaye ile ortaklıklar kurmanın akla gelen ilk yolu, PKK'nin kendi kadroları arasından iş adamı yetiştirilmesi ve bunlar için yabancı sermayeden pay istemesi ya da öteden beri ilişki içinde olduğu bazı işadamlarını bu amaçla destekleyip kendi uzantısına dönüştürmesi olacaktır; ancak bu çalışma sırasında, PKK'nin Marxist terminolojisi, popülist, milliyetçi söylemi ve bu söylemi içselleştirmiş kadroları sorun yaratacaktır.

PKK, aynı zamanda, bulunduğu bölgenin neredeyse en önemli tüketicilerinden biri konumundadır. Bu mekanizmanın kurulması, PKK denetimine giren yerel yönetimlere, vergi toplama ve kullanma hakkının devri ile mümkün olacaktır. Ancak, iktisadileşmeden hemen beklenen uygulamalar da vardır.

İktisadileşmenin ilk uygulaması yabancı sermaye ile PKK ortaklıkları olacaktır. PKK buna çoktan hazırlanmıştır. Barzani önderliğinde bir Irak Kürdistanı'nı, ikinci bir İsrail olarak değerlendirip düşman ülkesi ilan eden önderlik, sadece Apo İmralı'ya getirildikten sonra değil fakat çok daha öncesinden beri, hemen her türden yabancı sermaye karşısında oldukça sessizdir. PKK'nin yabancı sermaye karşısındaki bu suskunluğu, "gelen sermayenin milliyeti önemli değil nasılsa yoksul halkımız bundan yararlanacaktır" gibi Lipton'cu bir gerekçe ile değil, ancak PKK'nin Merkez Komitesi içinde sınırlı sayıda kişiden oluşan bir iç çekirdek kadronun bildiği antlaşmalarla açıklanabilir.

Yabancı sermaye ile ortaklıklar kurmanın akla gelen ilk yolu, PKK'nin kendi kadroları arasından iş adamı yetiştirilmesi ve bunlar için yabancı sermayeden pay istemesi ya da öteden beri ilişki içinde olduğu bazı işadamlarını bu amaçla destekleyip kendi uzantısına dönüştürmesi olacaktır; ancak bu çalışma sırasında, PKK'nin Marxist terminolojisi, popülist, milliyetçi söylemi ve bu söylemi içselleştirmiş kadroları sorun yaratacaktır. Yabancı sermaye projesi, "Hayali Kürdistan'ın "kurtarıcılığı", "kurucu babalığı" gibi olumlu devrimci ünvanları, PKK'lilerin elinden alıp sermayedarlara verecektir. Bu durumda PKK kadrosu için "gerillalık" artık mümkün olamayacak ve ilk mümkün yaşam biçimi alternatifi, bu yeni türedi kurucu babaların "silahlı fedailerine," bir tür korucuya dönüşmek olacaktır. Kadrolar için düşman, işçiler ya da henüz iş bile bulamamış yoksul halk kitleleri olacaktır. Bu PKK'nin dilini kaybetmesi anlamı taşır. PKK'nin dilinin de, Kürtçe değil fakat bu içerik olduğu hatırlandığında, bu zeminde PKK'nin, bir tür Mafya örgütlenmesine dönüşmesi ya da dağılması

ihтимallerinden söz edilebilir. Gerçekte mafyalaşmak, tıpkı 1980 sonrası radikal unsurlar için kullanıldığı gibi, PKK kadrolarının iktisadileştirilmesinde burjuvalaşmadan daha uygun bir yol gibi görünmektedir. Mafya-

laşmak hem iş adamı yetiştirilmesinde bir ara aşama işlevi yerine getirebilir, hem de silahla yaşamaya alışmış insanların silahtan uzaklaşıp korkuya kapılması engellenmiş olur. Gerçekten de, mafyalık, Türk medyasının kullandığı "Kürt işadamlığı" etiketinin temel özelliğidir. Bu medyanın kullandığı Kürt işadamlığı kategorisi, açık yasal ve meşru yollardan zengin olan Kürt işadamlarını dışarıda bırakan bir kategoridir. Bu yolla önce Kürt işadamlığı tehlikeli bir etikete dönüştürülecek, ardından da yasal Kürt işadamları, duygusal zorlamalarla, bu yasa dışı unsurun etrafında birleştirilecektir. Bir dönemler uygulanmaya çalışılan ancak uygulanamayan bu senaryo, görünen o ki, gelecek günlerin projesi olarak yeniden gündeme getirilecektir.

Ancak, PKK kadroları halkçı söylemlerinden vazgeçmeyi içlerine sindirse bile, ister temiz iş adamlığı olsun ister kirli mafyalık, her iki iş de "gerillalık" yapmaktan daha zordur. İlk zorluk, sermayenin bölüşümünde; ikinci zorluk yatırım alanlarının tesbitinde, üçüncü zorluk fiyatlandırmalarda yaşanacaktır. Bazıları sadece yasa dışı işlere değil ağıktan, bar pavyon işletmek gibi meşruiyet dışı işlere bulaşmış PKK'liler vardır. Bunlar öncelikle daha fazla sermaye isteyip, muhtemelen turizm ya da gıda sektörüne yatırım yapmak isterken, daha temiz olanlar daha üretken alanlara yönelmeye çalışacaktır. İlk grup, fiyatlandırmada acımasız olarak, aç bulaşan kitlelerin bu açlığını paraya dönüştürmekten çekinmeyecektir. İkinci grup ise veresiye vere vere iflas edecek, ilk grup üyelerinin yanında işçileşecektir. Bu kaos ortamında, "eski" PKK kadroları ayakta kalabilmek için, yabancı sermayenin ve yerli polis gücünün desteğini aramak zorunda kalacaktır. Ve açıktır ki, bu desteği de ilk gruptakiler bulacaktır.

3) Kürt Muhalefetin Etkisizleştirilmesi

Yukarıda değinilen senaryonun gerçekleştirilmesi için öncelikle Kürtlerden gelen siyasal, iktisadi içerikli

PKK'ye verilen destek, ister Mahir Kaynak'ın yaptığı gibi gerçek tehlikeyi "kültür milliyetçiliği"nde bulan bir teorik değerlendirmeden kaynaklansın; ister "Abdullah Öcalan ve PKK aracılığı ile Kürt Milliyetçilerinin denetlenmesi kolaylaşıyor gibi bir kurnazlıktan kaynaklansın basit bir kandırmacadır. İlk teorik değerlendirmenin görmediği şey PKK'nin sadece silahlı bir yapılanma değil, aynı zamanda çok açık bir kültürel yapılanma olduğudur.

bir muhalefetin olmaması şarttır. Böylesi bir muhalefet, Kurdo ve Barzani örneklerinde olduğu gibi, Abdullah Öcalan'a ve PKK'ye yatırım yapan senaryoları bitirir. Bu amaçla, PKK'nin korunması bu çizgi dışında kalan her türden siyasal oluşumun kırılması

zorunludur. Bu işlem bu zamana kadar gerçekleştirilmiştir. Abdullah Öcalan'ın yerini dünyanın herhangi bir noktasında belirleyen teknoloji, hemen hepsi cep telefonu kullanan PKK kadrolarını, belki de seslerini özel bir boyayla örtmelerinden olsa gerek bir türlü görememektedir. Bu noktada, yurt dışı operasyonunu CIA gerçekleştirdi. Türkiye'nin elinde bu teknolojinin olmadığını söylemek doğru değildir. Sadece özel televizyonlarda açık edilen kaset gösterileri değil, çok daha açık bir yasal örnek olarak, dolandırıcı Selçuk Parsadan operasyonu, bize bu teknolojinin bu topraklarda da olduğunu kanıtlamıştır. Pek çok gazeteci tarafından HADEP'le karşılaştırılarak ılımlı bulunan DKP'nin kapatılması bunun son örneklerinden biridir.

PKK'ye verilen destek, ister Mahir Kaynak'ın yaptığı gibi gerçek tehlikeyi "kültür milliyetçiliği"nde bulan bir teorik değerlendirmeden kaynaklansın; ister "Abdullah Öcalan ve PKK aracılığı ile Kürt Milliyetçilerinin denetlenmesi kolaylaşıyor gibi bir kurnazlıktan kaynaklansın basit bir kandırmacadır. İlk teorik değerlendirmenin görmediği şey PKK'nin sadece silahlı bir yapılanma değil, aynı zamanda çok açık bir kültürel yapılanma olduğudur. PKK etrafında şekillenen bir toplumsal kimliğin olduğunu görememek, saflıkla açıklanamayacak kadar bir körlük örneğidir. Kaldı ki PKK'nin şekillendirdiği toplumsal kimlik, etnik içeriği tartışılabilir olmakla beraber, çok açık bir biçimde "Türk Düşmanı"dır. PKK düşüncesi içinde Kürt kimliği, kendi tarihsel gerçekliğine sahip bir kategori olarak değil, Türk düşmanlığı zemininde kurgulanmaktadır. Benzer biçimde, PKK aracılığı ile Kürt milliyetçilerini denetliyoruz lafı da en azından son döneme kadar boş bir lakırdı olarak kalmıştır. Çünkü bu denetim, PKK'nin ne siyasal ve iktisadi faaliyetlerini, ne de daha açık silahlı faaliyetlerini engellemeyi başarmıştır.

Kürt muhalefetinin etkisizleştirilmesi için PKK'nin sürekli uyguladığı taktik, "TC'nin ajanlığı" suçlamasıdır. PKK'ye bağlanmayan herkes ajandır. Pek çok PKK'linin, ajan olduğu açıkça deşifre olmasına rağmen bu saldırı Kürt aydınlarını son zamanlara

kadar susturmaya yetmiş görünmektedir. Ancak, PKK'nin Roma macerası sırasında, Kurdo Baksi ve Barzani'nin Kürtler adına konuşan alternatifler olarak açıkça sahneye çıkmasından sonra baskı kırılmaya başlamıştır denebilir. Türkiye'deki bir grup Kürt aydınının da aynı çizgide davranması, bu kırılmanın daha da gelişeceği izlenimini uyandırmaktadır. Eğer bu çizgi gelişirse, PKK, gücünü kendi kişiliğinden ya da halktan alanların değil, partiye ait olmaktan alanların çıkar ortaklığı örgütlenmesine daha fazla dönüşecek ve öylece kalacaktır.

PKK'ye karşı bir Kürt aydın insiyatifi ayağa kalkmaya çalışırken, PKK'de hemen her türden Kürt siyasi oluşumunu kendisine bağlama çalışmasına girişmiş ve ilk haberlere göre bundan oldukça mesafe de almıştır. Hem Irak Kürdistanı'na yerleşik bulunan, bir kısmı sol söylemli olmakla beraber çoğunlukla milliyetçi çizgileri belirgin Kürt grupları ile hem de bir dönem şiddetli saldırıları ile yok olma aşamasına geldiği Hizbullah ile eylem birlikleri kurulması aşamasına varılmıştır.

Gerçekte, özellikle İslami gruplarla ilişkilerinde PKK'nin İran bağlantısının belirleyiciliği vardır. İran sadece PKK ile dinci gruplar arasındaki ilişkinin geliştirilmesini zorlamamakla kalmamakta, aynı zamanda PKK içinde kendisine bağlı bir dinsel söylemin de geliştirilmesine çalışmaktadır. PKK'nin geleneksel tabanı İslam Şafi mezhebindedir. PKK önderliği bu tabanla ya da İslam'la uzlaşma gibi bir hedef belirlediğini söylemesine rağmen, bu kitleye ulaşmak için geleneksel dinsel önderleri muhatap almak yerine, ya eski kadrosu içinden bazılarını din adamı olarak etiketleyerek ya da İran'da, Caferi mezhebine göre yetiştirilmiş Mollaları bu kitlenin içine, deyim yerinde ise zorla sokmaya çalışmaktadır. Abdullah Öcalan ve PKK'ye karşı sol ya da Kürt milli-

yetçiliği kaynaklı aydın gruplarında giderek gelişen tepki hareketi, İslamcı gruplarda şimdilik aynı netlikte değildir. Etkisizleştirme çalışması bu gruplar içinde başarılı olmuş gibi görünmektedir. Ancak, kanımca bu durum geçicidir. PKK'yi İslamcı güçlerin denetimine alan bir İran, hemen ardından eski eylemliliğin yeniden yaratılmasını talep edecektir.

4) Yeni Türkçülük Dalgası'nın Etkisizleştirilmesi

Bu senaryonun gerçekleştirilmesi için, Kürtlerin etkisizleştirilmesi yanında, bu senaryonun kaçınılmaz, zorunlu ve yararlı olduğuna, bir bütün olarak Türkiye yönetici sınıflarının da ve artık Türkiye üzerindeki belirleyiciliği açık olan ABD'nin de inandırılması gereklidir. İster siyasileşsinler ister iktisadileşsinler, PKK'lilerin yaşayabilmek için, bundan sonra da devlet korumasına gereksinimleri vardır. Hem siyasallaşma projelerinde hem de iktisadileşme çalışmalarında örneklendiği gibi, Türkiye yönetici kadrolarında bu inancın önemli oranda yaratıldığı söylenebilir.

a) *Pişmanlık Yasası: Paramiliter milis yaratma çalışması*

Özellikle Abdullah Öcalan İmralı'ya getirildikten sonra, sanki bir af önerisi imiş gibi gündeme getirilen Pişmanlık Yasası da bu korunmanın sağlanacağına bir ilk işarettir. Çünkü, pişmanlık statüsü, af edilmişlik statüsü değildir. Af edilen kişi, hapisten çıkar, sıradan bir yurttaş olarak halkın arasına karışır ve yaşar. Oysa, içinde yer aldıkları yapının çözülmesi doğrultusunda bilgi verdikleri düşünüldüğünden, halk arasında halk olarak itirafçı diye adlandırılan pişmanlar, devlet koruması altına alınır ve halkın arasına bu koruma duvarı ile birlikte salınırlar. Diğer bir deyişle, eğer planlananlar gerçekleştirilirse, kamuoyunun ateşi biraz daha indikten sonra, mahalli idarelere yetki devri ve pişmanlık yasaları birlikte çıkartılacaktır. Bu yolla, PKK'nin silahlı unsurları önce devlet koruması altına alınacak; ardından belediyelerde ya da özel konut alanlarının ya da işyerle-

Pmanlık statüsü, af edilmişlik statüsü değildir. Af edilen kişi, hapisten çıkar, sıradan bir yurttaş olarak halkın arasına karışır ve yaşar. Oysa, içinde yer aldıkları yapının çözülmesi doğrultusunda bilgi verdikleri düşünüldüğünden, halk arasında halk olarak itirafçı diye adlandırılan pişmanlar, devlet koruması altına alınır ve halkın arasına bu koruma duvarı ile birlikte salınırlar.

rinin kapılarında görerek alıştırdığımız, silahlı özel koruma görevlilerine, paramiliter unsurlara dönüştürülecektir.

b) *Tedhiş eylemleri: verelim de kurtulalım yığıncağına gidiş*

PKK'ye ihtiyaç duyulduğu fikrini yerleştirmeye yönelik bir diğer eylem türü tedhişlerdir. Tedhiş eylemleri, PKK'nin kurumlaşmasına verilecek resmi desteğin gerekli olduğun halka kabul ettirebilmek hedefine yöneliktir. Kitleler bu yolla yığıncağılaştırılacak ve "vuralım kurtulalım" radikalizmi yerine "verelim de kurtulalım" ruh hali egemen kılınacaktır. Aydınlik dergisi, Çankırı valisine yönelik suikast ile bu konudaki çalışmaların başlatıldığını ifade etmektedir. Dergiye göre, Gazi mahallesi eylemlerinin de sorumlusu olan, CIA'nın 12 has adamından oluşan ve Polis, MIT ve Ordu içinde örgütlü bir kadro PKK'yi olduğundan güçlü gösterebilmek için PKK ya da taşeron örgütleri adına suikastlere, tedhiş ve terör eylemlerine girişmiştir. Ve yine dergiye göre, bu eylemlerin, özellikle Ordu içinde, Özel Kuvvetler Komutanlığı'ndan gelen sorumluları yakalanmayacak ve süreç böylece işleyip gidecektir. Ancak, Aydınlik dergisi, bu eylemlerle Türkiye'de yaratılan istikrarsızlıktan ABD'nin amaçladığı şeyin, yukarıda değinilen iç-hedef değil fakat, Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt Devleti'ne karşı Türkiye'nin muhalefetini kırmak ve desteğini sağlamak olduğunu söylemektedir. Kanımca bu açıklama doğru değildir.

c) *İdeolojik bulanıklığın yaratılması*

Aydınlik dergisinin pek çok gözlemleri doğru olmakla beraber derginin yorumu kötümserdir ve yanlıştır. En temelde tüm açıklama, ABD'nin Türkiye'de istikrarsızlık yaratma kastediği varsayımına dayanmaktadır. Petrol ve doğal gaz boru hatlarını bu topraklardan geçirerek Orta Asya ülkelerini Rusya denetiminden kurtarmaya çalışan bir ABD olduğu düşünülürse, bu yargının doğru olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Çünkü, akan petrol ya da doğal gaz, Orta Asya topluluklarına ve Türkiye'ye sağladığından çok daha fazlasını ABD'ye

Yerli unsurları desteklemenin ötesinde, ABD Kürtlere-rasında sivil bir inisiyatif yaratıyor olduğu düşüncesi ile ve muhtemelen Türkiye'nin onayını da aldıktan sonra, PKK'nin özellikle iktisadileşme çalışmalarına aktif bir biçimde katılmaya da başlamıştır. Son dönemlerde sayı-ları giderek artan küçük ve orta ölçekli ABD sermaye-darı ziyaretleri bunun göstergeleridir.

sağlayacaktır ve istikrar-sızlık bu süreci geciktir-mektedir. Türkiye'de istik-rarlı bir yapı oluşturmak, bu kurtlar sofrasında bağ-mısız bir Kürdistan kurup boru hatlarının güvencesi-ni ona bırakmaktan çok daha gerçekçidir. Benzer bir biçimde, derginin yorumu, tüm Avrupa'nın açıkça, Rusya'nın da örtük bir biçimde koruduğu Abdullah Öcalan'ı alıp da Türkiye'ye teslim eden gücün ABD ol-duğu geçeceğini görmezden gelmektedir. Görmezden ge-linen bir başka şey İncirlik Üssünün ABD ve müttefikle-ri tarafından kullanımına Türkiye'nin neredeyse kayıtsız kalmasıdır. Burada ABD ile Türkiye arasında tam bir u-yum vardır ve dergi bu gerçeği yorumlarında değerlen-dirmemektedir. Derginin yorumlamadan verdiği ve yo-rumları ile çelişen bir başka haber, son dönem suikast, tedhiş ve terör eylemlerini gerçekleştiren has adamlar kadrosunun dağıtılıp, tasfiye edildiği haberdir. Benzer biçimde Türkiye, Kuzey Irak'ta şekillenenen bir Kürt Ordusunun kuruluş faaliyetlerine katılmaktadır vb. Tüm bu görünmeyenler birlikte düşünüldüğünde, yo-rumlarında seçmesi, temel tezini yanlışlayan çok önem-li kanıtları görmezden gelen Aydınlık dergisinin görüne-nin ötesinde başka fonksiyonları vardır.

Aydınlık dergisinin yorumlarında gizli ilk fonksiyon, Türkiye'nin "Batı Çalışma Grubu" çevresinde canlanan ve dinsel gericiliğe karşı mücadele nosyonu etrafında gi-derek güçlenen yeni milliyetçi kadrosunun etkisizleştiril-mesidir. Bu kadro ile ABD arasında kurulan ve Abdul-lah Öcalan operasyonu ile güçlenen ilişkinin kırılmasıdır. Bu ilişki kırıldığında, sadece PKK'nin değil fakat da-ha genelde "sivil toplumculuk" teorisi altında kurgula-nan toplumsal parçalanma projesinin önündeki en bü-yük engel ortadan kaldırılmış olacaktır. İkinci fonksi-yon, belirtilen bu yeni milliyetçi dalganın ideolojik ön-derliğinin ele geçirilmesidir. Değinen kadro üzerindeki etkisi, Perinçek'e göre çok daha fazla olan Yalçın Kü-çük'ün Aydınlık dergisine katılımının görünen nedeni ne olursa olsun anlamı burada olsa gerektir.

İlk fonksiyonunun gerçekleştirilmesinde oldukça me-safe alındığı söylenebilir, ancak bunu sağlayan derginin

kendi çalışmaları değil, fa-kat CIA'nın yerli yani Tür-kiyeli kadrolarının çalış-malarıdır. Bu çalışmaların açık bir ilk örneği, yine Ay-dınlık dergisince Kürt-İs-lam sentezi yaratmaya çalış-ılan bir CIA projesi olarak sunulan ve bu sentez içinde

doğuyu kalkındırma misyonu ile yüklendiği düşünülen Fadıl Akgündüz ve Jet-Pa'dır. Aslen Siirtli bir Arap olan Fadıl Akgündüz'ün, Türkiye'deki pek çok insan gibi memleketi ile bağları yok denecek kadar azalmıştır. Si-irt de, ne Araplar, ne Kürtler ne de Türkler ile gelenek-sel ilişkileri vardır. Görünen tek dayanağı bir tarikat şe-bekesinden kaynaklanmaktadır. Bölgeyi kalkındırarak, Kürt sorununu çözmek gibi görevlerin altından kalkabi-lecek insan görüntüsünden oldukça uzaktır. Tüm bunla-ra rağmen Akgündüze verilen açık bir destek vardır. Bu desteğin teorik nedeni belki Akgündüz'ün Arap'lığında aranabilir ve onun Türkler'le Kürtler arasında bir denge unsuru olarak desteklendiği düşünülebilir. Ancak bu açıklama da muhtemelen doğru değildir. Eğer Aydın-lığın yorumu doğru ise yani Fadıl Akgündüz bir CIA pro-jesi ise, bu projenin nedeni, yerli ajanlar arasındaki bir Arab'ın, Fadıl Akgündüz'ün, yani bir başka Arab'ı, çö-züm olarak patronuna satmayı başarmasıdır. Her ne olursa olsun, ideolojik rengi laik olan yeni milliyetçi dal-ga, bir süre sonra, bu proje aracılığı ile ABD'den kend-liğinden uzaklaşacaktır.

Yerli unsurları desteklemenin ötesinde, ABD Kürtlere-rasında sivil bir inisiyatif yaratıyor olduğu düşüncesi ile ve muhtemelen Türkiye'nin onayını da aldıktan son-ra, PKK'nin özellikle iktisadileşme çalışmalarına aktif bir biçimde katılmaya da başlamıştır. Son dönemlerde sayıları giderek artan küçük ve orta ölçekli ABD sermaye-darı ziyaretleri bunun göstergeleridir. Bu çalışmaların durdurulması da artık oldukça zor görünmektedir. Bu nedenle, ABD yönetimi, bir süre önce çok sıcak duygu-sal bağlar kurduğu yeni milliyetçi Türk dalgayı gücen-dirmeye başlamıştır. Şimdilerde sessiz durup olayları iz-leyen bir grubun gönül kırıklığının onarılması bir süre sonra imkansızlaşacaktır. ABD, yerli ajanlarının yönlendirmesi ve bunlar tarafından istahları kabartılan ABD'li küçük sermayedarların heyecanla peşine takıldıkları kı-sa dönemli, küçük çıkarları uğruna, çok daha uzun dö-

Hatip Dicle tarafından oldukça olumlu bulunan, Milliyet gazetesi ya da Doğan Grubu tarafından başlanıp sürüklenen Haydi Doğu'ya Kampanyası'dır.

nemli, total çıkarlarını kaybedecektir. Bu bağlamda, özellikle dağlık alan savaşlarında deneyimli Türk birliklerinden Balkanlar'da NATO'yu yararlandırma düşüncesi de oldukça anlamlıdır. Dağlık savaş deneyimlerini PKK ile çatışarak edinen bu birlikler,

PKK'nin Türkiye'de kurumlaşmasının önündeki açık potansiyel engellerdir. Sanki Türkiye'deki toplumsal yozlaşmanın tek suçlusu bunlarmış ve "beyaz yakalı"lar gerçekten de temizmiş gibi, uzun zamandır "çete" vurgusu altında kamuoyundaki imajları zedelenmeye çalışılan ve girdikleri çatışmalar nedeni ile, sadece beden sağlıkları değil, ruh sağlıkları da önemli oranda bozulan, ancak rehabilite edilmeleri son zamanlara kadar asla düşünülmemeyen bu kadro, Balkanlarda vb. yerlerde savaş sokularak tasfiye deilebilir. Ancak, kanımca, bu türden planlar artık gerçekleştirilemez ve bu insanlar kolay kullanılamazlar. Fakat bu durumda, ilk fonksiyonun önemli oranda gerçekleştirildiği, Türkler arasındaki yeni milliyetçi dalga ile ABD arasındaki yakınlaşmanın önemli oranda kırıldığı söylenebilir.

Öte yandan, yeni milliyetçi Türkçülük dalgası ABD'den uzaklaşmış olmasına rağmen, Aydınlık dergisinin bu dalganın teorik önderliğini yakalaması oldukça zordur. Çünkü, aynı hedefe yönelen ve Aydınlık'tan çok daha kaliteli kağıtlara basılıp ülkenin dört bir yanına seferberlik ruhu ile dağıtılan başka dergi çevreleri de oluşturulmuş durumdadır. Üstelik bu çevreler, Aydınlık dergisinin ilk amacına ulaşmakta başarılı olmasını sağlayan yerli CIA'cıların İslam Projesini, Kürt-İslam içeriği ile paralel şekillenen Türk-İslam nosyonu ekseninde benimsemiş görünmektedirler. İlk bakışta, MHP'nin konvansiyonel kirli Türkçülüğünü çağrıştıran ve kulağa tırmalayıcı gelen bu terim, muhtemelen Osmanlı'nın yedi yüzüncü kuruluş yıldönümünü anma etkinlikleri gibi bir araç ile temizlenecek ve yeni Osmanlılık gibi daha güçlü bir imajla pazarlanacaktır. Bu bağlamda, bu yeni dergi çevreleri eğer yeni Osmanlılık projesinde başarılı olursa, Ordu içindeki yeni milliyetçi dalga ile ordu dışındaki İslami hareketi, savunma sanayine girmeye çoktan hazırlanmış olan İslam renkli KOBİ'ler temelinde bir araya getirecektir. "Haymana Zindanı'nda" Perin-

çek'le beraber yatan Yalçın Küçük'ün, Türkiye'nin hemen tüm temel siyasal sorunlarının kaynağında, tıpkı bir dönem Erbakan'ın şampiyonluğunu yaptığı bir dili kullanarak, özellikle Yahudileri bulması bu çerçevede manidardır. Bu açıklamada belli bir oranda doğruluk payı vardır. Ancak Yalçın Küçük'ün de, CIA ajanlarından bahsederken sadece silahlı unsurlara değinen Perinçek gibi, bence silahlı unsurlardan ya da Yahudiler'den çok daha tehlikeli olan ve Küçük'ün (ve Perinçek'in) geldiği fakültelerin çevrelerinde oldukça sık rastlanması muhtemel entelajanalara değinmemesi gariptir. Her şeye rağmen lafı uzatmadan, Yalçın Küçük'ün açıklamaları çerçevesinde son söz olarak toplarsak, Yahudiler kaybedecek fakat kazanan, eğer ABD'de bu İslamileşen hareketi gerçekten destekliyor ise, Aydınlık çizgisi değil, Yahudileri kullanarak bir İslamcı Arabı Türkiye'nin geleceğini kuracak adam olarak merkezine satmayı başaran, Küçük'ün de değirmenlerine su taşıyor görüldüğü yerli CIA kadroları olacaktır.

d) Türkçülük referansları: "Haydi Doğu'ya" kampanyaları

Yeni milliyetçi Türkçülük dalgasının etkisizleştirilebilmesi için, mevcut kadronun güvenilirliğine inanmayı sağlayacak, Türklük adına yapılmış gibi görünen bazı ön başarıları, ya da en azından Kürtçü görünmeyen çalışmalara da gereksinme vardır. Bu çalışmalardan en bilineni, Hatip Dicle tarafından oldukça olumlu bulunan, Milliyet gazetesi ya da Doğan Grubu tarafından başlanıp sürüklenen Haydi Doğu'ya Kampanyası'dır.

Aslında, bu türden kampanyalar ilk Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği aracılığı ile Şırnak-İdil'de başlatılmıştır. Bu çalışmaların akılda kalan ilk örneği Bulutsuzluk Özlemi Grubu'nun İdil'de, bir yatılı okulun bahçesinde verdiği konserdir. Bilkent orkestralarının faaliyetleri de bu çerçevede değerlendirilebilir. Kamyonun dalga geçmesine neden olan bu türden uygulamalar, daha sonra, ana dili Kürtçe olan ve üstelik çoğunun ailesinin düzenli bir işi de olmayan çocukların eğitim sorunlarının çözümü için, temel eğitimin bile yürütülemediği bir

Avrupa'da yerleşikleşmenin, özellikle ABD için anlamı, PKK'nin Avrupa'da istikrarsızlık yaratmasıdır. Bu beklenti özellikle Mesut Barzani'ye yakın duran İngiltere'ye ve İskandinav ülkelerine karşı değil fakat öncelikle Kıta Avrupa'sına yöneliktir. Bu beklentinin gerçekleştirilmesinin en açık yolu PKK ile Avrupa'nın ilişkilerinin, Abdullah Öcalan tarafından deşifre edilmesidir.

bölgede, kreş önerme düzeyinde bir saçmalığa dönüşmüştür. Şimdilerde bu yaklaşım AÇEV çatısı altında daha gerçekçi bir zemine oturtulmaya başlanmıştır.

Bu dönemden akılda kalan en dramatik sahne, Diyarbakır'da, yağmurlu ve soğuk bir ramazan gününde, gıda yardımı dağıtma gerekçesi ile çamurların içine yuvarlanan yaşlı kadınların ve çocukların görüntüleridir. Bu görüntülerin yayınlanmasının hemen ardından, tarihsel bir büyük tesadüf sonucu, Birleşmiş Milletler'den bir yerli grup, önce, Diyarbakır'da yoksulluk konulu bir dizi tartışma gerçekleştirmiş ve akabinde, Birleşmiş Milletlere bağlı, Unesco, Unicef, ILO, Who gibi yan kuruluşlar aracılığı ile yoksullukla mücadele programlarını hayata geçirmeye başlamıştır.

Yine bu aşamada başlatılan yoksulluk, eğitimsizlik, sağlıksızlık, işsizlik vb. sorunlarla mücadele programlarının karakteristik özelliği sivil toplum kuruluşları aracılığı ile yürütülmek istenmesidir. Projeler bazı vakıfların ya da Üniversitelerin temiz aile çocukları tarafından hazırlanacak; finansmanlar BM ve Avrupa Birliği ve hatta Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanacak; ancak uygulamalar Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türk Tabipler Birliği ve alelacele bunlara eklenen Göç-Der gibi sivil toplum kuruluşları aracılığı ile gerçekleştirilecekti. İlk bakışta olumlu görünen ve gözle görünür bir gerçekleşme aşamasına ulaşan ve halen de devam eden bu çalışmaların gündemdeki yeri daha sonra AB'nin bölgede demokratikleşme ve insan haklarındaki gelişmeleri izleme büroları açma talebinde bulunması ile önemli oranda denk düştü. Çünkü bu talep, yerli kadroların yaptıkları işlerin hedefini yeni dalga Türkçüleri için görünür hale dönüştürmüştür.

Bu açık deşifreye rağmen, oyuncak toplayıp dağıtma masumiyeti düzeyinde bir görüntü altında kampanyanın halen sürdürüldüğü söylenebilir. Üstelik bu kampanya aracılığı ile, yeni Türkçü dalganın önemli oranda hareketsizleştirildiği de söylenebilir. Çok üst düzeyde askeri bürokratların ağzından çıkan "şimdi sıra sosyal ve ekonomik tedbirlerin alınmasına geldi" türün-

den açıklamalar bunun açık kanıtlarıdır. Bu bağlamda, seçimlerden sonra yerel yönetimlerin kurumsal koruması altında, yani sürecin yeniden başlatılması sürpriz olmayacaktır.

5) Avrupa, İran, Irak ve Irak Kürdistan'ında yerleşikleşmek

Yukarıdaki bölümde çözümlenmeye çalışılan yeni PKK stratejisine karşı, Türkiye'nin ve ABD'nin taredütlerini tümüyle ortadan kaldırmak için uluslararası eylemliklere de gerek vardır. Avrupa'da ve Türkiye çevresindeki ülkelerde yerleşikleşme projeleri bu bağlamda anlamlıdır. Türkiye'nin ABD'nin bu isteklere olumlu karşılık verebilmesi için açık çıkarlarının tanımlanması gereklidir.

a) Avrupa'da yerleşikleşmek

Avrupa'da yerleşikleşmenin, özellikle ABD için anlamı, PKK'nin Avrupa'da istikrarsızlık yaratmasıdır. Bu beklenti özellikle Mesut Barzani'ye yakın duran İngiltere'ye ve İskandinav ülkelerine karşı değil fakat öncelikle Kıta Avrupa'sına yöneliktir. Bu beklentinin gerçekleştirilmesinin en açık yolu PKK ile Avrupa'nın ilişkilerinin, Abdullah Öcalan tarafından deşifre edilmesidir. Buna ek olarak, şu anda olduğu gibi pek çok Avrupa kentinde kitle gösterileri düzenlenebilir ve bunlar silahlı propaganda eylemlerine dönüştürülebilir. Ancak Avrupa için hazırlanan bu projeler de gerçekçi değildir. İlk olarak, Abdullah Öcalan, Avrupa ile PKK ilişkileri konusunda yeterince bilgiye sahip değildir. Bu konuda doğrudan bilgi sahibi olan, Diyarbakır hapishanesinde eski bir itirafçı ve işkenceci olan Kani Yılmaz vb.lerin öldürülerek bu olasılık neredeyse tamamen yok edilmiştir. Burada alınacak en uzun yol Abdullah Öcalan'ın özellikle Yunanistan'la ilgili söyledikleri düzeyinde kalacaktır. İtalya'yı bile çoktan unutan Türkiye yönetici sınıfı da bu boş laflarla yetinme eğiliminde görünmektedir.

Avrupa'da istikrarsızlık yaratacak bir siyasallaşmanın ikinci eylem biçimi olarak, Avrupa kentlerinde kitle

gösterileri ve bunları izleyen daha sert silahlı propaganda eylemleri artık mümkün değildir. Çünkü, bu türden eylemler öncelikle hükümler devlet ile, ve ek olarak, yakın komşu devletlerle zımnî anlaşmalar gerektirir. PKK için

bu türden anlaşmaların koşulları fiilen ortadan kalkmıştır. Zaten kendi devletlerinin borazanı durumundaki Avrupalı sosyalistlerin, yeşillerin vb. küçük grupçukların verdikleri destekler bu bağlamda yeterli değildir. PKK'nin Avrupa'da Avrupalılara karşı gerçekleştirildiği izlenimi veren en sert eylemi Palme suikastıdır. Eğer PKK tarafından gerçekleştirilmiş ise, bu suikastın nedeni İsveç'in alt-kıta Avrupa'sı politikalarından farklı olarak Barzani'ye gösterdiği yakınlık, verdiği desteklerdir. PKK kendi adına bir değerlendirme yapıp böylesi bir eyleme girişecek durumda hiç bir zaman olmamıştır. Bu durumda, Avrupa devletlerinin kesin kontrolü altında olan; bağımsız davranma gücü olmayan; ve bir adım daha ilerleyip söylersek, pek çok partizanı Avrupa devletlerinden doğrudan mülteci ücreti alan bir PKK'nin, bu türden eylemler gerçekleştirilmesi olanaksızdır.

Avrupa'da PKK eylemleri, Avrupalılar tarafından kontrol edilecek ve Türkiye'ye karşı yönlendirilecektir. Bunun ilk işaretleri çoktan alınmıştır: değil PKK katliamlarına maruz kalan sivil Türklerin ve Kürtlerin ailelerini, asker ailelerini bile Roma meydanına, İtalya mahkemelerinin önüne ya da Avrupa Birliği merkezine götürmeyen ya da aslında götürmeyen Türkiye'nin hareket-sizliğine ya da basiretsizliğine nazire yaparcasına, PKK'liler bu türden tüm alanları etkili bir biçimde çoktan doldurmuştur. Ülke üzerindeki etkileri, Avrupa'nın Türkiye üzerindeki etkisi ile sınırlı kalacaktır. PKK, Avrupa'da onların verdiği izin oranında var olacak daha ilerisine gidemeyecektir. Bu eylemliliğin de Kürt kitleler açısından sonuçları, yerleşikleşme hedefi ile çelişik olacaktır. Kendi yerleşikleşmeyen kitlelerde, azınlık psikolojisi yerleşikleşecek ve kitle yaşam suyunu kendi kişisel faaliyetlerinde değil Med-Tev ve sokak gösterileri gibi kanallarda başkalarının tanımlanmış ritüelleri oynayarak arayacaktır. Tüm bunlar Avrupa'da istikrarsızlığa neden olmayacak fakat Avrupalılara Türkiye'ye ve Irak Kürdistan'ına karşı bir toplumsal gücü sürekli hazır tut-

PKK'nin arkasındaki esas askeri desteğin Suriye ya da Yunanistan tarafından değil fakat İran ve Irak tarafından sağlandığı uzun zamandır kamuoyunca bilinir. Bu desteğin Türkiye, İran ve Irak ilişkilerini zaman zaman oldukça gerginleştirdiği de gözlenir. Bu nedenle, PKK'nin İran'da ve Irak'ta varlığına Türklerin göz yumması, Avrupa'daki faaliyetlerine göz yummasından çok daha zordur.

ma olanağı verecektir.

Avrupa'nın, özellikle Almanya, Fransa gibi alt-kıta Avrupası'nın PKK mekanizmalarını kullanma biçimi bu zamana kadar Türkiye için sürekli istik-

rarsızlık yaratıcı olmuştur. Yaklaşık iki yıl önce başlayan ve Apo'nun Türkiyelileşme biçiminde ifadelendirdiği toplumsal barış ve bütünleşme sürecinin Almanya'dan yola çıkarılmaya çalışılan bir barış treni ile kırılması; ardından Nevruz gösterilerinin bir İtalyan tarafından provake edilmesi bunun hatırdaki kalan kanıtlarıdır. İlginç olan şey, bu çabaların Türkiye'nin destek verme düzeyine çıkan delaleti sayesinde olmasıdır. Almanya'dan yola çıkartılmayan barış treni yolcuları bir uçağa bindirilip İstanbul'a indirilebilmiş; burada Diyarbakır istikametinde yola çıkması, muhtemelen merkezi güçler tarafından değil fakat yerel unsurlar tarafından engellenmiştir. Aynı şey Diyarbakır'daki İtalyan içinde geçerlidir. Kendisini hapse atırmayı başaran İtalyan, Türkiye'ye ve mahkemeye, doğrudan mahkemede sayıp sövmesine karşın, diplomasinin akılcı değerlendirmeleri ile yargılanmadan sınır dışı edilmiştir. Avrupa'da PKK eylemleri, bu türden istikrarsızlaştırıcı sonuçlarını Avrupa'da değil fakat Türkiye'de doğurmaya devam edecektir.

b) İran'da ve Irak'ta yerleşikleşmek

PKK'nin arkasındaki esas askeri desteğin Suriye ya da Yunanistan tarafından değil fakat İran ve Irak tarafından sağlandığı uzun zamandır kamuoyunca bilinir. Bu desteğin Türkiye, İran ve Irak ilişkilerini zaman zaman oldukça gerginleştirdiği de gözlenir. Bu nedenle, PKK'nin İran'da ve Irak'ta varlığına Türklerin göz yumması, Avrupa'daki faaliyetlerine göz yummasından çok daha zordur. PKK çok daha erken ve etkili bir biçimde buralarda istikrarsızlık yaratacak eylemlerde bulunmak zorundadır, ancak bu türden eylemlerin nesnel zemini yoktur. Çünkü, PKK ancak yerel halkla bütünleşerek etkili olabilir. Bu şans Irak özelinde hiç yoktur; İran'da ise dinsel bütünleşme ile sınırlanmıştır. PKK, İran'da, tıpkı Almanya'da olduğu gibi, devlet yönetiminin tam denetimi altındadır. Eğer bir kullanma ilişkisi olacaksa, kullanılan PKK'dir ve şimdi olduğu gibi gelecekte de kullanı-

Abdullah Öcalan ve onun Türkiye'yi eski parti politikaları doğrultusunda yönlendirebileceğinden hala umudunu kesmeyen PKK'nin lider kadrosu, birbirini tüketerek yok olacaktır. Hem Abdullah Öcalan'ın, PKK ve Kürtler üzerindeki etkisi hem de PKK'nin Kürtler üzerindeki etkisi, ilk bakışta sanıldığı gibi karizmatik değil, fakat klientalistiktir. Abdullah Öcalan ve PKK ancak kendilerine verilen kaynak oranında ve bu kaynağı etrafındakilere dağıtabildikleri oranda yaşayabilir

lan o olacaktır. Bu kullanım, PKK içindeki dindarların izlenmesi yoluyla gözlenebilir. PKK, hem Avrupa'da hem de ülkede, tabanındaki İslami hareketlenmeyi, kendi geleneksel ideolojisi içinde kavramak yerine, İran tarafından eğitilen Mollalar aracılığı ile denetim altına alma yoluna gitmiştir. Gerçekten bu bir tercih değil fakat bir zorunluluktur. Bu molla denetimi, nihayetinde PKK adına değil fakat İran adına sağlanan bir denetimdir. Amacı Kürt kitle içindeki dindarları özgürleştirmek değil fakat İran boyunduruğu altına sokmaktır.

c) Irak Kürdistan'ında yerleşikleşmek

Irak Kürdistan'ında bir bağımsız Kürt siyasal yapılması, nedendir bilinmez, Türkiye tarafından öteden beri olumsuz değerlendirilmiştir. Bu nedenle, bu topraklarda yerleşikleşecek bir PKK'nin istikrarsızlaştırıcı olacağı; ve bu anlamda son dönemde doğmaya başlayan federal devlet oluşumunun sabote edilmesine yönelik işlevsel olacağı düşünülmeye başlarsa, PKK Türkiye tarafından fiilen desteklenebilir. Ancak, PKK'nin bu bölgede da artık bu türden işleri yapacak takati yoktur.

Irak Kürdistan'ında PKK için uygun görünen siyasi alan Talabani bölgesidir ancak genelde Kırmanç kökenli olan PKK'liler için burası da uygun bir zemin değildir. Kaldı ki ABD ve İran desteği almayan bir Talabani'nin bu türden bir uygulamaya girmesi, tamda federal bir devlet oluşumunun gerçekleştirildiği günlerde, akılcı değildir. Bu bölgede, PKK için uygun etnik zemin, Barzani bölgesidir, ancak Halepçe katliamının sanık devletleri ile ittifak kuran ve hatta kendisi de bu alanda kitle katliamlarına girişen PKK, buradan neredeyse tamamen silinmiştir. Kaldı ki, Barzani yönetimi, Apo'nun İtalya macerası sırasında, Apo ve PKK hakkında, Avrupa Birliği ve İtalyan hükümetleri nezdinde suç duyurusunda bulunarak, PKK karşıtı tavrını açıkça ortaya koymuştur. Bu bölge insanının kafasında, PKK'nin federal bir devlet yapılanmasının engelleyicisi olduğu düşüncesi oluştuğunda, Barzani denetiminde Kürdistan TV bu tür-

den açıklamaları kitlelere etkili bir biçimde ulaştırıldıkça, PKK'nin bölgedeki toplumsal tabanı da çok daha fazla eriyip gidecektir.

6) Sonuç: Son Sığınak Vatikan

Sonuçta deşifre olmuş bir PKK, yerli CIA'cılar ve onları destekleyen diğerleri ne yaparsa yapsınlar, tüm bölge topraklarından çıkartılacaktır. ve Med-Tv'nin yaptığı gibi, eskiden beri kendisini koruyup kollayan ve Türkiye'yi soyup soğana çeviren kara paranın dünyadaki en önemli merkezlerinden biri olan Vatikan'ın kutsal topraklarına sığınacaktır. Çünkü, bu zamana kadar anlatılan tüm bu kurumlaşma ve yerleşikleşme hedeflerine ulaşabilmek için, tekrarlayarak belirtirsek, Türkiye'nin ve ABD'nin, hem Türkiye'de, hem çevre ülkelerde hem de Avrupa'da aktif desteğinin sürmesi gerekmektedir. Kaldı ki, bu destek sağlansa bile artık yeterli olmayaacaktır. Bu desteği Türkler sağlasa bile, Barzani örneğinde somutlandığı gibi, Kürtler kıracaktır. PKK'yi kazanmak isteyenler, hem yeni milliyetçi Türkleri hem de Pkk dışında kalan, korucular dahil, tüm diğer Kürtleri kaybedecektir.

Abdullah Öcalan ve onun Türkiye'yi eski parti politikaları doğrultusunda yönlendirebileceğinden hala umudunu kesmeyen PKK'nin lider kadrosu, birbirini tüketerek yok olacaktır. Hem Abdullah Öcalan'ın, PKK ve Kürtler üzerindeki etkisi hem de PKK'nin Kürtler üzerindeki etkisi, ilk bakışta sanıldığı gibi karizmatik değil, fakat klientalistiktir. Abdullah Öcalan ve PKK ancak kendilerine verilen kaynak oranında ve bu kaynağı etrafındakilere dağıtabildikleri oranda yaşayabilir. Onlara verilen ve onlar tarafından dağıtılan kaynak kesildiğinde biteceklerdir. Yeni kaynak üretmezler, yeni eylem biçimleri bulamazlar, mevcut kaynakları yer bitirirler; mevcut eylem biçimlerini de kirletip yozlaştırırlar. Temel kaynak sağlayıcısı olan Avrupa ile ilişkileri önemli oranda kopan PKK, şu anda, Aydınlık dergisinin dediği gibi ABD tarafından yeni kaynaklar ile canlandırılmaz ise tam da bu duruma düşmüştür▲

10 Nisan 1999

Bir Kürdün Macerası Öcalan Olayı ve Yunanistan

Michael Howard*

Kürt gerilla lideri Abdullah Öcalan'a yönelik süreklilikli avı ve buna müteakip Öcalan'ın yakalanması, tüm dünyanın dikkatlerini yeniden Kürt davasına çektiği gibi, aynı zamanda Yunanistan'ı, 1974'teki Kıbrıs işgalinden sonra, tarihinin en derin diplomatik krizine soktu. Peki ama bu karmaşık duruma nasıl gelindi?

29 Ocak 1999 Cuma akşamı yaşananlar, artık 77 yaşında olan bayan Voula Damianakou'nun çok gerilerde kalmış bazı kötü anılarını yeniden depreştirmişti. Yunanistan'ın Naziler tarafından işgal edildiği yıllarda sergilediği direnişle ünlü olan bayan Damianakou, kızının Atina'nın 20 km. güneydoğusundaki villasında televizyon seyrederken kapısının çalındığını duydu.

Kapıyı açtığında, eski bir dostu ve komşusu olan emekli deniz subayı Naksakis'le karşılaştı. Bir parça sınırlı görünen Naksakis, geceyi geçirecek bir yere ihtiyacı olan birini getirdiğini söyledi. Naksakis, konunun ulusal bir öneme sahip olduğunu söylüyordu. Bu sözler, bir zamanlar genç bir kadinken, Nazilerden kaçıp sığınacak bir yer aramak üzere kapı kapı dolaşan Damianakou için adeta bir parola gibiydi. Karanlığın içinden, büyük siyah bıyıkları olan orta yaşlı iriyarı bir adam çıkarak içeriye girdi. Yüzü tanıdık görünüyordu, ama bayan Damianakou yine de bu adamın kim olduğunu pek anımsayamadı. Bayan Damianakou'nun şaşkınlığını fark eden Naksakis şöyle dedi: "Abdullah Öcalan ile tanışsana."

Artık saçlarına aklar düşmüş olan bu eski direniş savaçsısı, Yunanlıların bir zamanlar sahip olmakla ülendikleri bir konukseverlikle evinin kapısını, Türkiye tarafından geçtiğimiz Ekim ayında Suriye'deki üssünden çıkarıldığı günden beri kaçak olan Kürdistan İşçi Partisi (PKK) liderine açmıştı. Bayan Damianakou, Öcalan ve yanındaki bayan arkadaşı için yemek hazırladı, ar-

dından da onlara yatacak bir yer gösterdi. Öcalan, diyordu bayan Damianakou, "son derece yorgun ve bitkindi" ve Kürt davasına gösterdiği sempati bir sır olmayan Yunanistan'ın, Öcalan'ı bir "terörist" olarak nitelendiren Türkiye ve ABD'nin bu gerilla liderini ele geçirmek üzere sarf ettikleri kararlı çabalar nedeniyle, kendisini barındıramayacağından kaygılanıyordu.

İki hafta sonra, gerilla liderinin korktuğu başına geldi; Öcalan kendisini, 13 günden beridir gizlendiği Yunan büyük elçiliğinin bulunduğu Kenya'nın başkenti Nairobi'den Türkiye'ye doğru yol alan bir uçakta, eli-kolu bağlanmış, susturulmuş ve ilaçla uyuşturulmuş bir vaziyette buldu. Türkiye'de bir numaralı kamu düşmanı olarak görülen Öcalan yakında, ölüm cezasına çarptırılmasına yol açabilecek olan vatana ihanet suçlamasıyla mahkeme önüne çıkacak. PKK'nin otonomi elde etmek üzere 1984'ten beri sürdürdüğü silahlı mücadele yaklaşık olarak 30 000 kişinin ölümüne neden oldu; öte yandan Türk ordusunun, çoğu ülkenin güneydoğusunda bulunan stratejik önemdeki 3000 Kürt köyünü etnik "temizliğe" tabi tuttuğu ve 3 milyon Kürdü yaşadıkları topraklardan göçerterek mültecilere dönüştürdüğü söylenmektedir. Türkiye'de yaklaşık olarak 12-15 milyon civarında Kürt yaşamaktadır; Kürtlere kendi dillerinde eğitim yapma hakkı verilmediği gibi, kültürel ve politik hakları da genellikle tanınmamaktadır; yaklaşık olarak 3 milyon Kürt komşu ülke Irak'ta, 8 milyon kadarı da İran'da yaşamaktadır.

*) Gazeteci, ODYSSEY
The World Of
Greece,

Öcalan'ın yakalanması, onun liderliği altında, 1984 yılından beri Türkiye'ye karşı silahlı ayaklanma sürdüren ulusal kurtuluş hareketine indirilmiş ağır bir darbe olmaktan ibaret değildi. Bu olay aynı zamanda, Öcalan'ın kurtarıcısı olduğu varsayılan Yunanistan'ı, bir çok gözlemciye göre, 1974'teki Kıbrıs işgalinden sonra tarihinin en kötü diplomatik krizine sürüklemişti.

Ağla Sevgili Amca

Öcalan'ın Türkler tarafından ele geçirilmesine ilişkin kesin ayrıntılar hala da gün ışığına çıkamadı. Belki de sonsuza dek cevapsız kalacak olan pek çok soru var. Ancak pek çok tarafın karıştığı bu olay, tamamen inandırıcı olmamakla birlikte, bir dizi uluslararası komplonun izlerini taşımaktadır: Baş rolde CIA ve Mossad'ın olduğu ve gerekli zamanlarda, Türkler, KGB, Kenyalılar ve gönülsüz Yunanlılar tarafından desteklenen bir kompo (nitekim bu durumdan tiksinti duyan bir Yunan diplomatı, "Öcalan bir kez Yunanlıların eline geçtikten sonra, onu bekleyen akıbet artık çok uzakta değildi" diyecekti).

Öcalan'ın yakalanması, onun liderliği altında, 1984 yılından beri Türkiye'ye karşı silahlı ayaklanma sürdüren ulusal kurtuluş hareketine indirilmiş ağır bir darbe olmaktan ibaret değildi. Bu olay aynı zamanda, Öcalan'ın kurtarıcısı olduğu varsayılan Yunanistan'ı, bir çok gözlemciye göre, 1974'teki Kıbrıs işgalinden sonra tarihinin en kötü diplomatik krizine sürüklemişti.

16 Şubat 1999 sabahı, Öcalan'ın bir Türk komando timi tarafından Ankara'daki yetkililere teslim edildiği haberi yayıldığında, liderlerinin ele geçirilmesinde Yunan parmağı olduğunu düşünen Kürt göstericiler dünya çapında bir protesto hareketi başlattı. Yaklaşık 1.5 milyon Kürdü barındıran Avrupa'nın 20 ülkesinde bulunan Yunan büyük elçilikleri ve konsolosluklarının (İsrail ve Kenya'ninkiler de dahil) önünde adeta kıyamet koptu. Hatta bazı yerlerde rehinelere alınmıştı. Bazı Kürt göstericiler kendi bedenlerine korkunç zararlar verirken, Berlin'de, İsrail büyük elçiliğine yürüyen üç Kürt, elçilikteki güvenlik kuvvetleri tarafından vurularak öldürüldü.

Öcalan'ı bir yerlerde barındırmak üzere yapılan başarısız girişim Atina hükümetine, üç önemli bakanın - dış işleri bakanı Theodore Pangalos, İçişleri Bakanı Alekos Papadopoulos ve Kamu düzeni bakanı Philipos Petralnikos- ve Yunan gizli servis şefi Haralambos Stavrakis'in istifasına mal oldu. Öte yandan bu olay, zaten kötü olan Türk-Yunan ilişkilerini, daha da gerginleştirdi. 1974'teki Kıbrıs işgalinin emrini veren Bülent Ecevit başbakanlığındaki Türkiye'nin, "Apo" (Kürtçe "amca") denilen adamı, Yunanistan'ın elinden kapmasıyla ilgili çekici haberlere dayanmaya çalışan Atina, bir anda Türk propaganda cihazının olanca gücüyle karşı karşı-

ya kaldı. Bunu izleyen günlerde ise, Türk basını, Yunanistan'ın PKK hareketine destek verdiği konusunda Öcalan tarafından yapılan günlük "ifşaatlar" ile dolup taşı ve bu ifşaatlar Atina hükümetinde büyük

bir rahatsızlık yaratarak iki ülke arasındaki uçurumu daha da derinleştirdi. Türk politikacıların giderek daha sert konuşmaları üzerine, Yunanistan Savunma Bakanı Akis Tsoçadzopoulos Yunan ordusunu alarma geçirdi. Özellikle Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Öcalan'ın "ifşaatlarına" dört elle sarıldı.

"Yunanistan, teröre destek vererek teröristleri teşvik eden ülkeler listesine alınmalıdır. Böyle bir devlet ancak illegal bir devlet olarak tanımlanabilir" diyen Demirel, uğursuz bir edayla sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Eğer Yunanistan böylesi illegal hareketlerine devam ederse, öz-savunma hakkımız çerçevesinde gerekli tedbirleri alma hakkımızı kullanacağız."

Ankara aynı zamanda, Yunanistan'ın, Türkiye sınırındaki Batı Trakya'da yaşayan Müslüman azınlığı ezdiği biçimindeki eski iddialarını yeniden gündeme getirdi. Türk iş adamları Yunan meslektaşlarıyla aralarındaki ticari ilişkileri askıya alarak, Yunan mallarının ithalini boykot etmeye başladılar.

Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, Ankara Washington'da da üstünlüğü ele geçirdi; Türk yetkilileri ve uzmanları, olayı yorumlamak üzere davet edildikleri hiçbir haber programını kaçırmazlarken, ABD'deki belli başlı yayın organlarında, Yunanistan'ın "bir teröristin" barındırılmasındaki rolünü sorgulayan başyazılar peş peşe yayınlanmaya başladı. Yunanistan PKK'yi desteklemekten vazgeçip onu terörist bir örgüt olarak görecektir midir? diye soruyordu ABD gazeteleri. ABD'deki Yunan-yanlısı kaynakların sessizliği dikkat çekiyordu, çünkü, hem Atina'da yeni bir hükümet henüz işbaşına gelmiş, hem de bu kaynaklar, Nairobi'nin öncesinde ve sonrasında tam olarak neler olduğu hususunda net bir bilgiye sahip değillerdi.

Merak Uyandıran Sorular

Atina, konu hakkında tam ve açık bir araştırma yapacağına söz verdi ancak, hikaye tamamen başka bir mecrada cereyan etmiştir. Kürt davasını uzunca bir zamandan beridir destekleyen Yunanistan, Öcalan'ı kay-

Politika ve istihbarat çevreleriyle güçlü ilişkileri olan emekli deniz subayı Antonis Naksakis, Öcalan'ın eski dostudur. Naksakis aynı zamanda "süper-yurtseverler" denilen bir gurubun üyesidir. Yunan hükümetinin, Türkleri kızdıracağı ve böylece Kürt mücadelesini bir Türk-Yunan sorununa dönüştüreceği korkusuyla Öcalan'ı Yunan toprakları üzerinde barındırmayı reddetmesine öfkelenen bu gurup, ülkenin dış politikasını kendi ellerine almaya karar verdi.

betmeyi nasıl göze aldı? Kim niçin Nairobi'deki Yunanistan büyük elçiliğini Öcalan için uygun bir barınak olarak seçti? Kim kime Öcalan'ın orada olduğunu söyleyerek Türklerin başarılı ele geçirme operasyonunun yolunu açtı? Bazı Kürt ve Yunanlıların şüphelendiği gibi, yoksa Yunanistan PKK liderini bir şeyler karşılığında sattı mı? Amerika bunu yapması için Yunanistan'a baskı yaptı mı? Yoksa Yunanistan, Washington ve Ankara'da en üst düzeyde yapılan ve kokusu neredeyse Avrupa'nın tümüne ulaşan bir plandan haberdar olmayacak kadar saf mıydı?

PKK liderinin mahkeme önüne çıkmaya hazırlandığı bu günlerde, bu sorular hala da Yunanistan'daki konjoktürü işgal etmeye devam ediyor; ve bu olayla ilgili karşılıklı suçlama ve atışmalar bir süre daha devam edeceğe benziyor. Yunanistan savcısı, Öcalan da dahil olmak üzere, olayla ilgisi olan 18 kişinin yargılanması gerektiğini açıklarken, Parlamento da, olayda herhangi bir milletvekilinin rolü olup olmadığını saptamak üzere bir araştırma yapılmasına oylamayla karar verdi. Durumu daha da bulanıklaştıran şey, olayın önde gelen kahramanları tarafından Yunan basınına bazı bilgilerin sızdırılmasıydı.

En azından Öcalan'ın Yunanistan'a gelişiyle ilgili gerçekler artık açığa çıkmış görünüyor; her ne kadar bu gerçekler oldukça rahatsız edici olsa da.

Süper-Yurtseverler

Politika ve istihbarat çevreleriyle güçlü ilişkileri olan emekli deniz subayı Antonis Naksakis, Öcalan'ın eski dostudur. Naksakis aynı zamanda "süper-yurtseverler" denilen bir gurubun üyesidir. Yunan hükümetinin, Türkleri kızdıracağı ve böylece Kürt mücadelesini bir Türk-Yunan sorununa dönüştüreceği korkusuyla Öcalan'ı Yunan toprakları üzerinde barındırmayı reddetmesine öfkelenen bu gurup, ülkenin dış politikasını kendi ellerine almaya karar verdi. Önde gelen bir Yunan iş adamı ve birkaç milletvekili de dahil olmak üzere, Naksakis ve müttefikleri, Apo'yu (İtalya'dan sonra gittiği) St. Petersburg'dan Yunanistan'a kaçırma, ardından da Naksakis'in, okul yıllarından tanıdığı Yunan Dış İşleri Bakanı Theodore Pangalos'a haber vermesi dorultusunda bir plan yaptı. Türkiye'nin, Suriye'ye, Öcalan'ı

Şam'dan çıkarmazsa savaş açacağı tehdidinde bulunduğu geçtiğimiz Ekim ayından beri Öcalan kaçak yaşıyordu. Şu anda ulusal güvenliği tehlikeye attığı savıyla yargılanan ve yaptıklarından herhangi bir pişmanlık duymayan Naksakis, daha sonra kendisiyle yapılan bir ropörtajda

"Öcalan'ı, kurtarmak için Atina'ya getirdim" diyecekti. "Hükümetin ve Kürt liderine destek verilmesi açıklamasını imzalayan 200 milletvekilinin, Öcalan'ın kurtarılmasına yardım edeceğine inanmıştım. Ne yazık ki durum böyle değildi. Hepsi bana ihanet etti."

Naksakis ve Öcalan'ı taşıyan uçak, 29 Ocak akşamı erken saatlerde Atina havaalanına inmişti. İkisinin de Yunanistan'a son derece kolay bir şekilde girdikleri anlaşılıyor. Bazı haberlere göre, Naksakis, havaalanındaki VIP yetkililerine, uçağın bir Rus müsteşarını taşıdığını söylemiş. Naksakis'in kendisi ise, "Öcalan'ı ülkeye illegal bir şekilde sokmak için, havaalanındaki yetkililere rüşvet verdiğini" söylüyor. Naksakis, hükümetin bu planlardan haberdar olmadığını da sözlerine ekliyor. Havaalanından çıktıktan sonra Öcalan'la birlikte bindiği arabayla Atina sokaklarında gezinen Naksakis, onu bu gece nerede saklayacağını düşünüyordu. "Yakalanmamızdan önce çok az zamanımız olduğunun farkındaydım" diyor Naksakis. Ardından da aklına Voula Damianakou gelmişti.

Naksakis Pangalos'u ararken, Öcalan da Damiana-kou'nun villasında yemek yemiş, dinlenmiş ve sohbet etmişti. Naksakis o gün olup biteni sonradan anımsarken şöyle diyordu: "Pangalos'a Öcalan'ın Atina'da olduğunu haber verdim ve adamı kurtarmamız için onun duruma müdahale etmesini istedim." Naksakis Pangalos'tan gelen yanıt hakkında ise şöyle diyor: "Pangalos, kendisinin de gelip Öcalan'ın güvenliğine bir çare bulması için, Öcalan'ı kendi evime götürmemi önerdi."

Ancak ertesi sabah Naksakis'in villasına gelen kişi Pangalos değil, Yunan gizli servisi EYP'nin şefi Binbaşı Haralambos Stavrakis olmuştu. Stavrakis, Öcalan'a ülkeyi terk etmesini söylemiş, ancak ona iltica hakkı tanıyacak nihai bir yer bulmak üzere sürdürülen görüşmeler sonuçlanıncaya kadar, Yunan hükümetinin onu dış elçiliklerinden birinde barındırabileceğini belirtmişti. Bunun üzerine Öcalan sağa sola gitmekten bıktığını ve bu

Öcalan'ın bir dizi dikkatsizlik sonucu Kenya'da yakalanmasına yardımcı olma noktasında Yunanlı diplomatların gerçek bir girişimde bulduklarını gösteren olgu, orada yapılanların büyük bir hata ve ihanet olarak değil, Yunanistan'ın fazlasıyla gömüldüğü bir sordundan kurtulma çabası olarak nitelendirilmesidir.

yüzden Yunanistan'da kalmak istediğini söylemişti. Hatta kendisi hakkında arama emri çıkaran Almanya'ya bile giderek mahkeme önüne çıkmaya hazırdı. (Ülkesinde bulunan Kürt ve Türk azınlığın çıkaracağı huzursuzluktan çekinen Almanya Öcalan'ı istemiyordu).

Ancak bir başka kaynağa göre, o sırada Viyana'daki sosyalist liderler toplantısında bulunan Başbakan Costas Simitis, Öcalan'ın Yunanistan'da bulunduğunu öğrendiğinde çılgına dönmüş ve Pangalos'a, onu derhal ülke dışına çıkarma emri vermişti. Simitis ayrıca, krizi halletmek üzere Pangalos, Papadopoulos ve Petsalnikos'tan oluşan üç bakanı görevlendirmişti. Kamu güvenliğinden sorumlu olan İçişleri Bakanı Papadopoulos, Öcalan'ın gözaltına alınmasını ve ülkeye illegal yollardan girdiği savıyla mahkemeye çıkarılmasını önerdi; ancak bu önerisi dikkate alınmadı. Ertesi sabah Öcalan uçağa bindirildi ve uçak Beyaz Rusya'daki Minsk kentine gitmek üzere havalandı. Öcalan'ın oradaki taraftarları, onu Hollanda'ya götürecek bir uçak ayarlamışlardı ve böylece Öcalan Hollanda'ya giderek, Kürt davasını Lahey Uluslararası Adalet Mahkemesi'ne taşıyacaktı. Ne var ki, Beyaz Rusya ve Hollanda Öcalan'ın uçağına iniş izni vermeyi reddetmiş ve böylece uçak 1 Şubat günü şafak sökerken Atina'ya geri dönmüş ve güvenlik nedeniyle Korfu adasına inmmişti. Ertesi güne gelindiğinde, Öcalan'ın Kenya'ya götürülerek, Ortodoks kilisesine ait bir villaya yerleştirilmesine ve ardından da Afrika ülkelerinden birinin ona sığınma hakkı tanınması için girişimlere başlanmasına karar verilmişti. Kürt kaynaklarına göre, Güney Afrika bu noktada Öcalan'ın ülkeye gelmesini kabul etmişti. Bu plan kendisine anlatıldığında, Öcalan, Nairobi'deki Yunan elçiliğine konulması hususunda ısrar etti. Ve Öcalan'ın elçiliği iki gün içinde terk edeceği-ne söz vermesi üzerine, Atina bu teklifi isteksizce de olsa kabul etti.

Büyük Şarkıcı

Öcalan'ın Afrika'ya gitmesinden itibaren, Yunanistan'ın Nairobi büyükelçisi olan Giorgos Kostoulas ve Öcalan'a Kenya yolcuğunda eşlik eden EYP ajanı Savvas Kalenterides tarafından verilen ifadelerden başka bir kaynak elimizde bulunmuyor. Eğer Yunanistan'ın bu komploya katıldığı hususunda şu ana kadar anlatılanlardan şüphe duyuluyorsa, bu iki adamın anlattıkları, Öcalan'ın teslim edildiği iddialarına neredeyse karşı

çıkılmaz bir itibar kazandırıyor.

Öcalan'ın bir dizi dikkatsizlik sonucu Kenya'da yakalanmasına yardımcı olma noktasında Yunanlı

diplomatların gerçek bir girişimde bulduklarını gösteren olgu, orada yapılanların büyük bir hata ve ihanet olarak değil, Yunanistan'ın fazlasıyla gömüldüğü bir sordundan kurtulma çabası olarak nitelendirilmesidir. Kostoulas ve Kalenterides'in ifadelerinde -ki Nairobi büyük elçiliğinde Öcalan'ın yanında bulunan kişilerden birinin belirttiğine göre "Yunanistan açısından bakıldığında, bu ifadeler çoğunlukla doğrudur"- belirtildiğine göre, yorgun ve gergin Öcalan (kod adı "Büyükanne") iki gün içinde elçiliği terk etme sözünden geri dönüp bunun yerine büyükelçiden siyasi sığınma talep etmekle Atina'daki yetkilileri oldukça öfkelenmişti.

Kostoulas ve Kalenterides Atina'dan verilen emirleri uyguluyordu; ancak büyük elçi, diplomatik büro müdürü Vasilis Papaioannaou aracılığıyla emir veren (ve kod adı "Büyük Şarkıcı" olan) Pangalos'tan emir alırken, EYP ajanı Kalenterides patronu Stavrakis'in emirlerine göre hareket ediyordu. Günler geçtikçe ve Öcalan'a Güney Afrika'da siyasi sığınma sağlama planı suya düşüktüççe, paniğe kapılan Atina, bu iki Yunan yetkilisini emir bombardımanına tutarak, Öcalan'a gidebileceği güvenli bir yer sağlama meselesini bir yana bırakarak, Kürt lideri Yunan elçiliğinden çıkarmak üzere mümkün olan her yöntemi denemelerini istiyordu. Ancak Kostoulas'ın da ifadesinde belirttiği gibi, elçilik görevlileri, Atina'dan peş peşe gelen ve genellikle de çelişkili olan emirleri yerine getirme hususunda ne bir imkana ne de deneyime sahiplerdi. "Büyük elçilikten yapılan talepler, elçiliğin elinde bulunan imkanları aşmaktaydı."

Gerçekten de, Öcalan'ı Türklerin ellerine bırakan olgunun, Atina'daki yetkililerin, özellikle de EYP'nin yaptığı bir dizi ölümcül hata olduğu anlaşılıyor. Öcalan'ın ilk etapta Yunanistan'dan gizlice çıkmasını planlayan gizli servis, aynı zamanda Öcalan'a refakat eden kişilerin silah taşımaya izin vermişti; oysa elçilikteki Yunanlılar silahsızdı. Hatta, elçilikte bulunan üç üst-düzyer bayan PKK'liden biri olan Şemse Kılıç'ın bir ara tabancasını çekerek, Apo'nun elçilikten çıkmaya zorlanması durumunda, kendisini öldürmekle tehdit ettiği söyleniyordu.

Yeni bir fikir arayışı içinde olan Kostoulas, Öcalan'ı

Türkiye'den gelen saldırılara göğüs germeye çalışan Simitis, sorunu saptırarak Avrupa Birliği gündemine getirmeyi denerdi. Avrupa Birliğinin kısa süre sonra Bonn'da yapacağı zirveye katılacak meslektaşlarına yazdığı bir mektupta, Simitis, Yunanistan'ın Öcalan'ı barındırma hususunda tek başına hareket etmesinin nedeninin, başka bir ülkenin buna yanaşmaması olduğunu belirtiyordu.

kabul etmesi için Seyşel Adaları hükümetiyle görüşmeler yapılmasını önerdi. Atina uzun bir çekingenlikten sonra bu öneriyi kabul etti. Panos adıyla bilinen Yunanlı bir iş adamı Seyşel ile yapılan pazarlıkta aracılık yapmış ve Ada hükümetinin, Öcalan'ı kabul etmek için 15 milyon dolar istediğini belirtmişti. Güvenliğinden endişe eden Kürt liderin, elçilikten ayrılmayı tekrar tekrar reddetmesinden birkaç gün sonra, Stavrakis Atina'dan dört ajanı ("futbol takımı" kod adı altında) Nairobi'ye gönderdi. Atina'dan gönderilen bu ajanlar yanlarında bir miktar da "toz" götürmüşlerdi ve Öcalan'ı elçilikte bayılarak, neresi olduğu belli olmayan bir yere götürmeyi planlamaktaydılar. Stavrakis, ajanlara, elçiliğin kendilerine gerekli silah ve parayı sağlayacağını söylemişti; ancak elçilikte ne para ne de silah vardı. Atina böylece bu ajanların misyonunu başarısızlığa mahkum etmiş oluyordu.

Nairobi macerası, 15 Şubat 1999 sabahı, yani Öcalan'ın Kenya'ya gelmesinden tam 13 gün sonra, sonuca yaklaşmaya başladı. Önce Kostoulas acilen Kenya Dış İşleri Bakanlığı'na çağrıldı. Orada kendisine, Kenyalıların, Öcalan'ın Yunan elçiliğinde bulunduğunu başından beri bildikleri söylendi. Atina'nın olayın gizliliğini muhafaza etmesi ve Öcalan'ın aynı akşam ülkeyi terk etmesi koşuluyla, dış işleri yetkilisi, Öcalan'ı istediği yere götürecek bir uçak tahsis edebilecekleri önerisini sundu. Bu arada, Öcalan'ın Yunan elçiliğinde bulunduğu yolundaki bilgileri resmi olarak kabul etmemesi doğrultusunda Kostoulas'a talimat veren Atina'ya Kenyalıların bu önerisi sunuldu ve Atina tarafından kabul edildi.

Öcalan başlangıçta hiçbir yere gitmeyeceğini söyledi; ancak Kenyalıların elçiliği basacağı kendisine söylendiğinde "dostlarının başını belaya sokmamak için" elçilikten ayrılmaya razı olmuştu.

Havaalanına gidip Hollanda'ya uçuş konusunda Kenyalıların güvence verdiğini sanan Öcalan, Kenya polisi tarafından sağlanan bir konvoyla 15 Şubat günü Yunan elçiliğinden ayrıldı. Ancak böyle olmayacaktı. Öcalan'ın içinde bulunduğu araba, Kostoulas'ın aracının da bulunduğu konvoydan ayrıldı. Büyükelçi Öcalan'ın içinde bulunduğu arabayı takip etmek istedi ancak Kenya polisi tarafından engellendi. Havaalanında ise, bir Türk iş adamına ait olan ve içinde bir Türk komando ti-

mi bulunan özel uçak, artık gözleri bağlanan ve muhtemelen uyuşturucuyla bayıltılmış olan gerilla liderini teslim almak üzere bekliyordu. Uçak hemen İstanbul'a doğru havalandı ve 16 Şubat günü sabah saat 3. 15 sularında oraya vardı.

Ulusal Bir Utanç

Türkiye'den gelen saldırılara göğüs germeye çalışan Simitis, sorunu saptırarak Avrupa Birliği gündemine getirmeyi denerdi. Avrupa Birliğinin kısa süre sonra Bonn'da yapacağı zirveye katılacak meslektaşlarına yazdığı bir mektupta, Simitis, Yunanistan'ın Öcalan'ı barındırma hususunda tek başına hareket etmesinin nedeninin, başka bir ülkenin buna yanaşmaması olduğunu belirtiyordu. Simitis ayrıca, Kürt sorununun çözümü için Avrupa Birliğine, "insani" ve birleşik bir tavır alma çağrısında bulundu. Ancak, Öcalan'a siyasi sığınma hakkı tanımayı daha önce reddettikleri için utanç içinde olmalarına rağmen, Avrupa Birliği ülkeleri, Türkiye'ye, Öcalan'ı adil bir şekilde yargılama çağrısı yapmakla yetindiler. Bu arada, Atina'nın, Öcalan'a Nairobi elçiliğinde eşlik eden üç bayana iltica hakkı tanımaya karar vermesi Ankara'yı hiç de memnun etmedi; genel olarak iltica kararını destekleyen Yunan kamuoyu ise, bu bayarlardan birinin, birkaç gün sonra Atina'da yaptığı bir basın toplantısında, Yunanistan'ı Öcalan'a "ihanet" etmekle suçlaması üzerine öfkelenmeye başladı.

Türkiye bütün bu gelişmeleri kutlarken, Yunanistan kendi kabuğuna çekilerek yas tutmaya başladı. "Bu ulusal bir utançtır" cümlesi kamuoyunda nakarat gibi tekrarlanıyordu. Olayda komplo izlerini arayanlara göre, sinir gerginliğini en yüksek boyuta vardırان şey, Öcalan'ın Nairobi'ye gönderilmesine karar verilmiş olmasıydı. Batılı bir diplomat, "ajanların adeta cirit attığı bu kent, Öcalan'ın en son gönderileceği yerdir" diyordu. Sonuç olarak, tüm bunlara yol açan şey ya Stavrakis ve Pangalos'un dehşet verici saflığıydı ya da "Nairobi"yi onlara öneren kişinin orada olacak her şeyi önceden tamını tamına bilmiş olmasıydı.

Pangalos olayın sorumluluğunu büyük ölçüde üstlendi; bazı kesimler onu ihanetle suçlarken, başka kesimler de onu, Yunanistan'ı utanç içinde bırakan ve aynı zamanda Kürt davasına zarar veren çılginca bir plana gö-

Dışışleri'ndeki bu kaynak, bu husustaki bazı haberlere rağmen, Öcalan'ın Kenya'ya gelişinin en azından iki gün herhangi bir kimse tarafından bilinmediğini, ve Nairobi'deki ajanları harekete geçiren şeyin, Öcalan ve ona refakat eden kişilerin cep telefonu kullanmaktaki ısrarı olduğunu iddia ediyor. Brüksel'deki PKK yetkilileri, liderlerinin bulunduğu yeri üçüncü günden itibaren kesinlikle öğrenmişlerdi.

re hareket etmekle suçladılar. Suçlamalara en çok hedef olan şey ise, bu eski Dışışleri Bakanının her türlü öneriyi reddederek meseleyi tek başına halletmeye çalışması ve de Dışışleri Bakanlığında karşıt bir yetkilinin belirttiği gibi, Pangalos'un "çatlak kişiliği"ydi. Ancak Pangalos'a yakın olan Dışışlerindeki bir kaynak, her şeyin planlandığı gibi gittiğini ve planda herhangi bir kusur bulunmadığını iddia ediyor. "Ne yapsaydık yani, Öcalan'ı Yunanistan'da tutuklasa mıydık? Bu durumda Türkler'den gelecek saldırı tehdidi altına girecektik; üstelik ne Avrupa Birliğinden ne de ABD'den gelecek desteğe güvenebilirdik." Aynı kaynak sözlerini şöyle tamamlıyordu: "Bu durumda Öcalan'ı teslim etmek zorunda kalacaktık ve bu da sahip olduğumuz insani ilkelerle bağdaşmayacaktı."

Dışışleri'ndeki bu kaynak, bu husustaki bazı haberlere rağmen, Öcalan'ın Kenya'ya gelişinin en azından iki gün herhangi bir kimse tarafından bilinmediğini, ve Nairobi'deki ajanları harekete geçiren şeyin, Öcalan ve ona refakat eden kişilerin cep telefonu kullanmaktaki ısrarı olduğunu iddia ediyor. Brüksel'deki PKK yetkilileri, liderlerinin bulunduğu yeri üçüncü günden itibaren kesinlikle öğrenmişlerdi. Kalenterides tarafından verilen ifade, Nairobi'deki Yunan elçiliği üzerinde ilk günlerde kayda değer bir gözetlemenin olmadığını gösteriyor. Bu iddiaya göre, eğer Öcalan söz verdiği gibi, iki gün içinde elçiliği terk etmiş olsaydı, belki de şu anda özgür olacaktı. Ancak anlaşılır nedenlerden dolayı, Öcalan ciddi güvenceler almadan elçiliği terk etmek istemiyordu ve bu güvenceler ise, EYP'nin hatalarından dolayı bir türlü verilemiyordu. (Yunanistan'ın önde gelen dış politika uzmanı Theodore Couloumbis'in de üzülerek belirttiği gibi: "Yunanistan gizli operasyonları yüzüne gözüne bulaştırmaktadır").

Peki eğer Yunanistan Öcalan'a ihanet etmediyse kim etti? Bu soruya cevap bulmak üzere atılacak adımlardan biri, bazı Kenya yetkililerinin banka hesaplarına göz atmak olabilir. Diğer bir adım ise dorudan Amerikalıların eşliğine yönelmektedir. Bu teoriye göre, ABD'nin aracılık yapmasıyla geçen sonbaharda Irak'taki düşman Kürt gurupları arasında yapılan barış görüşmeleri konusunda Türkiye'nin taşıdığı kaygıların giderilmesi ve (Amerikalıların, ama en çok da Türkiye'nin önemli siyasal ve dip-

lomatik yatırımlar yaptığı) Bakü-Ceyhan petrol boru hattı üzerindeki soru işretlerinin ortadan kaldırılması gerektiğini düşünen ABD, Türkiye'ye Öcalan'ın kellesini vermeye karar verdi; -ağırlıklı olarak Kürt nüfusun yaşadığı Güneydoğu kesiminde bulu-

nan Dicle nehrinin Türkiye'nin kontrolünde bulunması- Ortadoğu'ya verilecek su sorunu konusunda da yine Washington'ın devreye girmesi olasılığını arttırmaktadır. ABD Büyükelçisi Nicholas Burns, Öcalan'ın Nairobi'deki Yunan elçiliğinden çıkarılarak ele geçirilmesinde herhangi bir ABD müdahalesi olduğunu reddetmekte, ancak bundan önceki aşamalarda ABD müdahalesinin olup olmadığı hususunda yorum yapmamaktadır. Ancak isminin açıklanmasını istemeyen bir ABD Dışışleri Bakanlığı yetkilisi şunları söylüyor: "Öcalan'ı adaletin önüne çıkarmak üzere, aylardır çeşitli diplomatik çalışmalar yapmaktaydık." Olaydaki gerçekler nasıl olursa olsun ve asıl suçlanacak kişiler kim olursa olsun, Yunanistan'ın dış işleriyle ilgili olayları ele alış tarzı bir kez daha istenilen düzeyin altında kalmıştır. "Bunun dış politikadaki yenilgilerimizin sonuncusu olmasını dilerim" diyen profesör Thanos Veremis, sözlerini şöyle tamamlıyor: "Bundan böyle işleri daha sade bir şekilde yürütmeliyiz."

Ancak bu bile pek kolay olmayabilir. Zira Kostoulas ve Kalenterides'in basına sızan ifadeleri, kirlenmekten ziyade, iflas etmiş bir bürokrasiye işaret etmektedir; örneğin, dışışleri bakanlığındaki personel öylesine yetersizdir ki, uzman bir gücün varlığı şöyle dursun, Yunanistan'ın Kürt sorunu karşısındaki politikasını uygulama yetkinliğine sahip olan tek bir kişi bile dış işlerinde bulunmamaktadır. Yunanistan, personel, bilgi-işlem ve alt-yapı alanlarındaki bu ciddi eksiklikleri ele almadığı sürece, kendi eseri olacak yeni bir krizi önleme umudu oldukça düşüktür.

Bu arada, hükümetlerinin ihaneti gibi görünen bu olayla sarsılan Yunan halkı yaralarını sarmaya çalışıyor. Öcalan'ın yakalanmasından kısa bir süre sonra, Atina sırtlarındaki Partenon tapınağına asılan bir pankartta aynen şunlar yazılıydı: "Kürtler, dostlarımız, lütfen bizi affedin."▲

Kaynak: *ODYSSEY The World Of Greece*
Çeviren: Cemal Atila

Eski Medya Halkı Güneşin Altında Kendine Bir Yer Arıyor

*Bir Kürt... bir kese tütün... bir avuç kuru
üzüm... bir mavzer... bir kaya
artık bütün dünya gelsin!
Kürt şairi Abdullah Goran*

Yakın bir süre önce, bütün dünya, bir Kürt kızının İngiltere'nin puslu başkenti Londra'da Britanya polisinin ve kendi yürüyüşü arkadaşlarının dehşetli bakışları arasında genç bedenini ateşe vermesiyle sarsıldı.

Lider Abdullah Öcalan'ın Kenya'dan Türkiye'ye çıkarılmasını protesto etmek için bedenini ateşe veren genç kız, alevler içinde zafer işaretini yaparken, yüzünün sıcaklığında kendi iradesiyle yaşadığı acı okunuyordu.

Zafer işareti; elin iki parmağını İngilizce'de (Victory) kelimsinin baş harfi olan V şeklinde gösterilmesiyle oluyor. İngiltere'nin eski başbakanı Winston Churchill, Hitler'e karşı sürdürdüğü o zorlu savaş döneminde, elinde kalın sigarası ve gülümseyen bir yüzle hep bu zafer işaretini yapardı.

Uydu TV kanalları ve internet aracılığıyla, ateşin bedenini sardığı bu genç Kürt kızının ve elleri kelepçeli Türkiyeli Kürt liderlerinin resimleri insanların odalarına taşındı. Kırmızı, turuncu bayraklar, bir halkın mutlak bir devrim isteğinin ve güneşin altında kendine bir yer edinmenin göstergesidir.

Bundan sekiz yıl önce, bütün dünyanın gözleri önünde, iki milyon Kürt, dondurucu soğuk hava koşullarında, Irak'ın ovalarını ve dağlarını aşarak, Türkiye ve İran'ın sınır boylarındaki dağlara sığındılar; yaralı ve umudu kırılmış bir ulus.

Bu her iki olay, bütün dünyaya büyük bir nüfusa sahip, çilekeş ve kalbi kırılmış bir halkın varlığını kanıtladı. Bu her iki olayın iki anlamı bulunmaktadır: Birincisi; onlar için acı bir gerçektir. İkincisi, daha geniş kapsamlı bir anlam ifade etmektedir; o da Kürtlerin yirmi birinci asra geçmeye hazırlanmalarınıdır. Kürtler, yirminci asrın başlangıcında kaybettiler. Ancak davalarını bü-

tün dünyaya kabul ettirmeden yeni yüzyıla geçmek istemiyorlar. Burada dikkatlerden kaçmayan diğer önemli husus, dünya global bir çağın eşliğindeyken ve ulus devletlerin yıkıldığı bir dönemde, Kürtler, daha yirminci asrın başındaki temel haklarını bile elde edemediklerini ve kendi ulusal kimliklerini arayıp sorguladıklarını tüm dünyaya gösteriyorlar.

Eğer, Atatürkçü ekolden bir Türk tarihçisine, Kürtlerle ilgili bir soru sorarsanız, şu cevabı verir: "Kürtler aslımı unutmuş, yabancı bir dille konuşan dağlı Türklere." Bir Türk generali ise, "Onlar Atatürk'ün kurduğu cumhuriyeti parçalamak isteyen teröristlerdir." diyecektir. Türkiye'den İran'a geçerseniz, -ki Kürtlerin İran'ın güneyinde yoğun bir nüfusu var- İranlı yetkililer de diyecekler ki, "Kürtçe Farsça'nın kırık bir lehçesidir. İran generalleri ise "Kürtler 'münafıktır' İran'ı parçalamak ve İslamın yolundan çıkarmak istiyorlar." diyeceklerdir. Irak'ın resmi literatüründe ise, muhalif Kürtler 'eşkiya', yönetimden yana olanlar da "Selaheddini Eyubi'nin savaşçılarıdır."

Yukarıdaki sözler Kürtlerin düşmanları tarafından söyleniyor. Acaba tarafsız araştırmacılar Kürtler hakkında ne diyorlar ya da Kürtlerin kendisi kendileri hakkında ne düşünüyorlar?

Efsane ve Gerçek

Modern halklar, köklere önem vermektedir; aşiretler de köklerini önemsiyorlar. Ancak aşiretler kendi tarihsel köklerini ve kültürlerini sözlü olarak bir sonraki ku-

Kürtler ise düşmanları tarafından hep inkar edildiler.

Burada Kürtlere ilişkin yapılan araştırmalarda efsane ile gerçek birbirine karışmaktadır. Bir efsaneye göre; Kürtler, vahşi Dahak'ın zulmünden kaçan ve sarp dağların eteklerinde saklanan insanların çocuklarıdır. Bu efsane, Kürtleri dağlara bağlıyor ki dağlar onuru ve yüksekliği sembolize ediyor. Aynı zamanda bu efsane, Kürtlerin yaşamının, hep vahşi bir varlık tarafından tehdit edildiğini simgelemektedir.

şaklara aktarmaktadırlar. Halklar, kendi ulusal köklerini dünyaya tanıtmak için kendi tarihçelerini ve toplum bilimcilerini yetiştirmektedirler. Bu kökler, modern dünyanın temellerini teşkil ediyor ve her ulus, siyasi haklarını bu temel üzerinde inşa ediyor. Bilindiği gibi, milli bir

devlet, dil birliği, etnik birlik, kültür ve tarih birliği gibi faktörlerin üzerinde inşa edilmektedir. Diğer yandan bir devlet, kendi ulusal devlet sınırlarını genişletmek istediğinde, önce kendi isteğine uygun bir tarih söylemini oluşturarak kendi egemenliği altına almak istediği halkın varlığını inkar ediyor. Bu durum çok kültürlü ve çok milletli devletlerde farklıdır. Kürtleri kendi etrafındaki diğer uluslardan ayıran tıpkı Fars, Azeri, Arap, Ermeni ve Türkler gibi kendine has bir dilleri tarihleri ve farklı sosyal yaşam biçimleri var. Ancak Kürtler her dönem, tek ulus ideolojisinin egemen olduğu ve kendi milleti dışında hiçbir hakkı "ötekine" tanımayan devletlerin boyunduruğu altında yaşadılar.

19. yüzyılın sonlarında ve 20.yüzyılın başında başlayan uluslaşma döneminde, onlarca ulusun yakın-uzak geçmişi üzerinde çeşitli araştırmalar yapıldı. Kürtler ise düşmanları tarafından hep inkar edildiler. Burada Kürtlere ilişkin yapılan araştırmalarda efsane ile gerçek birbirine karışmaktadır. Bir efsaneye göre; Kürtler, vahşi Dahak'ın zulmünden kaçan ve sarp dağların eteklerinde saklanan insanların çocuklarıdır. Bu efsane, Kürtleri dağlara bağlıyor ki dağlar onuru ve yüksekliği sembolize ediyor. Aynı zamanda bu efsane, Kürtlerin yaşamının, hep vahşi bir varlık tarafından tehdit edildiğini simgelemektedir.

Bir başka efsaneye göre, -anlaşıldığı kadarıyla bu söylencenin sahibi bir dervıştır- Kürtler Süleyman Peygamberin evlendiği köle kadınların zürriyetinden gelmektedir. Fakat, "Cesed" adında şeytani bir yaratık onlarla cinsel temasa geçti ve bu temas sonucunda kanlı bir canavarı dünyaya getirdiler, o nedenle Süleyman Peygamber de onları dağlara sürdü. Bir diğer efsaneye göre, Kürtler İbrahim Peygamberin eşi Entre SARA'dan dünyaya gelmişler ki, İbrahim Peygamberin kendisi de dağlıydı.

Ancak modern araştırmalara göre, Kürtler Hindu-Avrupa ırkının bir boyudur ve İsa'dan önce 2000 yıllar

rın ortasında güney İran'dan göç etmişler, şu an İran, Irak, Türkiye ve Rusya'nın sınırlarını kapsayan dağ eteklerinde çadırlarını kurarak kabileler şeklinde yaşamları sürdürmüşler. Bu topraklarda yaşayan insanlar 2000 yıl önce "Kurtî" diye anılıyorlardı. Ancak İslam'ın Kürt topraklarını feth etmesiyle birlikte "Kurtî" kelimesi değişikliğe uğrayarak "Kurdî" oldu.

Kürtler, İslam dinini kabul ettikten sonra, onların tarihi İslamiyetin tarihiyle karıştı. İslam-i inanca sahip olan kimi Kürt aydınları tarafından Kürtlerin Halid Bin Velid'in savaşçıları olduğu iddia ediliyor. Diğer bazılarına göre de, Kürtler Ömer'in ya da Abbasilerin ardıllarıdır. Tüm bu savların doğruluğu ya da yanlışlığı bir yana Kürtler, kendilerine ait bir emirliğin varlığından söz edebilirler; Eyubi emirliği. Bunun en bariz simgesi de Selahhattin-i Eyub-i'nin Haçlılara karşı çektiği kılıçtır.

Kürtler de, diğer halklar gibi, bir kısmı göçebe aşiret şeklinde yaşamış, bir kısmı da yerleşik bir biçimde yaşamını sürdürmüştür; tarihi süreç içerisinde, Sefavi ve Pers gibi güçlü ve eski imparatorluklar arasında çeşitli emirlikler kurmuşlardır. En son Arap ve Avrupa ülkelerini kapsayan Osmanlı İmparatorluğu'nda on yediden fazla emirliğe sahiptiler.

Dil, Lehçe ve Din

Her ne kadar Kürtlerin tümü aynı kökenden geliyorlar ise de, birbirinden uzak farklı beylikler, köy ve aşiretlerde yaşadıkları için, Kürtler arasında iki lehçenin konuşulmasına yol açmıştır. Bu lehçelerden birincisi, Kurmancidir, Kürtlerin yaşadığı toprakların Kuzey ve Kuzey Batısında konuşulmaktadır. Diğeri Sorani lehçesidir, Güneyde konuşuluyor.* Bu her iki lehçenin arasında büyük gramer farklılıkları var. Ancak kelime farklılıkları daha azdır. Kürt düşmanları, Kürtlerin bu gerçeğini Kürtlerin inkarına alet ediyorlar. Oysa Kürtlerin kendisi, Kürdistan'ın parçalanmasını dış güçlerin müdahalesine bağlıyorlar.

Kürt dili, Arap ve Fars alfabesiyle yazılıyordu. Atatürk'ün Arap alfabesini ortadan kaldırmasıyla, artık

Kürtler, kendi ulusal taleplerini Fransa'da yapılan Barış Konferansına sunmak üzere bir heyet gönderdiler. Bir Kürt devletinin de kurulmasını öngören Sevr antlaşmasını, Kemal Atatürk de Yunanistan'a karşı savaştığı bir sırada kabul etmişti. Ancak Kemal Atatürk, 1923'te kazandığı zaferle, katıldığı Lozan antlaşmasıyla, Sevr antlaşmasını yürürlükten kaldırdı; bu da Kürtlerin ulusal umudlarını yitirmeye yol açtı.

Türkiye'de Kürtçe, Latin harfleriyle de yazılmaktadır. Ermenistan ve Azerbaycan'da ise Slav alfabesini kullanmaktadırlar. Her ne kadar Kürtler bir çok devletin içine dağılmış ve bu dağınıklık farklı biçimlerde yazmaya yol açmış ise de, klasik ve modern

Kürt edebiyatı çok yaygındır. Kürt klasik edebiyatında iki ünlü ismi, Ehmedi Xanî'yi ve Bêkes'i, modern dönemin şairlerinden Abdulah Goran ve Şêrko Bêkes'i anmak gerekiyor. Bunların dışında, her ne kadar, Kürt dili İran ve Türkiye'de yasaklı olsa da, Kürt edebiyatı Irak ve eski Sovyetlerin yanısıra Avrupa'da mültecilik koşullarında da yeşerdi, dal budak saldı. Her şeye rağmen aydın bir tabaka, sanat ve edebiyat alanında yaratılan eserleri, Türkiye ve İran'ın yasak duvarlarını da aşarak kendi halkının arasında yayılmasını sağlamaktadır. Farklı lehçelerin yanısıra Kürtler, çok farklı din ve mezheplere de sahip olmakla biliniyorlar. Kürtlerin %75'i Müslüman dininin sunni ve şafi-i mezhebine mensuptur. %15 Şii (on iki imam) mezhebine mensup olup bunların çoğu Kermanshah bölgesinde yaşamaktadır. Bunların dışında Kürtlerin bir kısmı, Zerdüşti - İslam karışımı Alevi (Kızılbaş) inancına sahiptir. Ayrıca Kürtlerin arasında küçük bir grup da Yezidi dinini savunmaktadır, bunlar da Sincar bölgesinde yaşamaktadır. Bunların dışında "ehlî-i hak" inancından olanları da gözetmek gerekir.

Ayrıca bunların yanısıra Yahudi dinine inananlar da var (özellikle Irak'ta, Zaho, İmadiye ve Erbil'de). Hristiyan dinine mensup olanlardan da söz etmek gerekir. Herşeye rağmen Kürt toplumunda önemli bir ağırlığı olan Aşiret ve Tarikattır. Aşirette kan bağı esastır. Aşiretler arası bazen tarikat çelişkileri de yaşanmaktadır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan bu tarikatların bazıları hala varlığını sürdürmektedirler. Irak Kürdistan'ında iki tarikat var: Kadiri (Süleymaniye) ve Nakşibendi tarikatı. Bilindiği gibi Celal Talabani Kadiri tarikatından bir aileden gelmektedir. Mesud Barzani ise Nakşibendi tarikatına mensuptur. Tarikatlar ikili bir rol oynamaktadırlar: Bir yandan birkaç aşireti daha geniş kapsamlı bir birlik içinde tarikata bağlarken, diğer yandan şeyhlerin kendi saltanatları için toplumu farklı tarikatlar arasında bölüyorlar.

Sonuç olarak Kürt toplumunun kendine has olan çe-

şliklerinden birisi köy ve kent çelişkisidir. Bir yandan aşiret reisleri ve rencberler; diğer taraftan aydın ve orta tabaka. Bu her iki grubun arasında sürüp giden bir iktidar mücadelesi yaşanmaktadır.

Bir Düşüncenin Doğuşu

Birinci Dünya Savaşı öncesine kadar Kürtlerde ulusal bilinç gelişmemişti. Kürtlerin Araplar gibi, Osmanlı imparatorluğu içinde yaşama isteğinin dışında fazla bir talepleri yoktu.

Birinci Dünya Savaşından sonra şartlar tümenden değişti. Birincisi Osmanlı İmparatorluğu dağıldı, ikincisi Amerika Başkanı Wilson prensipleri ve Bolşevik Partisi'nin Genel Sekreteri Lenin'in "ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı" ile ulusal devletlerin kurulması konusundaki düşüncelerinin bütün dünyaya yayılmasıydı.

Kürtler, kendi ulusal taleplerini Fransa'da yapılan Barış Konferansına sunmak üzere bir heyet gönderdiler. Bir Kürt devletinin de kurulmasını öngören Sevr antlaşmasını, Kemal Atatürk de Yunanistan'a karşı savaştığı bir sırada kabul etmişti. Ancak Kemal Atatürk, 1923'te kazandığı zaferle, katıldığı Lozan antlaşmasıyla, Sevr antlaşmasını yürürlükten kaldırdı; bu da Kürtlerin ulusal umudlarını yitirmeye yol açtı.

İran'da da Kürdistan'ın kimi bölgelerinde Kürtlerin sahip oldukları kısmi özerklikler de kayıp edildi. Kürtlere verilen özerklik sözüne rağmen, Büyük Britanya'nın müdahalesiyle, Kürdistan'ın bir bölümünü Irak'ın bir parçası olarak kabul edilen Musul vilayeti üzerine kaydetteler. İran, Türkiye ve diğer yerlerde yaşayan Kürtler, ana dilleri yasaklanmış şartlarda eğitim gördüler ve ulusal giysileri, müziği ve folkloru yasaklanmış olarak yaşama mahkum edildiler.

Irak'ta Kürtler kültür haklarından yaralanabildiler. Ancak yine özerk değildiler. Eski Sovyetler Birliğinde, Kürtlere kültür hakkı tanındı. Böylece, Kürtler için atılan ilk ulusal devlet tohumları yok edildi ve Kürdistan dört devlet (Türkiye, İran, Irak, Suriye ve bir kısmı da Sovyetler Birliği) arasında bölüşüldü.

Meşakkatli Bir Asır

Yirminci yüzyıl, Kürtler için kendi ülkesinin bağımsızlığını ve ulusal birlik umudunu kaybetme yüzyılı oldu. Yitirilen umutlar yerini Türkiye, İran ve Irak'ın merkezi hükümet-

lerine karşı direnişlere bıraktı. Komşu ülkeler ise, birbirine karşı kullanmak üzere Kürt kartına el attılar. Bu asrın ilk yirmi yıllarında Kürtlerde ulusal direnişler başladı. Fakat ilk organizeli hareket, Kürdistan Demokratik Parti adında 1946'da İran Kürdistan'ında oluştu. KDP, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı ortamdan ve Sovyet ordusunun İran'a girmesinden yararlanarak, Qazi Muhamed'in başkanlığını yaptığı Muhabat Kürt Cumhuriyetini ilan etti. Ancak dengelerin değişmesiyle İran rejimi tarafından hızla bu oluşumun sonu getirildi, başkanı ve diğer yöneticileri idam edildi. İKDP artık İran solcularıyla birlikte faaliyetlerini illegal yürütmek zorunda kaldı. O süreçte İKDP, İran-İrak Kürtlerinin arasında hiçbir ayrılık gözetmeden örgütlenme çalışmalarını yürütüyordu. Fakat Irak'taki Parti sempatanları, 50'li yıllarda Melle Mustafa Barzani'den aldıkları cesaretle aynı ad altında Irak Kürdistan'ında da bir parti kurmak istediler. O sırada Melle Mustafa Sovyetler Birliği'nde sürgündeydi ancak Irak Kürtleri için o sadece bir aşiret reisi değil, aynı zamanda büyük bir ulusal liderdi.

İran'da sürekli aldığı darbelerle İKDP'nin yıldızı sönmeye başladı; ancak Irak'ta illegal olarak faaliyetlerini aktif bir şekilde sürdürdü. 1958'de Irak'ta Haşimi hanedanlığının yıkılışından ve Melle Mustafa Barzani'nin Sovyetler'den dönüşünden sonra Irak Kürdistan'ı Kürt siyasi, hareketi için en büyük merkez haline geldi. Irak anayasasında ilk defa Kürtler Arapların yanında ayrı bir ulus olarak tanındılar. Fakat Kürt ulusal hareketiyle Irak hükümetinin arasındaki ilişkiler hemen bozuldu ve savaş başladı. Bu durum 60'lı yılların başında başladı bugüne dek devam ediyor.

Kürtler, Abdulkerim Kasım hükümetine karşı savaştılar. Daha sonra bir ateşkes yapıldı. Abdulkerim Kasım'dan sonra uzun süreli bir savaş başladı ve 1968'de Baas Partisi iktidara gelinceye kadar sürdü. Irak merkezi hükümeti, 1970'te Kürtlerle "otonomi antlaşması"nı imzalamak zorunda kaldı. Bu antlaşma "11 Mart antlaşması" olarak biliniyor. Ancak anlaşmanın ömrü çok

Irak merkezi hükümetinin 1992'de aldığı bölgeden çekilme kararı, yerel bir parlamentonun kurulmasına yol açtı. İlk kez Kürtler yerel parlamentosunu seçerek yerel bir hükümet kurdular. Ancak KDP-YNK arasında başlayan iç çatışmalar, Kürtlerin durumunu kötüleştirdi. Batılı ülkelerin yardımlarına rağmen, Türkiye ve İran'ın bölgeye karışmasıyla Kürtlerin siyasi koşulları daha da kötüleşti.

kısa oldu ve aralarında tekrar amansız bir savaş başladı. Irak merkezi hükümeti Kürtlere karşı büyük bir ordu gücüyle savaşmanın yanısıra çeşitli siyasi taktikler de izledi; Kürtleri o dönem koruyan İran Şahı'yla anlaşarak

1975'te Kürt silahlı güçlerini yenilgiye uğrattılar. Yenilgiden sonra bir sessizlik dönemi başladı, ancak 1979-1980'de silahlı mücadele yeniden alevlendi. İran-İrak savaşı sırasında Irak Kürdistan'ında yaklaşık 4000 Kürt köyü yerle bir edildi, Halepçe kenti kimyasal silahlarla bombalandı. Kürt hareketi bir kez daha yenildi. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak Kürdistan'ı topyekün bir 'rape-rin'e (intifada) sahne oldu ancak birkaç hafta sonra raperin bastırıldı ve Kürtler yerlerini-yurtlarını terk etmek zorunda kaldılar. Büyük bir göç olayı yaşandı ve böylece. Kürtlerin göç trajedisi dünyanın gündemine oturdu; bu da, komşu ülkeler ve müttefiklerinin Kürt sorununun üzerinde durmalarına neden oldu. Irak merkezi hükümetinin 1992'de aldığı bölgeden çekilme kararı, yerel bir parlamentonun kurulmasına yol açtı. İlk kez Kürtler yerel parlamentosunu seçerek yerel bir hükümet kurdular. Ancak KDP-YNK arasında başlayan iç çatışmalar, Kürtlerin durumunu kötüleştirdi. Batılı ülkelerin yardımlarına rağmen, Türkiye ve İran'ın bölgeye karışmasıyla Kürtlerin siyasi koşulları daha da kötüleşti.

İran ve Türkiye Kürtleri

Melle Mustafa Barzani'in İran'a karşı savaşmanın şeklindeki tavsiyelerine rağmen, İran Kürdistan Demokrat Partisi (İKDP) Abdurrahman Kasımlı'nun öncülüğünde 1978'de İran'a karşı savaş başlattı. İKDP'nin bir çok lideri ya idam edildi ya da ağır hapis cezalarına çarptırıldı. İran İslam Devrimi'nden sonra İKDP'nin yöneticileri serbest bırakıldılar. İKDP, Kürt bölgesinde yeniden geniş kapsamlı bir örgütlenme ve peşmerge gücü oluşturdu ve ilk kez İran devleti sınırları içerisinde - Irak'taki soydaşlar gibi- kendi kaderini tayin etme hakkı şiarını yükselttiler. Lideri Kasımlı Viyana'da İran tarafından öldürülen İKDP, İslami Kürt güçlerini destekleyen İran'a karşı gerilla savaşını bugün de sürdürüyor.

Irak'taki Kürt hareketinin yaşadığı çeşitli bölünmeler, çatışmalar, hükümetle sürdürdükleri diyaloglar, barış ile savaş arasında gidip gelen dönemlerden ve

yenilgilerden sonra Türkiye Kürtleri 70'li yılların başında kendi sorunlarını ele almaya başladılar.

PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Türkiye Kürtlerinden 12 kişilik bir öğrenci grubu tarafından kuruldu ve Filistin kamplarında eğitim gören 200 savaşçıyla gerilla savaşına başladı. Türkiye Kürtleri çok şiddetli bir eritme politikasıyla karşı karşıya kaldılar. 1980'de ordunun yönetime el koyması ve Türkiye'nin bir NATO üyesi olması, bu her iki durum, Kürtlere yönelik uygulanan asimilasyon politikasında büyük bir rol oynadı. 80'li yıllarda başlayan ve 90'lı yıllarda devam eden ve hala süren, ordunun geniş bir cephe şeklinde operasyonlara başlaması, hatta bu operasyonlarını, PKK kamplarını imha etmek üzere Irak topraklarında da sürdürmesi dikkat çekti. Ve Türk devletinin en son eylemi Abdullah Öcalan'ın ele geçirilmesi oldu.

Sorun ve Çözüm

İdeolojilerin ve görüşlerin değişmesi siyaset dünyasında çok iyi bilinen bir şeydir. Ancak dillerin, geleneklerin bir kanun ya da bir fermanla değişmesi mümkün değildir. Türkiye Kürtleri devletin kendilerine büyük bir zulüm yaptığını derinden hissetmektedirler. Şunu da çok açık görüyorlar ki onların ulusal özelliklerinin diğer uluslardan farklı olduğunu da görmektedirler. Her ne kadar 20. yüzyılda ulusalcılık gelişti ise de, Kürtler bundan yararlanamadılar.

Sovyetler Birliğinin yıkılmasından sonra yeni bir ulus devletler topluluğu oluştu. Özellikle Sovyet halklarından, Estonya, Letonya, Azerbaycan ve Ermenistan ken-

di bağımsız devletlerini kurarken, Yugoslavya halkları da; Hırvat, Sırp, Müslüman vd. kendi ulusal köklerine döndüler.

Kürtler açısından ortaya sürülen birkaç fikir var: Bölgesel özerklik (İran); federal bir sistem (Irak); tam bağımsızlık (Türkiye); kültürel haklar (Ermenistan ve Azerbaycan). Ancak bugüne kadar Kürt sorununun çözümü için henüz hiçbir bir formül net olarak ortaya çıkmamıştır. Çözüm için birincisi; bölge devletlerinin ulusal kişiliği ve kimliği silmeyi amaçlayan ve esas aldıkları, tümünden bir entegrasyon politikasıdır ki, bugüne kadar bunu başaramadılar. İkinci çözüm; tüm kültürel haklarının sağlanması yoluyla, kendi rızasıyla entegre olmasıdır; bugüne kadar bu hiç denenmedi.

Problemin esası, bugüne kadar Kürtlerin hiçbir şekilde, ne savaş ve ne de diyalog yoluyla, henüz herhangi bir hakkı elde etmemeleridir.

Kürtler, parçalanmış aşiretler deryasında, büyük kayıplarla ve çok az sayıda bağımsızlık isteyen liderlerle 20. yüzyıla girdiler. Ancak yirminci yüzyılı geride bırakarak, 21. yüzyılın eşikindeyken, arkalarında büyük güçler, bir orta sınıf ve önemli oranda aktif ve entelektüel bir tabaka var▲

* Yazarın Kürtçe'nin lehçeleri hakkındaki bilgisinin Arap egemenliğindeki Kürtlerle sınırlı kaldığı gözüküyor.

Arapça'dan çeviren Mehmet EFE

Kaynak: AL-MAJALLA, Londra, Sayı: 998, Tarih: 28/3-3/4-1999

Kürtlere Adalet Yok

Kendal Nezan*

Avrupa'da yaklaşık olarak 4 ay boyunca dolaştıktan sonra, Abdullah Öcalan (Apo), nihayet 15 Şubat 1999 tarihinde Kenya'da Türklere teslim edilip, Türkiye'ye getirilerek İmralı cezaevine konuldu. Eski başbakanlardan Adnan Menderes ve iki bakanı 1960 yılında, bu cezaevinde infaz edilmişlerdi. İşte 1984 yılından beri Türkiye devletine karşı silahlı mücadele yürütmekte olan Kürdistan İşçi Partisi (PKK) lideri Abdullah Öcalan bu adada yargılanacaktır.

Tüm bu olup bitenlerden dolayı, horgörülükleri ve aşağılandıkları hissine kapılan Kürtler, "Kürdün Kürt'ten başka dostu yoktur" sözleriyle sızlanıp duruyorlar. Kürtlerin önemli bir kesimine göre, Öcalan yalnızca sansasyonel bir insan avının değil, aynı zamanda Yunanistan ve Kenya hükümetlerinin de içinde yer aldıkları bir Türk/Amerikan/İsrail komplosunun kurbanı olmuştur. Kürtlerin bu öfkesinin ve söz konusu ülkelerin Avrupa, Ortadoğu ve Kafkaslar'daki büyük elçilik ve konsolosluklarına yönelik şiddetli gösterilerinin nedeni budur ve bu gösteriler muhtemelen daha da radikalleşerek devam edecektir. Türklere bir önlem olarak, sadece bir hafta içinde yaklaşık 2000 Kürdü ve Türk insan hakları savunucusunu gözaltına aldı ve Kürdistan'ın uluslararası medya ile tüm bağlantılarını kesti.

Bu çirkinliklere ortak olan ve pek çok vahşi diktatörü topraklarında ağırlamış olan Avrupa, ABD'nin baskısı ve Türkiye'den özellikle silah satışı alanında gelebilecek ekonomik misillemelerden dolayı, Öcalan'a kapılarını kapattı.

Ekonomisi iflas etmenin eşiğinde olan ve Nairobi'deki ABD büyükelçiliğine Ağustos 1998'de gerçekleştirilen kanlı saldırıdan sonra ABD tarafından dikkatsiz olmakla suçlanan

Kenya'nın, yine Washington'dan gelen baskıdan dolayı, kendisine biçilen rolü oynamaktan başka bir seçeneği zaten olamazdı.

Yunanistan ise çok daha utanç verici bir oyun oynadı. Çoğunlukla Kürt yanlısı olan Yunan kamuoyu, hükümetinin Kürtlere yaptığı bu "ihanetten" hiç de memnun değil ve başbakan Constantin Simitis, aralarında dışişleri bakanı Theodore Pangalos'un da bulunduğu üç bakanı feda etmek zorunda kaldı. Yunan yetkilileri ne Öcalan'ın hangi nedenlerle -İsrail gizli servisiyle güçlü ilişkileri bulunduğu ve ABD baskısına karşı çaresiz olduğu gayet iyi bilinen- Kenya gibi bir ülkeye gönderildiği hususunda ne de kendi diplomatlarının Öcalan'ı tam olarak nasıl Kenyalı yetkililere teslim ettikleri hususunda tatminkar bir açıklama yapamadılar. Türkiye basınında çıkan haberlere göre, Atina Öcalan'ı, Kıbrıs'ın Rusya'dan satın aldığı SS-300 füzelerinin Girit adasına konuşlandırılması için ABD ve Türkiye'den aldığı teminat karşılığında teslim etti. Yine de işin içinde başka şeyler olduğu anlaşılıyor.

İsrail ise, Öcalan operasyonunda doğrudan yer almadığını iddia ediyor. Ancak, geçtiğimiz Ekim ayında Öcalan'ın Moskova'ya geldiğini Türkiye'ye bildiren ilk gizli servis Mossad ol-

*) Paris Kürt Enstitüsü Başkanı

Öte yandan, Washington PKK'yi, Eylül 1998 yılında Madeleine Albright'ın arabuluculuğuyla, Irak'ın iki büyük Kürt partisi arasında imzalanan barış anlaşmasının önünde bir engel olarak görmektedir. Ayrıca hem İran hem de Suriye, Pax Americana'ya karşı koymak üzere PKK'yi kullanmıştır. Dolayısıyla, Washington'ın penceresinden bakıldığında, PKK ve onun lideri Abdullah Öcalan, bir an önce kurtulunması gereken bir "fazlalıktır."

muştı. Ayrıca, İsrail ile, PKK'ye karşı savaşmak üzere Türk "özel güçlerini" eğittiği bilinmektedir. New York Times gazetesinin tanınmış köşe yazarlarından William Safire, 4 Şubat 1999 tarihli makalesinde, ABD ve İsrail gizli servislerinin Öcalan'ı yakalamak üzere işbirliği yaptıklarını iddia etmişti.

Irak'taki gizli operasyonlarının 1996'da boşa çıkmasından beri Saddam Hüseyin'i devirmenin yeni yollarını arayan ABD, bir NATO müttefiki olan Türkiye'nin işbirliğine her zamankinden çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır; özellikle de İncirlik üssünün kullanımını noktasında. PKK ABD'ye karşı herhangi bir saldırı gerçekleştirilmemiş olmasına rağmen, Washington Türkiye'yi memnun edebilmek için, PKK'yi terör örgütleri listesine almıştı.

Öte yandan, Washington PKK'yi, Eylül 1998 yılında Madeleine Albright'ın arabuluculuğuyla, Irak'ın iki büyük Kürt partisi arasında imzalanan barış anlaşmasının önünde bir engel olarak görmektedir. Ayrıca hem İran hem de Suriye, Pax Americana'ya karşı koymak üzere PKK'yi kullanmıştır. Dolayısıyla, Washington'ın penceresinden bakıldığında, PKK ve onun lideri Abdullah Öcalan, bir an önce kurtulunması gereken bir "fazlalıktır." Bu projenin bir diğer ayağı da, Türkiye'yi demokratikleştirmek ve ardından da Avrupa Birliği'ne entegre etmektir.

Kürt isyanlarının reislerini yaşadıkları topraklardan göçertmekle yetinen Osmanlılardan farklı olarak, onların ardılları olan modern Türk yöneticileri, Kürt isyancı liderlerini her defasında darağaçlarına göndermişlerdir. Eğer Türkler, temeli Mustafa Kemal Atatürk tarafından atılan bu geleneği sürdürürlerse, Abdullah Öcalan, alalele acele görülecek yüzeysel bir davadan sonra, Türk Ceza Kanunu'nun 125. Maddesi gereği ihanetle suçlanarak ölüm cezasına çarptırılacaktır; esasen bu kararı engelleyebilecek tek şey olağanüstü bir ulus-

lararası baskıdır. Veya Öcalan, insanın kişiliğini derinden etkileyen ilaçların etkisinde kalıp tavrından vazgeçerek teslim olur.

Birkaç Batı ülkesi, Öcalan'ın adil bir şekilde yargılanması için Türkiye'ye çağrıda bulundu. Ancak bunlar boş beklentilerdir. Zira Türkiye, tanınmış aydınlardan İsmail Beşikçi'yi, Kürtler üzerine yazdığı kitaplardan dolayı 200 yıllık hapis cezasına çarptırmış olan bir devlettir. Buna ek olarak, adil yargılama çağrılarına rağmen, Kürt parlamenterler inançlarından dolayı 1994 yılında 15er yıllık hapis cezalarına çarptırıldılar. İşte Öcalan'ı yargılayacak olanlar, Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu'na aykırı olan Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin aynı yargıçlarıdır.

1937 Yılındaki Kürt ayaklanmasının efsanevi lideri Seyit Rıza'nın idamını hatırlatmak istiyorum. Atatürk bu olayı kutlamak amacıyla 30 Kasım 1937'de sözde Fırat nehri üzerinde kurulan bir köprünün açılışı için bölgeye gitmişti. İhsan Sabri Çağlayangil (70'li yılların cumhurbaşkanı vekilli, TBMM Başkanı, Dışişler Bakanı), bölgenin saygın kişilerinin, Seyit Rıza'nın yaşamını bağışlaması için "Türk ulusunun atasına" başvuracaklarını öğrenir. Anılarında(1) yazdığına göre, "idam edilecek kişilerin, Atatürk'ün ziyaretinden önce infaz edilmeleri için" Çağlayangil hükümet yetkilileri tarafından bölgeye davet edilir.

Çağlayangil, 27 Kasım Cuma akşamı bölgeye vardığında doğruca, Cumartesi günü resmi mesai günü olmadığından mahkemenin toplanamayacağını söyleyen savcıya gider. Üniversiteden arkadaşı olan bir milletvekilinin önerisi üzerine Çağlayangil Vali'ye gider ve Vali söz konusu savcıyı "izinli" gösterir. Bunun ardından Çağlayangil, kanuna göre mahkemenin Pazartesi'den önce toplanamayacağını söyleyen yargıca gider. Ancak ne olursa olur, mahkeme Pazar'ı Pazartesi'ye bağlayan gece fenerlerle aydınlatılan bir odada toplanır. Ve Kürt lider ile altı arkadaşını hemen oracıkta ölüm cezasına

çarpıtırır.

Temyiz hakkı diye bir şey söz konusu değildir ve bölgenin en üst düzey askeri yetkilisi olan General Abdullah Paşa, önceden boş bir kağıdı imzalayarak verilen hükmü onaylar. Bu yedi Kürt insanı, sabaha karşı saat üçte, polis araçlarının ışığıyla aydınlatılan darağaçlarına götürülürler. Yetmiş beş yaşında olan Kürt lideri Seyit Rıza, celladı itip ilmeği kendisi boğazına geçirdikten sonra şöyle haykırır: "Kürtleri yok edemeyeceksiniz: halkım intikamımı alacaktır!" Ertesi gün Atatürk gezisine başlar. Adalet yerini bulmuştur, yasalar çiğnenmemiştir ve Kürt ayaklanması "mutlak şekilde bastırılmıştır."

Çaresizlikten Kaynaklanan Şiddet

Hiç şüphesiz PKK şu anda, militanlarını yeni bir ölüm kalım mücadelesine hazırlamaktadır. Bunu yaparken de, Öcalan tarafından söylenen şu sözlerden yola çıkıyor: "Benim ölümüm Kürt davasına yaşamımdan daha fazla hizmet edecektir." Partinin iki numaralı kişisi Cemil Bayık, Apo'nun kardeşi Osman Öcalan ve Murat Karayılan'dan oluşan PKK Yürütme Konseyi, Kürt televizyon kanalı MED-TV'ye yaptığı açıklamada, "savaşın Türkiye ve Kürdistan'daki tüm sivil ve askeri hedefleri vuracak şekilde yaygınlaştırılması" ve "yurtdışında barışçıl gösteriler" düzenlenmesi çağrısında bulundu.

Bu yeni PKK liderliği, "tüm PKK militanlarının bundan böyle birer fedai gibi yaşayıp savaşıacağını", "Türkiye'nin sevincinin kursağında kalacağını" ve kendi militanları ile Türk ordusu arasındaki çatışmaların bir Türk-Kürt savaşına dönüşmemesi için elinden geleni yapmış olan Öcalan'ı kısa süre sonra mumla arayacağını belirtmektedir. PKK basını düzenli bir şekilde, mücadelenin radikalleştirilmesi çağrısında bulunarak, yeryüzü tüm Kürtler için cehenneme çevrildiği için, kendilerinin de bunun karşılığında yeryüzünü, Türklere ve onların Batılı müttefiklerine cehennem edeceğini belirtmektedir: "Her Kürt bir bombaya dö-

PKK basını düzenli bir şekilde, mücadelenin radikalleştirilmesi çağrısında bulunarak, yeryüzü tüm Kürtler için cehenneme çevrildiği için, kendilerinin de bunun karşılığında yeryüzünü, Türklere ve onların Batılı müttefiklerine cehennem edeceğini belirtmektedir: "Her Kürt bir bombaya dönüşmelidir, ta ki bu fedakarlığımız, dünyanın gözlerini açıp Türkiye'de yaşamakta olan Kürt trajedisini görmelerini sağlayana dek."

nüşmelidir, ta ki bu fedakarlığımız, dünyanın gözlerini açıp Türkiye'de yaşamakta olan Kürt trajedisini görmelerini sağlayana dek."

Çaresizlikten kaynaklanan bu tehditleri gözard etmek aptallık olur. Binlerce, hatta onbinlerce Kürdün, böylesi bir kör şiddete yönelmesi gayet muhtemeldir. Ve tüm bunlara rağmen Türkiye, dil hakkının tanınması türünden en temel istemlere bile sağır olmaya devam ediyor. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 19 Şubat günü Milliyet gazetesine yaptığı bir açıklamada, Kürtlere kendi dillerinde eğitim ve basın hakkı tanımak gibi bir şeyin söz konusu olmadığını, zira bunun "ülkeyi böleceğini" söylüyordu. 1974'deki Kıbrıs işgalinin sorumlusu olan sol-kanat milliyetçisi Bülent Ecevit'e göre, Öcalan'ın ele geçirilmesi, "sözde Kürt sorununu kesinlikle" halledecektir.

Çeşitli Avrupa ülkelerinde yaklaşık 850 000 Kürt yaşamaktadır ve Türkiye'nin güneydoğusunda sürmekte olan savaşın yarattığı mülteci akını bu ülkelerdeki kamu düzenini giderek daha fazla tehdit eden çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu da, Ankara'nın politikasına müdahale etmenin Batı'nın çıkarına olacağı anlamına gelmektedir. Türk hükümetini, Türkiye'de yaşamakta olan 15 milyon Kürd'e kabul edilebilir bir statü tanımaya zorlayabilecek tek güç Batı'dır; tıpkı Temas Gurubu'nun, Kosova'da yaşayan 1.8 milyon Arnavut'u korumak üzere Sırbistan'a yaptırım uygulaması gibi. Kürtler artık Batı'nın çifte standartlarından bıkmışlardır. Kürtlerin, her türlü yasal varlığı inkar edilen dünyanın tek büyük ulusu olarak kalmaları reva mıdır?▲

- (1) İhsan Sabri Çağlayangil, Anılarım, Yılmaz Yayınları, İstanbul 1990.
Le Monde Diplomatique, Mart 1999
Fransızcadan İngilizceye Çeviren:
Wendy Kristianasen
İngilizceden Çeviren: Cemal Atilla

Kürtlerin Yok Edilmek İstenmesine Neden Karşıyım?

Daniella
Mitterand*

Tüm yaşamım boyunca dışlananların, horlananların, yoksulların ve mazlum halkların yanında olmayı; cellatlara, zorbalara ve ırkçılara karşı çıkmayı kendime ilke edindim. Sosyalist ve etik prensiplerimin bir gereği olarak, Kürtlerin, Tibetlilerin, Timorluların ve Kızılderililerin ulusal haklarını hep savunmuşumdur.

Ne saf ne de naif biriyim. Öldürülenlerin melek olmadığını biliyorum. En azından insan türünün çok değerli varlıklar olmadıklarının farkındayım.

Abdullah Öcalan'la ilk karşılaşmam, Öcalan'ın Avrupa'ya geldiğinde yaptığı barış çağrısından sonra oldu. Avrupa siyasi liderlere hep kucak açmıştır. Şeriatçı Humeyni, Afrika kasabı Bokasia ve Haiti'nin hırsız diktatörü Duvalier... gibi. "ünlülere" Fransa sığınma hakkı tanımış ve bir dizi üçüncü dünya zalim yöneticisine (emirler, hırsızlar) Avrupa'da siyasi mülteci statüsü tanımıştır. Bu Avrupa, her nedense hakkında ölüm emri olan Abdullah Öcalan'a kapılarını kapamış ve onu Amerikan ajanları marifetiyle cellatlarına teslim etmiştir.

Halbuki, Öcalan'ın Avrupa'da bulunması yıllardan beri devam eden Türk-Kürt çatışmasına barışçıl bir siyasi çözümün bulunması için önemli olanaklar sunmaktaydı.

Türk yöneticiler on beş yıldan beri değişik formlarda devam eden bu savaşı, kendi halkını da yanılarak kanlı bir şekilde devam ettirmek istiyorlar. Türkler, Kürtleri binlerce yıldan bu yana yaşadıkları ata topraklarından sürüp çıkarma, kalanları ise zorla asimile ederek, kimliklerinden vazgeçirme konusunda kararlı ve ısrarlı görünüyorlar.

Tarihin ilk jenosidini (1915 Ermeni soykırımı) ve yirminci yüz yılın ilk etnik temizlik hareketini

(1.200.000 Rum'un Yunanistan'a sürülmesi) başarıyla gerçekleştirmiş olan Türkler, etnik temizleme ve asimilasyon politikalarının sistematik olarak uygulanması konusunda bir hayli deneyime sahiptirler.

Kürtler, benim tanıdığım kadarıyla son derece alçak gönüllü, kültürel ve tarihsel değerlerine bağlı, yoksul ama onurlu, yalnız ama cesur bir halktır. Ortadoğu'nun en eski halklarından olan Kürtler, kendilerini var eden kollektif hafızalarını kesinlikle kaybetmek istemiyorlar. Bu nedenle, Türklerin her türlü baskı ve asimilasyon politikalarına karşı direnmekte oldukça kararlı görünüyorlar. Anadolu Ermenilerinin ve Rumlarının akıbetini yaşamak istemeyen Kürtlerin bir kısmı pasif direniş yolunu seçerken, daha çok yoksullardan oluşan bir gurup Kürt ise, silahlı mücadele yoluyla kendilerine dayatılan bu kimliksizleştirme politikalarına karşı direnmeye çalışıyorlar.

Türklerin ayırım gözetmeksizin Kürtleri düşman gören, Türk ırkçılarının önderliğinde yürüttükleri bu savaşta, ırkçıların tüm Kürt halkı üzerinde uyguladığı baskı ve zulüm bugün dayanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Kürtlerden, kendilerini var eden tüm kollektif değerlerinden vazgeçip, "Ben Türküm, sahip olduğum tüm değerler uydurma değerlerdir, konuştuğum dil, folklorik değerlerim... hepsi yalandır. Ben aslında Oğuz Türküyüm ve ne mutlu Türküm diyene" demesini nasıl bekleyebiliriz? Bu mümkün mü? Türkler, Kıbrıs'ın kuzey bölgelerinde yaşayan Türk azınlık için federasyona bile razı olmazken; Bulgaris-

*) Fransa Özgürlük
Vakfı Başkanı

tan, Yunanistan ve Yugoslavya'da yaşayan "Türk azınlıklar" için özerklikle yetinmezken; Rusya Federasyonu içinde özerk bir cumhuriyet olan Çeçenya'nın bu statüsüyle yetinmeyip, Rusya Federasyonundan ayrılarak bağımsız bir devlet olmak için mücadele veren Çeçen direnişçilerine para, silah ve lojistik destek vererek onları desteklerken; Kürtlerin en masum kültürel taleplerini bile kanla ve vahşetle bastırmaya çalışmalarını anlamak mümkün değildir.

Türk ordusu bugüne dek 4000 Kürt köyünü yakmış ve bir dizi küçük yerleşim birimini haritadan silmiştir. Bu yerleşim birimlerinde yaşayan 3 milyon sivil, Kürt aileleriyle birlikte bölge dışına sürülmüştür. Evlerini, hayvanlarını kaybeden, tümü tarımla uğraşan bu insanlar, geldikleri yerlerde açlığın ve salgın hastalıkların pençesine düşmüşlerdir. Türk metropollerine göç edenler ise buralarda ırkçıların linç tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Türk ırkçılarının baskıları ve asılsız ihbarları nedeniyle çoğu yerde inşaat işçiliği bile yapamayan bu insanlar aç ve çaresiz durumdadırlar. Benim başkanlığını yaptığım "Fransa Özgürlük Vakfı" da karşılaştığım Kürt mültecilerin anlattıkları, Kürtlere karşı uygulanan şiddetin boyutlarını sergiliyordu. Filistin askısı, elektrik şoku, ağzına kadar lağım çukuruna gömülme, faili meçhul cinayetler, helikopterlerden aşağıya atılma, tecavüz ve eviyle birlikte canlı canlı yakılanların öykülerini dinlerken, insanlığımın utandığımı itiraf etmeliyim.

Eğer barbarlığa karşı direniş teröristlikse, o zaman Fransız halkını zalimlere ve zorbalara karşı direnişe çağırarak "Marseillaise" marşını yasaklamamız gerekiyor.

"İyi ama Kürt direnişçileri sivillere de zarar veriyorlar" türü oportünist söylemleri duyar gibiyim. Savaşın temizi, insancılı olur mu? Fransızlar Alman faşizmine karşı direnirken, direnişçiler hiç mi hata yapmadılar? Direnişçilerin iç hesaplaşmalarını ne çabuk unuttuk. Bugün direnişçilikleriyle övünen devlet yöneticileri, yoksa teröristlikleriyle mi övünüyorlar? Peki, FKÖ'nün sivillere de zarar veren eylemlerini, kendi aralarındaki iç hesaplaşmaları da mı unuttuk yoksa. Ama bugün Yaser Arafat'ı Avrupa ülkeleri resmi devlet törenleriyle karşılıyorlar.

Amerikan devletine yakın bir hükümet dışı örgütün (NGO) yaptığı bir araştırmaya göre, Kürt direnişçileri on beş yılda 700 sivil insanın ölümüne neden olmuşlardır. Tabii bu 700 sivilin ne kadarının Türk kontr-gerillası tarafından öldürüldüğünü bilemiyoruz. Gerçeği ancak

bağımsız kaynakların bölgede yapacakları araştırma sonucunda öğrenebiliriz. Ancak, Türk yetkililer bağımsız kuruluşların bölgede araştırma yapmalarına izin vermiyor. Peki niye? Belli ki gerçeğin dünya kamu oyu tarafından bilinmesi Türk yetkililerin işine gelmiyor.

Ünlü bir generalin çocuğu olan Şanar Yurdatapan'la geçen gün Paris'te görüştüm. Yurdatapan, Kürt direnişçilerin yaktığı iddia edilen bir köy minibüsünün içindekilerle birlikte yakılması olayını araştırmak üzere bölgede incelemelerde bulunmuş, incelemeleri sonucunda tümü korucu (devletin yanında Kürtlere karşı savaşan ve Kürtlerden oluşan paralı milisler) olan bu insanların vahşice öldürülmesi eyleminin Türk kontr-gerillası tarafından gerçekleştirildiğini tespit etmiş. Daha sonra bu olay "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi"nin gündemine geldi.

Benim Fransız ve Avrupa medyasından isteğim Türklerin manipülasyona dayalı paralı ilanlarını yayınlamaları, Avrupa kamu oyunu yanıltmaktan vazgeçmeleridir. Eğer Türkler ilanlarda anlattıkları gibi, insan haklarına saygılı iseler, o zaman bağımsız yerli ve yabancı kuruluşların bölgede araştırma yapmalarına izin verirler. Gerçek ancak böyle ortaya çıkar.

Fransa ve bir çok Avrupa ülkesi Türkiye'ye silah satmak için birbirleriyle yarışıyorlar. Türklerin 10 milyar dolarlık tank ve helikopter satın almak istediğini duyan silah üreticilerinin iştahı kabarıyor. "İnsan haklarının yılmaz savunucuları" dolar için ruhlarını ve onurlarını satmaktan çekinmiyorlar. Avrupalıların bu tavırları Avrupa'ya güvenen Kürtleri, Amerikan emperyalizminin öldürücü silahlarından daha çok yaralamaktadır.

Bir Fransız olarak, Avrupalıların para adına onurlarını ve ruhlarını kirleten bu davranışları beni üzüyor. Ben Avrupa Birliğini demokrasiyi, barışı ve insan haklarını savunacak bir birlik olarak düşünüyordum. Avrupa Birliği eğer isterse Türkleri bu kirli savaştan vazgeçirebilir. 15 milyon Kürdün kültürel haklarına kavuşması ve barış içinde kendi topraklarında özgürce yaşamaları için, Türk devletini Kürtlerle anlaşmaya zorlayabilir.

Ben sıradan bir yurttaş olarak kendi kampımı seçtim. Ben cellatlara karşı direnen mazlum halkların yanında, zalimlerin, ırkçıların ve zorbaların karşısındayım. Kahrolsun savaş ve ırkçılık diyorum ve son nefesime kadar Kürt halkının bu haklı mücadelesinin yanında olacağım. Ya siz? Siz kimden yana olacaksınız? ▲

Öcalan Olayı ABD'nin Türkiye Politikası Üzerinde Yeniden Düşünmeyi Gerektiriyor

Jonathan Randal* Kürt gerilla lideri Abdullah Öcalan'ın adım adım izlenip sonunda yakalanarak Türkiye'ye kaçırılması olayında Washington'un Türkiye'ye verdiği örtülü yardım, ABD'nin bölgedeki çıkarlarında köklü bir değişim yaratacak olan bir dramının ilk perdesi olsa gerek.

İran, Irak, Suriye, Türkiye ve sürgünde yaşayan ve Öcalan'ın lideri olduğu Kürdistan İşçi Partisi'nin 15 yıldan beridir Ankara'ya karşı sürdürdüğü ayaklanmanın acımasızlığını defalarca kınamış olan pek Kürt, Öcalan'ın yakalanması olayında oynadığı rolden dolayı ABD'ye epeyce içerlendi.

Kürtler bu olay vesilesiyle, Amerika Birleşik Devletleri'nin kendilerine iki defa ihanet ettiğini bir kez daha hatırladılar; birincisinde, 1975 yılında, İran şahını memnun etmek için Kürtlere ihanet edildi; ikincisinde ise, 1991 yılında yine Irak'ta, sırf Saddam Hüseyin tarafından bozguna uğratılmaları için ABD tarafından ayaklandırıldılar. Başkan Bush Kürtleri kurtaramamanın utancını hissettiğinde ise artık çok geçti.

Kürtlerin bu ayaklanmadan geri çekilmelerinin yarattığı tahribatın izleri henüz silinmemişken, Washington'un Öcalan'ın yakalanmasında Türkiye'ye verdiği destek, bu ülkedeki megalomaniyi daha da artırdı.

Türkiye'deki yöneticilere hakim olan böylesi duygular dizginlenmediği takdirde, Türkiye'nin gözlerini iyice kör edecek ve mevcut savaşa görüşmeler yoluyla son verilmesi, fazlasıyla merkezileşmiş yönetimini tüm vatandaşlarının lehine olacak şekilde gevşetmesi ve kırılğan bir zemin üzerinde duran demokratik kurumlarının, sava-

şın yarattığı kirlenmeden arındırılmasının imkanları ortadan kalkacaktır.

Günü yakalamak Türkiye'nin refahı için vazgeçilmez bir olgudur. Öte yandan, Ortadoğu, Doğu Avrupa ve Kafkasya kavşağında olan Türkiye'nin bölgesel rolünü güvenceye almak, ABD'nin gelmiş geçmiş tüm yönetimlerinin de belirttiği gibi, ABD'nin kendi çıkarları açısından hayati bir öneme sahiptir.

Washington, Öcalan'ın yakalanmasının, Ankara'yı ikna etmesi ve böylece zaferini ilan edip, uzunca bir zamandan beridir inkar edilmiş olan kültürel ve politik haklarını Kürtlere tanıyarak onları birinci sınıf Türk vatandaşları mertebesine çıkarması için dua eden diplomatlarla dolup taşıyor.

Ancak Öcalan'ın kaçırılmasından sonra gelişen olaylara bakıldığında, ABD'den gelecek diplomatik ve kamuoyu baskısı olmaksızın böyle bir değişikliğin pek de gerçekleşmeyeceği anlaşılıyor.

ABD ve Batı Avrupa yetkilileri şu ana kadar, Türkiye'den, ihanet ve terörizmle suçlanan Öcalan'ı adil bir şekilde yargılama güvencesi isteyen yarım yamalak açıklamalardan başka bir şey yapmamışlardır.

Türkiye'nin dışardan gelen bu eleştirilere şu

*) "Bunları Bildikten Sonra Kimi Afedeceğiz?: Kürdistan'la Tanışmamı" adlı kitabın yazarı.

ABD ve diğer Batılı devletler tarafından sağlanan modern silahlarla donatılan Türk ordusu, 3000'i aşkın Kürt

köyünü yıktı ve yaklaşık olarak 3 000 000 Kürdü kendi topraklarından zorla göçerterek, Türkiye'nin batısındaki metropollerin sefil varoşlarına sürdü.

Böylesi yöntemler başka bir yerde uygulansaydı, bu durum etnik temizlik olarak tanımlanırdı

ana kadar verdiği cevap ise, vakit geçirmeksizin Öcalan'ı kötü bir üne sahip olan Devlet Güvenlik Mahkemesin'de yargılama, yabancı avukatlara uygulanan yasak ve Öcalan'ın yerel avukatlarına yönelik ölüm tehditleri olmuştur.

Türkiye'deki tüm yetkililerden tutun da işgüzar Türk basınına kadar herkes, açıkça ve yüksek sesle yabancı düşmanlığı mesajları verip durmaktadır. Tüm gücü elinde bulunduran Türk ordusunun göz kırpmasıyla birlikte, bu olay, Nisan ayındaki seçimlerde islamcı ve Kürt partilerine yönelen oyların önünü kesecek bir olguya dönüştürülerek daha da çıkmaza sokulmaya çalışılıyor.

Muazzam sayıdaki uluslararası belgelerle kanıtlanmış olan ve özellikle de Kürtleri hedef alan yoğun insan hakları ihlallerine rağmen, Türkiye, yapması gerekeni iyi bildiği ve adalet sisteminin gayet iyi işlediği mesajı vermektedir.

Böylesi bir şövenizm elbette şaşırtıcı değildir. Zira Amerikan yönetimleri, Türkiye'nin dışardan gelen tavsiyelere nasıl bir duyarlılık gösterdiğini, yaklaşık olarak yüzyıl önce Osmanlı imparatorluğunun yıkıldığı dönemde Türkiye'nin sergilediği tutumdan dolayı gayet iyi bilmektedirler.

Benzer şekilde, Washington da NATO'ya üye olan bu müttefikinin politikalarını, ne kadar sakat ve aldatıcı olurlarsa olsunlar, açıkça eleştirmekten kaçınmıştır. Ancak, ilaçla uyuşturulduğuna şüphe olmayan Öcalan'ın Türkiye'ye götürülürken uçakta Türk özel timleri tarafından çekilen görüntülerinin yayınlandığı günden beri, Clinton yönetimi şimşekleri üzerine çekmiştir.

ABD çıkarlarının korunması gerekliliğiyle birlikte, Washington, Ankara ile Batı Avrupa arasındaki kötü ilişkileri de dikkate alarak, Türkiye'de gerçek bir demokrasi ve barış ortamının yaratılmasına yardım etmek üzere harekete geçme cesareti bulabilmelidir. Zira Amerika'nın kararlı baskısı olmaksızın, Türklerin bunu kendi başına başarmaları pek olası görünmüyor.

Washington'ın kullanacağı avantajlardan biri, Öca-

lan'ın, gerilla birliklerinin askeri açıdan tarihlerinin en güçsüz dönemlerinden birinde yakalanmış olmasıdır. Tıpkı İran ve Irak Kürtleri gibi, Türkiye'de Kürtler de, Jet savaş uçakları ve helikopter çağında, silahlı mücadelenin sınırlarını nihayet öğrendiler.

Öcalan'ın yaptığı hataları unutmamak kaydıyla belirtmek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılından beri ilk defa Öcalan sayesinde, dünya çapındaki 30 milyon Kürdün yarısının yaşadığı Türkiye'ye Kürt kimliği kabul ettirildi. Artık en katı Türk generali bile, Kürtlerin aslında "dağ Türkleri" olduğu, dillerinin ise sadece bir bulamaçtan ibaret olduğu biçimindeki resmi söyleme başvurmayı göze alamıyor.

Ancak tüm bu gelişmeler için dehşet verici bir bedel ödendi. Savaş boyunca yaşamını kaybeden 30 000 kişiyi %85'ini, Kürtler, gerillalar ve masum siviller oluşturuyor. Hükümet desteğindeki çeteler tarafından faili meçhul cinayetlerle öldürülen binlerce Kürt lider de cabası.

ABD ve diğer Batılı devletler tarafından sağlanan modern silahlarla donatılan Türk ordusu, 3000'i aşkın Kürt köyünü yıktı ve yaklaşık olarak 3 000 000 Kürdü kendi topraklarından zorla göçerterek, Türkiye'nin batısındaki metropollerin sefil varoşlarına sürdü.

Böylesi yöntemler başka bir yerde uygulansaydı, bu durum etnik temizlik olarak tanımlanırdı. Türkiye'den daha acımasız bir şekilde Kürtleri cezalandıran devlet, olsa olsa, Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak devletidir.

Eğer ABD tüm bunlara rağmen hiçbir şey yapmazsa, o zaman Washington'ın Kuzey Irak'taki "uçuşa kapalı bölge"yi korumak üzere Türkiye'deki İncirlik üssünü kullanmaktan başka bir kaygısı olmadığı şüpheleri yükselecektir. Yani ABD, Saddam Hüseyin'i "kutusunda tutarak" Iraklı Kürtleri korurken, Türkiye Kürtlerinin aleyhine hareket etmiş olacaktır▲

*İngilizceden Çeviren:
Cemal Atilla*

Türkiye AB'ye Katılacaksa, Kürtlere Haksızlık Yapmaktan Vazgeçmelidir

Slobodan Miloseviç'le sürdürülmekte olan savaşa karşı yükseltelen itirazlardan biri de, NATO'nun, en az Sırların Kosovalı Arnavutlara dayattıkları etnik temizlik kadar korkunç olan diğer etnik dehşetlerin önüne geçmekte başarısız kaldığı olgusudur. Bu anlamda Kürtlerin kaderi belki de en dokunaklı örneklerden biridir. Bu örneği daha da çarpıcı kılan olgu ise, Kürtlere en çok baskı yapan ülkelerden biri olan Türkiye'nin aynı zamanda bir NATO üyesi olmasıdır.

Ahlaki asimetri bir grafiğe benzer. Türkiye, daha güçlü bir etnik gurup tarafından daha küçük bir etnik guruba karşı girişilen bir terör dalgasına karşı bu küçük etnik gurubu savunmakta olan demokratik ülkeler koalisyonunun üyelerinden biridir. Öte yandan yine aynı Türkiye, kendi sınırları içinde yaşamakta olan Kürtlere saldırmakta ve Kürt gerillalarını Kuzey Irak'taki üslerine doğru sürmektedir.

Kuşkusuz, Türklerin Kürtler karşısındaki tutumu korkunçtur ve Türk hükümetinin bu konudaki ikiyüzlülüğü hiçbir sınır tanımamaktadır. Ancak NATO'nun Kürtlere karşı kayıtsız kalması, Kosovalı Arnavutlara karşı da kayıtsız kalması anlamına gelmemelidir. Zira, birbirlerinden farklı nedenlere dayanan çatışmaların ahlaki özgünlüklerini kabul etmek ve kaba benzetmelerden kaçınmak önemlidir. Bu noktada, sürmekte olan savaş destekleyen pek çok kişi tarafından Sırp rejimi ile Naziler arasında kurulan benzerlik doğru değildir. Miloseviç'in Kosovalı Arnavutlara yaptığı şey fazlasıyla korkunçtur, ama bir soykırım da değildir. Benzer şekilde Türk hükümetinin Kürtlere yaptığı da son derece kötüdür, ama öte yandan, Miloseviç'in Kosova'da yaptıkları kadar kötü değildir.

Buna rağmen, Yugoslavya'daki savaşa ilişkin takıntılarımız, Türkiye'de olup bitenler karşısındaki öfkemizi yatıştırmamalıdır; zira Türkiye sadece askeri bir müttefik olmakla kalmayıp, aynı zamanda Avrupa Birliği üye-

liğine aday bir ülkedir. Bu durum, AB'nin uluslararası düzlemde, birleşik ve güçlü bir tavır geliştirmesi için yeterli bir vesiledir. Henüz bu görevi kimin üstleneceği belli olmamakla birlikte, Chris Patten ve Paddy Ashdown'un adları geçmektedir. Eğer böylesi kişiler Türkiye'ye bir ultiimat verilerse, bunun yapacağı etki, İngiltere Dışişleri Bakanı Robin Cook ve onun AB'li diğer meslektaşları tarafından yarım ağızla yapılan kınamalardan çok daha fazla olacaktır. Avrupa Birliği, böylelikle ortak bir tavır geliştirmiş olacağı gibi, aynı zamanda Türkiye'nin üyelik başvurusu da bu koşula bağlanmış olacaktır.

Sonuç olarak, Avrupa bu yükümlülüğünü yerine getirene kadar, Bay Robin Cook ve onun meslektaşları, mümkün olduğu kadar açık ve ortak bir tavır sergilemelidirler. Özellikle de, Kürt gerilla hareketi olan PKK'nin başkanı Abdullah Öcalan'ın adil bir şekilde yargılanması hususu üzerinde ısrarla durmalıdırlar. Öte yandan, Kürt halkına dayatılan insan hakları ihlallerini şiddetle kınamaktan geri kalmamalıdırlar. Tüm bunları yaparken şu hususun altını da özenle çizmelidirler; İslam dünyası ile güçlü, demokratik ve modern bir köprü kurmanın güvencesi olan Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne girmesi arzu edilen bir şey olmakla beraber, Türkiye'nin AB üyeliği, bu taleplerin karşılanmasına bağlıdır▲

The Independent, Baş Yazı

12 Nisan 1999

Yitirilmiş Bir Fırsatın Kırık Penceresi

Josef Joffe*

Öcalan'ın yakalanmasıyla birlikte, Avrupa Birliği artık Kürtlerin meşru taleplerini ele almalıdır.

Büronuzun yakılıp yıkılmasını mı isterdiniz yoksa kellenizin uçurulmasını mı? Nasıl ki buradaki seçenek ap açık ortadaysa, Kürt terörizmi ile 1970'li ve 1980'li yılların terörizmi arasındaki fark da aynı açıklıkla ortadadır.

Büronuzun yakılıp yıkılmasını mı isterdiniz yoksa kellenizin uçurulmasını mı? Nasıl ki buradaki seçenek ap açık ortadaysa, Kürt terörizmi ile 1970'li ve 1980'li yılların terörizmi arasındaki fark da aynı açıklıkla ortadadır. Filistinliler uçak kaçıır, Avrupa'daki İsrail atletlerinin kellerini biçerlerdi. İranlılar, Paris ile Berlin arasında, sistematik bir şekilde "devrimin düşmanlarını" havaya uçururlardı. Ancak geçtiğimiz hafta tank olduğumuz olaylardan da anlaşılacağı gibi, Kürt terörü üç noktada farklılıklar sergilemektedir. Kürtlerin uyguladıkları şiddet daha az ölümlere neden oluyor, sadece tek noktada odaklanmamaktadır ve çok daha yaygındır. Gerçekten de, yalnızca bir fax mesajıyla, anında tüm Avrupa'yı sarabiliyor.

Viyana, Lahey, Londra, Zürih, Berlin ve diğer birkaç Alman kentinde geçtiğimiz hafta yaşanan şiddetin biçimi her yerde aynıydı. Büyük elçilikler ve konsolosluklar işgal ediliyor, rehinelere alınıyordu. Pencere kırılıp dökülüyor, ardından da -Kürtlerin gözde hedefi oldukları anlaşılan bilgisayarlar havada uçuşuyordu. Şehir merkezlerinde polislerle girişilen kanlı çatışmaların koreografisi, sanki uzaktan kumanda ile yapıyordu.

Ancak Kürtlerin hedefi sadece, sevgili liderleri Abdullah Öcalan'ı, nefret edilesi Türklerin ellerine teslim etmekten sorumlu tuttıkları Yunan elçilikleri değildi. Örneğin Hamburg'da, Sosyal Demokrat Parti'nin merkezi işgal edilerek tahrip edilmiş ve binada bulunan parti yetkilisi dokuz

saat boyunca alıkonulmuştu. Bu son derece ironik bir olaydı çünkü, Ankara'ya düşman olan Alman solu bir o kadar da Kürt dostuydu.

Görünüşteki çılgınlıkları, Öcalan'ın adamlarının tilkiler gibi delirdiklerini gösteriyordu. Kürdistan İşçi Partisi PKK'nin yıllardan beridir sahnelediği oyun, stratejik teoriye göre, mantıksızlığın rasyonelleştirilmesi olarak değerlendirilebilir. Bu eylemlerdeki mantık, kontrolden çıkma tehdidiyle, taleplerin karşılanmasını sağlamaktır. Şöyle düşünün; talebimi kabul etmediği taktirde, kapısının önünde kendimi asacağımı söyleyerek komşumdan 500 dolar koparmak istiyorum. Muhtemelen komşum, aklımı başıma toplayıp yoluma gitmemi isteyecektir. Ancak, eğer ağızdan köpükler saçarak, tabancayı kafama dayayıp parmağımı tetikte tutarsam, büyük ihtimalle komşum parasından vazgeçmeyi daha akıllıca bulacaktır.

Anlık olarak ortaya çıkan geniş ölçekli tehditkar şiddet, Avrupa'daki PKK eylemlerinin dayandığı zemin olmuştur. Öyle ki, Kürtler kendilerine ev sahipliği yapan ülkeleri rehin almışlardır. Almanya ve İtalya'ya şöyle bir baksanıza. İtalyanlar, Bay Öcalan'ın ülkelerine gelmesine ve geçtiğimiz Ocak ayında ülkelerinden ayrılmasına izin verdiler; Almanlar, hakkında arama emri çıkardıkları halde Öcalan'ın iadesini talep etmediler. Neden? Üstelik de, Öcalan çeşitli cinayetlerle ilgili olarak aranıyordu. Cevap şudur; hem Al-

*) Gazeteci, Time

İkincisi, "kırık pencere" sendromu, politik nedenlerle işlenen suçları teşvik etmektedir. Avrupa yetkilileri, yıllardan beridir, PKK eylemcilerinin tehditkar eylemlere girişmesine izin vermiştir. Şiddet, Özellikle Almanya'da, Kürt militanları için herhangi bir risk içermeyen bir ritüele dönüşmüştür. Bu militanlar gösteri düzenler, binalara hasar verir ve içindekileri rehin alırlardı.

manya hem de İtalya, dile getirilmeyen bir Kürt tehdidinden çekiniyorlardı: ya Öcalan'ın gitmesine izin verirsiniz ya da ülkenizi harabeye çeviririz.

Büyük mizahçı Talleyrand'ın da dediği gibi: bu devletlerin yaptığı, korkaklıktan öte bir şeydi-bir hataydı. Çünkü, Bay Öcalan bir ay sonra Kenya gibi uzak bir ülkede enselenmesine rağmen, Alman şehirleri harabeye çevrildi. Dolayısıyla, tüm bunlardan bazı yararlı derslerin çıkarılması gerekiyor.

Birincisi, amaçlarının her türlü aracı haklı çıkardığına inanan teröristlerle uzun vadeli uzlaşmalar yapmak mümkün değildir. Hem Fransa hem de Almanya, çeşitli zamanlarda, Arap ve İranlı politik eylemcilere belirli bir dokunulmazlık tanımları karşılığında, bu şiddet eylemlerinden kurtulacaklarını düşünmüşlerdir. Ama sonuçta bu eylemlerden kurtulamadılar; 1985-86'da Paris'te gerçekleştirilen bombalı eylemleri ve 1992'de Berlin'de gerçekleştirilen "Mykonos" cinayetlerini hatırlamak yiyor.

İkincisi, "kırık pencere" sendromu, politik nedenlerle işlenen suçları teşvik etmektedir. Avrupa yetkilileri, yıllardan beridir, PKK eylemcilerinin tehditkar eylemlere girişmesine izin vermiştir. Şiddet, Özellikle Almanya'da, Kürt militanları için herhangi bir risk içermeyen bir ritüele dönüşmüştür. Bu militanlar gösteri düzenler, binalara hasar verir ve içindekileri rehin alırlardı. Birkaç saat sonra geri çekildiklerinde ise, polis en fazla birkaç kişiyi sembolik olarak gözaltına alırdı. Açıkçası, PKK'li gangsterler tarafından işlenen suçlar suç olarak görülüyordu. Dolayısıyla, PKK'nin azgın militanlarını geçtiğimiz hafta Almanya'nın dokuz şehrinde harekete geçirmesinde şaşırarak bir şey yok; Almanya'nın Öca-

lan'ın yakalanmasıyla herhangi bir ilgisi olmasa bile.

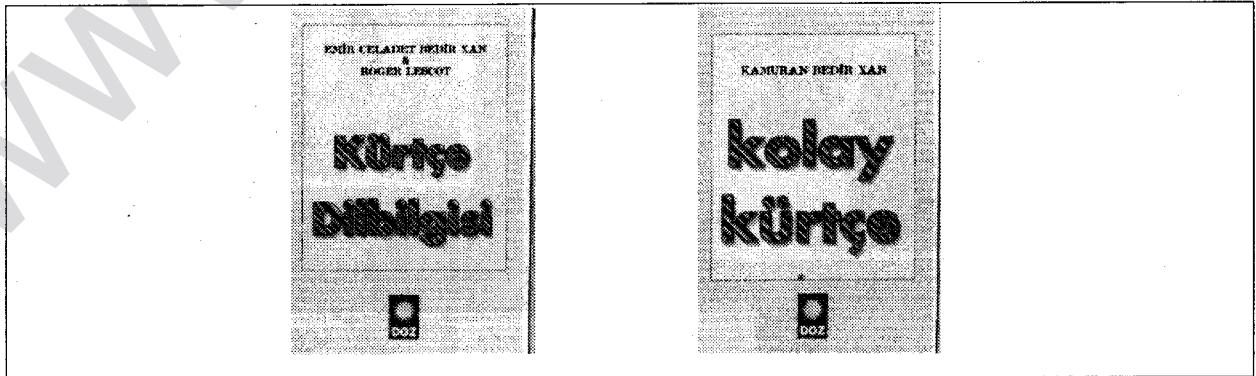
Üçüncüsü, bu örnekte de görüldüğü gibi, böylesi bir post-geleneksel terörle istişarelerde bulunmak mümkün değildir, çünkü PKK'nin istediği şey Avrupa-

palılar'da yoktur. Zira Avrupa Birliği ne bir Kürt devletini kurabilir ne de Türk ordusunun ülkenin güneydoğusunda PKK'ye karşı sürdürdüğü savaşı engelleyebilir. Avrupa Birliği'nin yapabileceği ve yapması gereken yalnızca tek şey vardır. AB, PKK tarafından uygulanan şiddeti -ki aslında terördür- hafif suç olarak değerlendirmekten vazgeçmelidir. Hiç olmazsa, belli başlı istihbarat imkanlarını PKK üzerinde yoğunlaştırmalı, PKK'nin yeraltı komuta yapısını ortadan kaldırmalı ve bu şiddete ön ayak olanları tukuklayıp yargılayarak hapsetmelidir.

PKK kendisine ev sahipliği yapan Avrupalılar'a bir rehine olarak davranmış ve kanunlara saygılı olan on binlerce Kürde kötü bir isim kazandırmıştır. PKK'nin etkisini kaybetmesiyle birlikte, Avrupa Kürtlerin haklı taleplerini ele alabilir ve almalıdır da. Kürtler kendi Kürt devletlerini kuramazlar çünkü bu Türkiye, İran, Irak ve Suriye devletlerinin yıkılması anlamına gelmektedir. Fakat bu dehşet verici dört ülke arasında, Avrupa, NATO'nun önemli bir müttefiki olan Türkiye üzerinde baskı kurabilir. Buradaki pazarlık son derece açıktır: sen Kürtlere otonomi ve kültürel haklar ver, biz de senin her zamankinden daha yakın olan AB üyeliğini halledelim. Ancak böyle bir pazarlık, Ankara ve Brüksel arasındaki mevcut zehir zemberek ilişkide sergilenenden çok daha üstün bir bilgelik gerektirmektedir▲

Time, 1 Mart 1999

İngilizceden Çeviren: Cemal Atıla

Kürdistan Yahudileri*

Shifra Epscein

En az 100.000 kişilik Kürt-Yahudi nüfusuna sahip olan Kudüs, İsrail'deki Kürdistanlı göçmen topluluğun en büyük kesimini barındırmaktadır.

İsrail'de yaklaşık olarak 150.000 Kürt kökenli Yahudi bulunmaktadır.

Kürt Yahudiliği yüzyıllardır vardır ve Kürdistan'daki -bugün Irak, İran, Suriye, Türkiye ve eski SSCB'ye dağılmış durumdadır- çeşitli halklarla karışarak yaşamışlardır. Bu toplum antropologlar için ideal bir araştırma konusudur. Robert Redfield'in dediği gibi "Öyle bir toplum ki küçük, izole... ve homojen, güçlü bir grup dayanışması... Hareket biçimleri geleneksel, spontane, eleştirisiz ve kişisel..." Kürt Yahudilerinin, diğer Yahudilerin yaşam ve kültürlerinden, bu kadar uzak kalmasının nedeni ülkelerinin zor coğrafyası ve iklim koşullarıdır. Kırsal alanda yaşayan Yahudi toplulukları yerel iklime, ekonomiye ve politik durumlara uyum gösterirken Yahudiliklerini de korumaktadırlar. İsrail'in ikinci cumhurbaşkanı Yitzhak Ben Zvi gibi bazı uzmanlar, Kürdistan Yahudilerini Asur ülkesinin "kayıp" insanları olarak kabul ediyorlar ya da "2700 yıllık geleneklerini koruyan tek kavim, İsrail tarihinde en eski dönemlerde izleri bulunuyor, bu insanların tabiatları İlk Tapınak Dönemi'ne benziyor" diyorlar.

Kürt Yahudileri'nin hayatını araştıran ilk antropolog Erich Brauer'dir. Araştırmasını (1947), İsrail'de Eretz'de 1930'larda yapmış ve ardından da yayımlamıştır. Bu çalışma tek bir araştırmacı tarafından yapılan ayrıntılı bir araştırmadır: Söyleşiler, fotoğraflar ve çizimlerle onların günlük hayatlarını festivallerini, giysilerini ve el sanatlarını çalışmasında yansıtmaktadır. Bu çizimleri

basına dağıtan Raphael Patai, Kürt Yahudilerinin benzerlerinin bulunmadığının altını çizerek şunu belirtir "Yahudi toplumlarından sadece bir kaç yaşamlarının temel kaynağını ilkel-geleneksel tarıma bağlamışlardır. Geleneksel Yahudi yaşam tarzının resminin ortaya çıkarılmasında, Yahudi çiftçilerin yaşam tarzları ve kültürleri, tacirler toplumunununkinden çok daha önemlidir" (Brauer, 1974:12) Brauer aynı zamanda Yemen'de kırsal alandan yaşayan Yahudi toplumu üzerine de çalışmıştır. Buradaki Yahudilerle daha önce üzerinde çalıştıklarının arasında büyük benzerlikler bulmuştur. Bu karşılaştırmalı araştırma, Yahudi etnografyasının gelişmesinde önemli bir rol oynamış ve bu konuda araştırmaların sürdürülmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada verilen kültürel malzeme rastgele seçilmiş halk grubundan elde edilmiştir. Günümüz etnografi kurallarına göre, bir toplumun yaşamının araştırılması sadece ruhani atmosferle sınırlandırılmaz. İnsan kültüründe farklı halk katmanlarındaki ortak noktalar pek çok anlam ifade eder. Bunlar bir parça kumaş ya da mücevher olabilir, bu malzemeler o toplumun folklorik geleneğinin repertuarını oluşturur. Bunlar bize o toplum hakkında, yazılı kanunlarından daha çok bilgi verirler (Geertz 1973).

İsrail Müzesi'ndeki Yahudi Etnografyası Bölümü, çeşitli Yahudi toplumlarının estetik ve artis-

Kürdistan'ındaki Yahudilerin hayatını yansıtan eşsiz fotoğraflar 1928 yılında Anne Fisher ve 1934 yılında etnolog Henry Field tarafından çekilmiştir. Bu fotoğraflar Chicago'daki Ulusal Tarih Müzesi'nde bulunmaktadır. Field fiziki antropolojiyle bağlantılı olarak yaptığı ayrıntılı araştırmada, o zamanlar sadece Yahudilerin yaşadığı Sandor kasabasında pek çok fotoğraf çekmiştir

tik durumları hakkında bize bilgi vermektedir. Folklorik sanatlar ile el ürünleri materyal ve teknik arasındaki bağı bize göstererek o toplumdaki kültürel ve dini yaşamı anlamamızı sağlar. Bu konular üzerinde yoğunlaşmak, Yahudi yaşam tarzına ilişkin resmi tamamlamamıza yardımcı olur, bunlar Yahudi toplumlarının tarihi ve edebiyatı üzerine çalışanlar tarafından hep görmezden gelinmiştir.

Bizim çalışmamız pek çok müzenin ya da etnografya enstitüsünün yaptıklarından daha farklıdır. Bölgede çalışma yapan araştırmacılar, o toplumların İsrail'e geldikten 30 yıl sonraki yaşam biçimlerini kayda geçirdiler. Diğer bir deyişle bu insanların orijinal yaşam biçimleri, radikal olarak değiştikten sonra bu araştırmalar yapılmıştır. Bu toplumların yüzyıllar önce yaşamlarını nasıl sürdürdüklerine dair elimizde bilgi yoktur. Aslında bu insanlar bin yıllardır kendi topraklarındadırlar. 2. Dünya Savaşı, Avrupa'daki pek çok Yahudi toplumunun dağılmasına neden olmuştur. Ayrıca 1950'lerde Doğu Yahudilerinin büyük oranlarda İsrail'e göç etmesi, doğu ülkelerindeki Yahudi yerleşimlerinin boşalmasına sebep olmuştur. Bizim çalışmalarımızın temelinde, pek çok Yahudi'nin İsrail'e gelmeden önce kullandıkları objeleri toplayarak, günümüzdeki yaşam tarzlarını anlama yolunda kullanılmasının sağlanması yatar.

Antropolog Margaret Mead şunları söylüyor: "Kültür ürünleri, insanoglu yaratıcılığını gösteren en önemli özelliklerden bir tanesidir. Çizimler düşüncenin açık ve kesin kanıtıdır, her adam, her kadın ve her çocuk için kısaca tüm jenerasyonlar için kültürel atalarından aldıkları geleneklerin modelini tekrar gündeme getirir. Kültür ürünleri insan yaratıcılığının en üst noktasıdır, ancak çok kolay da ortadan yok olabilirler; onların varlıklarını sürdürebilmeleri için insanların belirli bir bölgede, ikamet ediyor olması gerekir... İnsan kültürüne herhangi bir kötü etki, insanlığın kaybolmasına neden olur. Geleneksel yollardan vazgeçmek pek çok kültür ürününün kaybolmasına sebebiyet verir..." (Zborowski ve Herzog 1973:11). Bu durum Kürt Yahudileri arasında da görülür. Aslında tüm bunlar Kürdistan'ın bizzat kendisinde meydana geliyor. I. Dünya Savaşı'nın sonunda modernleşme ve endüstrileşmeyle birlikte Kürdistan

adım adım bu değişimlerden etkilendi. 1950'lerde İsrail'e büyük bir göçün yaşanmasıyla birlikte günlük yaşamda büyük değişiklikler oldu. Geleneksel kalıplar, giysiler, el ürünleri, ev eşyaları değişti ve başka bir ruha büründü.

İsrail Müzesi, iş isten geçmeden, hakkında çok az şey bilinen bir Yahudi toplumu olan Kürdistan Yahudilerine ilişkin malzeme toplamak için bir yüzey araştırması yaptı ve bunları sergiledi. Bu müzede başka benzeri sergiler de yapıldı. Bunlar arasında Buhara Yahudilerinin Yaşantısı ve Fas'taki Yahudilerin Yaşantısı sayılabilir. Bunlardan sonraki sergilerin Afganistan'da, Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altında ve Yemen'de yaşayan Yahudiler hakkında olacağı sanılıyor.

Bu konuda etnolojik bir araştırma yapabilmemiz için bazı engeller bulunuyor. Örneğin, çevre planlaması uzmanı Riachard Meier bu hususta bir objenin "ömrü" konusundaki görüşünü şöyle açıklıyor, "Az bulunur, önemli bir objenin yaşamı şöyledir: büyük bir dikkatle yapılır ve diğer üretilenlere oranla daha pahalıdır... detaylara dikkat edilir. Kuşaktan kuşağa geçen objeler modası geçtiği için kıymetten düşer ve kötü kullanılır... Böyle objelerin sayısı azalır... bu objelerin eskimesi ve sayılarının azalmasıyla birlikte değerleri de artar.. sonraları çatlak ve solgunluklarla bunlar kıymetlenir (1980:137). Etnograflar objenin son dönemlerinde onları bulurlar, ellerinde bu objelerle ilgili yarım yamalak bir bilgi vardır, orijinleri ve fonksiyonları konusunda sınırlı enformasyona sahiptirler. Kürdistan'la ilgili kayda geçirilen müze malzemeleri, özellikle Yahudiler ile ilgili olanlar önemsizdir. dünyanın çeşitli müzelerinde birbirinden kopuk çeşitli örnekler vardır. Bunlar arasında; Kopenhag'daki Nationalmuseet (buradaki objeler Harald Hansen tarafından toplanmıştır), Tahran'daki Etnoloji Müzesi, Paris'teki Musee de l'Homme, Berlin'deki Müuseum fur Volkerkunde sayılabilir. Şans eseri, Irak Kürdistan'ındaki Yahudilerin hayatını yansıtan eşsiz fotoğraflar 1928 yılında Anne Fisher ve 1934 yılında etnolog Henry Field tarafından çekilmiştir. Bu fotoğraflar Chicago'daki Ulusal Tarih Müzesi'nde bulunmaktadır. Field fiziki antropolojiyle bağlantılı olarak yaptığı ayrıntılı araştırmada, o zamanlar sadece Yahudilerin yaşa-

Kürdistan Yahudileri, İsrail'e sınırlı sayıda obje getirebilmişlerdir. Bu objeler onları getirenler için son derece kıymetlidir, onları kimsenin bulamayacağı yerlerde saklarlar. Çünkü doğdukları yer olan Kürdistan'la tek bağları bu objeler kalmıştır. Bu objeleri saklamaktaki bir başka sebepleri de daha genç kuşakların bu objeleri tahrip etmelerini önlemektir. Çünkü onlar geçmişleriyle ilgili bağlarından kurtulmak için bu objeleri yok etmektedirler.

diği Sandor kasabasında pek çok fotoğraf çekmiştir (1937:708-710). Araştırmacı olan Elliot Miller, yaptığı çalışmalar sonrasında az bulunur objeler ortaya çıkararak onların fotoğraflarını çekmiştir, bunlar çalıştığı müze olan Spertus tarafından 1975

yılında yayımlanmıştır. Bu çalışmaların tümü sayesinde Kürdistan'daki Yahudi hayatı konusunda önemli kaynaklar elde etmiş bulunuyoruz.

Bölümümüzün birkaç yıldır sürdürdüğü çalışmalar Kürdistan Yahudileri arasında yaygın olan dokuma, dikeş, metal işleri ve tezhip gibi el sanatları üzerinedir. Elde edilen bilgiler ve toplanan objeler ile bu insanların coğrafi ve kültürel durumlarını birleştirip, onların kullandıkları malzeme, renk, motif ve formlara bakarak estetik anlayışlarını kavradık.

Kürdistan Yahudileri, İsrail'e sınırlı sayıda obje getirebilmişlerdir. Bu objeler onları getirenler için son derece kıymetlidir, onları kimsenin bulamayacağı yerlerde saklarlar. Çünkü doğdukları yer olan Kürdistan'la tek bağları bu objeler kalmıştır. Bu objeleri saklamaktaki bir başka sebepleri de daha genç kuşakların bu objeleri tahrip etmelerini önlemektir. Çünkü onlar geçmişleriyle ilgili bağlarından kurtulmak için bu objeleri yok etmektedirler. Bu objelerin bir sergide gösterime sunulmaları için onların sahiplerini ikna etmek son derecede güçtür. Ancak uzun süreli ilişkiler sonrasında bu objelerin sergilenme izni alınabilmiştir.

Bu ülkede malzemelerin bir araya getirilme ve kayda geçirilme işlemi 1975 yılında başladı. Ora Schwartz Be'eri yönetimindeki araştırma, Yahudi Etnografyası Bölümü adına yapıldı. Be'eri bu çalışması süresinde 50 yerleşim alanı ziyaret etti 350 kişiyle görüşme yaptı. 1977 yılında İran Kürdistan'ını ziyaret etti ve şartları kendi gözleriyle gördü. Bu çalışmaları yaptığı sırada Kürt yaşamının sürdüğü diğer merkezler araştırmaya kapanmıştı. Onun bu sabırlı çalışmaları sayesinde İsrail'deki Kürt toplumuyla ilgili sergi hayata geçti. Elimizde bulunan malzemelerin çoğu Kürdistan'ın Irak ve İran'da kalan bölümlerinden gelmiştir. Türkiye, eski SSCB ve Suriye sınırları içinde kalan Kürdistan Yahudi-

leri ile ilgili malzemeler ise son derece eksiktir. Bu sergi, bu eşsiz kültür konusundaki araştırmaların yolunun açılmasında önemli bir kaynak olacaktır.

Katalog ve sergi için yaptığımız çalışmalar sonrasında Kürdistan Yahudi-

dileri ile bağlantılı pek çok obje ortaya çıkarılmıştır. Sergi sonrasında kilim, duvar askıları, giysi ve mücevherler, özel bölgeleri gösteren fotoğraflar, el işleri gibi malzemeler, üzerinde çalışma yapılabilmesi için öğrenci ve araştırmacılara açık olacaktır.

* Bu yazının orijinali Kudüs'teki İsrail Müzesi tarafından "The Jews of Kurdistan, Daily Life, Customs, Arts and Crafts" (Kürdistan Yahudileri, Günlük Hayatları, Gelenekleri, Sanatları ve El Sanatları) başlığıyla yayımlanmıştır.

Çeviren: Nuray Mestci

Bibliyografya

The Jews of Sandur's (Sandur Yahudileri) Chicago 1975.

Ben Zvi Yitzhak, *The Lost Jewish Tribes* (Kayıp Yahudi Aşiretleri) (İbranice), Tel Aviv 1963.

Brauer Erich, *Ethnologie der Jmenitischen Juden*, Heidelberg 1934.

Brauer Erich, *The Jews of Kurdistan: Ethnological Study* (Kürdistan Yahudileri: Etnolojik Çalışma) (İbranice), Tel Aviv 1947.

Field Henry, *Jews of Sandur, Iraq* (Irak, Sandur Yahudileri) *Asia* 37 (1937), s. 708-710.

Geertz Clifford, *The Interpretation of Culture: Selected Essays* (Kültür Açıklaması: Seçme Makaleler) New York 1973.

Meier Richard LI, *Preservation: Planning for the Survival of Things* (Koruma: Eşyaların Devamlılığı İçin Planlama) *Futures*, Nisan 1980, s. 128-141.

Redfield Robert, *The Folk Society* (Halk Topluluğu) *The American Journal of Sociology*, 52 (1947) s. 293-308.

Zborowski Mark and Herzog Elizabeth, *Life is with People: The Culture of the Shetel* (İnsanlarla Birlikte Hayat: Shetel Kültürü) New York 1973▲

İsrail-Kürt Dostluk Derneği'nin Öcalan olayı Üzerine Yaptığı Değerlendirme

Ciddi Bir Siyasal Hatayı Düzeltmenin Zamanıdır

Matthew Hand

Kürt lider Abdullah Öcalan'ın yakalandığı saatlerden itibaren, İsrail, Türkiye'nin bu bir numaralı düşmanının yakalanmasında oynadığı rolden dolayı dörtbir yandan gelen kınamalarla yüz yüze kaldı. Berlin'deki İsrail konsolosluğu önünde gösteri yapan Kürtlere ateş açılmasıyla doruğa çıkan olaylar, İsrail ile Kürtler arasındaki ilişkilerde ani bir bozulmaya yolaçmış görünüyor.

Ancak İsrail-Kürt ilişkilerinin dönüm noktası bu olaylar değildir. İsrail'in Öcalan'ın yakalanması olayındaki rolüne ilişkin iddialar daha eski bir tarihe, İsrail devlet başkanı Ezer Weizmann'ın 1994 yılında Türkiye'ye yaptığı önemli ziyarete dayanmaktadır.

Weizmann Türkiye'den döndükten sonra, İsrail-Kürt Dostluk Derneği başkanı Moti Zaken, bu kritik dönüm noktasına şu sözlerle işaret etmişti: "Uçakların kulakları tırmalayan gürültüsü, heyecan verici sözler ve basın toplantısındaki dostça kahkahalar tamamen dindikten sonra, İsrail devlet başkanı Ezer Weizmann, Türkiye gezisini şu sözlerle özetledi: 'İsrail Türkiye'deki bölücü teröre karşı, istihbarat alanında Türkiye ile işbirliği yapacaktır.'"

Kürtlerin İsrail'e yönelik öfkesi, esasen iki taraf arasındaki ilişkinin seyrinde yaşanan bu dönüşüme dayanmaktadır. Bir önceki İsrail hükümeti, çeşitli vesilelerle Türkiye ile yapılan anlaşmanın derinliğini bazen itiraf edip, bazen de saklayarak bu politikayı sürdürmeye çalıştı. İsrail'in Öcalan'ın yakalanmasında rol aldığı iddiasına inandırıcılık kazandıran olgu ise, üç yıldan beridir Türkiye ile İsrail arasındaki işbirliğini ima eden çeşitli açıklama ve etkinliklerdir. Dolayısıyla bu gelişmeler şaşırtıcı olmamalıdır. İsrail-Kürt Dostluk Derneği, Türkiye ile İsrail arasında 1994 yılında imzalanan anlaşmayı "bedeli son derece

ağır ve acı" olacak olan "büyük bir politik hata" olarak değerlendirmiştir. Bugün ise, İsrail her şeyden önce, Türkiye ile Kürtler arasındaki tarafsızlığını dolaysız açıklamalarla ortaya koymalıdır. Kamuoyu nezdinde verilecek güvenceler, geçtiğimiz haftalarda yaşanan çirkin olayların kötü seyrini durdurabilir. Bunun açık ve inandırıcı bir şekilde ve her iki tarafın birbirine yönelik tutumlarının daha fazla zedelenmemesi için bir an evvel yapılması gerekiyor. Buna ek olarak, İsrail Türkiye ve Kürtler arasında bir uzlaşma süreci başlatmalıdır. İsrail hem Kürtlerle hem de Türk yetkilileriyle iyi ilişkiler kurmuştur; İsrail'in böylesi anlaşmazlıklara ilişkin engin tecrübesiyle bu sorunu ele almasının vakti artık gelmemiş midir? İsrail FKÖ ile görüşme yapabildiğine göre, Kürtler ile Türklerin yapıcı bir diyalog başlatmalarına rahatlıkla yardımcı olabilir. Kürt sorununun çözümü, hiç şüphesiz hem Türkiye'nin hem de İsrail'in uzun vadeli çıkarlarına hizmet edecektir.

Moti Zaken'in, Weizmann'ın ünlü ziyareti vesilesiyle belirttiği gibi, "Türkiye ile İsrail arasında yapılan anlaşmanın, İsrail ile Kürtler arasındaki ilişkilerde yarattığı tahribatın giderilmesi için uzun bir zaman dilimine ve yoğun çabalara ihtiyaç olacaktır." Bu sözlerden sonra gelişen olaylar, bu sürecin fazlasıyla geciktirildiğini göstermiştir.

Ek: BBC, 24 Şubat 1999 tarihinde yayınladığı bir haberde, İsrail'in bir Irak-İsrail dayanışma

gurubunun kuruluşunu engellediğini belirtiyordu. BBC'nin haberine göre, Irak'ta doğmuş olan İsraili yazar Sami Michael, Saddam Hüseyin hükümetinin ve uluslararası ambargonun kurbanı olan Irak halkı ile dayanışma içine girmek amacıyla, ticari olmayan bir örgüt kurmak üzere İsrail İçişleri Bakanlığı'na izin başvurusunda bulunmuştu. Böylesi bir gurubun kurulmasına izin vermeyen İsrail İçişleri Bakanlığı sözcüsü Amiram Bogart tarafından yapılan açıklamada, mevcut yasaların, İsrail ile ihtilafı olan herhangi bir ülke vatandaşları ile İsraililer arasındaki ilişkileri yasakladığı belirtiliyordu. Ancak bu olayın tersine, İsrail İçişleri Bakanlığı, Kürtlerle ilişkileri geliştirmeyi hedefleyen benzer bir derneğin kuruluşuna izin verdi. 1993 Yılında kurulan İsrail-Kürt Dostluk Derneği, Amiram Bogart'ın bahsettiği aynı koşul ve yasalar çerçevesinde izin başvurusunda bulunmuştu. İsrail-Kürt Dostluk Derneği'ne göre, bu yaklaşım, İsrail'in Kürtlere özel bir statü tanıdığını gösteren güçlü bir kanıttır.

Oysa şimdi iki taraf arasındaki ilişkiler zor bir dönemde bulunmaktadır. İsrail'in, Öcalan'ın yakalanmasında rolü bulunmadığı doğrultusunda yaptığı açıklamayı kabul ediyoruz. Her şeyi bildiği ve her şeyi yapmaya muktedir olduğu varsayılan Mossad, şüphesiz bir ölçüde efsaneleştirilmektedir. Bu suçlamalar böylesi bir saplantıdan kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, Mossad Öcalan'ın yakalanmasında rol oynamış olsa da olmasa da, İsrail'in Türkiye ile sürdürdüğü genel ilişkiler zaten Kürtlerin aleyhine görünüyor. Eğer bir barıştan söz edilecekse, Kürtlerin bu yaklaşımlarının dikkate alınması gerekiyor. Eğer Kürtlerin taşıdığı kaygılar giderilemezse, son olaylarla yeterince çirkinleşen bu durum, hem İsrail'i daha da izole edip sıkıntıya sokacaktır hem de Kürt-

lerin geleceğini daha fazla zedeleyecektir. Gerek Irak'ta olsun gerekse de Türkiye'de olsun, Kürtler, kendilerine zulüm edenlerin baş belası olabileceklerini fazlasıyla kanıtlamışlardır. Dolayısıyla Kürtler tehditlerinde ciddidir. PKK Merkez Komitesi, 8 Mart 1999 tarihinde düzenlenen toplantıdan sonra şu açıklamayı yaptı: "Partimizin liderine karşı bu alçakça komployu planlayıp uygulamaya koyan ABD ve İsrail devletleri halkımızın düşmanlığını kazanmışlardır ve hak ettikleri cevabı alacaklardır."

Bu açıklamadan sonra, PKK'nin Hizbullah ile birlikte Lübnan'da askeri eğitime başlayacağı yolunda spekülasyonlar yapılmaya başlandı. İsrail Kürtlerin kendisine düşman olmalarını göze alamayacağı gibi, Kürtler de, Ortadoğu'da yeni bir karşıt unsurun varlığını göze alamazlar. Öcalan'ın yakalandığı günden beri, İsrail-Kürt Dostluk Derneği, İsrail hükümetine çağrıda bulunarak, Kürtlerin bu kaygılarını giderecek dolaysız açıklamalarda bulunmasını talep etmiştir. İsrail-Kürt Dostluk Derneği başkanı Moti Zaken, şu anda başbakan Benyamin Netanyahu'nun Arap İşleri danışmanlığını yapmaktadır; bulunduğu resmi konum, Zaken'in son durumla ilgili ayrıntılı açıklamalar yapmasını engellemektedir. Ancak Moti Zaken'in perde gerisinde, İsrail-Kürt Dostluk Derneği'nin önerilerini mümkün olabilecek en üst düzeyde hayata geçirmeye çalıştığından eminiz. İsrail, Asur sürgününden beri Kürtlerle dostluk içinde yaşamıştır. Kısa bir süre öncesine kadar, Kürtler sık sık kendi özelemlerini gerçekleştirmede, İsrail'i bir model olarak görmüşlerdir. Kürtler İsrail'in hala da kendilerinin dostu olduğundan emin olmalıdırlar. Acaba bunun güvencesi Kürtlere verilebilecek midir?▲

İngilizceden Çeviren: Cemal Atila

İSRAİL-KÜRT DOSTLUK DERNEĞİ ve KÜRT KÜLTÜR MERKEZİ, İsrail'de Kürtçe kültürel ve akademik etkinliklere duyulan ihtiyacı gidermek üzere 1993 yılının sonlarına doğru kuruldu.

İsrail-Kürt Dostluk Derneği tüm ulusların arasında dostane ilişkileri benimser. Irak, İran, Suriye ve Türkiye'den gelmiş olan İsrail Kürtleri, barış ve dostluk mozaği ile olan hayatı ilişkisiyi temsil etmektedirler.

Başlıca hedefimiz, bir yanda İsraililer ve Yahudiler diğer yanda farklı mezheplere mensup (Sunni, Şii, Yezidi vs.) olan Kürtler arasında, dostane ilişkileri geliştirmek, kültürel ve akademik bağları güçlendirmektir. Amacımız, İsrail ve Yahudi dünyasındaki kültürel ve akademik kurumlar ile dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan Kürt kurumları arasında güçlü bir ilişki kurmaktır.

Derneğimiz, Kudüs'teki Kürt Kültür Merkezi'nin kuruluşunu ve etkinliklerini desteklemektedir.

İsrail-Kürt Dostluk Derneği, çeşitli araştırmalar düzenleyerek, konferanslar yaparak, akademisyenler ve öğrenciler arasında bilgi alış verişini yapılarak ve çeşitli kitap, broşür ve makale yayınlarken, Kürdistan ve Kürt-Yahudi kültürü, tarihi ve folklorü üzerinde yoğunlaşacak çeşitli projeleri hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Kudüs'teki Kürt Kültür Merkezi, Kürtler ile Yahudi/İsraililer ile İsrail'in içindeki ve dışındaki Kürdoloji öğrencileri arasında kültürel ve akademik alış verişini sağlayacak bir forum olarak hizmet edecektir. Buna ek olarak, çeşitli bilimsel, kültürel, folklorik ve sosyal konularda, konferanslar düzenleyen ve araştırmaları yayınlayan bir forum olarak hizmet edecektir.

ABD Kürtlere Silah Desteği Sunuyor

Patrick Cockburn* Irak Kürtlerinin kendi denetimlerinde olan bölgelerde Irak muhalefetinin üs kurmasına izin vermesi durumunda, ABD'nin, Saddam Hüseyin'e karşı, Kürtlere tam askeri destek sunması gündeme gelmiş bulunuyor. ABD ve İngiliz uçakları şimdilik Irak'taki 36. Paralelin kuzeyinde düzenli olarak devriye uçuşları yapmaktadır. Ancak ABD şu sıralar, tüm Irak Kürdistanı'na askeri güvence sağlayarak, bölgedeki varlığını daha da yaygınlaştırma seçeneği üzerinde durmaktadır.

Yaklaşık üç milyon Kürdün yaşadığı bu bölge, 1991 yılından beri fiilen Irak devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in denetimi dışındadır ama yine de dışardan gelecek herhangi bir saldırıya karşı son derece zayıftır.

Kürdistan'ın batı kesimlerini denetimi altında tutan Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) liderlerinden Hoşyar Zebari konuyla ilgili olarak şunları söylüyor: "Eğer Irak muhalefeti ile işbirliği yaparsak, bulunduğumuz bölgeleri muhtemel bir Irak saldırısından korumak için, 'uçuşa ve girişe kapalı bölge' uygulaması başlatmalıyız." Zebari, ABD'nin bu durumu ciddiyetle ele aldığını sözlerine ekledi.

ABD, mevcut Irak muhalefetini, Saddam Hüseyin'in karşısına ciddi bir tehdit olarak çıkarmayı hedefliyor. Ancak bunu başarabilmesi için, Kürdistan'ın batısını denetim altında tutan KDP ve doğusunu denetim altında tutan YNK liderlerini, Irak muhalefetinin bu bölgelerde üs kurmasına izin vermeye ikna etmek zorundadır. Kürt liderler, yalnızca ABD'nin, kendilerini savunmaya söz vermesi durumunda bu izni vereceklerini ve Bağdat'a yönelik "günü kurtarma" politikasından ancak bu koşulla vazgeçeceklerini söylemektedirler.

Bu denklemdeki tüm taraflar, NATO'nun kit-

lesel bir hava gücüne başvurarak Kosovalı Arnavutları Sırlardan korumak için harcadığı çabalara ihtiyatla yaklaşmaktadırlar. Irak'taki durumu tahlil eden Irak Dosyası'nın yazarı olan Hasan Atiyah, ABD güvencesinin inandırıcılığının, Kosova krizinin getirilerine bağlı olduğunu söyledi: "Eğer NATO Kosova'da başarılı olursa, bu başarının sonuçları bizi de etkileyecektir; aksi takdirde bizler de yeni bir değerlendirme yapmak zorunda kalacağız."

Bay Atiyah, Irak muhalefetinin Saddam Hüseyin'e karşı etkili bir mücadele verebilmesi için, mutlaka Irak'ta çeşitli üslere sahip olması gerektiğine işaret ediyor. Bay Atiyah'a göre, böylesi üslar için en uygun bölge Irak Kürdistanı'dır, çünkü Saddam Hüseyin ülkenin geri kalan kısmı üzerinde son derece sıkı bir denetime sahiptir.

Irak muhalefetinin şemsiye örgütü olan Irak Ulusal Kongresi (IUK) 1996 yılına kadar Irak Kürdistan'ında birkaç bin kişilik bir kuvvet buldurmaktaydı. Ancak Irak tanklarının, Kürdistan'ın başkenti Erbil'i ele geçirmesinden sonra bu güçler bölgeyi terketmişti. Ayrıca o dönemde IUK'nın birkaç yüz üyesi de öldürülmüştü.

ABD'nin bölgeye yönelik bu yeni politikası, ABD'nin katılımıyla geçtiğimiz hafta Windsor'da yapılan IUK toplantısında biçimlenmeye başladı.

*) Gazeteci,
The Independent

Beyaz Saray ve ABD Dışışleri Bakanlığı, Irak muhalefetine işlerlik kazandırılması amacıyla ABD Kongre'sinin yoğun baskılarıyla karşı karşıya kalmış durumda. Irak Ulusal Kongresi'ne ve Saddam Hüseyin'in diğer muhaliflerine ekonomik destek ve askeri donanım sağlanmasını karara bağlayan Irak Kurtuluş Yasası geçtiğimiz yıl ABD Kongresin'den geçmişti.

Bu toplantı örgütsel dağınlıklığı gidermek ve uzunca bir zamandan beridir kongreye başkanlık yapan Ahmet Çelebi'yi görevden almak üzere yapılmıştı. Ahmet Çelebi'nin yerine kolektif bir liderlik atandı. Bu toplantının asıl önemi ise, Kürt liderleri ve Bağdat hükümetine karşı çıkan Iraklı muhalifleri ilk defa bir araya getirmiş olmasıydı.

Öte yandan, KDP liderlerinden Zebari, ancak "ABD'den somut güvenceler" almaları durumunda Irak Ulusal Kongresi ile işbirliği yapacaklarını belirtti. Bölgedeki Kürt partileri, mevcudu 20 000 ile 30 000 arasında değişen düzenli bir orduya sahipler, ancak bu ordu çoğunlukla hafif piyadelerden oluşmaktadır. Irak'ın zırhlı tümenlerine karşı koyabilmeleri için, Kürtlerin daha ağır silahlara ve ABD'nin yoğun hava desteğine ihtiyacı var.

Beyaz Saray ve ABD Dışışleri Bakanlığı, Irak muhalefetine işlerlik kazandırılması amacıyla ABD Kongre'sinin yoğun baskılarıyla karşı karşıya kalmış durumda. Irak Ulusal Kongresi'ne ve Saddam Hüseyin'in diğer muhaliflerine ekonomik destek ve askeri donanım sağlanmasını karara bağlayan Irak Kurtuluş Yasası geçtiğimiz yıl ABD Kongresin'den geçmişti. ABD Devlet Sözcüsü Madeleine Albright, ABD'nin Kürtlere yardım etme sorumluluğunu daha büyük bir ciddiyetle ele aldı.

Windsor'daki toplantıya katılan ABD yetkilileri, artık daha ciddi adımlar atmaya düşündüklerini belirttiler. Bu adımlardan biri, uçuşa kapalı bölgenin Kürdistan'ı kapsayacak şekilde genişletilmesi olarak düşünülüyor. Sözkonusu

uçuşa kapalı bölge henüz, büyük Kürt şehirlerinden biri olan Süleymaniye'yi kapsamamaktadır. Daha da önemlisi, Irak Kürdistanı bir bütün olarak "girişe-kapalı" bölgeye dönüştürülecektir. Bu da ABD'nin, Irak'tan gelecek muhtemel bir tank saldırısını durdurabilecek bir askeri yapı oluşturmasını gerektirecektir.

Dışışleri Bakanlığı dün yaptığı açıklamada, bu süreçten haberdar olduğunu ancak bu önerilerin hayata geçirilmesinin önünde çeşitli zorluklar bulunduğunu belirtti. Bu zorluklardan kastedilmek istenen şey Türkiye'nin doğu kesimlerindeki askeri havaalanlarına daha fazla ABD ve İngiliz uçağı konuşlandırabilmek için, Türkiye'nin işbirliğinin sağlanmasıdır.

Güçlü bir askeri güvence sağlanmadığı sürece, Kürtler Bağdat'la olan ilişkilerini bitirmeyeceklerdir ve Irak muhalefeti de etkisiz bir güç olarak kalmaya devam edecektir▲

Kaynak: *The Independent*

14 Nisan 1999

MEDYA KİTAPBEVİ

Kürtlerin tarihi, müziğı, coğrafyası, siyasi tarihi, dili, edebiyatı, etnografik ve etnolojik geçmişı ve genel olarak Kürt kültürü ile ilgili Kürtçe ve Türkçe yazılmış kitapların yanısıra Kürtçe CD ve kasetleri bir arada bulabileceğiniz bir merkez...

Bir yıldan beri sürdürülen "Her eve Bedava Kürtçe Alfabe" kampanyası devam ediyor.

Not: Postayla adresine alfabe isteyenler, posta pulu göndermeleri halinde bu hizmetten faydalanacaktır.

İstiklal Cad. Aznavur Pasajı. No:212/3 (Galatasaray Lisesi Karşısı) Tel: (0212) 2456602

Güney'deki Çatışmalara İlişkin Dilşad Barzani*'nin Açıklaması

Kürdistan Ulusal Kongre konferansının sonuçlandığı bir sırada PKK Irak Kürdistan'ında sivil halka karşı yeniden terör eylemlerine başladı.

25 'i 26 Mayıs'a bağliyan gece saat 00. 45'e PKK, Irak Kürdistan'ının Çeman'ın güneyindeki Kasri kasabasına bağli Mamarot, Zani Benemishik, Sakot, Soranban, Makosan köylerine karşı saldırı düzenledi.

Saldırıların YNK'nin kontrolündeki bölgeden başlatan PKK'li silahlı unsurlar, YNK ve KDP arasındaki ateşkes hatlarını ihlal ettiler. Saldırı sırasında PKK'nin ağır yaraladığı insanların arasında Meryem Ahmet Yusuf adlı 13 yaşında bir kız da vardı.

Yerel güvenlik güçlerinin karşılık vermesi üzerine PKK'li saldırganlar geri püskürtüldü. Saldırı sırasında yakalanan PKK'lilerle birlikte elde edilen materyallerde, bu saldırganların karargahının YNK'nin kontrolündeki bölgede olduğu ve bu terör saldırılarının hazırlanmasına bazı YNK'li unsurların iştirak ettiği tespit edildi.

PKK'li teröristler daha önce de 12/13 Mayıs 1999 tarihinde aynı bölgeye saldırıda bulunmuş ve bu saldırılarda sivil halkı hedeflemişti.

Bunun üzerine KDP ve Bölgesel Hükümet, durumun normalleştirilmesi için ortak koordineasyonda bulunmak üzere kurulmuş olan KDP-YNK Yüksek Koordinasyon Komitesi nezdinde protestolarda bulundu ve YNK'ye, her iki parti arasındaki ilişkileri iyileştirmek üzere yapılmış olan Eylül 1998 Washington anlaşmasının tüm maddelerini gecikmeden ve şartsız bir şekilde uygulama çağrısında bulundu.

26 Mayısta meydana gelen olaylar, bir kez daha gösterdi ki bu konuda henüz ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır ve YNK anlaşmanın getirdiği yükümlülükleri yerine getirmeye istekli değildir.

Irak Kürdistan'ındaki etkinlik alanı itibariyle PKK tamamen terörist bir örgüttür ve herhangi bir ulusal kurtuluş hareketiyle bir ilgisi bulunmamaktadır.

PKK bu çirkin saldırılarından birisini, bu yılın 13 Mayıs'ında Erbil'in Baze köyün de kaçırdığı gençlere ve çocuklara karşı gerçekleştirdi: Dağda bitki toplamaya giden yaşları 12 civarında olan bir grup genç ve çocuk,

PKK'li teröristler tarafından kaçırdı. Bunlardan bir kaç daha sonra serbest bırakılırken, geride kalan 4 kişinin ise dudakları kesilmiş, gözleri oyulmuş ve kafaları kesik vaziyette cesetleri bulundu.

PKK bu gaddarlıklarıyla yerel halkı korkutup sindireceğini umuyor.

Geçen ay BM ofisine düzenlenen bir saldırı sırasında PKK'li bir terörist yakalandı. Yakalanan teröristin üzerinde, Bölge hükümetine, Kürt şehirlerindeki pazar ve turistik yerlerine karşı eylem planları ele geçirildi.

PKK'nin gerçekleştirdiği bu eylemlerde, şüphe yok ki, bu eylemlerinin sorumluluğu bir ölçüde YNK'ye de aittir ve YNK bundan pek de rahatsız görünmemektedir.

Erbil'de bulunan Bölge Hükümeti Adalet Bakanı daha önce 11 Eylül 1998'de Avrupa Topluluğu Adalet Bakanlarına ve basına sunduğu belgelerde, sadece son 12 aylık dönemde PKK tarafından 200'e yakın terörist eylem gerçekleştirildiğini belirtmişti.

Kürdistan Bölgesel Hükümeti ve Kürdistan Demokrat Partisine göre, PKK'nin Irak Kürdistan'ındaki varlığına tamamen son verilmesi, Washington Anlaşmasında da belirtildiği gibi, Kürdistan'daki bu iki büyük parti arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi ve uzlaşmanın sürdürülmesi bakımından hayati bir öneme sahiptir.

Bölgesel Kürdistan Hükümeti adına, tüm siyasi güçleri, Kürdistan Yurtseverler Birliği üzerindeki etkinliklerini kullanmaya ve YNK'yi bu doğrultuda uarmaya davet ediyoruz. Bu konu tamamen ve çekincesiz bir şekilde çözüme kavuşturulmadığı sürece, uzlaşma sürecinde kesinlikle herhangi bir ilerleme olmayacaktır▲

*KDP'nin Almanya Temsilcisi
27 Mayıs 1999

Kürtlere Karşı Seferberlik

Helmut von
Moltke*

Seyid'in (?) düşürülmesi ile Kürtlerin direnişi genel olarak umduğumuz gibi bitmemiştir.

Muş ile Hazo arasında bugüne dek Reşit Paşa'nın ordusu dahil olmak üzere hiçbir Türk ordusunun erişemediği yüksek dağlarla kaplı geniş bir bölge bulunmaktadır. Bu bölgede 1000-2000 feet yüksekliğinde kar ve buzlarla kaplı, Küçük Asya'nın en yüksek dağları sayılan sarp dağlar yükselmektedir.

Xerzan (Garzan) adıyla anılan bu bölgede oldukça zengin köy ve beldeler bulunmaktadır. Burada yer alan yerleşim yerlerinden hiç biri "vergi" ödemez ve sakinleri askerlik yapmazlar. Bu nedenle Xerzan'ı Babıali'nin egemenliği altına almak için büyük bir askeri operasyon düzenlenmesine karar verildi. Bu operasyon için sadece Mehmet Paşa ve O'nun kolordusu Kürdistan'ın kalbi sayılan topraklardan geçerek Xerzan'a gitmek üzere yola çıkmakla kalmamıştı, Diyarbekir komutanı ile 19. Piyade Alayı ve Muhafız Birliği'nin iki tane suvari alayı, İran'dan gelen birkaç yüz sipahi, yüzlerce resmi olmayan milis ile 3 adet top ve toplam olarak yaklaşık 3000 kişi yola çıkmıştı. Operasyona katılanlar arasında bir de Xerzan bölgesinin doğusundan gelen Şirwan (Sêrt'in güneybatısında bir yer) beyi ile milisleri kendisi de Kürt olan Muş paşası ve bugüne kadar gerçekten müdahale edip etmediğini öğrenemediğim Erzurum Valisi bile yer aldı.

Böylece Xerzan bölgesi tamamen kuşatılacaktı ve aynı anda her taraftan saldırılacaktı. Karşı tarafta 30 binin üzerinde eli silahlı kişinin olacağı tahmin ediliyordu. Ancak kendi aralarında her türlü birlikten yoksun oldukları gibi, onlara öncülük yapacak bir liderleri de yoktu. Ayrıca ortak direnişlerine destek sağlayacak bir saray ya da kaleden de yoksundular.

Ertesi gün sabah erken bir saatte yeni kampa ulaştık. Orada bulunan kocaman bir pınar ve etrafında büyük ceviz ağaçları ile geniş tarlaların yanında geçişi kolay bir yola rasladığımız için çok sevinçliydik.

Karşılaştığımız ilk köy hemen ateşe verildi. Buna karşı çıktım ama etkili olmadı. Kaçanlara karşı oldukça sert, kaçmayanlara karşı ise ılımlı olmak gerekiyordu; aksi takdirde bu işin sonu gelmezdi. Bölgeye ulaşır ulaşmaz komutanından kendisiyle birleşmemiz için emir geldi. Topları geride bırakarak, piyadeler derhal emredilen istikamette yola çıktılar. Yürüyüş sırasında en az 12 köy daha ateşe verildi.

Nihayet derin bir vadide bulunan, sakinlerinin henüz kaçmaya fırsat bulmadığı "Papur" isimli büyük bir köye geldik. Köy sakinleri evlerinin düz damlarında durarak uzaktan üstümüze ateş atmaya başladılar ve bize hitap ederek, "haydi, gelin yaklaşın" diye bağıryorlardı.

Bir önceki gün Hafız Paşa'nın burada yüksek sayıda kayıp vererek, geri çekilmek zorunda kaldığını öğrendik. Köy yaklaşık 200 metre yüksekliğinde sarp bir kayanın içinde yer alıyordu.

Düşüncelerimi öğrenmek için sorulan soru

*) Moltke'nin Türkiye Mektupları adlı kitabın yazarı.

Bir süre sonra köy sakinlerinin tepesindeydik artık.

Aralıksız ateş altında tutarak evlerin çatılarını terk etmelerini sağladık. Çekilme yollarının kesilmiş olduğunu fark edince bayağı telaşa kapıldılar. Biz "Allah, Allah!" diya bağırarak köye indik. Kaçmaya çalışan bir kaç kişi süngülenerek öldürüldü. Bazıları değişik yollardan kaçmayı başarmıştı

üzerine ben, Mahmut Bey'e, Tirailleurler(?) ile köyün sol tarafında bulunan ağaçlı tepenin muhtemel bir ateşe karşı bize sağladığı korumadan yararlanarak köyün arka tarafına geçip oradan kayalara tırmanmamızı önerdim. Böylece yukarıdan köye inerek sakinlerinin tüm kaçma ve geri çekilme yollarını kesecek, böylece bir başka gün onlara karşı bir daha savaşmak zorunda kalmayacaktık.

Tirailleurler korkusuz bir şekilde ilerliyordu. Dağların yüksek tepelerine sığınmış olanların yukardan yoğun ateşine uğramamıza rağmen bunun etkisi yok denecek kadar az olmuştu.

Bir süre sonra köy sakinlerinin tepesindeydik artık. Aralıksız ateş altında tutarak evlerin çatılarını terk etmelerini sağladık. Çekilme yollarının kesilmiş olduğunu fark edince bayağı telaşa kapıldılar. Biz "Allah, Allah!" diya bağırarak köye indik. Kaçmaya çalışan bir kaç kişi süngülenerek öldürüldü. Bazıları değişik yollardan kaçmayı başarmıştı.

Son birçok günlük yorgunluğun etkisiyle gücümü tamamiyle yitirdiğim için bütün bir yolu katır sırtında geçtim.

Köydeki evler her halde yakın diğer köylerden de getirilen eşyalar ile doluydu. Askerler aldıkları ganimetle yüklü olarak döndüler. Suvari alayından bir asker bir ara sanki çok normalmiş gibi, atının yularını tutmamı istedi. İtiraz etmeyerek çantalarını eşya ile tıka basa dolduruncaya kadar dediğini yaptım. Köydeki durumumuz yukardan hala devam eden ateşten dolayı pek güvenlikli değildi. Yanımda bulunan kolağası elinden aldığı kurşun yarasıyla yuvarlandı. Bulduğumuz yerden uzaklaşması için O'na kendi katırımı verdim. Evlerin duvarlarına sırtımızı dayayarak ancak hareket edebiliyorduk. Sonunda direnen tek bir ev kalmıştı ve ev sakinleri dört-beş saat süren öfkeli bir umutsuzlukla direnişlerini sürdürdüler.

Köyün lideri olan kişi kendisini bayrağı ile birlikte yere atmıştı. Dünyada hiçbir gücün kendisini kurtara-

mayacağını bildiği ve kimseden herhangi bir merhamet beklemediği için ölümünü mümkün olduğunca pahallıya mal etmeye çalışıyordu.

Evin pencerelerinden içerden ve dışardan karışıklı ateş devam ediyordu. Ben bu arada çatışmayı bir tepeden yukardan aşağıya doğru izleyen Hafız Paşa'ya döndüm. Bulduğu yere her türlü ganimet, aldıkları yaralardan kanlar akan erkek, kadın ve her yaşta çocuk ve bebekten oluşan esirler, kesik başlar ve kulaklar toplanmıştı. Bunları getiren kişiye 50 ile 100 "piaste" değerinde bir para verildi.

En kötüsü, dağlarda bir halk savaşı bütün bu çirkinlikler olmadan nasıl yürütülebilirdi? sorusu idi.

Bizim de kaybımız önemsiz sayılmazdı.

Mehmet Bey'i ve Mehmet Paşa'yı Tirailleurlerin hamlesi sırasında en ön saflarda görmüştüm. İkincisinin atı kurşun yiyip ölmüştü.

Bir sonraki gün sakin geçti. Ondan sonra, inanılmaz sayıda esir ele geçirilen dağların diğer yerlerinde hareketi sürdürdük.

Nihayet savaş bitti.

Merhamet etme zamanı artık gelmişti▲

*Hilal Altında - Eski Türkiye'de Serüvenler (1935-1938) adlı kitabından alınmıştır.

Çeviren: Jutta Hermans

İstanbul'daki [Kürt] Hammalların ve Amelelerin Sağlık Şartları

Harputlu H. B.*

Bundan önceki makalemde İstanbul'da hamal ve amele esnafının mümkün mertebe sosyal hayatlarını araştırmış ve biraz da özel yaşantılarından söz etmişim.

Bu makalemde ise önceki araştırmalarıma istinaden genel bir fikir çıkarmaya çalışacağım Kürt amele ve hamal hayatının ne derece esefengiz ve ne derece sefilane bir hayat olduğunu bütün yönleriyle araştırmak ve tespit etmek için maalesef elimizde ayrıntılı ve düzenli istatistikler yoktur.

Fakat yine de biz toplumsal yaşayışı dikkatle gözlemleyip bu konuda fikir yürüteceğiz.

Sevk ihtiyacıyla memleketini terk edip İstanbul'a gelmek zorunda kalan Kürt, dilini, hal ve adetini kesinlikle bilmediği bir çevrenin içine düşüyor. Karnını doyurmak ailesine yardımda bulunmak için her türlü fedakarlığı zaten göze almış olan bu zavallı, her gün 50-60 kiloluk bir yükün altına girmekten çekinmiyor. Bu uzun yolculuğu seçenlerin büyük bir kısmı, büyük zorluklarla gelebiliyorlar; doğal olarak hayatlarına, vücut sağlığına hiç önem vermiyorlar. Hatta daha çocuk sayılacak gençler dahi son derece ağır yüklerin altına girmekten çekinmiyorlar.

Hiç bir Kürt tasavvur edemiyorum ki, şu asırda, okula gitmekten, bir sanat öğrenmekten başka bir yerde bulunmayan genç ve dinç dimağların böylesi berbat bir hayatı yaşamalarını görüp de derin bir ızdırap duymasın. İskele başlarında vapurlara koşuşan bu Kürt çocukları, ne kadar esef verici bir manzara sergiliyorlar.

Dünyada hiçbir kavim yoktur ki, kendi kavmine bizim Kürtler kadar duyarsız kalsın, kavminin ızdıraplarını ve kardeşlerinin inleyen sefaletini kalplerinde hissetmemiş bulunsun.

İstanbul'da amelelik hayatından yükselerek servet sahibi olanlar mevcuttur. Fakat gerek bunlar ve gerekse refahını temin edenler, yeni gelenlerin ve geleceklerin hayat şartlarını düşünmekten oldukça uzak kalıyorlar.

Büyük milletlerin milli vicdanlarının ne derece

yüksek olduğunu belirtmeme gerek yoktur.

İstanbul'da büyük bir yekün teşkil eden Kürt amele ve hamalların yaşam koşulları gerekli sağlık şartlarından uzak ve esefengiz bir görünüm sergiliyor.

Bütün Kürt kardeşlerimin, özellikle zenginlerimizin bu toplumsal yaranın tedavisine koşmayı büyük bir vazife suretinde anlamalarını temenni ediyorum.

Bunun için kendi fikrime göre:

1- Bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu kahve köşelerinden Kürtleri kurtarmak için hanlar apartmanlar inşa etmek;

2- Bu hanlarda ayda iki defa iki doktor tarafından bütün hamal ve amelelerin muayenesi ve bir doktor tarafından haftada iki kez hasta olanların muayenesi;

3- Handa bütün ameleye gece dersleri okutulacak bu suretle de manevi ihtiyaçlarının giderilmesi.

Yukarıda söylediklerimin tatbiki için zenginlerimizin iştirakiyle kurulacak bir şirket ve bunun tayin edeceği bir heyet kafidir sanırım.

Hiç olmazsa şimdilik yukarıdaki sözü edilen bir hanın Tophane, Beşiktaş gibi hamal ve ameleleri çok olan mahallelerde inşasına giderilirse kanımca Kürtlüğe son derece büyük bir hizmet edilmiş olur▲

Kaynak: Hetav-i Kurd Sayı: 4-5, 1914
Osmanlıcadan çeviren: Halis Çanakçı

“İzmir Kürdistan Değil”(*)

Süleyman Nazif* İzmir Milletvekili Seyyid Bey’in Perşembe günü Meclis’te söylediği bu söz, Kürdistan’ın yüreğindeki yarada bir inilti yansıması bulacaktır.

Biliriz, sayın milletvekilinin maksadında ne bir kötülleme imajı, ne de bir taşlama düşüncesi vardır. Ve yine üzülerken biliriz ki İzmir, doğasından aldığı feyizli nasip ile zavallı Kürdistan’ın ezeli mukadderatı birbirinden pek fazla iken, bugünkü mukadderatında hiçbir anlaşmazlık yoktur.

İzmir Kürdistan değil!”

Fakat Kürdistan nedir?

Dünyayı bir padişaha yetecek kadar geniş görmeyen I. Selim, kılıcının hüküm sürdüğü yerlere bu parçayı eklediği zaman, elbette Kürdistan bugünden daha fazla bayındırdı. Dört yüzyılda 40 yüzyıllık çürüyüp yok olmanın yıkım izlerini içinde toplayan bu ıssız yani, sahihsiz parçaya Osmanlı Hükümeti ne zaman bir sahiplik şefkatini gösterecektir? O dağların ne zaman bir geçidi, o derelerin hangi yüzyılda birer köprüleri olacak?

Lokomotiflerin uyandırıcı velvelesi, yüzyıllardır uykuda olan o koca ülkeyi uyandıracak mı? Zayıf olan kulların hak ve hayatı kıyamete kadar mı güçlüler tarafından yenilecektir? İzmir Milletvekili, yalnız doğum yeri olan ilin değil, tüm Osmanlı illerinin yüce vekilidir. İzmir Kürdistan değil benzetme ve karşılaştırmasını, açıkça dile getirdiği isteklerine geç değil, genelle ilişkin iddia ve isteklerine temel olarak almalıydı. Yankı yapan yakınma sesi, yalnız kendi ilinin dar ufuklarında dönmesi. Kürdistan’da niçin bu kadar zulüm ve yıkımlar var? sorusu,

o acıtıcı karşılaştırmayı izleyip dengelemeliydi. Evet, Kürdistan baştan başa yıkım yeridir ve dünyanın ne kadar vahşet ve zulümleri varsa, hepsi bu yıkım yerinde bir araya geliyor.

Durumuna, bir aşiretten, dünyayı ele geçiren bir işgal gücü çıkaran bu koca devlet, bu köhne hükümet ağlasın.

Ağlasın dedik. Hayır, buna da gerek yoktur. Yalnız ağlatmasın!

Osmanlıcadan çeviren: M. Emin Bozarslan

*) Bu yazı, 1918 yılında, İkinci Meşrutiyet’ten sonra İstanbul’da kurulan *Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti*’nin yayın organı olan *Kürt Teavün ve Terakki Gazetesi* adlı haftalık derginin 3 Kanunısani 1324 (16 Ocak 1908) tarihli 7. sayısında yayınlanmıştır. Söz konusu derginin günümüze ulaşan dokuz sayısı, Kürt yazarı M. Emin Bozarslan tarafından Arap harflerinden Latin harflerine, Osmanlıca bölümleri de ayrıca günümüz Türkçesine çevrilerek, 1998 yılının Mart ayında, *Kürt Gazeteciliği*’nin Yüzcüncü Yılı dolayısıyla İsveç’te yeniden yayınlanmıştır▲

Kürt Sorununda Bir Muhasebe

Ö. Özmen*

20. yüzyılda olduğu gibi, 21. yüzyıla girerken de dünya devlerinin çıkar kapışmasına sahne olacağına benziyor Ortadoğu.

Petrol, doğal gaz, su kaynaklarının kullanımı ve bu kaynakların geçiş güzergahları ile diğer jeo-stratejik nedenler, bölge politikasının belirlenmesinde ana eksen teşkil ediyor.

Bu nedenle bölge devletleri ki, rejim biçimleri ne olursa olsun, iktidarlarını sürdürebilmek için dünya politikasına nüfuz eden devletlerin çıkarlarına ters düşmemeye özen gösterirler.

Refah-Yol hükümetinin en Arapçı başbakanı Erbakan'ın İsrail ile imzaladığı askeri işbirliği antlaşmaları, Saddam'ın en sadık arkadaşı Ecevit'in, Irak'a saldıran ABD uçaklarına İncirlik'ten uçuş izni vermek zorunda kalması, Güney Kürdistan'daki devletleşme sürecine istemeye, istemeye boyun eğmeleri gibi uygulamalar, bu politikaların bariz örnekleridir.

Kürt sorunu böylesi bir coğrafyada kanamaya devam ediyor. Ne var ki, Kürt lider ve siyasetçileri bu acı gerçekleri kabullenip ona göre strateji belirlemediler bir türlü.

Kürtler Ortadoğu'da zengin kültür mirasına, dinamik ve militan bir nüfus potansiyeline, elverişli coğrafi koşullara sahip oldukları halde savaşta değil, siyaseten hep kaybettiler. Kürt önderleri, reel politik duruma hep kendi öznel niyetlerine göre yön vermeye çalıştılar. Birinci dünya savaşının sonunda bölgenin siyasi haritasının belirlenmesinde hakim güç olan Büyük Britanya ile çatışmayı yeğlediler. Sonuçta hareketin lideri Şeyh Mahmut Berzenci yakalanıp Hindistan'a

sürgün edildi. Kürtler paylaşımından pay alamadılar. Araplar Melik Hüseyin'in dört oğlunun krallığında, sınırları cetvelle çizilen dört Arap ülkesi, şekli devletleşirken, sözkonusu olan dönemde, Kürtlerin Osmanlı ordusu ve bürokrasisi içerisinde ciddi bir potansiyeli olmasına rağmen, hiç bir siyasi kazanım elde edemediler.

İki kutuplu dünyanın son bulduğu 80'li yıllar sonrasında, dünya bir kez daha yeniden değişim ve düzenleme sürecine girerken, ne yazık ki Kürtler, kendi ulusal sorunlarını çağın özelliklerine göre projelendirmeyi hala becermiş değiller. Kürt siyasasında ağırlıklı olarak geçerliliğini yitirmiş soğuk savaş döneminin ideolojik-siyasal sol konsepti varlığını sürdürüyor. Rahmetli Orhan Kotan'ın deyimiyle "Anti-emperyalist mücadelenin masum bekçiliği" adeta Kürtlere yüklenmiştir.

Kürt siyasasına nüfuz eden PKK, bu anlayışla yıllardan beri "Antiemperyalistlik" adına bölgedeki sömürgeci Faşist rejimlerle ittifak kurarak savaş yürütmektedir. 15 yıldır süren bu savaşın geldiği boyut, Kürtler açısından muhasebe edilmeyi zorunlu hale getirmiştir. Kürt halkı bu savaşta onbinlerce evladını yitirmiş, binlerce köyü yakılıp yıkılmış, 7-8 milyon insanı yerinden yurdundan edilerek metropol varoşlarında üretim dışına itilerek kriminalize edilmeye terk edilmiş-

*) Eğitmen

tir.

Yüzbinlerce insan cezaevlerinde, işkencehanelerde süründürülmüştür. Bölgenin demografik dengesi göç sonucu bozularak faal nüfus Türkiye'nin dört bir yanına serpiştirilmiştir. Bölgenin ekonomik kaynakları tahrip edilerek mevcut sermaye ve iş gücü batıya aktarılmıştır.

İddia edilen gerilla sayısının 7-8 mislisi Köy korucusu silahlandırılarak fukara Kürt köylüsü, birbirine kırdırılmıştır. Ayrıca örgüt içi infazlar, diğer Kürt örgütlerinden adam öldürmeler gibi uygulamalar da buna eklenince Kürtler açısından uzun yıllar telafisi mümkün olmayan tahribatlar söz konusudur. Hamidiye alaylarının Kürt illerinde yarattığı aşiretler arası kan davalarının etkileri henüz silinmemişken, gelecekte Kürtlerin iç çatışmalarının maddi zemini olmuştur. Diğer taraftan Kürt yurtsever muhalefetinin güçlü ve köklü olduğu Cizre, Nusaybin, Silvan, Diyarbakır gibi yerleşim alanlarına paramilliter-faşist örgütlenmeler taşınarak buralar, yaşanmaz birer kent haline getirilmiştir.

70'li yıllardan itibaren millet muhalefetine öncülük eden okumuş, aydın, siyasetçiler, hain, ajan, işbirlikçi gibi mesnetsiz suçlamalarla karalanmış, silah gölgesinde örgütlendirilen öfkeli ve tercihsiz köylü, aydına düşman kılınarak onlara saldırtılmıştır.

Aydın, okumuş ve demokrat kadrolardan boşalan Kürt siyasi arenasına, öfkeli köylü yığınları doldurarak "lidere bağlılık" adına insanların kendilerini körükörüne ateşe verebileceği ideolojik bir alan yaratılmıştır. Önü karartılan Kürt halk muhalefeti içerisinde kolayca şefçi, otoriter anti-demokratik ve Baasist siyaset kültürü ikame edilmiştir. Ayrıca Türk ve Kürt sol örgütlerinde yaşam şansı bulamayan hastalıklı ve çıkarıcı "kadro"ların katılımıyla muhalefetin provoke edilmesinin yolu iyice açılmıştır.

Tüm bu ağır bedellere rağmen muhasebe defterinin kar hanesinde Med.TV'nin birkaç saatlik Kürtçe müzik

Aydın, okumuş ve demokrat kadrolardan boşalan Kürt siyasi arenasına, öfkeli köylü yığınları doldurarak "lidere bağlılık" adına insanların kendilerini körükörüne ateşe verebileceği ideolojik bir alan yaratılmıştır. Önü karartılan Kürt halk muhalefeti içerisinde kolayca şefçi, otoriter anti-demokratik ve Baasist siyaset kültürü ikame edilmiştir.

ve kültürel içerikli programları dışında olumlu sayılabilecek bir şeye rastlamak mümkün değildir. Ne bir tane Kürt özgürleştirilebilmiş, ne de bir ağacın altı kurtarılabilmıştır.

Oysa bu savaşın sürdüğü tarihsel süreçte soğuk savaş sona ermiş, milletler meselesi dünya politik gündeminin baş sıralarına oturmuş, dünyadaki yeni değişim ve düzenlemeler ışığında ulusların temel hak ve özgürlükleri uluslararası güvencelere kavuşmuştur. Bu süreçte Filistin ve Güney Afrika örneğinde olduğu gibi ulusal kurtuluş hareketleri, meşruiyet zemininde daha insani ve demokratik projeler/değerler benimseyerek dünya kamu oyununun desteğini arkalarına alarak başarı kazanmışlardır.

Dünyada bunlar yaşanırken Kürtlerin meşru insani hak ve özgürlüklerini içeren taleplerini Stalinist sol konseptte mahkum ederek Kürt sorununu "Terör" sorunu olarak suçlandırılmasının siyasi sorumluluğu kime aittir? Bu konuda sadece devleti sorumlu tutmak yeterli midir? Kürt muhalefet örgütlerinin kendilerini sorgulamaları gerekmez mi? Aydın düşmanlığını alışkanlık haline getirerek dünyadaki değişim ve düzenlemelerin Kürt siyasasına sirayet edilmesini engelleyenlerin amaçları neydi? Kürt muhalefetinin meşruiyet zeminini dışında tutulmasının sağlanması için, Kürtlerin temel hak ve özgürlük taleplerinin karşılanmasında hiçbir adım atmaya yanaşmayan derin devletin bu uygulamalara dolaylı veya dolaysız desteği olmuş mudur? Kürt aydın ve siyasetçileri bu soruların cevabını aramalılar.

Günümüzde elverişli uluslararası ve bölgesel koşullar nazara alındığında, Kürt muhalefeti demokratik meşru zeminde yığınsallaşma koşullarına haiz olsa idi, kanımca devletin bugünkü inkar ve imha politikasının maddi gerekçeleri de olmayacaktı. 70'li yıllardan itibaren Kürt illerinde yükselen ulusal muhalefet, örgütsel çoğulculuk şartlarında ciddi düzeyde yetişkin siyasi bir kadro potansiyelini yaratmıştı. Siyasete nüfuz eden eğitimli yetişkin insan unsuru, halkla olan bağlarını 12 Eylül'ün barajlamasına rağmen kaybetmemişti. Hızlı kapitalistleşme ile birlikte pazara açılan köylülük iktisadi ve kültürel merkezlerde ulusal talepleri doğrultusunda doğal bir

mecrada siyasileşiyordu. Bu doğal mecrada gelişecek olan bir halk muhalefetini devlet, ancak ve ancak böylesi kirli bir savaşla engelleyebilirdi.

Eğitilmiş insan unsurunun etkisizleştirilmesi, Köylülüğün üretim dışına itilerek siyasetin kör malzemesi haline getirilmesi, Kürt sosyal dinamiklerinin parçalanması, Kürtlerarası çatışmanın yaygınlaştırılması, Kürt siyasi kadroları arasındaki güven ilişkilerinin sarsılması gibi uygulamalar, devletin işine yaradığı gibi PKK'nin tekçi, otoriter hakimiyetinin de giderek güçlenmesine yardım ediyordu. Birbirleriyle savaşan bu iki gücün saldırıları arasına sıkışmış Kürt aydınlarının durumu belki de dünya da eşine az rastlanır bir örnektir.

Kürt probleminin devletin istediği şekilde çözümlüğüne hizmet eden bu savaşın envanter defteri çıkarılmadan Abdullah Öcalan'ın Kenya da yakalanıp Türkiye'ye teslim edilmesi olayı ile ilgili fikri beyanda bulunmak yetersiz kalır diye düşünüyorum.

Devlet, yıllardan beri Kürt sorununu PKK ile özdeşleştirmiştir. Şimdi ise Kürtlerin temel hak ve özgürlük taleplerini Abdullah Öcalan'ın sabıka kaydına bağlayarak, bu rehavetle zafer naraları atarken, Kürt muhalefetinin ezici çoğunluğu, demokratik hak ve özgürlüklerini meşruiyet zemininde ifade edecek platformlar oluşturacağına, henüz sırrına eremediğimiz Abdullah Öcalan'ın yakalanma ve yargılanma olayına gündemini bağlamıştır.

Halbuki, Abdullah Öcalan PKK'nin tartışılmaz karar organı olduğu halde fiziki olarak 20 yıldır Kürt çoğrafiyasında bulunmuyordu. Savaşan gerillasının içinde de bir gün dahi bulunmamıştır. Nitekim Suriye'nin korumasından çıktıktan sonra da Kürdistan bölgelerine veya gerillasının bulunduğu yerlere gitmeyi hiçbir zaman düşünmemiştir. Kendisine Güney Afrika, Kenya, Şeyse gibi ülkelerde yer aramayı tercih etmiştir. "Emperyalizme karşı Ortadoğu halklar konfederasyonu" için savaşğını sık sık vurgulamasına rağmen, Emperyalist NATO üyesi İtalya, Yunanistan gibi ülkelere sığın-

Öncelikle Kürt sorununu; PKK ve Abdullah Öcalan'ın sonu olmayan serüvenlerinden ayırıp, dünya kamuoyunun desteğini arkasına alabilecek çağa uygun, insani ve demokratik proje ve perspektiflere kavuşturmalıdırlar. Sorunu PKK ve Abdullah Öcalan'a endekslemek, devletin imha ve inkar politikasının tuzağına düşmek olacaktır.

ma talebinde bulunmuştur.

Dolayısıyla Öcalan'ın İmralı Adasına getirilmesi, burada hapis tutulması olayı, uluslararasılaşan Kürt Sorunu açısından fazla bir anlam ifade etmiye-

cektir.

Bu nedenle Kürt aydın ve siyasetçileri, uyanık bir biçimde sorunu tüm bağlantılarıyla sağlıklı değerlendirip ona göre yaklaşım göstermelidirler. Önceden hazırlanabilecek muhtemel tuzaklara düşmemelidirler. Öncelikle Kürt sorununu; PKK ve Abdullah Öcalan'ın sonu olmayan serüvenlerinden ayırıp, dünya kamuoyunun desteğini arkasına alabilecek çağa uygun, insani ve demokratik proje ve perspektiflere kavuşturmalıdırlar. Sorunu PKK ve Abdullah Öcalan'a endekslemek, devletin imha ve inkar politikasının tuzağına düşmek olacaktır.

Nitekim demokratik rejimlere sahip olmayan bir kaç istisnai ülke dışında, tüm uygar dünya "PKK ile Kürt sorunu ayrıdır" diye Türk devletine baskı yapmaya başlamıştır. Bu elverişli koşullarda Kürt siyasetçileri ve halkı da artık tercihlerini kendilerinden yana koymalıdırlar. Sorun Abdullah Öcalan veya PKK sorunu olmasa gerek, sorun, bir halkın kendi kaderini nasıl tayin edebileceği sorunudur.

Diğer taraftan Kürt muhalefet çevreleri, son günlerde sivil-masum hedeflere yönelen provakatif eylemlere karşı seslerini yükseltmelidirler. Hiçbir amaca hizmet etmeyecek olan bu tip kanlı eylemler, medyanın dezinformasyona dayalı kışkırtmalarıyla Kürtlere mal edilmeye çalışıldığı gerçeği ortadadır. Hayali Kürt örgütleri yaratılarak bu eylemlerle şövenist dalga yükseltilmeye çalışılmaktadır. Bu eylemler kimden gelirse gelsin sağlıklı insan beyninin kabul edebileceği eylemler değildir. Ancak ve ancak demokratik muhalefeti boğmak, çözümünü aciliyet arzeden Kürt sorununu ertelemek ve otoriter bir rejim talebini yaratmak peşinde olan fanatiklere hizmet ediyor▲

12 Nisan 1999

Kürtlerin Demografik Devrimi ve Sosyo-Politik Etkileri*

Mehrdad R. Izady* Kürt tarihçisi Şerafedini Bitlisi, 1579 yılında yazdığı Şerefname adlı eserinde şöyle diyor: “Her şey kadir olan Allahın izniyle, Kürtlerden büyük aileler ve yüksek sayıda çocuk çıkmaktadır.” Böylece eğer birbirlerini öldürmezlerse, Kürtler arasındaki nüfus artışının tüm dünyada olamasa bile, en azından Ortadoğu’da kıtlığa ve açlığa yol açması muhtemeldi.

Kürtler son yirmi yıl içinde, Bitlisi’nin, Kürt demografisi ve onun gerçek gücü hakkındaki görüşlerini fazlasıyla doğrulamaya başladılar.

İçinde bulunduğumuz yüzyılın ortalarından itibaren, Afganistan’dakiler hariç, Ortadoğu’daki tüm nüfus gurupları hızlı bir demografik büyüme kaydettiler. Ancak bu guruplar arasında zaman ve büyüme hızı bakımından bir uyum söz konusu olmamıştır. Böylece (Ortadoğu’nun üçüncü yüksek nüfuslu etnik gurubu olan) Türklerin yıllık büyüme hızları son 25 yıl boyunca düşerken, (ikinci büyük gurup olan) Farısların büyüme hızı yükselmiştir. Ortadoğu’nun en büyük etnik gurubu olan Arapların, özellikle de Kürtlere komşu olan Arapların büyüme hızı ortalama bir düzeye erişmiştir ve artık, Suriye örneğinde olduğu gibi, düşme belirtileri göstermeye başlamıştır. Öte yandan, Ortadoğu-Kafkasya-Orta Asya bölgesinin dördüncü büyük etnik gurubu olan Kürtler, ancak kısa bir süre önce ve gecikmiş olarak hızlı büyüme dönemine veya diğer adıyla “nüfus patlaması” evresine girmişlerdir.

Her biri farklı ekonomik, sosyal ve sağlık koşullarına sahip olan yarım düzüne hükümlan devletin sınırları içinde ve zorunlu parçalanmışlık koşullarında yaşayan Kürtlerin her parçadaki kesimi, sınırın öte yanındaki diğer Kürtlerin trendlerini değil, içinde yaşadığı ülkenin toplumsal ve ekonomik koşullarını yansıtmaktadır. Durumu daha da karmaşık hale getiren şey ise, Kürdistan’ın belli bir parçasına hakim olan çoğu devletin, etnik-kökene esas alan bir nüfus sayımı

yapmaktan kaçınmış olmasıdır. Örneğin Türkiye’yi ele alacak olursak, Kürtlerin bu ülkedeki temel varlığı 1965 ile 1991 yılları arasında resmi olarak inkar edilmiştir. Bu tür engellerden dolayı, bugüne kadar Kürt demografisini ele alacak sistematik bir çalışmaya girilmemiştir. Kürtlere gösterilen ilginin dramatik bir şekilde artmasıyla birlikte, Kürtlerin nüfus dinamikleri sorunu, onların siyasal etkinliklerinden sonra ikinci bir ilgi odağı olarak ortaya çıkmıştır.

Kürtler bölgedeki hükümlan devletler arasında son derece orantısız bir şekilde bölünmüşlerdir. Kürt nüfusu üzerine çıkarılan son bilançoya göre, Kürtlerin toplam nüfusunun yaklaşık olarak %52’si Türkiye’de, %25’i İran’da ve %16.5’i de Irak’ta yaşamaktadır. Ayrıca daha küçük olan iki nüfus dilimi daha vardır, bunlardan biri Suriye’de (%5), diğeri ise eski SSCB’nin güney cumhuriyetlerindedir: Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan (bu ülkelerin tümü toplam Kürt nüfusunun %1.5’ini barındırmaktadır). Sonuç olarak, Türkiye’deki geniş Kürt nüfusunda meydana gelebilecek bir değişiklik, genel Kürt demografisini, Ermenistan’daki küçük Kürt topluluğunda oluşacak bir değişiklikten çok daha fazla etkileyecektir.

Hem Türkiye hem de Irak’ta toplam nüfusun yaklaşık olarak %20-25’ini teşkil eden Kürtler, bu iki ülkedeki ikinci büyük etnik guruptur. Bunun bir sonucu olarak, Kürt demografik devriminin etkisi en güçlü şekilde bu iki ülkede hissedil-

*) Profesör, Harvard Üniversitesi Doğu Dilleri ve Uygarlıkları Departmanı

Ortadoğu'daki pek çok yerde olduğu gibi, yetersiz sağlık ve beslenme koşulları, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında, Kürt demografisinin yavaş bir şekilde büyümesine yol açmıştır. Bu durum, aynı dönemlerde demografik patlamalar yaşayan sanayileşmiş Batı dünyasıyla bir tezat oluşturmaktaydı.

mektedir. İran, Suriye, Azerbaycan ve Türkmenistan'da üçüncü büyük nüfus gurubu olan Kürtler, bu ülkelerdeki toplam nüfusun sırasıyla %11, %9, %2.1 ve %3.8'ini teşkil etmektedir. Kürtler Ermenistan Cumhuriyetinde ikinci büyük nüfus gurubu olmalarına rağmen, bu ülkenin toplam nüfusunun yalnızca %1.7'sini teşkil ettiklerinden, bu parçadaki Kürt nüfusu kayda değer bir demografik ağırlığa sahip değildir.

İki önemli sayısal faktör, Türkiye'deki Kürtleri ayrı bir yere koymaktadır: 1) Türkiye Kürtlerin çoğunluğunu (%52) barındırmaktadır, ve 2) Kürtlerin buldukları diğer ülkelerle kıyaslandığında, Kürtlerin bir ülkenin nüfusunun en büyük kesimini teşkil ettiği yer Türkiye'dir (%24.4). Birinci faktör şuna yol açmaktadır; Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Kürtlerin ekonomik ve sosyal koşullarında meydana gelecek bir değişiklik, genel Kürt demografisini en fazla etkileyen olgu olacaktır. İkinci faktörün anlamı ise şudur; bu ülkedeki Kürt nüfusunun büyüklüğünden dolayı, Kürtleri barındıran ülkeler arasında, Türk planlamacıları, sürmekte olan Kürt demografik devrimine en çok ilgi gösteren kesim olmalıdır. Nitekim öyledirler de.

Bu demografik çalışmanın ilk sonuçlarının yayınlanmasından beri, çalışmanın içeriği, Türkiye'deki çeşitli dergi ve gazetelerde yeniden yayınlandı. Bu dergi ve gazeteler aynı zamanda "Kürt demografik zaman bombası" biçiminde uyarılar yapmaktan da geri kalmadılar. Oldukça geniş bir dağıtıma sahip olan günlük Türk gazetesi Hürriyet, Türkiye Kürdistan'ı için planlanan doğum-kontrol kampanyasına ilişkin olarak Şubat 1993 yılında çeşitli makaleler yayınladı. Gazetede bu makalelerin arasına aynı zamanda çeşitli karikatürler de serpiştirilmişti. Bu karikatürlerden birinde, tehditkar bir şekilde sırttan hamile bir Kürt kadını, doğurduğu bebeklerden oluşan piramide bakıyordu (Hürriyet, 23 Mart 1993). Türkiye tarafından uygulamaya konulan doğum-kontrol önlemleri fütursuzca Kürtlere dayatılmaktadır- sadece ve sadece Kürtlere. Hatta, Kürtlere "doğal doğurganlıklarını azaltma biçimindeki dini görevlerini" hatırlatmak üzere dini vaizlere talimat verilmiştir (Hürriyet, 24 Şubat 1993). Bu arada, sadece Türk basını değil, başka bir çok kesim de, bu çalışmadaki rakamları şişirip, benimle yapılan röportajları çarpıtarak, Kürtlerin artışının engellenmemesi durumunda or-

taya çıkacak olası kötü gelişmelere dikkat çekmiştir.¹

Anlaşılır nedenlerden ötürü, medyanın ve resmi ilgi alanının dışında kalan olgu ise, Batılı ve Türk demograflar tarafından yapılan ve onlarca yıldan beridir inanılmaz bir şekilde Türk hükümetini yanlış yönlendiren değerlendirmelerdir.² Ankara, Kürt demografisi hakkında kaygılanacak bir şey olmadığı hususundan adeta emin olmuştur. Sonuç ne peki? Kürtler yok olmadıkları gibi, Türk nüfus planlamacıları artık, Hürriyet'in sözünü ettiği "Kürt demografik zaman bombası"nın gücünü anlamaya başlamaktadırlar; üstelik de bu gelişme karşısında tamamen hazırlıksızdırlar.

Nüfus Trendleri: Geçmiş ve Mevcut Dönem

Ortadoğu'daki pek çok yerde olduğu gibi, yetersiz sağlık ve beslenme koşulları, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında, Kürt demografisinin yavaş bir şekilde büyümesine yol açmıştır. Bu durum, aynı dönemlerde demografik patlamalar yaşayan sanayileşmiş Batı dünyasıyla bir tezat oluşturmaktaydı. Buna rağmen, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın ilk on yılında Kürt nüfusunun artışında makul bir artış kaydedilmişti. Yani başındaki komşularıyla kıyaslandığında, Kürtler 20. yüzyıla yalnızca marjinal bir demografik dezavantajla girdiler. Ancak bu yine de, görece demografik bir belirleyiciliği olan önemli bir kayıptı. Bu kısmi kayıp, özellikle 1914 ile 1950 arasında daha da arttı; bunun nedeni, Kürtlerin daha az gelişmiş ekonomisi ve sağlık sistemi olduğu kadar, aynı zamanda, Birinci Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında yaşanan yaygın katliamlar, göçertmeler ve kıtlıktı. Bu çalkantılı dönem, genelde Ortadoğu'nun tüm sakinlerine, özelde ise, Kürtlere ve Ermenilere büyük bir darbe vurdu. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğunun sınırları içindeki Kürt bölgelerinde, %60'a varan nüfus kaybı kaydedilmişti. Öte yandan, İran ve Rus İmparatorluğu sınırları içinde bulunan Kürt vilayetlerinde kaydedilen %5 ve %10 oranındaki nüfus kaybı olağandışı değildi. İran, Irak ve Suriye'deki Kürtler 1930 yılından sonra görece huzura kavuşup makul bir büyüme kaydederlerken, Türkiye'de Kürt isyancılar karşı sürdürülen ağır askeri operasyonlar ve ardından gelen kitlesel göçertmelerin kırsal bölgelerde yarattığı yüksek ölüm oranı, 1918 ile 1938 yılları arasında 500.000 civarında Kürt insanının daha yok olmasına yol açtı.

TABLO 1: 20.YÜZYILDA KÜRT DEMOGRAFİK TRENDLERİ

Yıl	TÜRKİYE			İRAN			İRAK			SURIYE			SSCB	Toplam Kürtler	% Değişim
	Toplam	Kürtler	%	Toplam	Kürtler	%	Toplam	Kürtler	%	Toplam	Kürtler	%	Kürtler		
1900	13.3	2.96	22.3	10	1.19	11.9	2.25	.56	25	1.75	.10	5.7	.07	4.89	
1910	14.2	3.14	22.1	11.8	1.36	11.5	2.29	.57	25	2.0	.11	5.5	.06	5.24	7.16
1920	13.1	2.95	21.7	10	1.19	11.2	2.5	.62	26	2.1	.19	9.0 [^]	.05	4.82	8.02-
1930	14.4	2.95	20.5	12.1	1.21	10	3.0	.75	25	2.25	.25	12.9 [^]	.07	5.23	8.51
1940	17.8	3.39	19.1	13.8	1.4	10.1	3.8	.87	23	2.5	.25	10.4	.13	6.04	15.49
1950	20.9	3.97	19	17.5	1.8	10.3	4.77	.96	20	3.25	.28	9.8	.12	7.14	18.21
1960	27.8	5.25	18.9	22.6	2.35	10.4	6.5	1.44	22.1	5.43	.38	9.2	.16	9.58	31.37
1970	36.0	6.98	19.4	28.7	3.19	11.1	9.8	2.25	23	6.6	.53	9	.23	13.18	37.58
1980	46.0	9.97	21.7	39	4.37	11.2	12.1	2.81 [#]	23.2 [#]	9.1	.82	9.1	.28	18.25	38.45
1990	56.7	13.80	24.3	55.6 [*]	6.11	11 [*]	18.8-	3.9 [#]	20.7 [#]	12.6	1.18	9.5	.34	25.36	38.98

Tüm nüfuslar milyon olarak verilmiştir. Rakamlar, en yakın ondalık nokta esas alınarak, yuvarlak bir şekilde verilmiştir. Notlar: İran benzeri devletler nüfus sayımlarını on yılın ortasında yaptıkları için, her on yılın sonu için yukarıda verilen rakamlar, böylece devletlerin ortalama nüfus artış hızı esas alınarak, benim tarafımdan hesaplanmıştır.

S Irak'taki İngiliz Mandası tarafından 1922 yılında yapılan ve 1923 yılında Lozan'da sunulan nüfus sayımında, taraflar arasında çekişmelere yol açan Musul vilayetinde yaşayan Kürtlerin nüfusu 520.264 olarak görünmektedir (494.007'si Müslüman, 26.257'si Yezidi). Bu rakama, Diyala-Şirvan (yani Musul vilayetinin güney sınırları) nehrinin güneyinde kalan Irak'taki tüm diğer Kürtler dahil değildir.(3) Sayım dışı kalan bu Kürtler için, Irak nüfus sayımını 100.000 Kürdü daha eklemek mantığa uygundur. Böylece, bu dönemde Irak'taki toplam Kürt nüfusu 620.264 olmalıdır.

[^] Çoğunlukla Anadolu'dan gelen Kürt mülteci akını. 1945 Yılına gelindiğinde, bu mültecilerin yaklaşık olarak 50.000'ini, Lübnan, İrdün ve Filistin'e göç etmişti.

1975 ile 1991 yılları arasında yaklaşık olarak 2 milyon Arap (çoğunlukla Mısır, Filistin ve Sudan'dan) ve Asyalı sürekli ikamet için Irak'a davet edilmiştir. Bu da bu ülkenin toplam nüfusunun 1980 ile 1990 arasındaki on yılda bir patlama (yani %55.4'lük bir artış) yaşayarak 18.8 milyona çıkmasına ve bunun bir sonucu olarak, Kürt nüfusun bu ülkenin toplam nüfusu içindeki payının düşmesine yardımcı olmuştur. Ancak Körfez Savaşı bu tabloyu bir kez daha değiştirdi. Yaklaşık olarak 2.6 milyon kişi bu dönemde Irak'ı terk etti. Bunlardan bir kısmı, 1.5 milyonluk Arap ve Arap-olmayan misafir işçilerdi ki bunların bir daha geri dönmeyeceği varsayılabilir. İran'a (1975 yılından beri) gelen Kürt mülteciler ile (1991 yılından beri) gelen Şii mültecilerin sayısı yaklaşık olarak 1.5 milyon-

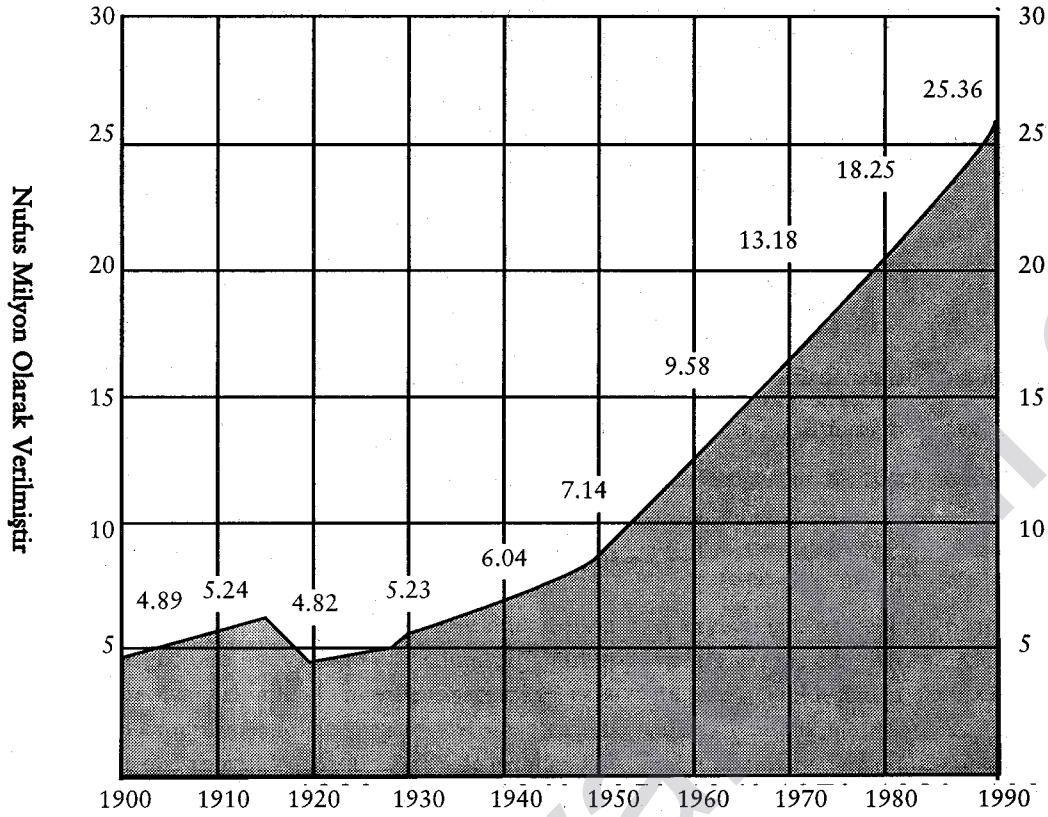
dur. Ayrıca savaş esnasında ve sonrasında yaşanan ölümler için, Irak'ın toplam nüfusundan 0.2 milyon daha düşülmelidir. Bundan sonra elde edilecek sonuç, 1991-1993 dönemindeki üç yıllık doğal büyüme oranına vurulmalıdır. Irak nüfusu kısa süre önce, yani 1993 yılının sonunda yeniden 18 milyona çıktı.

1975 Yılından beri önemli oranda bir Kürt nüfusu komşu ülkelere, özellikle de İran'a sürülmüştür. Bunlardan bir kısmı sonradan yavaş yavaş dönebilir, bir kısmı orada kalabilir, diğer bir kısmı da Ortadoğu'yu tamamen terk edebilir. Irak'ta 1992 yılı itibariyle kalan Kürtlerin sayısı 3.5 milyon gibi küçük bir rakam olmuş olabilir ki bu da Irak'ın 18 milyonluk toplam nüfusunun yalnızca %19.4'ünü teşkil etmiş olmalıdır. Buna karşılık, eğer 1975 yılından beri İran'da yaşayan 1.2 milyonluk Kürt mülteci geri dönmüş olsaydı, Irak'ın toplam nüfusunda bu dönemde yaşanan çarpıcı düşüş dikkate alındığında, Kürtlerin bu ülkenin toplam nüfusu içindeki payı %25'in üzerinde olacaktı. Bu durumda, Kürt demografisinin Irak üzerindeki etkisi, Irak'ın bağımsızlığına kavuştuğu 1932 yılındaki gibi olacaktı.

*Son 15 yıl içinde, İran, dünyada en çok mülteci barındıran ülkelerden biri oldu. İran şu anda tahminen 4.5 milyon mülteci barındırmaktadır. İran'daki Kürtlerin nüfus artışı şu anda ülke ortalamasından biraz daha hızlı olmasına rağmen, bu mülteci akını ve bunların yerleştirilmesi, Kürt demografisinin ülkenin toplam nüfusu içindeki payının ciddi oranda düşmesine yol açmış olmalıdır. Ancak bu mülteciler, 1975 ile 1992 yılları arasında İran'a gelmiş olan yüksek bir Iraklı Kürt nüfusunu da içermektedir. Irak kökenli Kürt mültecilerin, özellikle de 1990'dan önce oraya gelmiş olan yaklaşık 0.5 milyon Kürdün İran'a kalıcı bir şekilde yerleştiği görülmüştür.

1914'ten 1950'li yılların sonuna kadar, bölgedeki komşu nüfuslar, istisnasız bir şekilde Kürtlerden daha hızlı bir artış oranı kaydetmiştir. Bir dış gözlemciye göre, Kürtler, ayrı bir etnik grup olarak tamamen yok olmasalar bile, bölgenin hızla azalan nüfus gurubu arasındaydılar. Kürtlerin göreceli nüfusu o dönemlerde hızla

azalıyordu. Ancak kısa bir süre sonra, bu demografik düşüşün geçici ve kendine özgü olduğu anlaşıldı. Bu göreceli sayısal nüfus kaybı ancak 1950 yılına kadar sürecekti ve 1955 yılında tamamen durduktan sonra, özellikle Türkiye'de tersine dönmeye başlayacaktı.

ŞEKİL 1: 20. YÜZYILDA KÜRT DEMOGRAFİK TRENDLERİ

Bu tersine dönüşten sonra bile, Araplar ve daha sonra Farslar tarafından kaydedilen artışla kıyaslandığında, Kürtlerin nüfus artış hızı son derece önemsiz kalmaktaydı. Ancak 1960'lı yılların ortalarından itibaren, çeyrek yüzyıl önceki düşüş, tersine dönerek artış momentumunu yakaladı ve 1970'ten itibaren Kürtlerin nüfus artış hızı, komşuları olan çoğu etnik gurubun artış hızını geride bırakarak genelde "nüfus patlaması" olarak tanımlanan seviyeye ulaştı.

Daha önce sahip oldukları önemli geleneksel demografik konumlarını günümüzde hızla yeniden kazanan Kürtler, Asya'nın Ortadoğu kesimindeki toplam nüfusun %15'ini temsil etmektedirler. Eğer yeni bir felaket yaşamazlarsa, Kürtler sadece 10 yıl sonra, Ortadoğu'nun üçüncü büyük etnik gurubu olacak ve şu anda üçüncü büyük etnik gurup olan Türklerin bu konumunu ele geçireceklerdir.

1995 yılında yaklaşık olarak 29 milyon nüfusa sahip olan Kürtler, günümüzde Ortadoğu'da en hızlı büyüyen etnik guruptur. Kürtler şu anda yaklaşık olarak yılda 1 milyon kişi artmaktadır. 2005 ile 2010 yılı arasında bu

oran yıllık 1.5 milyon kişi olacak ve toplam Kürt nüfusunun 60 milyon sınırını geçeceği 2020 yılına kadar bu artış hızı sürecektir. Bundan sonra ise, yıllık büyüme hızında aşamalı ama hızlı bir düşüşle birlikte 2035 yılından sonra yıllık artış 1 milyon kişinin altına düşecek, toplam Kürt nüfusunun yaklaşık olarak 85 milyon olacağı 2045 yılından sonra ise bu oran yarıya inecektir. 2055 ile 2065 yılları arasında sıfır büyüme ve demografik olgunluk düzeyine erişilecektir.⁴

Sosyo-Politik Sonuçlar: Peki bu Kürt demografik devriminin, şu anda Kürdistan'ın belli bir parçasını yöneten devletler üzerindeki etkisi ne olacaktır? Bu soruya verilecek cevap, bu ülkelerin Kürt olmayan nüfusunun artış hızının düzeyine bağlıdır. Bu noktada Türkiye yine devre dışı kalmaktadır. Türkiye'de yaşayan Kürtler Ortadoğu'nun en hızlı büyüyen etnik gurubu iken, ülkedeki başlıca etnik gurup olan Türkler, Ortadoğu'nun en yavaş büyüyen etnik gurubudur. İran ve Irak'taki Kürt nüfusu makul bir şekilde artacak ve bu artış ancak 2030 yılından sonra düşecektir. Suriye'de ise, Kürt nüfusunun artışı 2050 yılından sonra da sürecektir, ancak bu artış makul düzeyde olacaktır.⁵

1980 Yılıyla birlikte, Ankara yeniden, Kürtleri ve diğer etnik gurupları ülkedeki çoğunluk olan Türk toplumu içinde eritmek üzere yeni ve kapsamlı bir asimilasyon seferberliği başlattı. General Kenan Evren'in askeri rejiminin iş başında olduğu 1980'li yıllarda, dilden kaynaklanan zorunluluklar da dahil olmak üzere, Kürt kimliğinin her türlü ifade biçimini yasaklayan kanunlara yeniden işlerlik kazandırıldı.

Şu anda yıllık %3.8'lik bir artış oranına sahip olan Kürtler, son yirmi yıl içinde Ortadoğu'daki en yüksek artış hızını elde eden etnik guruptur. Bu anlamda, Kürtlerin artış hızı yalnızca yakın komşuları olan Irak ve Suriye devletlerinin ortalama artış oranı tarafından 1980'li yıllarda aşılmıştır, şu anda ise sadece Suriye'nin artış hızı Kürtlerden daha yüksektir. Ancak mevcut yüzyılın sona ermesiyle birlikte, Kürtler, Suriye'nin şimdiki ortalama artış hızı olan yıllık %3.9 oranını aşarak, Ortadoğu'nun en hızlı büyüyen nüfusu olarak Suriyelilerin yerini alacaklardır. Kürtlerin ortalama yıllık nüfus artışının şu anda ve yakın bir gelecekte yavaşlamamasının başlıca nedeni, Türkiye'deki Kürt nüfusunun içinde yaşadığı özgün sosyo-ekonomik koşullar olmuştur ve böyle olmaya da devam edecektir.

Gözden kaçmaması gereken bir diğer husus da şudur; Suriye Araplarının yıllık ortalama artış oranı kısa bir süre önce düşmeye başlarken, Irak Araplarının artış oranı, Körfez Savaşı şokunun atlatılmasıyla birlikte, 1996 ile 2005 yılları arasında maksimum yıllık artış düzeyi olan %3.7'ye ulaşması olasıdır. Kürt olmayan İranlılar, mevcut yıllık ortalama artış oranı olan %3.6'yı halen de korumaktadır ve bu kesimin 2000 ile 2005 yılları arasında maksimum artış oranı olan %3.7 ile %3.8 seviyesine erişmesi beklenmektedir.

Kürt demografisinin durağan olduğu bir dönemde daha yüksek refah düzeyine ve daha iyi sağlık koşullarına sahip olan Türkler, o zamanlar bir nüfus patlaması yaşamışlardır. 1920'li yılların ortasından 1960'lı yıllara kadar Türk nüfusu, Kürtlerden çok daha hızlı bir şekilde, hatta zaman zaman üç katı bir hızla arttı. 1955 Yılına gelindiğinde, Kürt kökenli nüfus, ülkenin toplam nüfusunun %18.6'sını içererek en alt seviyeye indi, diğer bir deyişle, 20.9 milyonluk toplam nüfus içinde Kürtlerin nüfusu 3.9 milyon oldu. Kürtlerin başarılı bir şekilde asimile edilmeleri olgusu göz önüne alındığında, daha önce Kürtlere dayatılan etnik ve kültürel

baskılar 1950'li yıllarda gevşemeye başladı. Hatta bu yıllarda çeşitli Kürtçe yayınlar bile çıkmaya başladı.

İşte bu dönemde Kürtlerin nüfus trendi tersine dönmeye başladı. Türkiye'de 1955, 1960 ve 1965 yıllarında yapılan nüfus sayımları bu tersine dönüşü yansıtmaktaydı. Ülkedeki Kürt nüfusu, sırasıyla toplam nüfusun %18.6, %18.9 ve %19.1'i seviyesine yükseldi. Bu hoş olmayan ve sürekli demografik trendden rahatsız olan Türk hükümeti, 1970 yılında düzenlenen nüfus sayımından başlayarak, etnik ve linguistik guruplarla ilgili verileri nüfus sayımı raporlarından çıkarmaya başladı.

1980 Yılıyla birlikte, Ankara yeniden, Kürtleri ve diğer etnik gurupları ülkedeki çoğunluk olan Türk toplumu içinde eritmek üzere yeni ve kapsamlı bir asimilasyon seferberliği başlattı. General Kenan Evren'in askeri rejiminin iş başında olduğu 1980'li yıllarda, dilden kaynaklanan zorunluluklar da dahil olmak üzere, Kürt kimliğinin her türlü ifade biçimini yasaklayan kanunlara yeniden işlerlik kazandırıldı.

İran, Irak ve Suriye'deki Kürt nüfusu hızlı bir şekilde artmaya devam ederken, aynı şey son otuz yıl boyunca Türkiye'deki Kürtler için söz konusu olmadı. Nitelik olarak epeyce Avrupalı olan Türk demografisi yıllık ortalama %1.2 artış oranıyla çoğu güneydoğu Avrupa nüfusunun artış oranını andırmaktadır. Öte yandan, daha geleneksel bir Ortadoğu toplumu olan güneydoğu Türkiye'deki Kürtler, üçüncü dünya nüfusu olmanın tüm karakteristiklerini taşıyarak, koşar adım bir demografik büyüme kaydetmektedirler. Öte yandan, Türkiye'nin batı sahil şeridindeki kentlerde yaşayan yaygın Kürt göçmen nüfusunun demografik trendi fazlaca değişmemektedir. Buldukları bu kentlerde de en alt sınıfı teşkil eden Kürtler, büyük ailelere ve yüksek doğum oranına neden olan sefil koşullarda yaşamaktadırlar.

Tablo 2: Şu an ve Yakın Gelecekteki Kürt Demografik Trendleri

YIL	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
TÜRKİYE	13.8	14.3	14.8	15.4	15.9	16.5	17.1	17.7	18.4	19.0
İRAN	6.1	6.3	6.6	6.8	7.0	7.3	7.6	7.8	8.1	8.4
İRAK	3.9	4.0	4.2	4.3	4.5	4.7	4.8	5.0	5.2	5.6
SURİYE	1.2	1.2	1.3	1.3	1.4	1.4	1.5	1.5	1.6	1.6
BDT	0.34	0.35	0.36	0.38	0.39	0.41	0.42	0.44	0.45	0.47
Toplam Kürt	25.3	26.1	27.3	28.2	29.2	30.3	31.4	32.5	33.7	35.1

2050 Yılı İçin Öngürülen Trendler

YIL	1990			2000			2020			2050		
	TOPLAM SAYI Genel	Kürt	% Kürt	TOPLAM SAYI Genel	Kürt	% Kürt	TOPLAM SAYI Genel	Kürt	% Kürt	TOPLAM SAYI Genel	Kürt	% Kürt
TÜRKİYE	56.7	13.8	24.3	65.9	19.0	28.8	87.5	32.8	37.5	105.8	47.8	45.1
İRAN	55.6	6.1	11.0	73.9	8.4	11.3	130.6	15.0	11.5	192.5	21.5	11.2
İRAK	18.8	3.9	20.7	22.6	5.6	24.8	38.2	9.6	25.1	53.0	13.0	24.5
SURİYE	12.6	1.2	9.5	17.2	1.6	9.3	28.0	2.9	10.4	33.7	3.9	11.6
BDT		0.3			0.5			0.9			1.1	
TOPLAM KÜRT		25.3			35.1			61.2			87.3	

Karşılaştırmalı Nüfus Artış Oranları. Yakın Geçmiş ve Yakın Gelecek

Devletlerin Geçmişteki Nüfus Artışı

Yıllık Oranlar

DEVLET	1965-73	73-84	84-90
TÜRKİYE	2.5	2.2	2.1
İRAN	3.0	3.1	3.6
İRAK	3.3	3.6	3.9
SURİYE	3.4	3.4	3.8
KÜRTLER	3.5	3.8	3.75

Ön Görülen Nüfus Artışı Toplam Oranlar

Yıllık Oranlar

	1990-2000	2000-2020	2020-2050
TÜRKİYE	16.2	32.7	20.9
İRAN	32.9	76.7	47.4
İRAK	20#	71.8	38.8
SURİYE	36.5	62.8	20.4
KÜRTLER	36.5	71.8	43.1

Notlar:

- Tüm nüfuslar milyon olarak verilmiştir.
- Tüm rakamlar en yakın ondalık nokta esas alınarak yuvarlak verilmiştir.
- BDT, yani Birleşik devletler Topluluğu, 1991 yılında dağılan eski SSCB topraklarını ifade etmektedir.
- * Irak için verilen rakamlarda, 2000 yılından başlamak üzere, İran'da bulunan 200.000 Iraklı Kürt mültecinin geri döneceği varsayılmıştır. Irak Kürt nüfusundaki büyük artış oranı, (çoğu Arap olan) yaklaşık 2 milyon kişinin 1995 yılında Irak'tan göç etmesin-

den kaynaklanmaktadır.

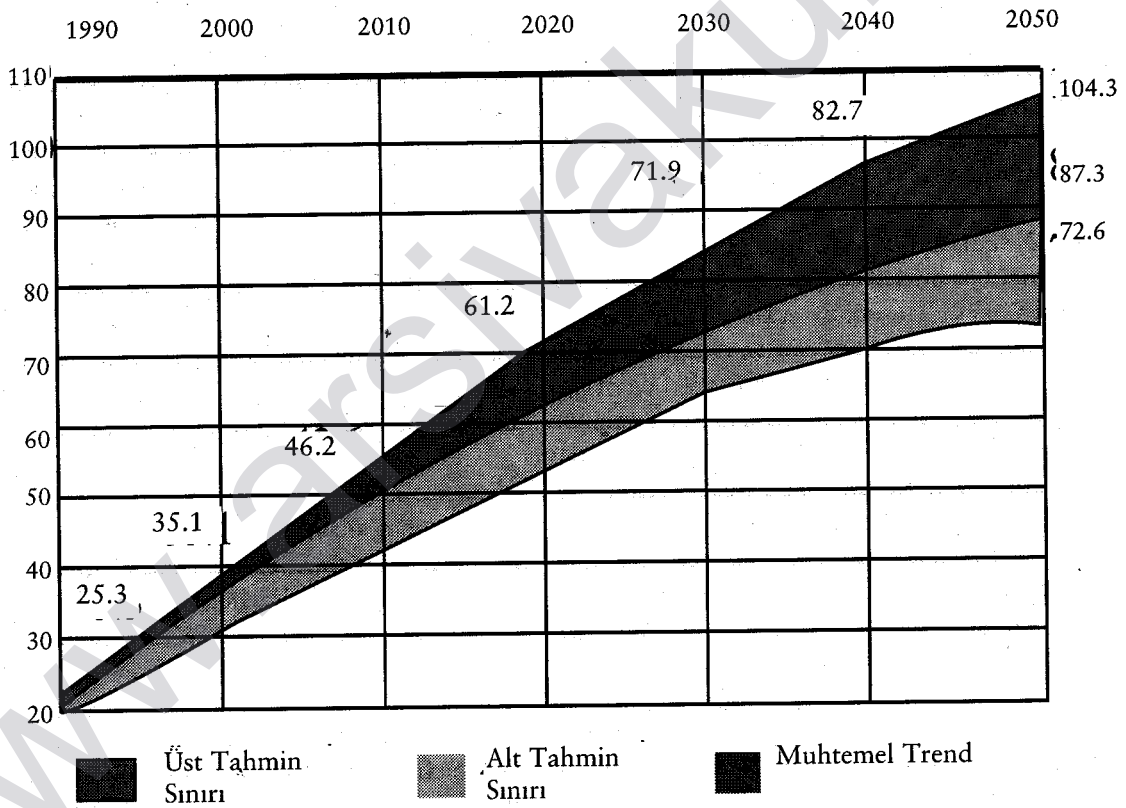
Körfez Savaşı öncesindeki Irak nüfusu için yapılan tahminler, söz konusu on yıllık dönemde %40'ın üzerindedir. Savaştan kaynaklanan kayıplar ve savaş sonrasındaki her türlü demografik baskı, Irak'ın söz konusu on yıllık dönemde, bu oranın ancak yarısını, yani %20'lik bir artışı sağlamasına neden olacaktır.

Kaynaklar: Irak dışındaki mevcut devlet nüfus rakamları ve gelecekteki büyüme trendleri için, Dünya Nüfus Verileri Belgeleri esas alınmıştır. (Washington: Nüfus Referans Bürosu, 1988, 1990 ve 1992 yıllarına ait yıllık raporlar).

Türkiye'nin her tarafındaki Kürtler yüksek çocuk ölümlerini engelleyebilecek yöntem ve imkanlara sahip olmalarına rağmen, ekonomik ve sosyal açıdan Türkiye'nin en az gelişmiş kesimlerinde yaşadıkları için, Kürtler mevcut doğurganlıklarını frenleme güdüsüne sahip değillerdir. Örneğin Kürtlerdeki okuma-yazma oranı, Türklerinkinin neredeyse yarısından daha azdır. Kürt vilayetlerindeki kişi başı yıllık gelir, ülke ortalamasının %40 seviyesinde seyretmektedir ve ülkenin batı kesimindeki oranın çok daha altındadır. Keskin bir örnek vermek gerekirse, en uzak Kürt vilayetlerinden biri olan Hakkari'deki kişi başı yıllık gelir, 1986 yılında, İstanbul Boğazı kıyısında olan Kocaeli vilayetindeki kişi başı yıllık gelirin sadece %6'sıydı.(6) Sonuç olarak, durağan bir ekonomi ve düşük bir okuma-yazma oranı, gelenek-

sel patriyarkal değerlerle birleşerek Kürt annelerinin işsiz kalmasına ve böylece daha fazla doğurgan olmasına yol açmıştır. Ayrıca, yaşlıları destekleyecek sosyal refah sisteminin olmayışı, çocukların bir tür yaşlılık sigortası olarak görülmesine neden olmuştur. Ülkedeki emek pazarının yaygınlaşması ve genç emek gücüne duyulan istek, daha fazla çocuk yapılmasını sağlayan ek bir dürtü olmuştur. Bir örnek vermek gerekirse, Kürt vilayeti Hakkari'deki 15 yaş altı genç nüfus oranı, 1950 yılında %44.4 iken, aynı oran 1980'de %50.4'e yükselmiştir. (Aynı dönemdeki Türkiye rakamları ise 1950'de %41.2 iken, 1980'de %38.5'e düşmüştür). İstelik de bu, Hakkari vilayetinde her bin bebekten 21'inin öldüğü çocuk ölümleri oranına rağmen gerçekleşmiştir.

ŞEKİL 2: 2050 YILI İÇİN PLANLANAN GELECEK KÜRT DEMOGRAFİSİ TRENDLERİ

Notlar: İst tahmin sınırı, (İran, Irak ve Suriye) nüfus paradigmalarındaki doğal artış oranına denk düşmekte ve bu oranların toplam Kürt nüfusuna uygulanmasından oluşmaktadır. Alt tahmin sınırı ise bunun tersinden işlemektedir. (Aynı zamanda bkz. Dipnot 3). Anadolu Kürtleri (yani Kürtlerin önemli çoğunluğu) Türk ulusal

yaşamının tüm boyutlarına tamamen entegre olup, tam anlamıyla demokratik ve temsili bir sosyo ekonomik sistem kurulsaydı bile, alt tahmin sınırına yine de erişilmeyecektir. Bunun yerine, toplam Kürt nüfusunun 2050 yılında yaklaşık olarak 80 milyon olması beklenebilir.

Coğrafi açıdan yaklaşıldığında ise, Türkiye'deki batı yönelimli ekonomik kalkınma, Kürt demografik merkezini adım adım batıya kaydırarak ülkenin tam kalbine taşımıştır. Eskiden sadece kısmen Kürt olan pek çok şehir (Antep, Maraş, Adana, Malatya ve Kırşehir) şu anda hızlı bir şekilde Kürtlerin çoğunluk olduğu şehirlere dönüşmektedir

Eğer Kürtlerin Türkiye'deki ortalama ekonomik ve sosyal koşullara entegre olmalarına yardımcı olunsaydı, doğal olarak Türkiye'deki Kürt nüfusunun artış oranı şimdilerde düşmeye başlamış olacaktı. Oysa bunun yerine, Kürt nüfusunun artış oranı, her ne kadar düzensiz olsa da, çok daha yüksek bir seviyede seyretmektedir.

Ekonomik ve sosyolojik temsilden yoksun olan Türkiye'deki bu nüfus kesiminin sahip olduğu hızlı büyüme olgusunun, şu anda Güney Afrika (beyaz nüfusa karşı siyah nüfus), İsrail (Yahudi nüfusa karşı Filistinli nüfusu), eski Sovyetler Birliği (Slavlara ve Baltıklılara karşı Asyalı nüfusu) ve Amerika Birleşik Devletlerinde (beyaz nüfusa karşı beyaz olmayan nüfus) işlemekte olan radikal trendleri izlemesini beklemek hiç de mantık dışı değildir. Ayrıca Avrupa'nın 1900 yılında toplam dünya nüfusunun dörtte üçünü barındırdığı unutulmamalıdır. Oysa Avrupa şu anda toplam dünya nüfusunun %10'dan daha az bir kısmını içermektedir. Benzer şekilde, Güney Afrika'nın beyaz nüfusu mevcut yüzyılın başında yaklaşık olarak %30 civarındaydı. Oysa bu oran 1970 yılına gelindiğinde %20'ye düştü ve şu anki verilere göre de toplam nüfusun %10'undan daha azdır.

Ülkenin toplam nüfusunun yaklaşık olarak çeyreğini teşkil etmelerine rağmen, Türkiye Kürtleri şu anda ülkenin yıllık nüfus artışı oranı olan %2.2'nin yaklaşık olarak yarısına sahiptir. Kürt nüfusunun yıllık ortalama artış oranı (1990'lardaki on yıllık dönem için) %3.8 olarak saptanırken, Türk kökenlilerin yıllık ortalama artış oranı %1.2 olarak saptanmıştır. J Maynard Keynes bir zamanlar şöyle bir gözlemlerde bulunmuştu; "Tarihteki büyük olaylar genellikle, zamanında pek dikkat çekmeyen küçük demografik değişimlerden kaynaklanır." Bu yüzden Kürtler bu tezi bir kez daha doğrulamaktan başka bir şey yapıyor değillerdir.

Bu değişimlerin yaratacağı etkiyi anlamak hiç de zor değildir. Örneğin Türkiye'yi ele alacak olursak, Kürtler hızlı ve kapsamlı bir şekilde Türk toplumunun ortalama koşullarına entegre edilmezlerse ve Kürtlerin ekonomik koşulları, ülkenin batısındaki Türk vatandaşlarının sa-

hip olduğu ekonomik düzeye yükseltilmezse, Türkiye Cumhuriyetindeki Türk unsuru, 2020 ile 2025 yılları arasında Asya Türkiye'sinde (yani Anadolu'da) sayısal üstünlüğünü yitirecektir. Bundan 10 ile 15 yıllık bir süre sonra, Kürtler Türkleri geçerek, Tür-

kiye'deki en büyük etnik gurup olacaklardır: "Türkiye önemli ölçüde Kürt olacaktır! Sınırları içinde Kürtlerin bulunduğunu hala da kabul etmeyen bir devlet için bu oldukça ilginç bir durumdur. Zira Türkiye'de bir 'Kürt unsuru' veya 'Kürt neslinin' bulunduğu ancak 1991 yılından itibaren gönülsüzce kabul edilmeye başlanmıştır.

Coğrafi açıdan yaklaşıldığında ise, Türkiye'deki batı yönelimli ekonomik kalkınma, Kürt demografik merkezini adım adım batıya kaydırarak ülkenin tam kalbine taşımıştır. Eskiden sadece kısmen Kürt olan pek çok şehir (Antep, Maraş, Adana, Malatya ve Kırşehir) şu anda hızlı bir şekilde Kürtlerin çoğunluk olduğu şehirlere dönüşmektedir. Daha şimdiden, başkent Ankara yakınında bulunan Haymana, Polatlı, Bolu ve Çankırı'da sağlam şekilde kurulmuş pek çok Kürt yerleşim birimi ortaya çıkmıştır. İstanbul'daki göçmen Kürt nüfusunun 1 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir ki bu da İstanbul'un Kürtlerin en yoğun olduğu, hatta Kürdistan şehirlerinden bile daha yoğun olduğu bir kente dönüşmesine yol açmaktadır. Daha 1970'li yıllarda bile Kürtler gelişigüzel bir şekilde ve fark edilmeden Türkiye'nin daha yüksek bir refah düzeyine sahip olan kentlerine giderlerdi. Ancak durum artık böyle değil. Kürtler artık doğu olsun batı olsun, Türkiye'nin her tarafına yayılmış olan hissedilir, gürültücü, genç -ve de yoksul- bir kalabalığı temsil etmektedir. Bu anlamda, Kürtlerden, Türkiye'nin güneydoğusunda yaşayan bir halk olarak bahsetmek, giderek geçerliliğini yitiren bir yaklaşıma dönüşmektedir. Daha 1991'de bile, dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal, yabancı gazetecilere şu sözleri tekrar tekrar söylemişti: "Kürt halkının ana kesimi artık doğu Anadolu'da yaşamamaktadır... Kürtler artık bu topluma [yani batı Türkiye'ye] entegre olmuşlardır."7 Özal, 14 Ekim 1992 yılında Ankara televizyonunda yaptığı bir konuşmada "Kürtlerin %60'ı Ankara'nın batısında yaşamaktadır" derken bu genel tahminini gayet iyi bir şekilde dile getirmiş oluyordu.8 Aslına

bakılırsa pek de abartmış sayılmazdı.

Türkiye'deki daha gelişmiş ve daha az doğurgan olan nüfus kesimi, işgücünün, özellikle de Kürtlere karşı konuşlandırılan silahlı kuvvetlerin etnik tüketim dengesini, toplam nüfus üzerindeki ağırlığının gerektiğinden çok daha fazla bozmuştur. Buna karşılık, normal koşullar altında, seçim sistemleri genç nüfusa oranla, daha çok yaşlı nüfusun lehinedir; zira yaşlı nüfuslar daha çok oy oranına sahip olduklarından, seçimler üzerinde genç nüfuslardan daha belirleyici olmaktadır. Giderek daha çok yaşlanan Türk kökenli etnik gurup, en azından önümüzdeki yarım yüzyıl boyunca Kürt seçmenlerden daha fazla olmaya devam edecektir. Ancak Cumhuriyetin Türk ve Kürt vatandaşları arasındaki ilişki normal olmaktan bir hayli uzaktır. Bu yüzden, Türk seçmenleri tek parti yerine doğal olarak bir çok partiye yönelirken, huzursuzluk içinde olan Kürtlerin tek blok halinde oy kullanmaya devam etmesi beklenmektedir. Kürtler, ancak tek blok halinde oy kullanarak seçimleri kendilerinin lehine dönüştürebileceklerini düşünmektedirler. Böylesi bir seçim tavrı, genç nüfus olmaları nedeniyle sahip oldukları sayısal dezavantajı gidermenin bir yolu olarak düşünülmektedir.

Tek blok halinde oy kullanan Kürtler, daha şimdiden Türkiye seçimlerine giderek daha fazla ağırlıklarını koymaktadırlar. Bu anlamda Kürtler, Bulgaristan'daki Türk azınlıktan daha fazla seçimler üzerinde belirleyici olmaktadır. Bulgaristan'ın toplam nüfusunun yalnızca %11'ini teşkil eden Türk seçmen bloku, bu ülkedeki demokratik ve çok partili sistem üzerinde oldukça belirleyici oldu. Öte yandan, Refah partisinin, bir Avrupa kenti olan İstanbul da dahil olmak üzere "en çok batılılaşmış batı kentlerinde" sağladığı çağ aşımçı seçim zaferi yalnızca bu kentlerdeki yoksul ve doğurgan Kürtlerin kitlesel varlığıyla açıklanabilir. Yoksa doğudaki en yoksul 23 Kürt vilayetinde seçimi kazanan Refah partisi, zengin ve batılılaşmış Türklerin Mekke'si olan İstanbul, İzmir ve Ankara gibi kentlerde seçimi başka türlü nasıl kazanabilirdi? Yalnızca Tunceli ve Erzincan gibi Kürt alevi şehirleri Refahın (Sünni) çağrısını reddetmiştir.

Bu belirleyici demografik silahın yarattığı beklentiler, veya diğer adıyla *la revanche des bercaux*, yani "beşiktekilerin intikamı" -siyasal iktidarı Anglo-Kanadalılara kaptıran Fransız-Kanadalıların nihayi intikamlarını tanımlamak üzere kullandığı bir terim- bölgesel devlet yetkililerinin ve bazı Kürt liderlerinin gözünden kaçmamıştır. Ne de Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin gözünden kaçmıştır.

Kürtlerin yakın gelecekteki gerçek seçim gücü hakkında hala bazı kuşku- lar varsa, durumun silahlı kuvvetlerin tutumuna bağlı olarak farklılık göstereceği söylenebilir. Ordular genç erkeklerden, nadiren de kadınlardan oluşur. Oransal açıdan bakıldığın-

da, 18 yaşındaki Kürtlerin sayısı giderek aynı yaştaki Türklerin sayısını aşmaktadır. Dengesiz bir nüfus oranının silahlı kuvvetlerin bileşimini nasıl etkileyeceği konusunda eski Sovyetler Birliği çarpıcı bir örneği teşkil etmektedir. Bu süper devletin dağıldığı yıl olan 1991'de, silah altına alınan gençlerin %40 gibi yüksek bir oranı Asya kökenliydi; oysa aynı dönemde Asya kökenlilerin toplam nüfus üzerindeki genel demografik ağırlığı sadece %25'ti. Ülke nüfusunun %36'yı aşkın kısmının daha genç olan Kürt unsurundan oluşacağı 2020 yılında, Türk ordusundaki Kürtlerin oranı kaç olacaktır? Devlet, Kürtlerin aleyhine olan iç politikalarını nasıl hayata geçirecektir? Hele de, ordunun, sadece 15 yıl sonra büyük oranda Kürtlerden oluşacağı kaçınılmaz bir olguyken. Kuşkusuz, devlet bu durumu engellemek için, Kürtleri silah altına almaktan vazgeçip, bunun bir sonucu olarak silahlı kuvvetlerin sayısını düşürebilir. Ancak bu pek olası görünmüyor çünkü, huzursuz bir Kürt nüfusunun dizginlenmesi için, çok daha büyük bir orduya ihtiyaç duyulacaktır. Bu noktada Güney Afrika örneği tekrar akla gelmektedir. Kürtlere yönelik ekonomik ve sosyal politikalarında bir takım acil ve etkili değişimleri gerçekleştiremeyen Ankara, çok değil sadece bir kuşak sonra, zengin ve yaşlı Türklerden oluşan parçalanmış ve ket vurulmuş bir toplumun, yoksul ve genç Kürtlerden oluşan bir denizde boğulmasını göze almalıdır.

Bu belirleyici demografik silahın yarattığı beklentiler, veya diğer adıyla *la revanche des bercaux*, yani "beşiktekilerin intikamı" -siyasal iktidarı Anglo-Kanadalılara kaptıran Fransız-Kanadalıların nihayi intikamlarını tanımlamak üzere kullandığı bir terim- bölgesel devlet yetkililerinin ve bazı Kürt liderlerinin gözünden kaçmamıştır. Ne de Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin gözünden kaçmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinin bu bölgeye yönelik dış politikasının sacayaklarından biri olan Türkiye'deki kaygı verici demografik olguları içeren bu çalışma, ABD Kongresine sunulduğundan beri,

sürdürülmesi doğrultusunda teşvik görmüştür. “Türk hükümetine Kürt demografik zaman bombasını haber verdiğim” gerekçesiyle Türkiye’deki bazı Kürtler tarafından suçlandım. Hükümetin zorunlu doğum-kontrol, hatta doğudaki Kürt köylerinin yıkılması politikalarından sorumlu tutuldum. Ben ise, bu olgudan haberi olmayan tek kesimin, 1965 nüfus sayımından beri her şeyin farkında olan Türk devlet aygıtı değil, bizzat Kürtlerin kendileri olduğuna inanıyorum.

Demografinin bir ironisi olarak, ne Kürt generalleri ne de Kürt politik liderleri, tam tersine Kürt anneleri halkının geleceğini güvenceye alacaktır. Bu yüz yıllık mücadelenin kazanılması için, en azından Türkiye’deki Kürtler, savaşmak yerine sadece sevişmelidir.

DİPNOTLAR

* Bu çalışmanın ilk sonuçları, 15 Kasım 1991 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi, Temsilciler Meclisi Avrupa ve Asya Altkomitesi’ne sunulmuştur.

1. İslami Cumhuriyetin politikasının çoğunlukla nüfus büyümesini teşvik ettiği İran’da, devlet artık nüfusu düşürme erdemi göstermiştir; özellikle de huzursuz Kürt kenti olan ve “1945-46’daki Mehabad Kürt Cumhuriyeti”nin başkenti olan Mehabad kentinde. Günlük Ettelaat International gazetesi, 6 Temmuz 1994 tarihli sayısında, “gebeliği önleyici yöntemlerin ve diğer doğum kontrol önlemlerinin etkin bir şekilde yaygınlaştırılmasıyla, Mehabad’daki yıllık nüfus artış oranının %2.8’den %2.3’e düşürüldüğünü” haber vermektedir.

2. Genel Kürt demografik trendleriyle, özellikle de Türkiye’deki Kürt demografisiyle ilgili yetersiz bilimsel tutumları, kısa süre önce yayınladığım *The Kurds: A Concise Handbook* [Kürtler: Yalın Bir El Kitabı] adlı eserimde özetle ele aldım. (Washington ve Londra: Taylor & Francis, 1992), syf. 111-126.

3. Bkz. Vladimir Minorski, “The Mosul Question, Bulletin of the American Library in Paris” [Musul Sorunu, Paris Amerikan Kütüphanesi Bülteni], 9-10 (1926), tablo 1. International Journal of Kurdish Studies tarafından yeniden basıldı, 7, 1-2 (1994), syf. 28.

4. Burada sunulan geleceğe ilişkin nüfus verileri, herhangi bir on yıllık dönemde, İran, Irak ve Suriye devletleri için öngörülen nüfus artış oranlarının kenar ortasının alınıp, sonucun toplam Kürt nüfusuna uygulanmasıyla elde edilmiştir. Bu ülkelerdeki demografik trendlerin Türkiye Kürtlerine uygulanabilirliği de açıkça ortadadır. Bu devletin Asya kesiminin derinliklerinde yaşamaları nedeniyle, Kürtlerin sosyo ekonomik yaşamı, ve böylece onların demografik trendleri, Avrupalı batı Türkiye’dense, Suriye, İran ve Irak sınırlarının ötesinde yaşayan Kürt kardeşlerinin yaşamına daha yakındır. 1990’lı yıllardaki on yıllık dönem için öngörülen artış ortalaması Suriye’ninkine, 2000 ile 2010 arasındaki ise Irak’inkine aynıdır. Ancak 2020 yılından sonra öngörülen nüfus ortalaması muhtemelen daha az belirgin olacaktır. Tüm trendler, Kürtlerin içinde yaşadıkları ülkelerin, özellikle de Türkiye’nin sosyo ekonomik koşullarına ne oranda entegre olduklarına bağlı olduğu için, bazı trendler üzerinde tartışılabilir. İran, Irak ve Suriye’deki yıllık artış oranlarının (yukarıda bahsedilen kenar ortası oranı yerine) genel ortalamasını alıp, sonucu 2020 ile 2050 yılları arasındaki Kürt nüfusuna uygulayarak bir artış oranı buldum.

5. Bunun nedeni, İran ve Irak’ta, çok daha az gelişmiş olan yüksek nüfuslu pek çok etnik gurubun bulunmasıdır; bu gurupların “nüfus patlaması” evresi eninde sonunda yaşanacak ve böylece onların göreceli nüfus paylarının yükselmesine yol açacaktır. Ancak Suriye’de, Kürtler en az gelişmiş etnik guruptur ve Kürtlerin bu ülkedeki daha yüksek artış oranları her ne kadar marjinal olsa da, doğal olarak Kürtlerin bu ülkedeki nüfus paylarının önemli ölçüde yükselmesine yol açacaktır.

6. Lale Yalçın-Heckmann, *Tribe and Kinship Among the Kurds* [Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık], (Frankfurt: Peter Lang, 1991), 79-96; Philip Robins, *Turkey and the Middle East* [Türkiye ve Ortadoğu], (Londra: Pinter, 1991), 28-30.

7. Los Angeles Times, Mayıs 1991.

8. Ankara TRT Televizyonu Türkçe yayını, 18.00 GMT, 14 Ekim 1992, FBIS-WEU’da 15 Ekim 1992, syf. 28’de belirtildiği gibi▲

İngilizceden Çeviren:
Cemal Atilla

Kürt Nüfusu, “Saatli Bomba” ve Baskının Toplumsal ve Kültürel Etkileri

İsmet Şerif Vanlı* Hesaplama Yöntemi ve Taban Verileri

Sürgünlere, katliamlara ve zorunlu göçlere rağmen Kürt halkı Kürdistan nüfusunun her zaman ezici çoğunluğunu temsil etmektedir. Kürt halkı, Çin sınırlarından Atlantiğe kadar tüm Ortadoğu’da sayısal önem bakımından, Araplar, Acemler ve Türkler’den sonra dördüncü sırada yer alır.

Ülkesinin yüzölçümünü kesin olarak belirlemek güç olsa da, varlığı inkâr edilmediği durumlarda hem çekinilen hem ezilen -saçmalığa varacak kadar çekinildiği için aşırı derecede ezilen, ulus olarak pestili çıkarılmaya ya da ortadan kaldırılmaya çalışılan bir halkın sayısal önemi anlaşılır bir şeydir. Türkiye, istatistiklerinde yurttaşlarının sayısını konuştukları dile göre belirlemeyi, kuşkusuz Kürt sorunu nedeniyle reddetti. 1930 Türk nüfus sayımına göre Kürtçe, yurttaşların %9,16’sının diliydi; bu oran, konuşulan dilin belirtildiği son sayım olan 1965 sayımında %7’ye düştü. Bu oranlar temelde yanlıştır. Muhtemel bir hile bir yana, o dönemde birçok Kürt güvenlik, çıkar, toplumsal mevki gibi nedenlerle kendilerini Türkçe konuşur olarak göstermeyi tercih ediyorlardı ya da vergi yükümlülüğünden çekindiklerinden ve jandarma korkusuyla -Osmanlı geçmişinin mirası- özellikle kırsal alanlarda soruşturmadan kaçıyorlardı. Rus yazarlarda Kürt nüfusla ilgili erişilebilir bilgiler kullanım dışıdır. Batılı yazarlarda, birkaç olumlu istisna olsa da, çoğunluğu genellikle, (belki bazıları itiraf edilemeyecek) çeşitli nedenlerle, tarihte Kürtlerin rolünü, nüfus rakamlarını ve ülkelerinin yüzölçümünü önemsizleştirme eğilimindedir. Kimileri, yazar Kürt olduğunda, onlarla aynı formasyonda olsa bile, özenle ve bilinçli olarak hazırladığı değerlendirmelerine kuşkulu yaklaşımlarıyla ayırt edilmek istedikleri izlenimi verirler. Kürdistan’ın yüzölçümü her yeni yayımla ya da her kuşakla birlikte azalır, tıpkı etnik temizliğin verdiği zara-

rı kaydetmeye ve belli bir biçimde geçerli kılma-ya izin varmış gibi. Bazı Kürtler de abartarak yanılgıya düştüklerinden tersi yönde eleştiri yapmak da mümkündür. Ancak, insanlığın demografik planda patlama noktasında olduğu ve Kürtlerin büyüme oranının dünyadaki en yüksek oranlardan biri olduğu unutulmaktadır.

Başka kaynaklar olmadığından, araştırmacı, değerlendirmelerini Kürtlerin içinde yaşadıkları devletlerin hazırladığı istatistiki verilere -bunlar ne kadar kuşkulu olsa da- dayandırmak zorundadır. Yine de bunların dökümünü yapmak ve eleştiriye tabi tutmak gerekir. 1957 yılına kadar ki Irak istatistikleri en güvenilir istatistikler gibi görünmektedir. Aşağıdaki değerlendirmeler için gerekli açıklamaları bu incelemede ancak kısaca vermeye yerimiz vardır. Oluşturacağımız tabloda rakamlar, farklı tarihlerde Kürtlerin sayısından başka, Kürdistan’da bulunan Kürt-olmayan unsurlarla ve ülkelerini bölen devletlerin içinde ya da dışında yerleşmek üzere topraklarını terk etmiş Kürtlerle ilgili tahminlerimizi de belirtecektir; bildiğimiz kadarıyla bu son konu hakkında başka yazarların bir değerlendirmesi yoktur. Daha önceki çalışmalarda yaptığımız gibi, rakamlar, bu devletlerin her birinin içindeki Kürtlerin ve topraklarının, Kürt halkının tümüne ve ülkelerinin toplamına oranla görece önemini de belirtecektir.

Sürgünler, göçler ya da katliamlar nedeniyle,

*) Profesör, Kürt Bilim ve Araştırma Enstitüsü Başkanı Sürgünde Kürt Parlamentosu İnsan Hakları Komisyonu Başkanı

Bu yöntemi uygulayarak Kürdistan'ın tümü için 435 000 km² rakamını elde ederiz. Bunun 225 000 km²'si Türkiye'de, 120 000 km²'si İran'da, 75 000 km²'si Irak'ta ve 15 000 km²'si Suriye'dedir (Tablo I). Şunu belirtmek gerekir ki, İran'da ve Irak'ta, devletin toplam yüzölçümüne oranla Kürdistan'ın yüzölçümünün oranı Kürt nüfusun devlet nüfusunun tümüne oranından biraz azdır.

bölgede oturanların sayısını hesaplamaktansa Kürdistan'ın yüzölçümünü hesaplamak daha kolaydır. Yüzölçümü, tümüyle ya da kısmen Kürdistan'a geleneksel olarak dahil olan ve coğrafi olarak süreklilik gösteren eyalet ya da bölgelerle ilgili rakamlar -söz konusu devletlerin sağladığı rakamlar- toplanarak elde edilir. Kürdistan, Kürt çoğunluklu, tek parça halinde bir ülke olarak tanımlanır. Ayrıca çok çeşitli tarihsel tanımları olsa da bunları açıklayacak yer yoktur. Bu yöntemi uygulayarak Kürdistan'ın tümü için 435 000 km² rakamını elde ederiz. Bunun 225 000 km²'si Türkiye'de, 120 000 km²'si İran'da, 75 000 km²'si Irak'ta ve 15 000 km²'si Suriye'dedir (Tablo I). Şunu belirtmek gerekir ki, İran'da ve Irak'ta, devletin toplam yüzölçümüne oranla Kürdistan'ın yüzölçümünün oranı Kürt nüfusun devlet nüfusunun tümüne oranından biraz azdır. Bunun nedeni Kürt bölgeleri dışında geniş çöllük alanların varlığıdır.

Türkiye Kürdistanı'nın genişliğini belirlemek için Osmanlı ordusu kurmayının ve Babiâli'nin haritalarına; 1515 yılında, Çaldıran Savaşı sonrasında Sultan Selim'in Kürt danışmanı İdris Bitlisi'yi, "Kürtlerin oturduğu tüm ülkeleri, Kürdistan'ın uç Doğu sınırı, Urmiye Gölü kıyılarından Batı sınırı olan Malatya'ya kadar do-laşmak"la görevlendirdiğinden söz eden Joseph von Hammer'e (Histoire de l'Empire ottoman, Fransızca baskı, Almanca'dan çeviri, c. 4, s. 223-234); 17. yüzyıl Türk yazarlarının, Evliya Çelebi ve Hacı Halife, verdiği tanımlara ve Sir Marc Sykes'in "Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Kürt Aşiretleri Haritası"na (The Caliphs' Last Heritage, Londra, 1915) ve birçok başka belgeye başvurulabilir.

Türkiye Kürdistanı için verilen 225 000 km² rakamı 1971 tarihli yayımda elde ettiğim rakamdır (Survey of the National Question of Turkish Kurdistan, with Historical Background, HEVRA yayını, Almanya; Türkiye'de Türkçe olarak yayımlandığı gibi Almanca da yayımlandı: Die nationale Frage Türkisch-Kurdistan, Eine Übersicht mit historischem Hintergrund, KOMKAR-Publikation 4, Haziran 1980, 186 sayfa.)

Uygulanan yöntem, 1968 tarihli Statistical Year Book of Turkey'e göre 19 bölgenin (iller) yüzölçümünü belirten rakamların tümünün ya da bir kısmının toplan-

masından ibarettir. 1968 yılında sayısı 19 olan bu bölgeler şunlardır: Adıyaman, Ağrı (Ararat), Antep (Gaziantep), Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzin-can, Erzurum, Hakkari, Kars, Malatya, Maraş, Mardin, Muş, Siirt, Tunc-

eli=Dersim, Urfa ve Van. Maraş, Malatya, Erzurum ve Kars bölgeleri kısmi olarak hesaba dahil edilmiştir. Buna karşılık, Sivas'ın bir bölümü, Zara ile birlikte bu hesaba dahildir. 225 000 km² rakamı, Dr. İsmail Beşikçi'nin rakamıyla (222 000 km²) hemen hemen aynıdır. Türkiye'de 1980'li yıllarda -PKK'nin silahlı mücadelesine bağlı olarak- Türkiye Kürdistanı içinde özellikle Şırnak ve Batman illerinin yaratılmasıyla yapılan idari değişiklikler yüzölçümü üzerinde bir etkide bulunmaz.

İran Kürdistanı, kuzeyden güneye doğru şu eyaletlerden (ostan) ya da vilayetlerden oluşur: Batı Azerbaycan (özellikle Urmiye ve Mahabad şehirleriyle birlikte), Kordestan, Kirmanşah, İlam ve (Lek Kürtlerinin oturduğu) Luristan'ın kuzeydeki üçte biri. Şunu da belirtelim ki, 1946 yılında özerk Kürt Cumhuriyeti'nin başşehri Mahabad Batı Azerbaycan'ın ostan'ında bulunur, yoksa Kordestan'da değil. 1966 sayımına göre İran eyaletlerinin yüzölçümü ve nüfusu, Enformasyon Bakanlığı'nın 1969 yılında Tahran'da, yabancı dilde yayımladığı "İRAN" adlı bir eserde belirtilmiştir. Söz konusu eyaletler için (Luristan'ın üçte biriyle birlikte) belirtilen rakamların toplamı benim hesaplarıma göre, İran Kürdistanı için 120 000 km² etmektedir. Dr. Abdulrahman Kasimlo (Kurdistan and the Kurds, Londra, Collet's, 1965) ise 124,950 km² rakamını belirtmektedir. Fark son derece azdır.

Büyük-Lurlar'ı (bugünkü Bahtiyariler) ve Küçük-Lurlar'ı ya da Asıl-Lurlar'ı Kürt halkına dahil eden Ortaçağ'ın Arap-Müslüman yazarlarının (bkz. Yakut el-Hamvi'nin Mo'djam al-Buldân'ında, el-Mustavfi'nin Tarih Guzida'sında ve Şerefhan Bitlisi'nin Şerefname'sinde -1597- el-Lurs Luristan ve el-Luriyeh = Lurlar üzerine yazılar) tersine, bu sorun günümüzde tartışılmalı olduğundan ben onları rakamlarıma dahil etmedim. Bu bir tavır değildir: Lurlar ve Bahtiyariler etnik aidiyetlerine günün birinde kendileri karar vereceklerdir.

İrak Kürdistanı için 75 000 km² rakamının doğrulanması amacıyla 1970 tarihli eserime göndermede bulun-

yorum (Le Kurdistan irakien Entité nationale, Etude de la Révolution de 1961, Neuchâtel, La Baconnière, 425 s.). Kasımlo, 72 000 km² rakamını belirtir. Burada da fark pek önemsizdir. Aynı eserde, Suriye'nin kuzeyindeki üç Kürt bölgesi (Cezire'nin kuzey bölgesi, Kürtlerin Kobani dedikleri Ain-al-Arab ve Kürtdağı, bu sonuncu kaza, ilçe merkezinin adıyla, Afrin olarak da bilinir) için 18 300 km² rakamını ileri sürer. Benim, 1971 tarihli eserimde yer alan değerlendirmem 15 000 km²'dir. Suriye'de de, oturlan ve ekilen alanlar dışında çok sayıda çöllük bölge vardır. Bu durumda:

Tablo 1
Kürdistan'ın Yüzölçümü (km2 olarak)

Devletler	Toplam Yüzölçümü	Kürdistan	Devlet içinde %	Kürdistan içinde %
Türkiye	780 000	225 000	%28,8	%51,6
İran	1 648 000	120 000	%7,3	%27,8
Irak	444 000	75 000	%16,9	%17,2
Suriye	185 000	15 000	%8,1	%3,4
Kürdistan.....	435 000.....			%100

Yaklaşık olarak toplam 435 000 km² bir yüzölçümüyle Kürdistan; yeniden birleşen Almanya (Batı ve Doğu), Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'un toplamından daha geniştir. Kürdistan gibi bir ülkenin yüzölçümü, sürgün ve etnik temizlik politikasının sonuçlarıyla değiştirilemez.

Üçüncü Dünya Ülkelerinin Son Hızla Artan Demografisi

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun 1 Eylül 1998'de yayımlanan istatistiklerine ve öngörülerine göre, Dünya'da 1960 yılında 3 milyar insan, 1987'de 5 milyar insan yaşıyordu ve Fon'un öngörülerine göre bu rakam 1999 yılında 6 milyara, 2025 yılında 8 ile 10 milyar arasına (eğer daha fazla olmazsa) erişecektir. Ayrıca, bu başdöndürücü artışın %90'ı gelişme yolundaki ülkelerin demografik patlamasına bağlıdır. Nüfusun yaşlı ve durağan olduğu Avrupa'nın ve gelişmiş ülkelerin görece ağırlığı dünyada azalmaktadır. Avrupa nüfusu, Üçüncü Dünya'dan gelen göçmen dalgasına rağmen, Almanya'da çoktan yaşanan durum gibi, mutlak rakamlarla bile düşmeye başlamıştır.

1970'li yıllardan itibaren İran, Irak, Suriye, topraklarındaki Kürtler de dahil, hep birlikte, yılda %3,4'ten %3,8'e uzanan bir demografik büyüme oranı kaydetmektedirler. Bu ülkeler, demografik büyüme oranı yılda

%2,5 ile %3,9 arasında değişen, kimi durumlarda %4'ü de aşan gelişme yolunda olan ülkeler grubuna dahildirler. Türkiye'nin durumu farklıdır. Türkiye Kürdistanı, Batı Türkiye'ye proleter ya da sürgün olarak göç eden binlerce Kürt gibi, gelişme yolunda olan ülkeler kategorisine dahilken ve Kara Afrika'yla aynı düzeyde, %3,6 ile %3,8 arasında bir büyüme oranı gösterirken, bütün olarak Türkler ve özellikle Batı Türkiye yılda %1,2'lik bir büyüme oranıyla demografik planda daha ziyade Güneydoğu Avrupa tipi olarak görülür. 1965 yılında tüm Türkiye İran'ın nüfusundan yaklaşık 6 milyon kişi fazlaydı; 1999 yılında yaklaşık 5 milyon kişi azdır. Türkiye'nin nüfusu, bu arada, çok arttı -kuşkusuz, İran'dan daha az hızlı- ama bu artışın %50'den fazlasını Kürtlere borçludur. Oysa ki bu Kürtler, 1960'lı ve 1970'li yıllarda, toplam nüfusun dörtte birinden azını temsil ediyorlardı. Dr. Mehrdad R. Izady'nin hesaplarına göre (The Kurds, A Concise Handbook, Crane Russak, Washington, 1992), Türkiye'nin toplam nüfusunun ortalama yıllık büyüme oranı 1965-73 dönemi için %2,5, 1973-84 dönemi için %2,2 ve 1984-1990 dönemi için %2,1'dir. Bu oranlar, aynı dönemlerde İran'ın toplamı için sırasıyla %3,0, %3,1 ve %3,6'dır; Irak'ın toplamı için %3,3, %3,6 ve %3,9'dur; Suriye için %3,4, %3,4 ve %3,8'dir. Oysa ki aynı oranlar Kürtlerin tümü için sırasıyla %3,5, %3,8 ve %3,7'dir.

Türkiye Kürtleri Türkler'den daha çok çocuk yapmaktadır; bu bir tür geleceğe hazırlanmadır. Mütevazı koşullardaki Kürt ailelerinde 8-12 çocuğa sahip olmak sık rastlanan bir durumdur. 1920 ile 1930 yılları arasındaki sürgünlere ve katliamlara bağlı olan bir durgunluk döneminin ardından Türkiye'deki Kürt nüfusun baby boom'u 1950'li yılların ortalarında başladı. Bu dönem, 1940'lı yılların başlarında ortaya çıkan görece bir barış döneminin ardından ve 1950'li yıllarda Kürt ekonomisinin yeniden canlanması ve Kürdistan'da çocuk ölümlerinin azalması anlamına gelen sağlık koşullarındaki hissedilir düzelme nedeniyle görülmüştür (bkz. Ahmed Alim, Aix-en-Provence, yayımlanmamış makale).

Çıkış Noktası: 1957/1965/1966 İstatistikleri

Durum böyle olunca, ve Irak Kürdistanı'nda 1961'den beri, Türkiye Kürdistanı'nda 1984'ten beri merkezi hükümete karşı bir iç savaş durumu dikkate alınınca, söz konusu devletlerin sağladığı istatistiki veriler temelinde çeşitli Kürt nüfus hareketlerini kesin olarak sayısallaştırmak, evrimini izlemek, farklı kesimleri arasında karşılaştırmalar yapmak son derece güçtür.

Kürdistan dışında yaşayan İran Kürtlerinden Horasan grubu 1966 yılında yaklaşık 450 000 kişi civarında olmalıdır. Bunlar, 17. yüzyılda Şah Büyük Abbas'ın Azerbaycan'dan ve Kürdistan'ın diğer bölgelerinden getirttiği ve Özbekistan'daki Türk boylarının akınlarına karşı impartorluğun savunması için Pers'in kuzeydoğusuna yerleştirdiği Kürt aşiretlerinin soyundan gelir. Bunlar Kürt kalmışlar ve bununla gurur duymuşlardır.

Çıkış noktası olarak az çok sağlam bir temel edinmek ve mümkün olduğunca az hata yapmak için adım adım ilerleyeceğim: Öncelikle, yukarıda, Tablo I'de yüzölçümü için belirtildiği gibi, Kürt nüfusun çoğunlukta olduğu bölge ya da eyaletlerin nüfusunu toplayacağım. Devletlerin sağladığı istatistiki veriler temelinde tek tek devletler ele alınacaktır: Türkiye için 1965 sayımı, İran için 1966 sayımı, Irak için 1957 sayımı; bu, yer yokluğundan kısaca yapılacak, varsa referanslar gösterilecektir.

1965 Türk nüfus sayımına göre Türkiye'nin toplam nüfusu 31 391 000'dir. Kürdistan'da yer alan bölgelerin nüfusunu belirten (yuvarlak) rakamlar toplandığında, 1965 yılında Türkiye Kürdistanı için toplam 6 250 000 rakamı elde edilir; yani Cumhuriyet'in toplam nüfusunun %19,9'udur. Söz konusu bölgelerin nüfusunu ilgilendiren rakamlar, Türk resmi yayımı olan ve iki dilde basılmış, "Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 24.10.1965/Census of Population, Social and Economic Characteristics of Population", Ankara'dan alınmıştır.

1966 İran nüfus sayımına göre (bkz. IRAN, Tahran, 1969, a.g.e.), o dönemde İran'da toplam nüfus 27 781 090'dı. Aynı işlemi yaparak, çoğunluğun Kürt olduğu 4 1/3 bölgelerde bulunan nüfus toplandığında, İran Kürdistan'ı için 2 920 610 rakamı elde edilir; yani İran nüfusunun %11,3'ü.

1957 Irak nüfus sayımına göre Irak'ın nüfusu 6 538 109 kişiydi. Aynı işlemi yaparak, Kürtlerin çoğunlukta olduğu vilayetler (ya da vilayet bölümleri) toplanarak Irak Kürdistanı için 1 778 000 rakamı elde edilir; yani, toplam nüfusun % 27,19'u. 1965 yılında, Irak nüfusu 8 261 000 kişiye yükseldiğinde Kürdistan'ın toplam nüfusa oranı yaklaşık %26'ya düşecektir (Kürdistan'da savaş, Bağdat'a ve yurtdışına Kürt göçüyle birlikte, Eylül 1961'den itibaren başlamıştı). Bunun anlamı, Irak Kürdistanı'nın 1965 yılında yaklaşık 2 150 000 kişi civarında (% 26) olduğudur. Suriye ise 1965 yılında 5 634 000 nüfusa sahipti. Bunun yaklaşık 500 000'i Kürt çoğunluğun bulunduğu kuzeydeki üç bölgededir; yani toplam nüfusun %9'u.

Kürdistan'da yaşayan Kürt-olmayan unsurların oranı 1965/1966'da aşağı yukarı ülkenin dört bölümünde de

aynıdır. Suriye'deki Kürt bölgeleri için %10 iken, Türk, İran ve Irak yönetimleri altındaki bölümlerde yaklaşık %12 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Türkler, Kızılbaşlar, yani Şii Türkleri, Keldaniler, Araplar Türkiye Kürdistanı'nda; Azeriler, Türkler, Acemler, Keldaniler İran Kürdistanı'nda; Araplar, Türkler, Keldaniler Irak Kürdistanı'nda; Araplar ve Keldaniler Suriye'nin kuzeyindeki Kürt bölgelerinde). Ermeni ya da Gürcü kökenli bir miktar aile de Türkiye Kürtleri arasında hâlâ yaşıyordu. Çerkeslerin çoğu Batı Türkiye'ye göç etmişti. %12 Kürt-olmayan unsur oranını Türkiye, İran ve Irak Kürdistanı'na ve %10 oranını da Suriye'deki Kürt bölgesine uyguladığımızda 1965/1966 yılları için aşağıdaki yuvarlak rakamları elde ederiz: Türkiye Kürdistanı: 6 250 000 kişinin 5 500 000'i Kürt ve 750 000'i Kürt-olmayan nüfus. İran Kürdistanı: 2 920 000 kişinin 2 570 000'i Kürt ve 350 000'i Kürt değil. Irak Kürdistanı: 2 150 000 kişinin 1 900 000'i Kürt ve 250. 000'i Kürt değil. Suriye'nin kuzeyindeki Kürt bölgeleri: 500 000 kişinin 450 000'i Kürt ve 50 000'i diğer unsurlar.

Kürdistan'daki Kürt olmayan unsurlar Kürdistan dışında -ancak sözkonusu devletlerin sınırları içinde- yaşayan Kürtlerle takas edilmiştir. 1965/1966 yılı için, Türk Türkiye'sinde yaklaşık 1,5 milyon Kürt'ün yaşadığı, İran'ın içlerinde 800 000, Arap Irak'ta 300 000 (bunların yaklaşık 250 000'i Bağdat'tadır) Kürt'ün yaşadığı ve yaklaşık 80 000'inin de Suriye içlerinde (Saladin döneminden kalma eski bir Kürt mahallesi Şam'da vardır) yaşadığı tahmin edilmektedir. Kürdistan dışında yaşayan İran Kürtlerinden Horasan grubu 1966 yılında yaklaşık 450 000 kişi civarında olmalıdır (neredeyse Suriye Kürtleri kadar). Bunlar, 17. yüzyılda Şah Büyük Abbas'ın Azerbaycan'dan ve Kürdistan'ın diğer bölgelerinden getirttiği ve Özbekistan'daki Türk boylarının akınlarına karşı impartorluğun savunması için Pers'in kuzeydoğusuna yerleştirdiği Kürt aşiretlerinin soyundan gelir. Bunlar Kürt kalmışlar ve bununla gurur duymuşlardır. Kürdistan'da yaşayan Kürtlerle anavatanlarının dışında -ancak söz konusu dört devletin sınırları içinde- yaşayanların sayısı toplandığında 1965-1966'da Kürtlerin toplam sayısı elde edilir: 7 milyon Türkiye'de, 3 370 000 İran'da, 2 200 000 Irak'ta, 530 000 Suriye'de. Elde edilen rakamları Tablo II ve III'te gösterebiliriz:

Tablo II
196/1966 Yılında Kürdistan Nüfusu (bin kişi olarak)

Devletler	Toplam Nüfus	Kürdistan'ın Nüfusu	Devlet İçinde %	Kürdistan'daki Kürtler	Sayı, %
Türkiye	31 391	6 250	%19,9	5 500	%52,8
İran	25 781	2 920	%11,3	2 570	%24,7
Irak	8 261	2 150	%26,0	1 900	%18,2
Suriye	5 634	0 500	%9,0	0 450	%4,3
Kürdistan.....	11 820.....	11 820.....	10 420.....	%100

Tablo III
195/66'da Toplam Kürt Nüfus (bin olarak)

Devletler	Toplam Nüfus	Kürtler	Devlet içinde %	Kürtler İçinde %
Türkiye	31 391	7 000	%22,3	%53,5
İran	25 781	3 370	%13,0	%25,7
Irak	8 261	2 200	%26,6	%16,8
Suriye	5 634	0 530	%9,4	%4,0
Kürtler.....	13 100.....	%100
SSCB'de.....	0 200
Başka Yerlerde.....	0 150
1965/66'da Toplam Kürt Sayısı	yaklaşık13, 450 bin

Tablo III bis
1965/66'da Toplam Kürt Nüfus (bin olarak)

Devletler	Toplam Nüfus	Kürtler	Kürdistan İçinde Kürtler	
			Sayı	Toplam Kürtler İçinde %
Türkiye	31 391	7 000	5 500	%78,6
İran	25 781	3 370	2 750	%81,6
Irak	8 261	2 200	1 900	%86,4
Suriye	5 634	0 530	0 450	%85,0
Kürtler.....	13 100.....	10 420.....	%79,5
SSCB'de.....	0 200.....
Başka Yerlerde.....	0 150.....
1965/66'da Toplam Kürt Sayısı	13, 450.....	10 420.....	%77,5

Bu tablolardan çıkan sonuç, 1960'lı yılların ortalarında, Kürt nüfusun yaklaşık %80'i, önceki baskılara rağmen Kürdistan'da yoğunlaşmıştı. Bu durumun sonraki on yıllarda değişeceği görülecektir; özellikle Türkiye ve Irak Kürtlerinin durumu budur. Bunun nedeni, bir yandan baskının şiddetlenmesi ve diğer yandan tarımda makineleşmedir. Bu durum, Türkiye Kürdistanı'nda tarımın belli ölçülerde sanayileşmesinden, ekilebilir toprakların büyük toprak sahiplerinin ellerinde giderek daha çok yoğunlaşmasından ve topraksız tarım emekçilerinin sayısında görece ama hissedilir bir azalmadan kay-

naklanan kırsal bir göçe yol açacaktır. Bu emekçilerin bir bölümü köyleri terk etmek ve iş aramak üzere şehirlere gitmek zorunda kalacaklardır.

Yukardaki tablolarda elde edinilen rakamlarda asgari %5 oranında -biraz altında ya da biraz üstünde- bir hata payı iyi bir sonuç olarak kabul edilebilir. Bu rakamların daha yüksek bir hata payı içerebileceklerini sanmıyorum. Günümüzde ya da tam olarak, 1997 ortasındaki Kürt nüfusun güvenilir bir hesaplamasını yapmak çok daha güç olacaktır. Bu, verdikleri kayıplar, sürgün ve göç hareketleri nedeniyle Türkiye ve Irak

Kürtleri için özellikle güçtür.

Kürt Göçünün Değişik Türleri

Göç Kürdistan içinde yapıldığında (örneğin bir Kürt şehrine yerleşmek için köylerini terk eden köylüler) buna Kürt iç göçü adını vereceğim; Kürtler herhangi bir nedenle, zorla ya da gönüllü olarak Kürdistan'ı terk edip bağlı buldukları devletlerin içinde Kürt olmayan bölgelere yerleşmeye gittiklerinde bu göç yurt içi göçtür. Yabancı ülkelere, örneğin Avrupa'ya yerleşmek üzere buldukları devletleri terk ettiklerinde buna yurt dışı göç diyorum. Böylece kırsal göç, iç, yurt içi ya da yurt dışı olabilir.

Bir diğer farklılık şudur: Göçü 1923'ten önce ya da sonra olmasına bağlı olarak tarihsel ya da modern olarak kabul ediyorum. Bu farklılık yalnızca kronolojik düzeyde değildir. Kürdistan'ın hangi bölgelerden meydana geldiğini ve yüzölçümünün ne kadar olduğunu (yaklaşık %5'lik yanılma payıyla) yukarıda gördük. Bu yazara göre, Kürdistan Kürtlerin ülkesidir ve politik olaylara, göçlere, polisiye ya da askeri olaylara bağlı olarak ne sınır ne de mevki değiştirebilir. Adı da değişmez. Tek bir ülke olarak birçok devletin sınırları içindedir, ancak Kürdistan'ın adı ne Doğu'dur, ne Doğu ya da Güneydoğu Anadolu'dur, ne de Kuzey Irak.

1997 Tahminlerimiz

İlgili hükmetlerin sağladığı verileri esas alan Birleşmiş Milletler tahminlerine göre Türkiye'nin nüfusu, 1997 yılında -yuvarlak rakamlarla- 63,5 milyon, İran'ınki 67,5 milyon, Irak'ınki 22,2 milyon ve Suriye'ninki 16,1 milyondur. Kürt nüfusun sayısı ile ilgili güçlüklerin üstesinden gelmek için devletleri tek tek inceleyeceğiz.

a) Türkiye'de

Gördüğümüz gibi, Kürtlerin demografik büyüme oranının devlet ortalamasından ve özellikle Türkler'inkinden çok yüksek olduğu tek ülke Türkiye'dir. Bizim tahminimize göre, Türkiye'nin tüm nüfusu içerisinde Kürt unsurun oranı 1965'te %22,3'ken 1997'de yaklaşık %30'u geçti; bunun sonucu, tüm Türkiye nüfusu olan 63,5 milyona karşılık Kürtlerin toplam sayısı 19,0 milyon olmalıdır. Türkiye'den (Avrupa için) dış ülkelere göç Türkleri olduğu kadar Kürtler'i de etkiler; hatta Kürtler'i biraz daha fazla. Fakat, 7 milyon Kürt'ün yaklaşık 5,5 milyonunun Kürdistan'da ve 1,5 milyonunun da Türk Türkiye'sinde yaşadığı 1965'teki duruma kıyasla büyük fark, ülke içindeki göçten kaynaklanır.

Gerçekten de, bu şekilde elde edilen 19 milyon rakamı üzerinden, yaklaşık 9,4 milyonunun Kürdistan'da ve 9,6 milyonunun Türk Türkiye'sinde yaşadığı tahmini fazla yanılığa düşmeden yapılabilir (bkz. ileriki sayfalar). "Normal" -eğer denebilirse- bir iç göç 1970'li yıllarda daha ağır ilerledi. 1984'ten ve özellikle 1992'den beri kıskırtılmış bir parçalanma, Kürt nüfusun tüm Türkiye'ye kısmen dağıtılmasına yol açtı.

1997 yılı Türkiye'sinde 19 milyon Kürt basit bir spekülasyon değildir, bu rakam gerçeğin çok altında da olabilir. Tablo I'de belirttiğimiz gibi (aynı yüzölçümü için 1965'te 19 bölge), günümüzde, Türkiye Kürdistan'ının tümüyle ya da kısmen parçası olan 22 idari bölge vardır. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü'nün resmî "Türkiye İstatistik Yıllığı 1991/Statistical Yearbook of Turkey"de yayımlanan 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre söz konusu bölgelerin nüfus ve yüzölçümü aşağıdaki gibidir (Tablo IV):

Tablo IV

Bölge	Nüfusu (1990'da)	Yüzölçümü km ² olarak
Adıyaman	0 513 131.....	07 423
Ağrı	0739 223.....	11 066
Bingöl	0 250 966.....	08 319
Bitlis	0 330 115.....	08 010
Diyarbakır	1 094 996.....	14 908
Elazığ	0 498 225.....	09 455
Erzincan	0 299 251.....	11 413
Erzurum	0 848 201.....	25 133
G.Antep	1 140 594.....	08 015
Hakkari	0 172 479.....	07 121
Kars	0 662 155.....	18 841
Malatya	0 702 055.....	11 752
Maraş	0 892 952.....	14 680
Mardin	0 557 727.....	08 594
Muş	0 376 543.....	08 413
Siirt	0 243 435.....	06 186
Sivas	0 767 481.....	28 568
Tunceli	0 131 143.....	07 954
Urfa	1 001 455.....	19 271
Van	0 637 433.....	21 095
Batman	0 344 699.....	04 694
Şırnak	0 262 006.....	07 172
Toplam	12 48 265 kişi	268 083 km ²

Bu 22 bölgenin beşi Kürdistan'da kısmen yer almaktadır. Erzurum, Kars, Malatya, Maraş ve Sivas bölgelerinin sırasıyla %30, %60, %20, %20 ve %75 oranında Kürdistan dışında yer aldıkları ve bu oranların yüzölçümü için olduğu kadar nüfus sayısı (bu rakam yaklaşık olsa da akla yatkındır) için de geçerli olduğu dikkate alınır, Kürdistan dışında yer alan bölgeler için aşağıdaki rakamlar elde edilir:

Tablo V
Kısmen Kürdistan Dışında Kalan Bölgeler

Bölge	Kürdistan dışında kalan %	Kürdistan dışında kalan nüfus	Kürdistan dışı yüzölçümü
Erzurum	%30	254 460	07 540 km ²
Kars	% 60	397 293	11 304
Malatya	% 20	140 411	02 350
Maraş	%20	178 594	02 936
Sivas	%75	575 610	21 426
Toplam.....		1 546 368 kişi	45 556 km ²

1 546 368 kişi, 22 bölgenin toplamı olan 12 468 265 kişiden çıkarıldığında şu elde edilir:

12 468 265 - 1 546 368 = 10 921 897 kişi ya da yuvarlak rakamlarla 1990 yılında Türkiye Kürdistanı için 10,9 milyon kişi.

Aynı şekilde, 45 556 km² rakamını, 22 bölgenin toplamı olan 268 083 km² rakamından çıkarırsak şunu elde ederiz:

268 083 - 45 556 = 222 417 km² ya da yuvarlak rakamlarla, Türkiye Kürdistanı yüzölçümü için 222 000 km².

Bu sonucu rakam Dr. Beşikçi'nin hesapladığı rakamın aynısıdır ve idari bölümlerin az çok farklı olduğu 1965 yılı için hesapladığımız rakamdan (225 000 km²) çok az düşüktür. Dr. Beşikçi de ben de hesaplamalarımızı birbirimizden tamamen bağımsız olarak ve hatta farklı dönemlerde yaptık. Bu, sözkonusu rakamların güvenilirliğine ilişkin bir ibaredir. Kendi hesaplarımda azami %5 olası yanılığın payı kabul ediyorum, yukardaki Tablo I bu çekince altında doğru kabul edilebilir. Türkiye Kürdistanı'nın yüzölçümünün 218 000 km² ile 228 000 km² arasında yer aldığı söylenebilir.

Türkiye Kürdistanı'ndaki Kürt unsurun 1990 yılında bölgede oturanların %88'ini temsil ettiği kabul edilirse -ki bu doğrulanır (bkz. daha aşağıda, 3 rakamlı bölüm)-, Türkiye Kürdistanı'nda oturan Kürt sayısı 1990 yılında yaklaşık 9 611 269 kişi olmalıdır; yani, yuvarlak rakamla 9,6 milyon (10,9 milyon üzerinden).

Sonuca bağlanması gereken iki sorun vardır: Bir yandan, söz konusu 9,6 milyon Kürtün 1990 ve (hesaplamamız olan) 1997 yılları arasındaki demografik büyümesi ve diğer yandan, tersi yönde, bunlar arasında bu zaman diliminde Türk Türkiye'si'ne göç etmiş olanların sayısı. Sahip olduğumuz istatistik veriler göz önünde bulundurulduğunda bu sonucu sorunu kesin biçimde çözmek hemen hemen imkânsızdır. Buna karşılık, 1990'lı yıllar boyunca Türkiye Kürtleri için yılda %3,7'lik demografik büyüme oranıyla, Türkiye Kürdistanı'ndaki 9,6 milyon Kürt 1997 yılında 12,5 milyon rakamına erişmiş olur (yani 2,9 milyonluk bir artış). Fa-

kat, Kürdistan'dan Türk Türkiye'si'ne doğru göç akını 1990'lı yıllar boyunca hızlandığından, Türkiye Kürdistanı'nın 1997 yılında 12,4 milyon Kürt içermediğini kabul etmek gerekir, ancak bu rakam muhtemelen yaklaşık üç milyon daha azdır, yani Türkiye'nin toplam nüfusunun %14,8'ini temsil eden yaklaşık 9,4 milyon Kürt. Diğer yandan, Türkiye Kürdistanı'ndaki Kürtlerin oranının 1990-1997 arasında %88'den %87'ye düştüğü dikkate alınır, Türkiye Kürdistanı'nın toplam nüfusu 1997 yılında 10,8 milyon civarında olmalıdır; bu rakam, Türkiye'nin toplam nüfusunun %17,0'ını temsil eder. Türkiye Kürdistanı'nın nüfusu çok yüksek demografik büyüme oranına rağmen, 1990-1997 arasında artmadı. Kürdistan'daki Kürt-olmayan unsurlar da neredeyse Kürtlerle aynı tempoda Batı'ya doğru yol aldılar.

Tersine, Türk Türkiye'si'ndeki Kürt nüfus 1965'ten bu yana önemli ölçüde arttı. Bu artışa dair az çok belirgin bir fikir edinebilmek için, bu artışın üç unsurun eklenmesi sonucu oluştuğunu belirtmek gerekir: 1) 1965 yılında zaten Türk Türkiye'si'nde yaşayan 1,5 milyon Kürt'ün çoğalması; 2) 1965 ile sayım yılı olan 1990 arasında Türk Türkiye'si'ne doğru Kürtlerin göç dalgası; bu dalga, başka nedenlerin yanı sıra, tarımda makineleşmeye de bağlıdır; 3) 1991'den bu yana iç göçün artışı yaklaşık üç milyon Kürt'ün Batı Türkiye'ye göç etmek için kendi bölgelerini terk etmeleriyle sonuçlanmıştır. Durum böyle olunca, asgari yanılığın payıyla, denebilir ki, 197 yılında Türkiye Kürtlerinin sayısı 19 milyon civarında olmalıdır, yani toplam nüfusun %30'u. Bunun yaklaşık 9,4 milyonu Kürdistan'da ve 9,6 milyonu da Türkiye'nin geri kalanındadır.

b) İran'da

İran'ın nüfusu olan 67,5 milyonun yaklaşık 3,5 milyonu yabancı göçmen, mülteci ya da sığınma talebinde bulunmuş olanlardır; bunlar çoğunlukla 1980'li yıllarda gelen Afganlardır. Irak Kürtlerinin bir miktarı, özellikle Saddam'ın Irak'tan sürdüğü Feyli Kürtleri -toplam olarak yaklaşık 250 000 Irak Kürtü- ve ayrıca Irak'tan ge-

len Şii Araplar da bu göçmenler arasında yer alır. Bu etkeni ortadan kaldırmak için, yaklaşık 65 milyon civarında toplam bir nüfusu temel alarak İran Kürtlerinin sayısını hesaplamak doğru olur. Demografik büyüme oranının, Kürtler de dahil İran'daki tüm milliyetler için aşağı yukarı aynı olduğu kabul edilirse bunların toplam rakamı 1997 yılında yaklaşık 8,5 milyon olacaktır; ya da 1966'da olduğu gibi toplam nüfusun %13'ü. Böylece ortaya çıkan 8,5 milyon rakamı üzerinden yaklaşık 6,5 (ya da 6,6) milyonu Kürdistan'da yaşamaktadır, 1,2 milyonu uzaktaki Horasan'da birleşik grup olarak ve yaklaşık 800 (yada 700) bini İran'ın büyük şehirlerinde, özellikle Tahran'da yaşamaktadır. Tarihsel göç böylece belirlendiğinden, İran'daki Kürt unsurunun dağılımı söz konusu değildir. İran Kürtleri kutlanabilir; tüm Kürtler arasında atalarından kalma vatanlarını terk etmeye en az eğilimli olanlar onlardır. Toplam nüfus olan 67,5 rakamına göre Kürtlerin oranı %12,6 civarındadır.

c) Irak'ta

Irak Kürtlerinin durumunu rakamlarla ifade etmek çok daha karmaşık ve güçtür. Kürdistan Ulusal Meclisi Başkanı, Mayıs 1992'de parlamenter seçilen ve Erbil'e giren Cevher Namık Kasım 1992'de İsviçre'ye yaptığı ziyaret sırasında bana, parlamentonun elinde bulunan istatistiklere ve belgelere göre, Saddam Hüseyin rejiminin yaklaşık 200 000 Irak Kürdü'nün katledilmesinden sorumlu olduğunu belirtti. Ayrıca 183 000 Kürt de ne oldukları bilinmeden ortadan kaybolmuştur. Bu rakamlar, basına dağıttığı yazılı belgede mevcuttur. 1991 yılı Mart sonu/Nisan başı arasındaki göç sırasında karlı dağlara dağılan iki milyon sivilin hepsi olmasa da büyük çoğunluğu Irak Kürdistanı'na geri döndü. Fakat, birkaç milyonluk nüfustan 383 000 kişi katledildi ya da iz bırakmadan kayboldu; bu, toplam olarak yaklaşık %7,5 ile %8 arasında bir kayıp demektir. İç ve dış göçü de hesaba katmak gerekir. İran'a göç eden Irak Kürtlerinin yaklaşık 250 000 kişi olduklarını gördük; diğerleri Batı'ya ya da Arap ülkelerine göç etmeye çalıştılar.

KDP'nin (Mesud Barzani'nin örgütü) ve KPU'nun (Celal Talabani'nin) yönetimindeki Irak Kürdistanı serbest ya da özyönetim bölgesi yaklaşık 40 000 km² yüzölçümündedir (tüm Irak Kürdistanı'nın yüzölçümü 75 000 km²'dir). Aşağı yukarı İsviçre genişliğinde ve yarısı kadar nüfusludur. Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Birleşmiş Milletler'in diğer özel örgütleri ve ikinci Körfez Savaşı sonrası bölgede çalışmış olan Hükümet Dışı Örgütler, serbest bölgenin nüfusunun, 1992 yılında 3,3 ya da 3,5 milyon olduğu kanısındadırlar. Irak'taki insan haklarının durumuyla ilgili Birleşmiş Milletler özel raporörü Max van der Stoel, 25 Şubat 1994 tarihli raporunda bu bölgenin nüfusunun yaklaşık olarak 4 milyon olduğu kanısındadır. Bu bir tahmindir. 1997 yılında 3,6 milyon rakamı bu bölge için daha doğru olur. 3,5 milyonu (ya da biraz fazlası) Kürt ve yaklaşık 100 000'i de değişik unsurlardır (önem sırasına göre, Keldaniler, Türkler, biraz Arap); sınırdışı etme hareketinin yavaşı olduğu dikkate alınmalıdır. Şii Türk bir azınlığın da bulunduğu Kifri komünü bu bölgededir. 3,5 milyon Kürt'e Saddam Hüseyin'in ordusunun elinde bulunan Kürdistan bölümünde (Kerkük, Musul, Şêxan, Sincar, Xanaqin, vs.) yaşayanları da ilave etmek gerekir. Bunların sayısı da bir milyondan az değildir (hatta fazladır). Bağdat'ta ya da Arap Irak'ın diğer şehirlerinde yaşayan Kürtlerin sayısı da yaklaşık 600 000 olarak tahmin edilebilir. Sonuç olarak, çekincelerle birlikte şu söylenebilir ki, 1977 yılında, devlet sınırları içinde yaşayan Irak Kürtlerinin sayısı yaklaşık olarak 5,1 milyonluk bir toplamaya erişmiş olmalıdır. Bunun 4,5 milyonu Kürdistan'da (her iki bölgede) ve geri kalanı Arap Irakı'ndadır. 1958 yılında Cumhuriyet rejiminin kurumasından bu yana, Irak Kürtlerinin devletin toplam nüfusu içindeki oranı 1957-1997 arasındaki kırk yıllık sürede isyanlar, baskı ve katliamlar dolayısıyla -dış göç dahil edilmeden- %27'den 1997'de %23'e inmiştir. Soykırım -383 000 ölü- cezasız kalmıştır.

Saddam Hüseyin'in elinde tuttuğu bölge, özellikle Kerkük ve civarındaki petrol bölgeleri, daha güneyde, köken olarak Feyli Kürtlerinin bulunduğu küçük şehirler olan Mandali ve Badra, Musul'un kuzeybatısında yine bir petrol bölgesi olan Ain-Zaleh Kürtlerin olduğu kadar Türklerin de aleyhine, 1970'li yılların ortalarından beri zor kullanılarak Araplaştırılma yolundadır. Petrol çıkan bir diğer Kürt şehri olan Xanaqin'in kadri de budur.*

* Ağustos/Eylül 1975 yılında, -"Kürtler için her şeyin yolunda gittiğine özgürce emin olmam" ve Bağdat'ın Mustafa Barzani'nin İran'a çekilmesinin ardından "intikam politikası izlemediğini" görmem için- Irak hükümetinin ve Baas Partisi yönetiminin davetlisi olarak Irak Kürdistanı'nı ziyaret ettiğimde, Bağdat'tan kuzeydoğu istikametinde arabayla iki saatten az mesafedeki Xanaqin şehrinde yaklaşık 60 000 kişilik tamamen Kürt bir nüfus vardı ve şehirde oturanlar Arapça anlamıyordu. Bu yolculuk üzerine, tanıklık sıfatıyla otuz sayfalık, Arapça bir rapor hazırladım ve Almanya'da, Ch. Vanly, Kurdistan und die Kurden, Band1, 1, Reihe Pogrom 105/106, 1984, s. 349-377 içinde yayımlandı.

c.) Irak'ta ve Güney Kürdistan'da Türk Nüfus

Türkiye'deki milliyetçi basın ve Türk resmi kaynakları Irak'taki ve Irak Kürdistanı'ndaki Türklerin sayısıyla ilgili uydurma rakamlar ileri sürmektedirler. Kimi zaman iki milyon, hatta üç milyon kişiden söz edildiği işitilmektedir. Monarşi koşullarında gerçekleştirilen en son ve -kargaşa ve diktatörlük dönemi öncesi olduğundan- en ciddi sayım olan 1957 Irak nüfus sayımına göre Türk unsur Irak'ın toplam nüfusunun -6 538 109- % 2,16'sını temsil ediyordu. Bu, o dönemde Irak'ın toplamı içinde Türkler'in 141 122 olduğunu gösterir. Bu, çoğunlukla şehirli ve Sünni Müslüman bir nüfustu, çoğunlukla şehir merkezlerinde, özellikle Kerkük'te yoğunlaşmıştı. Daha az sayıda olan kırsal unsurlarının çoğu Şii Müslüman'dı. Bu topluluk başlangıçta sultan IV. Murat tarafından 1638 yılında Türkiye'yi Pers topraklarına bağlayan ticari anayol üzerine, Güney Kürdistan boyunca, Musul, Kerkük, Toz-Hurmatu, Kifri ve Xanaqin şehirlerine yerleştirilmişti. Bu unsurun çoğunluğu Kerkük livasında (bölge, eyalet), özellikle şehirde yaşar. "Kerkük Bölgesi ve Etnik Gerçekliğini Değiştirme Teşebbüsleri" (Londra, 1995, Arapça) başlıklı bir eserde Dr. Nuri Talabani, 1957 Irak sayım sonuçlarından yola çıkarak, Kerkük bölgesinde ve merkezinde oturan çeşitli etnik unsurların sayısını, anadillerine göre şöyle verir:

Tablo VI*
Anadillerine Göre Kerkük Bölgesi Nüfusu
(1957 Irak nüfus sayımına göre)

Dil	Bölge Toplamı	%	Kerkük Şehrindeki Toplam
Arapça.....	109 620.....	%28,2.....	027 127
Kürtçe.....	187 593.....	%48,2.....	040 047
Farsça.....	000 123.....		000 101
Türkçe.....	083 371.....	%21,4.....	045 306
İngilizce.....	000 697.....		000 634
Fransızca.....	000 041.....		000 035
Hintçe.....	000 087.....		000 079
Suriye Dili.....	001 605.....		001 509
Çeşitli.....	000 418.....		000 418
Belirsiz.....	005 284.....		005 146
Toplam.....	388 839.....		120 402

*Aktaran Nuri Talabani, "Kerkük Bölgesi.....", Londra, 1995, s. 98.

1997 yılında Irak'ın toplamında Türk nüfus %2 olarak tahmin edilebilir (onlar Araplar'dan ve Kürtler'den biraz daha az çocuk yapmaktadır), yani toplam 440 000 kişi; bunun 290 00'i Kürdistan'ın Saddam denetimindeki bölümündedir, 30 000-40 000 arası Kürtlerin özyönetim bölgesindedir, yaklaşık 100 000 kadarı Arap Irakı'ndadır ve yaklaşık 10 000'i Türkiye'ye yerleşmeyi seçmiştir. Kürtler Türk komşularıyla iyi anlaşırılar -ya-

zar, 1993 yılında bölgeye yaptığı yolculuk sırasında bunu görmüştür. Irak Kürdistanı politik partilerinin programları, yalnızca ülkede yaşayan herkesin yurttaş olarak hak eşitliğini garanti etmekle kalmazlar, dahası, Türklerin ve Keldanilerin etnik özelliklerini korumalarına özgü özel haklarını da garanti eder.

d) Suriye'de

Suriye Kürtlerinin Suriye Arapları'yla sayısal olarak aynı tempoda arttığını dikkate alırsak, sayıları 1997 yılında ülkenin toplam nüfusu olan 16,1 milyonun 1,5 milyonu civarındadır (%9,3). Burada da iç göç önemlidir. 1,5 milyonun yaklaşık bir milyonu çoğunluğu Kürt olan üç bölgede yaşamaktadır ve 500 000'i içerdeki Arap şehirlerindedir. Halep'te Kürtler 300 000 kişiden az değildir, genellikle bir mahallenin tümünü oluştururlar, bunların çoğu komşu Kürtdağı bölgesinden gelmektedir. Bu bölge Halep'e arabayla 40 dakikadır. Zanaatkar ya da çiftçi olarak çok fal olan bu Kürtlerin çoğu Halep'te bir eve sahipken, Afrin ya da Kobani'de de birer eve sahiptirler.

Böylece, yukarıda a) maddesinden d) maddesine kadar elde edilen rakamlar aşağıdaki Tablo VII'de şu şekilde aktarılabilir:

Tablo VII
1997 yılında Kürt nüfus (milyon olarak)

Rakamların anlamı - baskının toplumsal ve kültürel etkileri				Kürdistan	
Devletler	Nüfus	Kürt Nüfus	%	Kürdistan'daki Kürtler	Dışındaki Kürtler
				Sayı	%
Türkiye	63,5	19,0	%30,0	09,4	09,6 %50,5
İran	67,5	08,5	%12,6	06,50	2,0 %23,5
Irak	22,2	05,1	%23,0	04,5*	00,6 %11,8
Suriye	16,1	01,5	%09,3	01,0	00,5 %33,3
Kürtler.....	34,1.....			21,4.....	12,7.. %37,2
Eski-SSCB'deki Kürtler.....	00,4.....			00,4	
Batı'daki Diaspora.....	00,9.....			00,9	
Başka Yerdeki Kürtler....	00,2.....			00,2	
Kürtlerin Toplamı...	35,6.....			14,2.....	%40,0

* Bu 4,5 rakamı Irak Kürdistanı'nın özyönetimli ve işgal altındaki iki bölgesini de içermektedir.

Tablo VII ve bu tablonun hazırlanmasına hizmet etmiş olan bilgiler bazı saptamaları gerekli kılar. Tablonun azami %5 civarında, biraz fazla biraz az bir yanılı payı içerdiğini kabul etmek akla yatkındır. Tablo, Kürdistan dışında yaşayan İran Kürtleri konusunda ya-

Demirel'in, 1988 Mayıs ayında Ukrayna'ya yaptığı ziyaret sırasında Kürt sonunu üzerine soru soran bir Ukraynalı gazeteciye, "sorun yok, bir iki milyon Kürt vardı, onlar da gittiler," dediği aktarılır. Gitmek: İşte sorun budur, Türk yönetici sınıfının Kürtler'den kurtulmak için uyguladığı strateji onları olası her yolu deneyerek gitmeye zorlamaktır ve giderler!

nıltıcıdır. Gerçekten de, Horasan'daki önemli Kürt bölgesi dikkate alınmazsa (yaklaşık olarak en azından 1,2 milyon Kürt bu bölgeye 17. yüzyılda yerleşmiştir: eski tarihsel göç), İran Kürtleri 1997 yılında 7,3 milyon olurdu ki bunun yaklaşık 800 000'i

Kürdistan dışında yaşadığından bunların oranları %23,5'ten %11,0'a düşerdi. Bölgeleri dışında yaşayan Suriye Kürtlerinin oranı tabloda %33,3 olarak hesaplanmıştır; gerçekte %25 ile %30 arasında değişebilir, çünkü, önceden söylediğimiz gibi, Halep'te oturan Kürtdağı Kürtlerinin çoğunun, akrabalarının bulunduğu, yaklaşık 60 km. mesafedeki doğdukları bölgede de evleri vardır. Koban/Arappınarı (Ain el-Arap) kökenli bazı Kürtlerin durumu da aynıdır. İç göç de %25'ten %30'a yükselmiştir. Bu göç Suriye Kürtlerinin maruz kaldığı ve Cizre'deki "Arap Kuşağı" -el-Hizam el-arabidenen politikada cisimleşen baskıyı yansıtır (bkz. İ. Ch. Vanly, Kurdistan und die Kurden, Band 3, Pogrom 142, 1988:11-23; daha aşağıdaki başka referanslar). Suriye Kürtlerinin silahlı direniş yaratması askeri olarak olanaksız olduğundan bu baskı Türkiye ve Irak Kürtlerinin karşı karşıya olduğu baskıyla elbette kıyaslanamaz.

Önemli birkaç sosyo-politik olguyu da gün ışığına çıkarmak gerekir:

1) Öncelikle, Türkiye'deki Kürt nüfusun yarı yarıya artış göstermesi; bu nüfusun yarısı, tam olarak %50,5'i artık Kürdistan dışında yaşamaktadır. Bu, sonuçları önemli olabilecek bir olgudur. Türkiye Kürtlerinin Kürdistan'ı bu denli fazla sayıda terk etmek zorunda kalmaları çok sinirbozucudur. Bazı Türk yöneticileri bu durum karşısında büyük sevinç duydukları izlenimi vermektedirler. Onlar bu durumun boyutunu kasıtlı olarak abartmaktadırlar ve çok sayıda Kürt haklı olarak bu durumdan kaygı duymaktadır. Bununla birlikte, bu zorunlu göç Kürdistan'daki Kürt unsurun ezici demografik üstünlüğünü sona erdirmemektedir. Türk propagandası, yönetici sınıf açısından Kürt hareketinin cesaretini kırmanın ve onunla mücadele etmenin psikolojik bir aracıdır.

2) Eski Türk Cumhurbaşkanı Turgut Özal Mart 1991'de "Kürtlerin yalnızca üçte birinin Doğu bölgelerinde kaldığını" belirtti. Gördüğümüz gibi bu doğru değildir. Ardılı Demirel'in, 1988 Mayıs ayında Ukrayna'ya yaptığı ziyaret sırasında Kürt sonunu üzerine soru soran bir Ukraynalı gazeteciye, "sorun yok, bir iki milyon Kürt vardı, onlar da gittiler," dediği aktarılır. Gitmek: İşte sorun budur, Türk yönetici sınıfının Kürtler'den kurtulmak için uyguladığı strateji onları olası her yolu deneyerek gitmeye zorlamaktır ve giderler!

na'ya yaptığı ziyaret sırasında Kürt sonunu üzerine soru soran bir Ukraynalı gazeteciye, "sorun yok, bir iki milyon Kürt vardı, onlar da gittiler," dediği aktarılır. Gitmek: İşte sorun budur, Türk yönetici sınıfının Kürtler'den kurtulmak için uyguladığı strateji onları olası her yolu deneyerek gitmeye zorlamaktır ve giderler! ama hepsi değil. Burada, kendi yanılmı biraz düzeltmeliyim. Kuşkusuz, Türk Kürdistanı'nda bir soykırım süreci vardır, ancak yönetici sınıfın ulaşmak istediği amaç etnikkırımıdır, Kürtleri kitlesel olarak öldürerek değil; terör eylemleriyle, belirli noktalara yönelik katliamlarla, yargısız infazlarla, aydınların ortadan kaldırılmasıyla, kadınlara tecavüzle, köylerin, hayvanların, ürünlerin, ormanların ve geçim araçlarının imhasıyla onları ülkelerini terk etmeye zorlayarak. Tüm bunların soykırım suçunun hukuksal tanımına dahil olduğu doğrudur (9 Aralık 1948 BM Sözleşmesi'nin III. Maddesi). Ancak bu, Saddam Hüseyin'in vahşice sürdürdüğü soykırımdan farklıdır. Her türden Türk kuvvetleri Kürdistan'da geri çekilirken ürünleri ve toprakları imha etme stratejisi uygulamaktadır; bazı "anti-terör" birlikleri kafa kesmişler, kol bacak koparmışlardır (fotoğraflarını Avrupa Parlamentosu'nda gördük), fakat Türkiye "kendini" Kürtlerinin 383 000'ini öldürmemiştir, Saddam'ın "kendininkiler"e yaptığı gibi. Ankara'nın üst mercileri daha incelikli davranmaktadırlar, onlar uzun bir İmparatorluk deneyimine sahiptirler, nasıl davranılması gerektiğini bilmektedirler.

3) Irak Kürdistanı'nın üçte birinde -en zengin üçte birinde- zor yoluyla Araplaştırma süreci Arap unsurların ikâmet ettirilmesi yoluyla sürse de, Türkiye Kürdistanı'na Türk unsurların ikâmet ettirilmesi şeklinde benzer bir sömürgeleştirme süreci görülmez. Irak Arapları, kuru ve kavurucu güneyle kıyaslandığında Kürdistan'ın doğasına, yaz serinliğine, serin sularına, göllerine, yeşilliğine, ormanlarına hayrandırlar. Oraya yerleşmeye can atarlar ve bir kısmı bunu devlet desteğiyle yapmaktadır. Türk dostlarımız için "Doğu" yaşanamayacak bir ülkedir. Ortalama Türk'ün kafasında bölge serttir, az gelişmiştir, dağları konuksever değildir, kışın çok soğuktur ve ekonomik olarak orada refah içinde olma olanakları hiç yoktur, güvenlik yoktur: Bu Kürtlerin ve "teröristler" in ne yapacağı belli olmaz! Tarihsel olarak Kürdistan'a yerleşmiş Türk toplulukları dışında -ki bunların

Türk Türkiye'sine doğru zorunlu Kürt göçü hareketinin bir diğer sonucu, Kürdistan dışında yer alan bazı şehirlerin giderek daha fazla Kürtleşmesidir. İstanbul bir yana, Türkiye'nin büyük şehirlerinden biri olan, tarım, sanayi ve önemli ihracat merkezi, Kürdistan'ın komşu şehri Adana'nın durumu da özellikle böyledir. Adana bir Kürt çoğunluğa sahip olmak üzeredir.

oranı çok düşüktür ve artmaz- gerçekten de Kürdistan'da Türk unsur olarak yalnızca askerler, jandarma ve memurlar vardır. Memurlar bile, burada çalıştıkları için genellikle ek bir maaş alsalar da, "uygarlığa" dönüşlerini sabırsızlıkla beklerler. Bu, sömürge olgusunun klasik yanlarından biridir. Atatürk Barajının (GAP) suları ve Türk hükümetinin Batı'nın mali ve teknolojik desteğiyle Kürdistan'da giriştiği diğer sulama projeleri sayesinde ekilebilir hale gelen toprakların işletilmesi söz konusu olduğunda bu durum değişme riski taşımaktadır. Sulanan yeni topraklar Kürt yoksul köylüleri için çok pahalı olacaktır; bu köylülerin çoğu, köylerinin imha edilmesinin ya da topraklarının sular altında kalmasının ardından zararları tanzim edilmeden- zaten göç yolunu tutmuşlardır. (Bkz. J. Dietziker, *Wasser als Waffe: Türkische Damme und Schweizer Helfer*, Focus, 1998; H. Hinz-Karadeniz + R. Stod, *Die Wasserfälle... Aufstieg u. Fall eines Grossprojektes in Kurdistan*, Focus, Giessen, 1993).

4) Türkiye Kürtlerinin, ekonomik planda ezilen ve kötü koşullarda olan bir topluluk olarak kaldıkları sürece, -diğer Kürtler gibi- demografik büyümelerine çok yüksek bir oranda, kelimenin gerçek anlamıyla Türkler'in oranının çok ötesinde, Türk Türkiye'sinde olduğu kadar Kürdistan'da da devam edeceklerine hiç kuşku yoktur. Ayrıca, büyük Türk şehirleri çoğunlukla doyma noktasına erişmiştir; doğudan ve orta bölgelerden gelen göç dalgalarını, Kürt olsalar da olmasalar da, emecek durumda değillerdir. Bu, özellikle sosyo-ekonomik düzeyde, başedilmesi neredeyse imkânsız sorunlar getirir. Büyük İstanbul'da on bir milyon olan karma bir nüfusun dört milyonundan fazlası Kürt'tür. Bu durumun uzun vadeli politik sonuçlarını tahmin etmek güçtür. Sosyo-ekonomik adaletsizliği ve etnik baskıyı kışkırtan ve sürdüren yönetici sınıf, yönetemez duruma düşeceği sürprizlerle karşılaşabilir.

Ashında, Türkiye Kürtlerinin durumu birçok açıdan on beş yıl öncesinin Gney Afrika'daki Siyah topluluğun durumunu hatırlatmaktadır: Sosyo-ekonomik ayrımcılık, kültürel aşağılama, etnik baskıyla birlikte özgürlük, grubun ve kendinin onuru için mücadele, zihniyette devrim, silahlı mücadele; tüm bunlarla birlikte denetlenemeyen bir demografik patlama. Bir gün gelecek Türk yönetici sınıfı yükselen dalgaya karşı koyamayacaktır.

5) Türk Türkiye'sine doğru zorunlu Kürt göçü hareketinin bir diğer sonucu, Kürdistan dışında yer alan bazı şehirlerin giderek daha fazla Kürtleşmesidir. İstanbul bir yana, Türkiye'nin büyük şehirlerinden

biri olan, tarım, sanayi ve önemli ihracat merkezi, Kürdistan'ın komşu şehri Adana'nın durumu da özellikle böyledir. Adana bir Kürt çoğunluğa sahip olmak üzeredir. Ankara, Adana'daki Kürtleri ve bu şehri de kapsayacak olan Kürt hareketini ne yapacaktır? Bundan böyle Adana'yı da Batı Kürdistanı'nın sınırları içine yerleştirmek mi gerekiyor?

6) Faşizan gruplar ya da iktidara bağlı resmi sendikalar bir yana, politik olarak bağımlı olmayan Türk emekçilerinin Kürtlere karşı hiçbir tarafgirlikleri yoktur. Kürt meslektaşlarıyla kolayca dostluk bağı kurarlar. Bununla birlikte, ideolojik inançları gereği politik olarak Kürt hareketine yakın olan sınırlı gruplar dışında Türkiye'de Kürt halkının mücadelesiyle dayanışma kapsamında örgütlü hareket yoktur. Cezayir Savaşı sırasında, Fransa'da entelektüeller ve çalışma dünyası ikiye bölündü, bir bölümü Cezayir mücadelesiyle dayanışma içindeydi, diğer bölümü karşıydı. Türkiye'de böyle bir şey yoktur ya da pek az vardır. Kemalist ideoloji totaliter ve baskıcı bir devletin dogmatik temeli haline gelmiştir ve ender istisnalar hariç, Türk kitle iletişim araçları meslek ahlakından yoksundur, askeri ve politik kurulu düzene bağımlıdır. Yüksek ahlaklı ve çok cesur, sınırlı sayıda Türk entelektüeli Kürt mücadelesiyle dayanışma içindedir, ama çoğu zaman bu tavırlarının bedelini özgürlükleriyle öderler. Türk "demokrasi"sinin özü yoktur, bir elit oyunudur, çürümeye, ırkçılığa ve baskıya aldatmaca olarak hizmet eden ince bir örtüdür.

7) İç ve dış göçe karşılık Kürdistan içi göç olarak adlandırdığım şey üzerinde bir an durmak gerekir. Köklerinden kopmuş milyonlarca Kürt köylüsü pek uzakta olan Batı'ya doğru yol almamışlardır. Birçoğu Kürt şehirlerinin işsizler ordusunu büyütmektedir. Yoksulluğun şehirleşmesi olarak adlandırılması gereken budur. Diyarbakır'ın nüfusu altı yıl içerisinde kırsal unsurların akınıyla yaklaşık 400 000 kişiden bir milyonu geçti, hatta daha da fazladır; Urfa artık yarım milyonu bulmaktadır. Bu örnekler çoğaltılabilir. Aynı olgu, Saddam

İç ve dış göçe karşılık Kürdistan içi göç olarak adlandırılmayan şey üzerinde bir an durmak gerekir. Köklerinden kopmuş milyonlarca Kürt köylüsü pek uzakta olan Batı'ya doğru yol almamışlardır. Birçoğu Kürt şehirlerinin işsizler ordusunu büyütmektedir. Yoksulluğun şehirleşmesi olarak adlandırılması gereken budur. Diyarbakır'ın nüfusu altı yıl içerisinde kırsal unsurların akınıyla yaklaşık 400 000 kişiden bir milyonu geçti.

Hüseyin tarafından kırsal yaşamın tahrip edilmesinin ardından Irak Kürdistanı'nda da görüldü: 1970'li yılların ortalarında 170 000'er nüfusu olan Erbil ve Süleymaniye'den Erbil'in nüfusu bir milyonu geçerken, Süleymaniye'ninki 600 000'i geçti. Günümüzde Kürdistan'da nüfusu bir milyon olan ya da aşan dört şehir vardır. Bunların ikisi Türk Kürdistanı'ndadır, Antep (nüfusu karmadır, ama bölge Kürt bölgesidir) ve Diyarbakır; Irak Kürdistanı'nda Erbil ve İran Kürdistanı'nda Kirmanşah. Bu sonuncu şehir, kuşkusuz en büyük olanıdır.

Kürt toplumunun hızlandırılmış şehirleşmesi, belli ölçülerde, genel ve tersine döndürülemez bir olguyu yansıtır. Bu olgu Kürdistan'da, zorlama ve kaotik olsa da, ulusal kurtuluş ve sömürgeleikten çıkma hareketi için çok güçlü bir potansiyel temsil eder. Hareket, yaratıcı kapasitesini ve kendini ortaya koyma cesaretini özellikle şehir ortamından alır. Kültürel planda, Türk Kürdistanı şehirli, sömürgeleikten kurtulma hareketini üstlenirken, diğer yandan da dillerinin kullanımını yavaş yavaş kaybetmeye devam ediyorlar. Genellikle çift dillidirler, ancak okullarda, yönetimde ve devlette tek dil olan Türkçe aynı zamanda ticaretin ve çalışmanın da dili olmaya başlamaktadır. Kırlık alanlarda, yalnızca Kürtçe kullanılmaya devam edilmektedir. Köylerin imha edilmesini, başka nedenlerin yanı sıra, bu durum da açıklar. Türk Kürdistanı'nın, karşılıklı kimliklerinde bağımlı, ancak dilsel düzlemde bağımsız ikinci bir İskoçya ya da ikinci bir İrlanda olmaması gerekir. Türk Kürdistanı bu durumdan uzaktır, ancak eğilim tersine dönmüştür. Kendi dilini kaybetmiş bir halk kendisi değildir; kültür hazinelerini ve kimliğinin temel bir unsurunu da kaybetmiştir. Bununla birlikte, daha önce belirttiğimiz gibi, Türkiye'de Kürt kültürel yenilenme hareketi vardır. Günlük dili Türkçe olmuş, bu hareketin saflarında mücadele eden ya da ana dil hakkıyla birlikte, halklarının kolektif belleğini ve saygınlıklarını da yeniden elde etmek için silah elde mücadele eden önemli sayıda Kürt vardır. Kültürsüzleşme, ulussuzlaşma anlamına gelmez. İleri düzeyde ama ilkel ve bir o kadar aşağılayıcı bir sömürgeciliğin belirtisi olan dilsel yabancılaşma Irak, İran, Suriye Kürtlerinin neredeyse hiç bilmedikleri bir olgudur; hatta eski-SSCB'nin derinliklerinde kaybol-

muş soydaşları için çocuklarını Kürtçe dışında bir başka dilde yetiştirmek bir utanç kaynağıdır.

8) Bilindiği gibi, Türkler ve Kürtler Türkiye'deki iki temel halktır. 1922-1923 Lozan Konferansı tutanak-

larında yer alan İsmet Paşa İnönü'nün resmi açıklamalarında, ardından Türkiye Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın Eylül 1925'te, Cenevre'de toplanan SDN Meclisi önündeki resmi açıklamalarında iki halk eşit önemde gösterilir (bkz. 1970 tarihli eserimden konunun özünü ilgili alıntılar, age.; Özgür üniversite Forumu, No 4, age, ve SDN- Journl Officier, Ekim 1925, s. 1314-136). Fakat Türkiye'de, sayısal olarak çok daha az önemli ve Lazlar hariç belirli toprakları olmayan çok sayıda başka unsur da vardır. Lazlar özünde bir Kafkas dili konuşan, Müslüman, Trabzon'un doğusunda, Karadeniz kıyısında yaşayan ve yaklaşık 3 milyon nüfuslu küçük bir halktır. Arapların (1,5 milyon? özellikle Alexandrette/Hatay ve Antakya'da) Çerkeslerin (1,5 milyon) ve Türkiye'de, Türkler arasında ya da çevrelerinde yaşayan diğer toplulukların sayısı hakkında kesin rakam belirtmek güçtür.

9) Mehrdad Izady'nin Kürt demografisi üzerine öngörülerine göre (a.g.e., s. 111-120), 2020 yılında Türkiye'de devlet nüfusunun toplamı 87,5 milyon olurken Kürtler de 32,3 milyona erişeceklerdir; İran'da toplam 130,6 milyon nüfusun 16,2 milyonu; Irak'ta 44,8 milyonluk toplam nüfusun 10,9 milyonu Kürt olacaktır; Suriye Kürtlerinin sayısı da toplam 28,0 milyon nüfus üzerinden 2,7 milyon olacaktır. Bu durumda Kürtlerin toplam nüfusu 63,0 milyon olur. Daha 2000 yılında bile Ortadoğu'nun üçüncü büyük etnik grubu olarak, Türklerin (tam olarak Türkiye Türkleri'nin) yerini alacaklardır. 2050 yılında 90,3 milyon rakamına ulaşırlar ve bu rakamın 47,0 milyonu Türkiye'de olurken, demografik büyüme oranları azalmaya başlamış olur.

10) Tarihsel bir dış göç örneği oluşturan eski-SSCB'deki Kürtlerden söz etmek için yeterince yerimiz yoktur, ancak bazı araştırmalara bakılabilir (bkz. Kendal'in katkısı, 'Les Kurdes et le Kurdistan' içinde, yöneten G. Chaliand, Maspero, Paris, 1978; I. Ch. Vanly, "The Kurds, A Contemporary Overview" içinde,

Ph. Kreyenbroek + S. Sperl (der.), Routledge, Londra, 1992). Bunlar yaklaşık 400 000 kişidirler, küçük topluluklar halinde Kafkaslar'dan Ortaasya'ya, Sibiry'a'nın derinliklerine kadar uzanan dokuz cumhuriyete dağılmışlardır -Stalin dönemi kolektif sürgünlerinin olumsuz etkisi. İşin ilginç yanı, Kürtçe konuşmaya ve çocuklarını atalarından kalma geleneklerle yetiştirmeye devam etmektedirler.

11) Batı Avrupa'daki (yazarın eski bir makalesinden alınan ve güncelleştirilen Tablo VIII'de görüldüğü gibi yaklaşık 900 000 kişidirler), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (Washington Kurdish Institute'a göre 1998 yılında 20 000 kişidir), Kanada'daki (5 000) ve Avusturya'daki (10 000), hatta çeşitli Ortadoğu ülkelerindeki Kürt diasporasından söz etmek için de yerimiz yoktur. Batı Avrupa'ya Kürt göçü modern bir olgudur, 1960'lı yıllarda başlamıştır. Türkiye'den 700 000 kişi, Irak'tan 150 000 kişi, Suriye'den 30 000 kişi ve İran'dan 30 000 kişi olarak tahmin edilir: Emekçiler, entelektüeller, politik mülteciler, öğrenciler ya da çeşitli ülkelerin yurttaşlığı aldığı milliyetçiler. Bunlar, ulusal kurtuluş ve kültürel yenilenme hareketinin ön saflarında rol oynarlar.

Tablo VIII

Tahmini Olarak Avrupa'ya Kürt Göçü (1999)

(eski-SSCB hariç, aileler ve bildirim yapmamış olanlar dahil)

Almanya.....	600 000
Fransa.....	090 000
Hollanda.....	050 000
İsveç.....	035 000
Avusturya.....	035 000
İngiltere.....	030 000
İsviçre.....	025 000
Belçika.....	018 000
Danimarka.....	005 000
İtalya.....	004 000 (?)
Yunanistan.....	004 000 (?)
Norveç.....	002 000
Finlandiya.....	001 000
Diğer Avrupa ülkeleri.....	003 000
Toplam.....	902 000

Ek: 1999 yılında Kürt nüfusu

1999 yılında Kürt nüfus, yuvarlak rakamlarla şöyle tahmin edilebilir:

Tablo IX
1999 yılında Kürt nüfus tahmini

Devletler	Toplam Nüfus	Kürt Nüfus	Kürtlerin %'si
Türkiye	64 800	19 600	%30,2
İran	69 100	08 700	%12,6
Irak	22 500	05 200	%23,0
Suriye	16 300	01 500	%9,3
Toplam.....	35 000	00 400	
Eski-SSCB.....	00 400		
Batı'daki diaspora.....	01 000		
Diğer Kürtler.....	00 200		
Kürtlerin toplamı.....	36 600		

Bu sonuncu tablodaki "Diğer Kürtler" arasında Lübnan 80 000 ile 100 000 arasında Kürt barındırır, bunların hepsi de Suriye ve Türkiye kaynaklıdır, çoğu otuzlu yıllardan beri Beyrut'a yerleşmiştir (bkz. "The Kurds, A Contemporary Overview", 1992, a.g.e. içinde I. Ch. Vanly'nin Suriye ve Lübnan Kürtleri üzerine yazısı).

Avrupa'da sığınabileceği bir yer arayan PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Kasım 1998'de Roma'ya varışının ardından uluslararası basın Kürt sorunu üzerine çok şey yazdı. Günlük LE MONDE gazetesinin 19 Ocak 1999 tarihli sayısında, "Kürtlerin Hakları" başlıklı bir başyazıda şunu okuyabiliriz: "Kürtler -25-30 milyon insan-özyönetim hakkının reddedildiği en büyük halktır."

1 Mart 1999 tarihli TIME kapağını ve bir çok sayfasını PKK'ye ve liderine ayırdı. Bu yazıda, Türk Kürdistanı'nın sömürgelikten kurtarılması için PKK yönetimindeki silahlı mücadele hareketini "terörist" olarak nitelediler -NATO, ticari ve jeostratejik çıkarlar bunu dayatmaktadır. Amerikan dergisi Kürtlerin "the world's larges ethnic community without a status of nationhood" (dünyada devlet statüsünden yoksun en büyük etnik topluluk) olduğunu belirtmekten geri kalmaz. Bu metnin yazarı İngilizce'de nation sözcüğünün geleneksel ve yaygın anlamını (devlet) bilmez değildir. Biz aslında şöyle yazardık: "dünyanın en büyük devletsiz ulusu" -stateless nation.

Son birkaç yıldır “Kürt demografik tehdidi” açıkça tartışılan bir konudur; ve Türk politik-askeri kurulu düzen çevrelerinde bunun gizlice tartışıldığından kuşku yoktur. Buna karşı koymanın ve engellenmenin yolları Milli Güvenlik Kurulu toplantılarında incelenmektedir; hatta televizyona çıkan saygıdeğer “uzmanlar”, sosyologlar, doktorlar, politologlar arasında bile bu tartışma konusudur (öyle ki Kürtler sözcüğünün yerine Doğu nüfusu denmektedir). Türkiye’nin yönetici seçkinleri Kürtlerin demografik büyümesini açıkça bir “saatli bomba” olarak görmektedir. Bu ifadeyi bu incelemenin başlığına koyma nedenimiz budur. Çokuluslu ve çok-kültürlü ama demokratik bir devlette -İsviçre bunun eski ve iyi bir örneğidir, Belçika ise çok daha yeni bir örnektir- çeşitli uluslar ya da kültürel topluluklar birbirlerinin demografik ağırlığından ve bunun sonucunda

birbirlerini öldürmekten kaygı duymazlar, çünkü hukuksal ve maddi bir eşitlik onlara garanti edilmiştir.

Ayrıca, bu metnin yazarının bu dosyada yer alan bir makalesinde, Kürt ulusal sorununun politik ve demokratik bir çözümü için sahip olduğumuz kavrayışa da bakılabilir.

(*) Bu sayfalar, birkaç düzeltme dışında, İ.Ş. Vanlı tarafından 1998 yılında yazılmış olan, “Dün ve Bugün Kürt Sorunu -Gelecek Perspektifleri” adlı iki bölümlük çalışmanın ikinci bölümünden alınmıştır. Bu çalışmanın ilk bölümü, Türkçe çeviri olarak “Özgür üniversite Forumu”nda yayımlandı (Ankara, No 4, Temmuz-Eylül 1998, s. 75-103, editör Dr. Fikret Başkaya). Ben alt başlıkları ilave ettim ve bibliyografik referanslar metne parantez içinde dahil edildi▲

MED-TV Lisansının İptali; Şiddetin Kışkırtılması mı? Yoksa Silah Satışının Karşılığı mı?

Dr. Rebwar Fatah

Kürtler, davalarını desteklemesi için geçmişte pek çok kez Batıya bakmışlardır. Oysa bu durum artık değişmiştir. Günümüzde, Kürtler Batının ikiyüzlülüğünü artık görebilmektedir. Kürtler hiç de, şu anda Türk silahlı kuvvetleriyle bir silah pazarlığı sürdürmekte olan Sir Robin Biggam'ın sandığı kadar kör değildir.

Britanya Uzay ve Havacılık şirketinin (BAe) yan kuruluşu olan Alman Heckler & Koch firması, yakın bir zamanda 500.000 adet 5.56 mm'lik G36 saldırı tüfeği üretimine başlayacak ve bu yeni saldırı tüfekleri, 1960'tan beri kullanılmakta olan 7.62 mm'lik G3'lerin yerini alacaktır (*Kaynak: Jane's defence Weekly, 27.01.1999*). Öte yandan, Türkiye'nin en eski savunma sanayisi kurumlarından biri olan Makine ve Kimya Endüstrisi de, yukarıdaki firmanın yardımıyla, 10 yıllık modernleşme projesine girişecektir. Britanya Uzay ve Havacılık şirketinin Türkiye'ye sevk etmek üzere olduğu bu silahlar, eski G3'lerin kabiliyetini fazlasıyla aşacak şekilde, Kürtlere demokrasi ve insan haklarını getirecektir. Kürtler bunun ne anlama geldiğini gayet iyi bilmektedir.

Sir Robin, Nisan ayında yaptığı bir açıklamada, şiddetin kışkırtılmasına ilişkin kuralları sürekli ihlal ettiği ve Türkiye'deki ayrılıkçı Kürtlere sempati besleyerek tarafsızlık ilkesini çiğnediği gerekçesiyle, MED-TV'nin lisansının ITC tarafından iptal edildiğini belirtiyordu. Ancak bunların dayanaktan yoksun iddialar olduğu yavaş yavaş açığa çıkmakta ve Sir Biggam'ın öne sürdüğü gerekçeler, ciddi şüpheler uyandırmaktadır.

Silahlara karşı-TV pazarlığı iki ciddi sorunu gündeme getirmektedir. Birincisi, Sir Robin, söz konusu sorundan dolayı, aynı anda yürüttüğü iki görevinin birinden istifa etmek zorundadır; zira Sir Robin, hem Bağımsız bir medya uzmanı hem de, MED-TV'yi kapatmak için yoğun bir baskı yapan ve yüksek miktarda rüşvet veren Türkiye gibi ülkelere silah satan bir işadamı olarak çalışamaz. Silah Ticareti Karşıtı Kampanya yetkililerinden Rachel Hartford şöyle diyor: "Kendi halkına işkence yapıp öldüren bir silahlı güce silah satan bir firmanın yöneticisi olan Sir Robin'in, MED-TV'yi şiddeti kışkırtmakla suçlaması tam anlamıyla ikiyüzlülüktür." (*The Guardian, 28.04.1998*). Hartford'un bu sözleriyle birlikte, derin bir sessizliğe gömülmüş olan Batı vicdanından nihayet olumlu bir ses yükselmiş oluyordu. İkincisi, MED-TV lisansının iptali, yenilenmiş bir ITC başkanlığı tarafından yeniden değerlendirilmelidir. Bu durum ile eski Şili diktatörü Augusto Pinochet'nin durumu arasında bir paralellik kurulabilir. Aralık 1998'de, İçişleri Bakanı Jack Straw, İspanya tarafından işkence ve cinayet suçlamasıyla aranan Pinochet'nin iade işlemleri için start vermiş ve Straw'un bu emri,

Pinochet'nin, eski bir devlet başkanı olmasına rağmen kovuşturma karşısında dokunulmazlığı bulunmadığına karar veren Lordlar Kamarası tarafından desteklenmişti. Ancak daha sonra, Hukuk lordlarından biri olan Lord Hoffman'ın, söz konusu olayda generale karşı tavır alan Uluslararası Af Örgütü ile bağlantı kurmadığı ortaya çıktığında, Pinochet'nin iade işlemleri durdurulmuştu.

MED-TV olayı bu açıdan Pinochet olayına benzemektedir, yani eğer Batı Kürtlerin Pinochet benzeri bir diktatör kadar önemli olmadığını düşünmüyorsa, lisans iptalinin yeniden görüşülmesi kaçınılmazdır. Pinochet gibi bir katile tanınan adaletin, dünyanın en çok ezilen uluslarından birine tanınıp tanınmayacağını hep birlikte göreceğiz.

Aslında bu oldukça eski bir hikayedir ve Kürtler bu hikayeyi daha önce pek çok kez dinlemişlerdir. Batı ve ABD rejimleri, bol kazançlı silah ticaretinin yüzü suyu hürmetine, Saddam'ın 1980'li yıllar boyunca on binlerce Kürdü katletmesi karşısında sağır ve dilsiz kalmışlardır. Kürtlere yapılan bu baskı "Irak'ın iç işleri" türünden bir çifte standartla geçiştirilirken, sinir gazı ve diğer bir takım gazların "meşru ticaret" kisvesi altında Saddam'ın eline geçmesine ve Kürdistan'a yöneltilen kitlesel imha silahlarına dönüşmesine izin verilmiştir. Saddam'ın Kürtleri katlettiğini gayet iyi bilen Batılı politikacılar, Saddam'ı neden silahlandırdıkları konusunda oldukça ilginç gerekçeler bulmuşlardır. Bu gerekçelerden en tuhaf olanı, eski Muhafazakar Ticaret Bakanı Alan Clark tarafından ileri sürülmüştür. Kasım 1992'de, yani Körfez Savaşı'ndan sonra, BBC radyosunun "Ahlak Labirenti" adlı programına katılan Alan Clark, merakını tüm dinleyicilere şu basit cümleyle anlatmıştı: "Bana oy verenler Kürtler değil ki".

Saddam'ın silahlandırılması, iktidardaki birkaç yetkili ve politikacının görev süresini biraz daha uzatan bir hatadan başka bir şey değildi; üstelik Batı ve ABD, hala da o politikacılar, işadamları ve lobiciler tarafından geride bırakılan pislikleri temizlemekle uğraşmaktadır.

Türkiye'yi desteklemekle, Batı ve ABD, Saddam Hüseyin rejimine pek de benzeyen yeni bir rejim yaratma yolunda ilerlemektedir. Tıpkı Irak ve Südbistan'da yapıldığı gibi, her şeyin tersine dönüp Türkiye'nin faşist bir güç odağı olarak ortaya çıkması sadece bir zaman sorunudur.▲

Silahların Gölgesinde: Türk Dış Politikası ve Kürt Sorunu

Henri J. Barkey*

Türk devleti on iki yıldan beridir, yenilgiye uğratılması için Ankara tarafından seferber edilen muazzam kaynaklara rağmen herhangi bir gerileme belirtisi göstermeyen bir Kürt ayaklanması ile boğuşmaktadır. Köken itibariyle daha ziyade bir iç ayaklanma olan bu başkaldırı, uzun bir zamandan beridir Türk dış politikasının formülasyonunu ve icrasını gölgelemektedir.

Bundan, Türkiye'nin tüm dış politika önceliklerinin bu soruna endekslendiği veya diğer ülkelerin Ankara'ya yönelik yaklaşım ve tavırlarının bu sorun tarafından belirlendiği sonucu çıkmaz. Bununla birlikte, söz konusu Kürt ayaklanmasının uzaması ve derinleşmesi, böyle bir sonucu doğuracak bir potansiyele de sahiptir.

Kürt sorununun yeniden ortaya çıkması ve Türkiye'nin dış ilişkileri üzerinde potansiyel bir baskı unsuru haline gelmesi, dört temel nedene dayanmaktadır:

Birincisi ve en önemlisi, ülkenin güneydoğusunda sürmekte olan bu ayaklanma, devletin varlığına yönelik bir meydan okumayı temsil etmektedir. Bu durum, cumhuriyetin başlangıcından beri hakim kılınan tek armonik ulusun varlığı biçimindeki egemen ideoloji ile çelişmekle kalmayıp, başarılı bir ayaklanmanın, muhtemelen devletin sınırlarında ve/veya yapısında bir değişikliği dayatabileceği anlamına da gelmektedir.

İkincisi, geleneksel Kürt toprakları en azından dört devlet -Türkiye, Irak, İran, Suriye- arasında bölüştüğü için, Kürt sorunu tek devletin sınırları içine hapsedilemez. Kürt toplumu için bir çekim merkezi olmasına ek olarak, komşu devletlerin, diğer devletin azınlık sorunlarından yararlanarak taktik ve stratejik kazanımlar elde etme arzusu, yerel bazdaki huzursuzluk dönemlerinde

özellikle güçlenmektedir. Örneğin, Suriye tarafından PKK'ye sunulan destek bu kategoriye girmektedir.

Türkiye'deki Kürt sorununun enternasyonalleşmesinin üçüncü bir nedeni de, özellikle Avrupa'da, aktif bir Kürt diasporasının ortaya çıkışıdır. Büyük ve yoğun bir Kürt aktivist gurubunun politikleşmesi, hem sorunun daha açık bir şekilde görülmesine yardımcı olmuş hem de Türkiye'deki çeşitli Kürt siyasal örgütlerinin, finansmana ve başka biçimlerdeki çeşitli hayati desteklere kavuşmasını sağlamıştır.

Son olarak, Sovyetler Birliğinin çökmesiyle birlikte, uluslararası politik dengelerde yaşanan dönüşüm, uzunca bir süreden beridir durgun olan çeşitli etnik gerilimleri dünya çapında yeniden hareketlendirmiştir. Bu anlamda Türkiye bir istisna değildir. Kürt sorununun, soğuk savaş sonrası bir ortamda yeniden ortaya çıkması, Türkiye'nin, sahip olduğu azınlıkları açık seçik bir şekilde tanımlama yönündeki çabalarını daha da güçlendirmiştir. Öte yandan, Türk dış politikasının tutarlılıktan yoksun olmasının tek nedeni kuşkusuz Kürt sorunu değildir. Türkiye, sahip oldukları güçlü soğuk savaş mevzisi, Gorbaçov'un reformlarıyla baltalanan orta-ölçekli güçlerden yalnızca bir tanesidir. Ancak, soğuk savaş döneminden sonraki sistematik dönüşüm esnasında, Kürt sorunu, Türk devletinin birliğine yö-

*) Lehigh Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde Doçent

Kürtlerin kendilerini kültürel olarak alenen ifade etmelerinin her biçimi engellenmiştir. Kürtler ve Kürtlük olgusu, resmi açıdan tam anlamıyla hiçliğe dönüştürülmüştür. Bu asimilasyon politikası hem baskıcı hem de kapsayıcı bir boyut kazanmıştır. Asimilasyon politikasının baskıcı boyutu, devlet kapılarının, Türk kimliğinin egemenliğini kabul eden herkese açılması biçiminde ortaya çıkmıştır.

nelik olarak sergilediği dikkate değer karşı çıkışla birlikte, Türk dış politikasını savunmada kalma konumuna itmiştir. İşte bu makalede, Türk dış politikasının formüle edilmesi ve hayata geçirilmesi noktasında, Kürt sorununun oluşturduğu baskıyı ortaya koymaya çalışacağız.

Sorunun Kökeni Üzerine

Tıpkı diğer etnik çatışmalarda olduğu gibi, Türkiye'deki Kürt sorununun kökleri derinlerde ve her iki taraf için de güçlü bir öfke kaynağı olmuştur. Kürtlerin yaklaşımlarının yanı sıra, bu çatışmanın geçirdiği evrim ve yarattığı sonuçlar bu makalenin konusunun dışındadır. Buna karşılık, Türk dış politikasının oluşumu tamamen, devlet yetkilileri ve halkın büyük bir çoğunluğu tarafından savunulan farklı görüşler tarafından belirlenmektedir.

Özellikle ülkenin orta ve batı kesimlerinde yaşayan Türk halkı için yeni olan Kürt sorunu, Türk devleti için oldukça eski bir sorundur. Mevcut ayaklanma ilk ayaklanma değildir. Anadolu'nun yabancı güçler tarafından işgal edilmesine karşı girişilen ve cumhuriyetin başlangıcına, ardından da bağımsızlığın ilan edilmesine yol açan milliyetçi Türk ayaklanmasının cereyan ettiği dönemde, Türkiye'deki Kürtler de çeşitli ayaklanmalara girişmişlerdir. Bu ayaklanmaların en önemlisi olan 1925'teki Şeyh Said ayaklanması, hükümetin gelecekte uygulayacağı baskının tonunu daha o günlerde göstermişti. Şeyh Said ayaklanması tamamen bastırılmış, ayaklanma liderleri idam edilmiş ve ayaklanmanın pek çok taraftarı sürgüne gönderilmişti. En çarpıcı olanları 1930 Ağrı ayaklanması ve 1937 Dersim ayaklanması olmak üzere, Şeyh Said ayaklanmasını izleyen diğer ayaklanmalar da son derece kanlı bir şekilde bastırılmıştı. Ancak 1937'den sonra kayda değer bir ayaklanma olmadı. Oysa, örgütlü Kürt şiddetinin bu şekilde ortadan kalkması, biçimsel bir dönüşüm süreci yaşayan ve böylece Türk politikasına eklenen Kürt sorununun ortadan kalkması anlamına gelmiyordu. Bu yüzden, şiddetin ortadan kalkması, siyasal Kürt unsurları yakından gözleyen ve gerektiğinde onların yakasına yapışan Türk devletinin kaygılarını azaltmamıştı. Ankara'daki hükümet yetkilileri, açıkça ifade etmemelerine rağmen, Kürtlerin potansiyel bölücü etkinliklerini dizginlemek üzere, bir dizi ön-

lemi yürürlüğe koymuşlardı.

Bu dönemde, devlet politikasının başlıca hedefi, onları daha yoğun olan Türk etnisitesine tabi etmek üzere Kürtlere uygulanan asimilasyon olmuştur.

Kürt sözcüğünün telaffuzu basında ve her yerde yasaklandığı gibi, Kürtlerin kendilerini kültürel olarak alenen ifade etmelerinin her biçimi engellenmiştir. Kürtler ve Kürtlük olgusu, resmi açıdan tam anlamıyla hiçliğe dönüştürülmüştür. Bu asimilasyon politikası hem baskıcı hem de kapsayıcı bir boyut kazanmıştır. Asimilasyon politikasının baskıcı boyutu, devlet kapılarının, Türk kimliğinin egemenliğini kabul eden herkese açılması biçiminde ortaya çıkmıştır. Bu politika sadece Kürtlere değil, aynı zamanda dışarıdan gelen Boşnaklara ve Çerkezlere veya Türkiye'nin kuzeydoğu Karadeniz bölgesinde bulunan Lazlara da uygulanmıştır.

Bağımsızlığın ilan edilmesinden hemen sonra, içerdeki Kürt sorunu, dış politika üzerindeki ağırlığını hissettirmeye başladı. Şeyh Said ayaklanması Ankara'yı, İngilizler tarafından Irak'a dahil edilen petrol bölgesi Musul üzerindeki iddialarından vazgeçmeye ikna etmişti. Gerçekten de Türk liderler, Şeyh Said ayaklanmasının, büyük bir Kürt azınlığı yönetmenin zorluklarını ortaya koymak ve böylece Türkleri Musul üzerindeki iddialarından vazgeçirmek isteyen İngilizler tarafından kışkırtıldığına inanıyorlardı. Şeyh Said ayaklanmasının sona ermesinden sonra, sık sık İran sınırını geçip içeriye giren çeşitli baskınlar düzenleyen yeni Kürt isyancı guruplarının ortaya çıkmasıyla birlikte Türkiye-İran ilişkileri de kötüleşmeye başlamıştı. Buna paralel olarak, Türklerin sıcak takip operasyonları Tahran'ı kızdıırıyordu. Nihayet bu iki ülke, sınırların belirlenmesini sağlayan 1932 anlaşmasını da içeren bir dizi anlaşma imzalayarak gerilimi kontrol altına almayı başardı.

Musul üzerindeki iddialardan vazgeçilmesi dikkate değer olmakla beraber, Kürt sorununun Türk dış politikasının formülasyonu üzerinde bugüne kadar görülmemiş ölçüde üstünlük kazandığı dönem 1980'li yıllar olmuştur. Türkiye'deki Kürt sorununun yakın dönemde yeniden ortaya çıkması, biri içerde diğeri ise uluslararası düzlemde yaşanan iki gelişmenin kesişmesinden kaynaklanmaktadır. İçerdeki gelişme, Türk solunun yaşadığı yenilgi olmuştur. Bu yenilgi, Kürtlerin müttefikleri

PKK ile flört edenler sadece Suriyeliler değil, İranlılar, zaman zaman da PKK'ye destek ve himaye sağlayan Saddam Hüseyin olmuştur. Türkler aynı zamanda, ezeli rakipleri olan Yunanlıların, PKK'ye, maddi anlamda olmasa bile en azından politik anlamda destek vermesinden yakınmaktadır. Ancak en şaşırtıcı suçlamalar, Amerika Birleşik Devletlerine ve Türkiye'nin diğer batılı müttefiklerine yöneltilen suçlamalar olmuştur.

olarak gördükleri Türk solunun, Kürtlerin içinde buldukları kötü koşulları önemsememesi biçiminde bir değerlendirmeye yol açtığı gibi, 1980 askeri darbesi, Türk ve Kürt varyantlarıyla birlikte, tüm sol hareketi hedefleyerek tamamen ortadan kaldırmaya yönelmiştir. Kürtlerin yaşadığı düş kırıklığı, önce 1980-88'deki İran-İrak savaşıyla, ardından da 1991'deki Körfez savaşıyla derinleşti. Irak ile İran arasında uzun bir süre devam eden savaş, Irak devletinin kuzey vilayetleri üzerindeki otoritesinin zayıflamasına yol açmıştı; otoritenin zayıfladığı bu bölgede kıpırdamaya başlayan guruplar, kimi İran'dan destek alan geleneksel Kürt guruplarıyla sınırlı olmayıp, aynı zamanda, kendi ülkelerindeki ordunun kolayca erişemeyeceği bir bölgede üslenip askeri eğitime başlayan Türkiyeli Kürtleri de kapsıyordu. Körfez savaşı ve akabinde, yenilgiye mahkum olan ayaklanmalarından sonra Saddam'ın intikamından kaçan yüz binlerce Kürdün Irak'ta yaşadığı dram, -mülteci akınına uğrayan iki ülkeden biri olan- Türkiye de dahil olmak üzere, tüm dünyanın dikkatini, Ortadoğunun henüz çözülmemiş olan Kürt sorununa çekmişti.

En ölümcül ve yenilmesi en güç olan Kürt örgütü olarak ortaya çıkan PKK'nin, (Kürdistan İşçi Partisi) kökeni, çifte bir yenilgiye, yani hem Türk solunun yenilgisine hem de komşularına karşı savaşan Saddam'ın yenilgisine dayanmaktadır. Bu örgüt Türkiye Kürtleri arasında yankı ve destek bulmuştur çünkü PKK sadece, devletin asimilasyoncu politikası karşısında direnmekten başka bir seçeneği olmayan Kürtlerin eskiden beri müzdarip oldukları dertleri dile getirmekle kalmayıp aynı zamanda, Türk devletine karşı güçlü bir askeri direniş sergileyerek, amansız bir karşı saldırıya girişmiştir. Buna paralel olarak PKK'nin sürdürdüğü mücadele ve akabinde ortaya çıkan bunalım bölgedeki köylülüğü daha da politikleştirmiştir. PKK ilk günlerinden itibaren, Türkiye'nin kendisine yönelik hırslarına set çekmeye çalışan Suriye hükümetinden önemli bir destek almıştır; zira GAP adıyla bilinen Güneydoğu Anadolu Projesi, Fırat nehrinin akışını çarpıcı bir şekilde azaltma tehdidi taşımaktadır.

Sorunun Uluslararasılaşması

Türkiye'de yeniden ortaya çıkan Kürt sorununu ka-

bullenmek Türk halkı için oldukça zor olmuştur. Kürtlerin içine gömüldükleri küskünlüğün derinliğinden haberdar olmayan Türk halkının önemli bir kısmı, devletin, Türkiye'de tek homojen ulusun yaşadığı biçimindeki resmi söyle-

mini veri olarak almıştır. Bu söylem sayesinde, Boşnaklar, Arnavutlar, Çerkezler ve Türk olmayan pek çok diğer azınlık, yeniden tanımlanmak üzere, Türk potası içinde eritilmiştir. Kürtlerin Türklerle aynı soydan geldikleri söylemi öyle bir boyuta varmıştır ki, Kürtler, Türk halkının büyük bir çoğunluğu tarafından, dik kafalı ve geri kalmış insanlar olarak görülmüş ve buna rağmen "Türk" olarak kabul edilmişlerdir. Etnik kimlik hakkındaki bu belirsizliğin kaynağında, bizzat Atatürk'ün bu sorun hakkında sahip olduğu ve belki de kasıtlı olan belirsizliği yatmaktadır: Zira Türklük, farklı dönemlerde, vatandaşlık, İslam veya ırk olgusuna dayandırılmıştır. Bir Türk yazarı tarafından da belirtildiği gibi, PKK'nin ortaya çıkışı ve 1980'li yıllarda uyguladığı terör taktikleri, ironik bir şekilde, ulusun homojenleşmesini hedefleyen yetmiş yıllık cumhuriyet politikalarından çok daha fazla Türk kimliğini tanımlamıştır.(1)

Devlet söylemi Kürtleri yok saydığı için, Kürtlerin bir sorun olarak yeniden ortaya çıkmaları, ilk elden dış unsurların kışkırtmaları olarak algılanmıştır. Bu dış müdahale, Suriyelilerin PKK'yi etkin bir şekilde desteklemeleri ölçüsünde yaygınlaşmıştır. Ancak PKK ile flört edenler sadece Suriyeliler değil, İranlılar, zaman zaman da PKK'ye destek ve himaye sağlayan Saddam Hüseyin olmuştur. Türkler aynı zamanda, ezeli rakipleri olan Yunanlıların, PKK'ye, maddi anlamda olmasa bile en azından politik anlamda destek vermesinden yakınmaktadır. Ancak en şaşırtıcı suçlamalar, Amerika Birleşik Devletlerine ve Türkiye'nin diğer batılı müttefiklerine yöneltilen suçlamalar olmuştur. PKK'nin direngenliği ve fazlasıyla abartılan Türk ordusunun, her yıl verdiği sözlere rağmen, "teröristleri" bir türlü yenilgiye uğratamaması, pek çok komplo teorisinin ortaya çıkmasına ve bu teorilerin hem kamuoyunun hem de halk tarafından seçilen politikacıların zihinlerini meşgul etmesine yol açmıştır. Türkiye'nin iç meselelerine müdahale ettikleri veya Türkiye'yi parçalamak üzere Kürtleri ayaklanmaya teşvik ettikleri gerekçesiyle batılı güçlere çeşitli suçlamaların yöneltilmediği bir hafta hemen hemen yok gibidir.(2) Dışarıdan gelen her türlü eleştiriyi ülkenin bü-

tünlüğüne yöneltilmiş bir tehdit olarak değerlendiren bu anlayış, Türk kamuoyunu müttefiklerinden koparmış ve dış politika yetkililerinin iç çekişmelere gömülmesine yol açmıştır.

Türkiye'nin Kürt Politikası

Devletin Kürt ayaklanmalarına verdiği cevap, inkar ile baskı arasında gidip gelmiştir.(3) Ayaklanma güçlendikçe, devletin baskı aygıtı da şiddetini arttırmıştır. Bunun sonucunda, çeşitli anayasal önlemler bazı hukuk dışı uygulamalarla birlikte yürürlüğe konulmuştur. Kürtlerin yaşadığı çoğu bölgede olağanüstü hal ilan etmekle kalınmayıp, Kürtlerin arasındaki bölünmeden yararlanmak üzere, rejim-yanlısı Kürtler PKK'ye ve sadakatleri şüpheli olan diğer Kürtlere karşı silahlandırılarak, bir köy koruculuğu sistemi yaratılmıştır. Yoğun bir asker ve jandarma mevzilenmesi eşliğinde uygulanan bu önlemlerle PKK'nin yenilgiye uğratılması hedeflenirken, bu önlemler beklenmedik şekilde yerel halkı provoke etmiş ve PKK saflarının kabarmasına katkıda bulunmuştur. Iraklı Kürt liderlere çeşitli öneriler sunulması, hatta Kürtçe yayın yapacak televizyon ve radyo istasyonlarının açılması da dahil, alternatif politik stratejilerin değerlendirildiği Cumhurbaşkanı Özal yönetiminin son yılları bir istisna olmakla birlikte, devlet öncelikle askeri bir çözümü savunmuştur.

Özal'ın ölümüyle birlikte (17 Nisan 1993), alternatif stratejiler terk edilmiş ve Ankara rejimi çizgisini daha da sertleştirmiştir. Rejim, Kürt yanlısı siyasi partileri, PKK ile bağlantılı oldukları bahanesiyle yasaklamıştır. Aynı akıbet gazetelerin ve yayıncıların başına da gelmiştir. Her türlü ifade biçimini terörizme verilen bir yardım ve destek olarak gören çirkin terör karşıtı yasalara göre yargılanan aydınlar bir anda kendilerini cezaevlerinde bulmuşlardır. Devlet aynı zamanda, PKK'ye destek veren kaynakların kurutulması amacıyla, güneydoğudaki köyleri yıkma seferberliğine girişmiş, ancak süreç ilerledikçe, güney ve güneydoğudaki şehirlere göç eden ve sayısı gittikçe kabaran koca bir mülteci nüfus yaratmıştır. Öte yandan Ankara, sürekli olarak, PKK'nin orada üslenmesinden ve saldırılarını hazırlamasından şüphelendiği Kuzey Irak konusunda da saldırgan bir politika yürütmüştür; peş peşe girişilen hava saldırılarını, bölgenin içine yönelik büyük ve küçük çaplı baskınlar izlemiş ve

Bu durum rastlantısal değildir; devlet, Kürtlerin her türlü etkinliğini PKK ile özdeşleştirmekle, Kürtlerin tüm istemlerini hem içerdeki Türk kamuoyunun nezdinde hem de dış kamuoyunun nezdinde gayri meşru kılmayı hedeflemiştir. Aslında, PKK-merkezli bir politika izlemektense, Türkiye'de yaşayan ve PKK ve onun etkinliklerine pek de sempati duymayan huzursuz Kürtlerle ilişki kurmak Ankara için çok daha kolaydır.

bu baskınlar genellikle, bölgeyi denetimleri altında tutan iki Irak Kürt gurbundan, yani KDP ve YNK'den birinin yardımlarıyla yapılmıştır.

Özal'ın ölümünden sonra devlet, Kürtlerin her türlü

istemini PKK ile özdeşleştirmeye çalışmıştır; PKK'li olmayan ılımlı Kürt örgüt, dernek ve aydınlarını rahatsız edip kovuşturmalara uğratarak, etnik, dil ve sivil haklarla ilgili sorunları giderek iki ayrı kutba itmiştir. Devlet böyle yapmakla PKK'nin etkisini daha da arttırmış ve onun profilini yükseltmiştir. Bu durum rastlantısal değildir; devlet, Kürtlerin her türlü etkinliğini PKK ile özdeşleştirmekle, Kürtlerin tüm istemlerini hem içerdeki Türk kamuoyunun nezdinde hem de dış kamuoyunun nezdinde gayri meşru kılmayı hedeflemiştir. Aslında, PKK-merkezli bir politika izlemektense, Türkiye'de yaşayan ve PKK ve onun etkinliklerine pek de sempati duymayan huzursuz Kürtlerle ilişki kurmak Ankara için çok daha kolaydır. Ankara'nın politikasının taşıdığı risk, bu politikanın giderek daha çok Türkiye Kürdünü yabancılaştırması ve onları PKK'nin kollarına itmesidir. Sorunun Ankara için "hayati" bir yapıya sahip olması dikkate alındığında, Ankara'nın böylesi riskleri göze almak istemesinde şaşılacak bir şey yoktur.

PKK söz konusu olduğunda, Türkiye keskin bir ikilemin boynuzları arasına sıkışmış durumdadır. Bir yandan bu örgütü, şu ana kadar son derece çarpıcı zararlar veren tehlikeli bir düşman olarak algılamaktadır. Diğer yandan ise, PKK'nin destekten yoksun olduğu ve görece küçük bir yapıya sahip olduğu doğrultusundaki kendi devlet propagandasına inanma noktasına gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak, devlet bu çatışmanın askeri boyutunu gereğinden fazla abartırken, sorunun politik potansiyelini küçümsemmiştir. Bu ise, PKK'ye "askeri" başarısını kullanarak politik kazanımlar elde etme şansı vermiştir. Uzun vadede, PKK politik açıdan ne kadar başarılı olursa, askeri etkinliği de o ölçüde önemini yitirecektir.

Dış Politika ve Kürtler

Soğuk-savaş sonrası bir ortamda Türkiye'nin başlıca hedefleri nelerdir?(4) Sovyet yönetiminin içinden Orta Asya cumhuriyetlerinin ve Azerbaycan'ın çıkması, başlangıçta, Türk cephesinde gerçekçi olmayan bir takım

Dış politika söz konusu olduğunda, Ankara, Kürtlerle ilgili her şeyi PKK ile özdeşleştirme biçimindeki pratiğini bu alana da taşımıştır. Türkiye, PKK'yi, ABD vatandaşlarının ve çoğu Avrupalının zihnindeki terörizm ve diğer kötülüklerle özdeşleştirmeyi başarırken, aynı zamanda, ılımlı Kürt guruplarına yaşam hakkı tanımayı ısrarla reddetmiştir.

beklentiler yaratmıştır. Ancak gerçek çabucak ortaya çıktı: Bu devletler Türkiye'yi, yeni bir siyasal-ekonomik blokun lideri olarak değil, basitçe eşit devletler arasındaki ilk devlet olarak görecekti ki bu da, yirmi birinci yüzyılın "Türk Yüzyılı" olmasının pek de olası olmadığını göstermektedir. Orta Asya potansiyel olarak önemli bir petrol ve doğal gaz kaynağı ve Türk endüstrisi için önemli bir pazar olarak kalmakla birlikte, bu durum Ankara'nın, asli dış politikasına geri dönmesini sağladı. NATO üyeliğine kabul edildiği günden beri, Türkiye çoğunlukla Batı-yanlısı bir duruş sergilemiştir. Sovyetler Birliğinin yükselen gücü karşısında, Türkiye hep ABD'nin ve onun müttefiklerinin himayesine ihtiyaç duymuştur. Türkiye, en geniş ekonomik ilişkilerini Avrupa Topluluğu ile geliştirmiştir ve sadece Almanya'da Türk pasaportu taşıyan iki milyona yakın insanın bulunması, Türkiye'yi Batıya daha çok bağlamaktadır.

Türkiye'nin İslami karakteri son yıllarda daha çok dile getirilmekle beraber, Orta Doğu ile geliştirdiği ekonomik ilişkilerinin parlak dönemi artık geride kalmışa benziyor. 1980'li yılların başlangıcında kurulan yaygın ilişkiler, İran-Irak savaşının yarattığı beklenmedik koşulların ürünüydü ve bu ilişkiler, şaşırtıcı olmayacak şekilde, hem bölgedeki gelişmenin düzeyiyle hem de Türkiye tarafından sunulan göreceli avantaj düzeyiyle orantılı olarak belirli bir seviyede stabilize oldu.

Türk dış politikasının duruşu, içerdeki kimlik sorununa yönelik yaklaşımının aynı bulanık düzeyini giderek daha çok sergilemektedir. Türk kimliğini, İslami bir kimlik olarak yorumlayanlar, Türkiye'yi Orta Doğu ile daha yakın bir entegrasyona sürüklerlerken, ırksal yaklaşım Orta Asya ve Kafkaslar'a yönelen daha büyük çabaları desteklemektedir.

Batı ile daha yakın bir entegrasyonu savunan Türk dış politikasındaki hakim eğilim, Türkiye'de Kürt milliyetçiliğinin yükselmesinden en çok zarar gören eğilim oldu. Kürt sorunu dal budak saldııkça, Batı-yanlısı hakim unsurların, laiklik ve vatandaşlık ilkelerine olan inancı, Batılı meslektaşlarınınkiyle iyice bütünleşti, üstelik de, Türkler kimi zaman Batılıları hep bir adım ötede tutmalarına ve Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkilerinin boyutundan genellikle rahatsız olmalarına rağmen.

Gerçekten de, Özal yıllarına kadar, Türk dış politikası çoğunlukla öngörülen yoksundu ve risk almaya karşıydı.(5) Buna rağmen, Ziya Öniş'in de işaret ettiği gibi, birliğe üye olmak üzere 1987 yılında başvuru yapıldığında, Avrupa Birliğine (AB) üyelik konusunda "kayda değer bir konsensüs düzeyi" mevcuttu.(6) Türkiye, tam üyelikten oldukça uzak olan bir adım olarak, Avrupa Birliği ile, gümrük birliğine girmeye hazırlanırken, ceza yasasında, ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamaların bir kısmını yumuşatmak üzere tasarlanan çeşitli reformları yapmayı ancak baskı altında gönülsüzce kabul etti. Hemen hemen herkesin kabul edeceği gibi, bu değişikliklerle, özellikle Kürtlerin kendilerini şu veya bu ölçüde daha özgürce ifade etmeleri hedeflenmektedir.

Dış politika söz konusu olduğunda, Ankara, Kürtlerle ilgili her şeyi PKK ile özdeşleştirme biçimindeki pratiğini bu alana da taşımıştır. Türkiye, PKK'yi, ABD vatandaşlarının ve çoğu Avrupalının zihnindeki terörizm ve diğer kötülüklerle özdeşleştirmeyi başarırken, aynı zamanda, ılımlı Kürt guruplarına yaşam hakkı tanımayı ısrarla reddetmiştir. Ankara, iki gelişmeden ötürü ortaya çıkacak olan böylesi Kürt guruplarının hızla çoğalmasından dolayı gelecekte çeşitli zorluklarla karşılaşacaktır. Birinci gelişme şudur; bizzat PKK, Türk hükümetini savunma konumuna itmek üzere, mevcut Sürgünde Kürt Parlamentosu (SKP) türünden gurup ve kurumların sayısını giderek çoğaltacaktır. Öte yandan, PKK, 24 Aralık 1995 genel seçimlerinin arifesinde ilan edilen ateşkes türünden çeşitli inisiyatifleri geliştirerek, momentumu yavaş yavaş lehine çevirmeye çalışacaktır. Kürtler arasında diplomatik bilincin yükseltilmesi hem PKK'nin siyasal açıdan kendisine daha fazla güvenmesine ve böylece politik seçeneğe daha çok yönelmesine yol açacak hem de PKK ile politik merkez arasındaki boşluğu doldurmayı hedefleyen PKK'li olmayan yeni Kürt guruplarının ortaya çıkmasına yol açacaktır. Hatta, PKK'nin, Türkiye'nin onu karalamak için sürdürdüğü başarılı kampanyadan yararlanarak ılımlılaşacağı bile iddia edilebilir. Böylesi gelişmelerin, zor koşullar altında yaşamakta olan Türkiye Kürtlerine daha çok ilgi ve sempati, Ankara'nın politikalarına ise daha çok eleştiri getirmesi olasıdır.

Türk dış politikasının dört temel ilgi alanı; yani Tür-

Türkiye'nin jeopolitik duruşundaki en kritik faktör, Türkiye'nin tek süper güç olan Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkileridir. İçerdeki yoğun muhalefete rağmen, ülkesini, Saddam Hüseyin'in karşısına çıkarılan çok uluslu koalisyona dahil eden Özal, Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni bir sayfa açan ilk kişiydi. Tıpkı Kürt sorununda olduğu gibi, Özal geleneksel politikalar dışındaki seçenekleri savunmaya daha yatkındı.

kiye'nin jeopolitik rolü ve duruşu, ekonomik ilişkileri, bölgesel rolü ve duruşu ve Orta Asya ve Azerbaycan'la olan ilişkileri daha yakından incelendiğinde, Kürt sorununun güçlü etkisini değerlendirmek mümkün olabilecektir.

Jeopolitik Rol ve Duruş

Türkiye'nin jeopolitik duruşundaki en kritik faktör, Türkiye'nin tek süper güç olan Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkileridir. İçerdeki yoğun muhalefete rağmen, ülkesini, Saddam Hüseyin'in karşısına çıkarılan çok uluslu koalisyona dahil eden Özal, Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni bir sayfa açan ilk kişiydi. Tıpkı Kürt sorununda olduğu gibi, Özal geleneksel politikalar dışındaki seçenekleri savunmaya daha yatkındı ve belki de ABD'de bir süre ikamet ettiği için, Amerika Birleşik Devletlerinin ve Batının karalanmasında daha isteksiz davranmaktaydı. Ancak, Özal'ın ölümüyle birlikte, Türk dış politikası, daha önce uyguladığı yakın ama "mesafeli dostluk" politikasına geri döndü.

Sovyetler Birliği ortadan kalkmasına rağmen, ABD'nin Türkiye'ye yönelik politikası destekleyici bir politika olarak kalmaya devam etti. Körfez savaşının sona ermesinden sonra ABD, Türkiye'nin, topraklarına gelen Irak petrol boru hattının kapatılmasından ve güneydoğudaki transit taşımacılığın çökmesinden dolayı uğradığı savaş kayıplarının telafi edilmesi için Kuveyt ve Suudi Arabistan'a baskı yaptı. Öte yandan ABD, Avrupa'dan aldığı stokları eriten Türkiye'ye önemli orandaki askeri malzemeyi ücretsiz olarak sağladı (ki bu politikadan faydalanan bir diğer devlet de Yunanistan'dı) ve en önemlisi de, Türkiye'nin gümrük birliğine girişine ilişkin koşulların iyileştirilmesi için, ABD'nin Avrupa Birliği üyeleri arasında yürüttüğü etkin lobi faaliyetleriydi. Yakın dönemde ise, ABD, Rus-yanlısı politikasını terk ederek, Azeri petrolünün (daha sonra Kazak petrolünün de) Karadeniz'deki Rus limanı Novorossiysk üzerinden değil, Anadolu toprakları üzerinden Akdeniz'e taşınması biçimindeki Türk talebini desteklemeye başladı.

Bir paradoks olarak görünebilir ama, Kürt sorunu kısa vadede Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerine yardımcı olabilirdi. Örneğin ABD'nin PKK politikası Türki-

ye'ninkini taklit ediyordu: ABD mümkün olan her vesileyle PKK'yi terörist bir örgüt olarak tanımlamakla, bu temel sorun karşısında Türkiye'ye verdiği tereddütsüz desteği kanıtlamış oluyordu.(7) Kürt ayaklanması gibi bir olgunun olmaması durumunda, Ankara'nın, Avrupa Gümrük Birliğine girerken yaşadığı türden zorluklarla karşılaşması pek olası olmayacak ve böylece, ABD'nin yaptığı yoğun ve başarılı lobi faaliyetleri tamamen gereksiz olacaktı. Türkiye'de yaşanan insan hakları ihlallerine yönelik güçlü muhalefet dikkate alındığında, 13 Aralık 1995'te Avrupa Parlamentosunda yapılan oylamada bu engellerin ortadan kaldırılmasına yardım eden ABD, bu konudaki saygınlığı kısmen paylaşmaktadır. Bununla birlikte, önceki ABD yönetimleri kararlı bir şekilde Türk-yanlısı bir politika izlemiş olmalarına rağmen, Kürt sorunu, Türkiye-ABD diyalogunu iki alanda rahatsız etmektedir; birincisi, Irak'a, özellikle de Kuzey Irak'a yönelik politika, ikincisi ise, insan hakları ihlalleridir.

İroniktir ki, şimdilerde Huzur Sağlama Operasyonu olarak adlandırılan ve kuzey Irak'taki Kürtler için bir koruma kalkını oluşturan operasyona yol açan şey, ABD'nin, Özal'ın Körfez savaşı karşısındaki yükümlülük anlayışına benzer bir anlayışla hareket etmiş olmasıdır. ABD, İngiliz ve Fransız uçaklarından oluşan ve Türkler de dahil, küçük bir kara birliğini içeren bu askeri güç, Körfez savaşından sonra giriştikleri ayaklanmanın bozguna uğramasıyla birlikte İran ve Türkiye sınırlarına sığınan yüz binlerce Kürt mültecinin topraklarına geri dönmelerini sağlamak üzere oluşturulmuştu. Görev süresi Türk parlamentosunun altı ayda bir veceği onaya bağlı olan bu güç, Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ikili ilişkilerde giderek daha tartışmalı bir konu haline geldi.

Türklerin, Huzur Sağlama Operasyonuna yönelik itirazlarının kökeninde, Kürtler tarafından yönetilen kuzey Irak'taki fiili otonom bölgeden duydukları rahatsızlık yatmaktadır. Öncelikle, kuzey Irak'taki bu otonom bölgenin, potansiyel olarak Türkiye'deki Kürtleri etkileyebileceği hesaplandığından, Türkiye, Huzur Sağlama Operasyonuna gönülsüzce onay vermektedir. Gerçekten de, aralarında eski devlet başkanı ve cunta lideri olan Kenan Evren'in de bulunduğu pek çok siyasi parti lideri ve gazeteci, bu gücün bölgeden nakledilmesini açıkça

Kuzey Irak'taki Kürt gurupları arasındaki kavganın yeniden şiddetlenmesi, Kürtlerin kendilerini yönetemeyeceğini kanıtladığı için, Türklerin bu konudaki rahatsızlığı kısmen de olsa azalmıştır.(8) Amerika Birleşik Devletleri, Irak'taki Kürt guruplarını uzlaştırmak üzere, 1995 yılı sonbaharında İrlanda'da yapılan görüşmelerde Türkiye'nin doğrudan taraf olmasını güvence altına almıştır.

savunmuştur. Ordunun kendisi ise, Huzur Sağlama Operasyonunun üstlendiği işlevi pek desteklememiş ve parlamentodaki oylamaya kadar bu misyonun dengede tutulmasını tercih etmiştir. Buna karşılık, dış işleri bakanlığı, Huzur Sağlama Operasyonunun iptal edilmesinin Türkiye-ABD ilişkilerinde yaratacağı olumsuz etkinin farkındadır, hele de, bu gücün bölgeden çekilmesinden sonra Irak kuzeye doğru ilerlerse. Türk Dışişleri Bakanlığı, Kuzey Irak üzerindeki bu şemsiyenin kalkmasıyla birlikte, Huzur Sağlama Operasyonunun devreye girmesine yol açan başlangıçtaki koşulları ikiye katlayabilecek bir mülteci akınının ihtimal dahilinde olacağını da gayet iyi anlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ın toprak bütünlüğüne saygı duymakta ve bu konudaki politikasını özenle ve sürekli bir şekilde tekrarlamaktadır; üst düzey diplomatlar ve ABD politikalarına aşina diğer kesimler hariç tutulduğunda, Türkiye'de bu iddiaya inanan kişilerin sayısı son derece azdır. Kuzey Irak'taki Kürt gurupları arasındaki kavganın yeniden şiddetlenmesi, Kürtlerin kendilerini yönetemeyeceğini kanıtladığı için, Türklerin bu konudaki rahatsızlığı kısmen de olsa azalmıştır.(8) Amerika Birleşik Devletleri, Irak'taki Kürt guruplarını uzlaştırmak üzere, 1995 yılı sonbaharında İrlanda'da yapılan görüşmelerde Türkiye'nin doğrudan taraf olmasını güvence altına almıştır. Ancak kuzey Irak'taki düzenin tamamen bozulması, daha serbest bir şekilde hareket eden PKK'ye potansiyel olarak yardım etmektedir.

PKK'nin kuzey Irak'ta kazandığı destekten duyulan korku, Ankara'nın bu özerk bölgeye ilişkin kaygılarını daha da arttırmaktadır ve bu yüzden, Türkiye son zamanlarda, Körfez savaşından önce geçerli olan statüko ya geri dönülmesini savunmuştur. Gerçekten de Ankara, Saddam-sonrası bir Irak'ta, Kürtlere federal hatta özerk bir bölge verilmesine yönelik girişimlerden duyduğu memnuniyetsizliği açıkça ortaya koymuştur. PKK'ye verilen desteğe ek olarak, Türkiye, Irak'a uygulanan ambargonun Güneydoğu'daki vatandaşlarına zarar verdiğini iddia ederek, ambargonun gevşetilmesini talep etmiştir. Türkiye, Irak'a yönelik ABD politikasına ters düşmekten sakınmakla birlikte, açıktır ki, Saddam'ın yeniden Kuzey Irak'a dönmesine karşı çıkmayacaktır. ABD, Türkiye'nin Körfez savaşından dolayı uğ-

radığı zararların telafi edilmesine yardımcı olmak amacıyla, sadece Suudilerden yardım talep etmekle kalmayıp, Irak petrolünü Akdeniz'e ve Türkiye'ye taşıyan Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattından bir kereliğine petrol pom-

palanmasını da kabul etmiştir. Ayrıca ABD, Irak'ın, BM'nin 986 sayılı kararı çerçevesinde satacağı petrolün Türk boru hatlarından taşınması hususunda ısrar etmiştir.

Avrupalıların bir kısmından farkı olarak ABD, Türkiye'nin PKK'ye yönelik takipleri çerçevesinde Kuzey Irak'a düzenlediği sınır-ötesi operasyonlar karşısında daha hoşgörülü davranmıştır ki bu operasyonların en kapsamlı olanlarından biri, süresi ve kapsamı oldukça geniş olan ve otuz beş bin askerin görevlendirildiği Mart/Nisan 1995 operasyonuydu. ABD'nin bu desteği Ankara tarafından memnuniyetle karşılanmakla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye'nin Irak'taki çıkarları uyuşmamaktadır; Amerika Birleşik Devletlerine göre, Saddam Hüseyin bölge ve bölgesel çıkarlar üzerinde ciddi bir tehdit olmaya devam ediyor, oysa Türkiye açısından bakıldığında, Kürtlerin bölgedeki özerkliği, uzun vadede, göz ardı edilmesi mümkün olmayan fazlasıyla büyük bir tehdidi ifade etmektedir. Bu ayrışmanın kökeninde, Türkiye'deki Kürt sorununun iki farklı biçimde yorumlanması yatmaktadır.

Öte yandan, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın insan hakları ihlalleriyle ilgili raporlarına da yansıdığı gibi, ABD, Türkiye'deki Kürtlere uygulanan baskı karşısında ciddi endişelere kapılmıştır. Kürt sorunu ilk defa, 1988 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı'nın raporlarına yansıdı.(9) O tarihten beri, devletin bu konudaki baskılarını kronolojik bir şekilde ortaya koyan raporlar birbirini izledi ve PKK'nin bu baskılardaki payı da göz ardı edilmedi. Bununla birlikte, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bu raporları, Türkiye'ye verilen yardımın kısıtlanmasını isteyenler, Kıbrıs'ı işgal etmesi hasebiyle Türkiye'ye karşı olanlar veya bir ABD müttefikine ve NATO üyesine yakışmayan bu baskılara ortak olmak istemeyen Kongre'deki çeşitli çevreler için önemli bir malzeme oldu. Benzer şekilde, insan hakları üzerinde yoğunlaşan hükümet dışı guruplar, Türk politikalarına yönelik eleştirilerini arttırdılar. Arap-İsrail barış sürecinin başlaması ve Sovyetler Birliği'nin yıkılışı, insan hakları savunucularının, daha

önce dikkat çekmeyen Türkiye'deki Kürt sorunu türünden sorunlar üzerinde daha fazla yoğunlaşmalarına yol açtı. Bu hükümet dışı grupların diğer çarpıcı başarılarından biri de, Türkiye'ye salkım bombası satışının engellenmesi oldu.

Kürt sorunu, Türk kamuoyunda ve liderlik kademesinde en kötü korkuları uyandırdığı için, ABD yönetimi, soğuk-savaş sonrası bir ortamda Türkiye'nin güvenliğini destekleyen bir politika sürdürmeyi tercih etti. ABD bunu yaparken, şimdilik gümrük birliği ile sınırlı olsa bile, hem NATO'ya hem de Avrupa Birliğine doğru daha sağlam adımlarla ilerleyen bir Türkiye'nin, Kürtlerin bazı taleplerini karşılayabilecek adımlar atabileceğini umuyordu. Eski stratejik önemini yitirmekle beraber, Türkiye değerli bir müttefik olmaya devam ediyor ve daha da önemlisi, tam da Arap-İsrail ihtilafı çözülmek üzereyken, ABD, diğer bölgesel aktörleri içerebilecek yeni bir uzun vadeli etnik çatışmayı istememektedir. Karşısında konuşlandığı düşman artık sahneyi terk etmiş olan NATO için, Türkiye'nin bu zayıflıkları pek de hayra alamet değildir.

Amerika Birleşik Devletleri, Türk yönetiminin, kapsayıcı bir niteliği olan ve bu yüzden Kürtlerin bazı ılımlı taleplerini yerine getirebilecek siyasal reformlara girişmesi için gerekli olan elverişli koşulları dolaylı olarak yaratabilir mi? Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye adına giriştiği onca çabaya rağmen, Türkiye'nin bu konudaki rahatsızlığı güçlü bir şekilde devam ediyor; ABD'nin gizli bir gündem oluşturduğu türünden şüpheler, özellikle yönetim kademesinde yoğun çekişmelerin yaşandığı dönemlerde Washington'dan gelen çelişkili mesajlarla daha da pekişmektedir. Bu tutum, bir dış politika gözlemcisi tarafından gayet iyi sergilenmiştir: "ABD ile aramızdaki ilişkilerde 1991 yılından beri kaydedilen ilerlemeyi bir yana bırakırsak... Batı Avrupa ve ABD politikaları, Türkiye'nin uluslararası arenada yalnızlaşmasına yol açmıştır." (10) Acaba bu yalnızlaşma mantığının kaynağı nedir? Aslında bu pek de yeni bir olgu değildir; Türkiye, her zaman hak ettiği ilgiyi göremediğini hissetmiştir. Öte yandan, Ankara, Batının, Ermeni-Azeri çatışması ve Bosna sorununa yönelik yaklaşımlarını, Batının bizzat kendi politikalarından vazgeçmesi olarak yorumlamış ve Batının, Kürt sorunu veya Bulga-

Eski stratejik önemini yitirmekle beraber, Türkiye değerli bir müttefik olmaya devam ediyor ve daha da önemlisi, tam da Arap-İsrail ihtilafı çözülmek üzereyken, ABD, diğer bölgesel aktörleri içerebilecek yeni bir uzun vadeli etnik çatışmayı istememektedir. Karşısında konuşlandığı düşman artık sahneyi terk etmiş olan NATO için, Türkiye'nin bu zayıflıkları pek de hayra alamet değildir.

ristan ve Yunanistan'daki Türk etnik sorunu türünden ezeli ihtilaflar karşısındaki genel duruşunu dikkate almamıştır. Türkiye, kendisiyle ihtilaflı ilişkileri olan devletler tarafından çevrelendiği için, Ankara, kendi hassasiyetlerini

abartmakta artık ustalaşmıştır.

Dış Ekonomik İlişkiler

Türkiye'nin en önemli ekonomik ilişkileri, Avrupa Birliği ile olan ilişkileridir. (11) Kapalı ekonomi politikalarını 1980'li yılların başında terk eden Türkiye, sadece ihracatını arttırmakla kalmayıp aynı zamanda yabancı yatırımlar için önemli bir pazar olmayı başarmıştır. ABD Ticaret Bakanlığı, Türkiye'yi, yaygınlaşan ticaret potansiyeline sahip olmalarıyla dikkat çeken on Büyük Yükselen Pazar listesine almıştır. Türkiye'deki ekonomik kalkınma ve Türkiye'nin Avrupa'ya yakın bir mesafede olması, Avrupa ile arasında filizlenen ticari ilişkileri daha da yoğunlaştırmıştır.

Dünya ticaret hacminin giderek çeşitli ticari bloklara bölündüğü böylesi bir dönemde, Türkiye'nin de bu bloklardan birine girmesi gerekmektedir. Avrupa ile gümrük birliği anlaşmasına varılmasının son dönemlerdeki Türk hükümetleri için böylesine öncelikli olmasının nedeni de budur; kaldı ki, bu hükümetler aslında, Avrupa Birliğine tam üyeliği tercih ederlerdi. Öte yandan, Kürt sorununun kendisini daha yakıcı bir şekilde dayatması, yine gümrük birliği anlaşması sayesinde mümkün olmuştur. Avrupa Parlamentosu, demokratikleşme sürecinin önünü açmak amacıyla çeşitli anayasal düzenlemeler yapılmadığı ve ifade özgürlüğünü yargılayan çeşitli kanunlarda belirli düzeltmeler yapılmadığı sürece, Türkiye'nin, Gümrük Birliğine girmesine onay vermeyeceğini açıkça belirtmiştir. Avrupa Parlamentosunun bazı üyeleri, hapiste olan DEP (Kürt-yanlısı Demokrasi Partisi) milletvekillerinin tahliye edilmesi türünden ödünler vermesi için Türkiye'ye baskı yapılmasını tercih ederlerken, diğer üyeler anayasal değişikliklerle tatmin olmuşlardır. 1995 Yılı başlarında yürürlüğe konulan bu anayasal değişiklikler önemsiz olmakla birlikte, pek çok ihtilaflı konuda, ama özellikle de Kürt sorunu üzerine, ciddi bir tartışma yapılmasını etkin bir şekilde yasaklayan ceza yasasındaki ünlü 8. Maddede yapılan değişikliği de içermekteydi. (12)

Türkiye'nin Avrupalılaşması doğrultusunda ileri bir adım olan gümrük birliği, kaçınılmaz olarak, Avrupalıların insan hakları ihlalleri konusunda Türkiye'yi daha serbestçe eleştirmeleri anlamına gelecektir.(13) Yine bu zemin üzerinde cereyan edecek olaylar, Avrupa'nın taşıdığı kaygıların daha iyi bir şekilde tanımlanmasını sağlayacaktır; ve Kürtlere karşı sürdürülen acımasız tutum, Avrupa'nın daha fazla eleştiri yapmasını teşvik edecektir.

Avrupa'nın talepleri ne kadar küçük olursa olsun, bu talepler bir devletin iç işlerine müdahale anlamına gelmekteydi ki bu aynı ülkeler bu devletle kapsamlı askeri ilişkilere sahip olmuşlardır. Buna rağmen, Gümrük Birliğinin önemi veri olarak alındığında, Ankara gerekli bedeli ödeme arzusunda idi. Daha kapsamlı bir demokratikleşme için, daha köklü düzenlemeler yapılmasını savunan çeşitli parlamenterlere ve başka kesimlere rağmen, bu değişiklikleri yapmama niyeti son ana kadar varlığını sürdürdü. Eğer Ankara bu değişikliklerin bir kısmını son ana kadar ertelemişse, bu taktiksel nedenlerden kaynaklanmaktaydı; zira bu değişikliklerin yapılmasından hemen sonra Avrupalıların bir takım yeni taleplerde bulunması kuvvetle muhtemeldi. Her halükarda, dış baskılara maruz kalmaktan duyulan rahatsızlık açık seçik ortadaydı.

Türkiye, Mart/Nisan 1995 yılında kitlesel bir güçle Kuzey Irak'a girdiğinde, Gümrük Birliğine üye olma süreci neredeyse durma noktasına gelmişti. Avrupa'dan gelen yoğun eleştirilerden dolayı, Türkiye, bu operasyonun süresini ve kapsamını düşürmek zorunda kaldı. Aslında Ankara, Kuzey Irak'ı işgal etmek için, Avrupa Birliği bakanlar kurulunun, gümrük birliği sürecinin işletilmesini onaylayan kararını beklemişti.

Peki Gümrük Birliğine giriş, Türkiye'nin, demokratikleşme ve Kürt sorunu konusunda, Avrupa Birliği üyesi devletlerden göreceği baskıyı arttıracak mıdır yoksa azaltacak mıdır? Avrupalılar, artık Gümrük Birliğini Ankara karşısında bir koz olarak kullanmamalarına rağmen, şurası açıktır ki, gümrük birliği Türkiye için geçici bir adımdır; zira nihai hedef tam üyeliktir. Bu köklü istek, Ankara'yı eleştiriler karşısında zayıf kılmaktadır. Daha da önemlisi, Türkiye'nin Avrupalılaşması doğrultusunda ileri bir adım olan gümrük birliği, kaçınılmaz olarak, Avrupalıların insan hakları ihlalleri konusunda Türkiye'yi daha serbestçe eleştirmeleri anlamına gelecektir.(13) Yine bu zemin üzerinde cereyan edecek olaylar, Avrupa'nın taşıdığı kaygıların daha iyi bir şekilde tanımlanmasını sağlayacaktır; ve Kürtlere karşı sürdürülen acımasız tutum, Avrupa'nın daha fazla eleştiri yapmasını teşvik edecektir. Daha şimdiden, Almanya, içerden gelen eleştirilerden ötürü, Türkiye'ye yaptığı silah askıya almak zorunda kaldı. Böylesi eleştiriler peş

peşe gelmeye devam ederken, bizzat bu erteleme kararının kendisi, iç lobilerin potansiyel yeteneğini kanıtlamaktadır.

Türkiye, Gümrük Birliğine dahil edilmek için her türlü çabayı sarf ederken,

bir yandan da, Kürt sorunu konusunda, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle karşı karşıya gelmekten çekinmedi. Sürgünde Kürt Parlamentosunun kendi başkentlerinde toplanmasına izin verdikleri için, Belçika ve Hollanda, Türkiye tarafından sert bir şekilde eleştirilmişti. Hollanda örneğinde, Türkiye Lahey'i "kara liste"ye aldı; bunun anlamı, bu ülkeden yapılan silah alımlarının düşürüleceğiydi. Ankara, bir sonraki toplantısını Avusturya'da ve en son toplantısını da yakın zamanda Moskova'da gerçekleştirmiş olan Sürgün Parlamentosu'na karşı keskin bir tavır sergiledi. Ankara'yı adeta dehşete düşüren bu toplantılar, Türk liderlerini, Sürgün Parlamentosu tarafından yapılan bu toplantıların ileride yaratabileceği siyasal rahatsızlığı kat be kat aşan siyasal inisiyatifler geliştirmek zorunda bıraktı.(14) Şaşırtıcı olan da şu ki, Türk liderleri tarafından geliştirilen bu inisiyatifler, sorunun çok daha büyük bir ilgi görmesine hizmet etti.

Bu gelişmeler, 1980'li yılların ortalarında, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'daki Ermenilerin, Birinci Dünya Savaşında katledilen Ermenilerin resmen anılmasını talep eden kampanyası sonucu neredeyse uçurumun eşiğine gelen Türk dış politikasının durumunu anımsatmaktadır. O sıralar, "ABD Kongresindeki Türk taraftarları, güvenlik yardımının, Türk hükümeti için Ermeni sorunundan daha önemsiz görünmesinden dolayı şaşkınlık içinde kalmışlardı."(15) herkesin kabul edebileceği gibi, Kürt sorunu, Türkiye'nin devlet çıkarlarını çok daha ciddi bir şekilde tehdit etmektedir, ancak, bu sorunun, tek-yönlü bir yaklaşımdan ötürü karar verme mekanizmasının tüm hesaplarını alt üst etmiş olması, hükümetinin politikalarına eleştirel yaklaşan Türkiye taraftarlarıyla Türk yetkilileri arasında son derece dar bir istişare alanı bırakmıştır.

Dışarıdaki, özellikle de Avrupa'daki Kürt diasporasının varlığı, yalnızca sorunun vurgulanmasına hizmet etmektedir çünkü, bu gurupların başlatacağı politik seferberlik, Ankara üzerindeki baskıların arttırılmasına yardımcı olacaktır. Avrupa'da yaşayan Türklerin sayısı Kürtler'den çok daha fazla olmasına rağmen, Kürtler,

Kendisine düşman olan veya düşmanlık potansiyeline sahip olan devletler tarafından kuşatılmış olan Türkiye'nin uyguladığı dış politika, telaşa ve tutarsızlığa neredeyse mahkumdur. Devletin uygulamalarına yön veren soğuk savaş dönemi çekingenliğinin ortadan kalkması ve yeni oyuncuların sahneye girmiş olması, Ankara'nın işini daha da karmaşık hale getirmektedir.

mazlum olmanın ve bir davayı desteklemek üzere harekete geçmiş olmanın sağladığı avantajlara sahipler. Gerçekten de, PKK, Türkiye'deki Kürtlerle kıyaslandığında, Almanya'da yaşayan ve yaklaşık olarak 2 milyonluk Türk/Kürt nüfusu içinde sayıları beş yüz bini bulan Kürtleri örgütlemekte çok daha başarılı olmuştur. Almanya bu örgütü yasaklamış olmasına rağmen, PKK bu ülkede büyük gösteriler düzenlemiş, çeşitli ekonomik fonlar oluşturmuş ve pek çok kişiyi savaşçı olarak saflarına katmıştır. Toplumlar arası çatışmaların yükselmesiyle birlikte, Kürt sorunu giderek Almanya'nın iç sorunu haline gelmiştir, ne var ki Almanya bu sorunu çözecek güçte değildir. Bu yüzden, uzun vadede, Almanya'nın, içerde daha uzlaşmacı bir yaklaşım sergilemesi amacıyla Ankara'ya baskı yapması olasıdır. Kısa vadede ise, toplumlar arası şiddeti önleyebilmek için Bonn, Suriye'deki PKK lideri Abdullah Öcalan ile görüşmek üzere, başbakan Kohl'ün üst düzey istihbarat danışmanlarından birini görevlendirme noktasına gelmiştir.(16)

Bölgesel Rol

Kendisine düşman olan veya düşmanlık potansiyeline sahip olan devletler tarafından kuşatılmış olan Türkiye'nin uyguladığı dış politika, telaşa ve tutarsızlığa neredeyse mahkumdur. Devletin uygulamalarına yön veren soğuk savaş dönemi çekingenliğinin ortadan kalkması ve yeni oyuncuların sahneye girmiş olması, Ankara'nın işini daha da karmaşık hale getirmektedir. Gerçekten de Ankara, Kürt sorununun, her biriyle ezeli ihtilafları olan düşman komşularına, Ankara'yı rahatsız etme hatta taciz etme imkanı sağladığını keşfetmiştir.(17) Bunun en açık örneği, PKK'yi aktif bir şekilde destekleyen, daha da önemlisi, PKK lideri Abdullah Öcalan'ı topraklarında barındıran Suriye'dir. Türkiye'den korkan, askeri gücünü arttırmaya çalışan ve Kıbrıs adasının bölünmesinden dolayı Ankara ile çekişme halinde olan Yunanistan içinse, Kürtler, rahatça istismar edilebilecek bir Türk zaafiyetini temsil etmektedir. Benzer şekilde, Türkiye'yi, ezeli düşman ABD'nin hizmetindeki Müslüman bir ülke olarak değerlendiren İran için, Kürt ayaklanması Ankara'yı yalnızca meşgul etmekle kalmayıp, aynı zamanda, sınır güvenliği konusunda Tahran ile yapacağı işbirliği açısından yoğun bir şekilde kaygılandırmakta-

dır.

Türkiye'nin hala keşfedemediği olgu ise, zamanı geçmiş bir imparatorluk-sonrası politika biçimine saplandığıdır; zira Türkiye bugüne kadar, daha önce Osmanlıların denetiminde olan toprakların teker te-

ker kopması olgusuna sığınmıştır. Soğuk savaşın sona ermesiyle ortaya çıkan değişim, tek taraflı olarak, imparatorluğun biricik mirasçısı olduğunu ilan eden Türkiye'ye yönelik antipatiyi ve güvensizliği yeniden canlandırmıştır. Buna ek olarak, dört devlet arasında bölünmüş olma olgusundan dolayı, Kürtler bölgesel bir soruna dönüşmüştür. Farklı devletlerin, komşu devletin Kürtlerini, bölgesel çıkarları doğrultusunda kullanma tutkusunu, kendilerine dayatılan sınırlardan kurtulmak amacıyla, komşu ülkelerin yardımını kabul eden Kürtlerin benzer tutkusuna denk düşmektedir.(18)

Türkiye-Suriye karşıtlığı, uzun vadede, Türkiye'nin bölgesel rolü açısından daha zararlı olacaktır. Hatay'ı 1939 yılında kaptırdığı için uzun zamandır Türkiye'ye kin duyan Suriye, Türkiye'nin, hem Fırat hem de Dicle nehirleri üzerinde çeşitli baraj ve sulama şebekeleri içeren GAP projesini hayata geçirmesinden giderek daha çok kaygılanmaktadır. Bu proje, Fırat nehrinin akışım daha şimdiden düşürmüştür ve gelecekte yapılacak suni gübrelemeler hem bu suyun kalitesini düşürecekler hem de gübrelemelerden etkilenen bazı küçük akarsular tekrar Fırat nehrine karışacaktır. Uzun vadeli farklılıklara rağmen, su sorunu, Suriye ile Irak'ı birleştiren bir sorundur, çünkü, bu her iki nehre olan bağımlılığı dikkate alındığında, Irak da tehlikeyle karşı karşıyadır. Birkaç ülkeyi Suriye ve Irak'ın arkasında birleştiren su sorunu, Arap dünyasının diğer kesimlerine de yayılmıştır. Örneğin Mısır, Nil nehri konusunda tamamen aynı ikileme karşı karşıyadır. Türk hükümeti, Mısır da dahil olmak üzere, yedi Arap ülkesi tarafından 1996 yılının Ocak ayında Şam'da yapılan ve Türkiye'yi, Suriye'ye Fırat suyundan "adil" bir pay vermeye davet eden açıklamaya son derece sert bir tepki gösterdi.(19)

Suriye ve İran, kuzey Irak konusunda Türkiye ile işbirliği yapmış olmasına rağmen, her iki ülke de Ankara'nın niyetlerinden derin bir kaygı duymakta ve Ankara da aynı kaygıyı onlar için taşımaktadır.(20) Etnik politikanın yeniden aktif hale gelmesi, devlet sınırlarının

Irak petrolünü Akdeniz'e taşıyan petrol boru hattının, BM Güvenlik Konseyi kararlarını önceden öngören Özal'ın emriyle Körfez krizinin arifesinde kapatılması, Türkiye-Irak ilişkilerini kötüleştirmiştir. Gerçekten de, Özal, Iraklıların Türklerin ticari faaliyetlerinden, Türklerin ise Iraklıların ticari borçlarını erteleme eğiliminden yakındıkları İran-Irak savaşı döneminde başlayan uzaklaşmayı daha da keskinleştirebilirdi

ihlaline atfedilen önemin ortadan kalkması ve eski Yugoslavya'da meydana gelen olaylar bütünü, saldırgan tarafın açıkça toprak değişikliğini hedeflediği İran-Irak savaşına ve Körfez savaşına yakın zamanda tanık olan Orta

Doğu devletlerini tehdit etmektedir. Bu devletlerin hiçbiri, kuzey Irak'ta kurulacak bağımsız bir Kürt devletini istememesine rağmen, Körfez savaşının üzerinden beş yıl geçtikten sonra, Saddam'ın esnekliği statükonun devam etmesini sağlamaktadır. Kuzey Irak Kürtleri arasında çeşitli ayrışmaların baş göstermesiyle birlikte, Türkiye, PKK eylemlerini önlemek için, Türk sınırı boyunca mevzilenen Barzani gurubuna, yani KDP'ye giderek daha çok bel bağlamaya başladı. Türkiye'nin Özal-sonrası stratejisindeki ince değişim, yani kuzey Irak'taki Kürtlerle işbirliğini reddeden bir stratejiden, KDP'ye adeta özel bir güven atfeden bir stratejiye geçiş, bölgedeki güçler arasında yeni bir çatışmaya yol açmış olabilir. Kuzey Irak'ta 1995 yılı sonbaharında PKK ile KDP arasında patlak veren şiddetli çatışmalar, PKK üzerinde büyük bir etkiye sahip olan ve Türkiye'nin bölgede giderek büyüyen etkisini kontrol altına almak isteyen Suriye tarafından körüklenmiş olabilir. Benzer şekilde, İran'ın, KDP karşıtı güçleri desteklemek, hatta bir tür denge oluşturmak üzere, Bedr tugayından bir miktar silahlı Iraklı Şii'yi kuzey Irak'a gönderme kararı, komşu devletlerin bölgeye yaptığı doğrudan müdahalenin giderek büyüdüğünü göstermektedir.(21)

Suriye tarafından PKK'ye sunulan destek konusunda, gerek Türk basınından gerekse de aralarında iktidardaki Doğru Yol Partisinin lideri Başbakan Tansu Çiller'in de bulunduğu çeşitli parlamenterlerden, Şam'a karşı daha etkin bir politika izlenmesi çağrıları yükseldi. Ancak bu noktada iki faktör baskı unsuru olmuştur: Arap dünyasında Türkiye-karşıtı bir cephe yaratmaktan duyulan korku ve Suriye'ye yönelik daha sert bir tutumun, ABD desteğindeki Arap-İsrail barış sürecinin Suriye ayağı üzerindeki etkisi.(22) Öte yandan, söz konusu barış süreci, Türkiye'ye İsrail ile yakınlaşma olanağı sağladı; böyle bir yakınlaşma uzun bir süreden beridir İsrail tarafından arzu edildiği halde, bu yeni ilişkiden en çok fayda sağlayan taraf Türkiye'dir. Ankara'ya göre, İsrail, Şam üzerindeki baskının arttırılmasında ve aynı zamanda Washington ile ilişkileri iyi tutmaya yarayan bir araç olabilirdi. Benzer şekilde, Suriye ile İsrail arasında-

ki barış süreci çıkmazda olduğu sürece, İsrail aynı kartı elverişli bir şekilde kullanabilirdi. Bununla birlikte, her iki taraf için de bu taktiklerin kullanım değeri sınırlıdır, çünkü Araplar, bu iki tarafın ortak toplantılarda, teröriz-

me karşı harekete geçme hususunda yaptığı konuşmaların bile farklı anlamlara sahip olduğunu gayet iyi bilmektedirler, zira, Türkiye ile İsrail'in Arap ve Kürt terörizmine yönelik yaklaşımları oldukça farklıdır.(23) Öte yandan, tüm bölgeyi kapsayacak bir barış anlaşması çerçevesinde, İsrail'in çıkarları, İsrail kurulduğundan beri onun bölgesel politikalarını itici bulan müttefiklerin çıkarlarıyla keskin farklılıklar sergileyecektir.(24) Suriyeliler, Yunanistan ile ilişkilerini geliştirerek benzer bir oyun oynuyor olabilirler. Türkiye, Yunanistan ile itifaka girmemesi hususunda Şam'ı uyarmıştır, ancak gelen haberlere göre, kendi toprakları üzerinde Yunanistan'a üs vermeyeceği konusunda Suriye tarafından verilen güvenceleri ikna edici bulmamıştır.(25)

Irak petrolünü Akdeniz'e taşıyan petrol boru hattının, BM Güvenlik Konseyi kararlarını önceden öngören Özal'ın emriyle Körfez krizinin arifesinde kapatılması, Türkiye-Irak ilişkilerini kötüleştirmiştir. Gerçekten de, Özal, Iraklıların Türklerin ticari faaliyetlerinden, Türklerin ise Iraklıların ticari borçlarını erteleme eğiliminden yakındıkları İran-Irak savaşı döneminde başlayan uzaklaşmayı daha da keskinleştirebilirdi. Irak'ın GAP projesinden duyduğu kaygılar ilişkileri daha da zorlaştırmaktadır, zira Bağdat, Türkiye'nin PKK'ye yönelik sıcak takip operasyonları için kuzey Irak sınırından içeriye girmesi hususunda Türkiye ile işbirliği yapmayı reddetmiştir.(26) Son zamanlarda ise, Türkiye, Iraklı Kürtlerin Bağdat rejimiyle görüşmesi için yoğun çaba harcamasına rağmen, Türklerin de aktif gözlemci olarak katıldıkları ve ABD'nin desteğiyle İrlanda'da Kürtler arasında yapılan görüşmeler, Iraklıların cesaretini kırmıştır.

Kürtlerin bölgesel anlamda kabul görmelerinin yarattığı etkileri artık iyice hisseden Türkiye, Irak konusunda zor seçeneklerle karşı karşıyadır; Türkiye, Iraklıların kendi toprakları üzerindeki egemenliklerini yeniden ele geçirmesini ateşli bir şekilde arzu etmekle beraber, mevcut statükonun devamı, gelecekteki bir Irak'ın varlığını sürdürmesi konusunda çeşitli şüphelere yol açmaktadır.(27) Bu yüzden, Ankara'nın bilinmeyenden duyduğu

korkular giderek yoğunlaşmaktadır. PKK'yi kontrol altına alma kaygısıyla hareket eden Ankara, yavaş yavaş bölgenin idaresine doğru ilerlemektedir. Ve olur da Bağdat rejimi günün birinde değişirse, Türkiye, Irak'ta ortaya çıkacak genel sonuçlar üzerinde etkili olmak için birikmiş gücünü kullanmamakta ve sadece Irak'taki Kürt ve Araplarla değil, aynı zamanda diğer Arap devletleriyle de karşı karşıya gelmemekte bir hayli zorlanacaktır.

Diğer bir deyişle, Türkiye'nin kuzey Irak sorunundan kurtulması oldukça zor olabilir. Kuzey Irak'taki olayların seyrini belirleyemeyen, Kürt politikasını değiştirmesi için içerden ve dışarıdan -bölgesel ve uluslararası kaynaklardan- giderek daha fazla baskı gören Ankara, bu kez gerçekten yalnızlaşabilir. Türkiye, aynı zamanda, Irak'taki diğer muhtemel senaryolardan da korkmaktadır; örneğin, Irak Baas partisinin yerine, Suriye Baas partisinin geçmesi veya, Irak'taki Şii çoğunluk dikkate alındığında, Bağdat'ın İran etkisine boyun eğmesi. İşte Türkiye, Avrupa ve ABD desteğine asıl o zaman ihtiyaç duyacaktır. Esasen Türk dış politikası, Kürt sorunu yüzünden tam anlamıyla çembere alınmış olacaktır. Bugüne kadar kendi başına hareket etmeye çalışan Türkiye, hep onun dostu olmuş olan devletlerin desteğini kazanmak zorunda kalacaktır.

Ortasaya ve Azerbaycan ile İlişkiler

Kürt sorununun, Türkiye'nin Orta Asya devletleriyle olan ilişkileri üzerindeki etkisi ancak dolaylı olarak hissedilmektedir. Orta Asyalılar bu sorun hakkında fazla kaygı taşımamakta ve herhangi bir Türk hükümetine genelde sadakat icabı destek vermektedirler. Kayda değer ve zaman zaman da belalı bir Rus azınlığının bu ülkelerdeki varlığından dolayı, Orta Asya liderleri Ankara'nın içinde bulunduğu zor duruma sempatiyle yaklaşmaktadırlar; bununla birlikte, Kürt sorunu, Ankara'nın bu devletlerle olan ilişkilerini üç farklı şekilde etkilemektedir.

Birincisi, bu sorun, bu konuda muazzam bir enerji ve kaynak harcamak zorunda olan Türk dış politikası yetkilileri açısından oyalayıcı bir engeli ifade etmektedir; Kürt sorununun etkisi, en iyi şekilde, bu doğrultuda

Diğer bir deyişle, Türkiye'nin kuzey Irak sorunundan kurtulması oldukça zor olabilir. Kuzey Irak'taki olayların seyrini belirleyemeyen, Kürt politikasını değiştirmesi için içerden ve dışarıdan -bölgesel ve uluslararası kaynaklardan- giderek daha fazla baskı gören Ankara, bu kez gerçekten yalnızlaşabilir. Türkiye, aynı zamanda, Irak'taki diğer muhtemel senaryolardan da korkmaktadır.

harcanan çarpıcı imkanların maliyetinde gözlemlenebilir. Bu maliyetler, örneğin, gümrük üyeliğine verilecek onayın uzaması veya devletin temel müttefikleriyle olan ilişkilerin kötüleşmesi biçiminde ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, Kürt sorunu, Orta Asya

devletleri için model olmaya aday olan Türkiye'nin imajını şu veya bu şekilde zedelemiştir.

İkincisi, Doğu ve Güneydoğu vilayetlerinde sürmekte olan ayaklanma, Türkiye'nin güvenliğini ciddi şekilde gölgelemekte, Azeri ve Kazak petrolü ile Türkmen gazını getirtmek üzere Türkiye tarafından planlanan petrol boru hattı projelerinin fizibilitesini de kısmen etkilemektedir. Yenilgiye uğratılmamış bir PKK, petrolün ve gazın nakledilmesini tamamen engellemese bile, anlaşılır nedenlerden ötürü, petrol boru hatlarının uzun vadeli kullanımına ciddi zararlar verecektir.

Üçüncüsü, ve en önemlisi, Kürt ayaklanması, Türkiye'nin Orta Asya'daki ekonomik ve politik hamlelerini büyük bir kaygıyla izleyen ve bu hamleleri boşa çıkarmak isteyen Rusya'ya, kullanabileceği bir koz sağlamaktadır. Türkiye'nin, Rus topraklarını es geçip Akdeniz'deki Türk limanı Dört Yol'a varacak Azeri ve Kazak petrol boru hattının inşası için destek sağlamak üzere uluslararası düzlemde yaptığı girişimler Rusya'yı özellikle kızdırmıştır. Türkiye'nin Kürtler konusundaki duyarlılığından dolayı, Moskova, Grozni'ye yaptığı saldırı nedeniyle Türkiye'nin yönelttiği eleştirileri bastırmakta oldukça başarılı olmuştur. Buna ek olarak, toprakları üzerinde Kürtlerin konferans yapmalarına izin verme türünden Rus hamleleri, Moskova'nın elinin potansiyel olarak her yere yetişebileceğini hatırlatmaktadır.

Benzer şekilde, Türkiye'nin Azerbaycan'a yönelik hırslarından kaygı duyan İran, Ankara'ya kendi zaafiyetlerini hatırlatmanın bir yolu olarak PKK'yi kullanmıştır. Ebulfez Elçibey ve onun milliyetçi partisi Halk Cephesinin, Bakü'deki iktidarı ele geçirmesi, İran'ın bu kaygılarını zirveye çıkardı. Tüm Azerileri birleştirmeye düşünüyorsa kimseden saklamayan Elçibey, Ankara tarafından ateşli bir şekilde desteklenmekteydi. Elçibey'in, kısmen Moskova'nın mühendisliğiyle iktidardan düşürülmesi, ortak sınırları konusunda İran ve Ankara arasında yapılan daha büyük, ama "ölçülü" işbirliğini ifade

etmektedir.(28)

Sonuç

Türkiye'deki Kürt sorununun uluslararasılaşması, hem tesadüfi hem de planlı bir takım gelişmelerin yarattığı bir sonuç olmuştur. Uluslararası stratejik dengelerde ortaya çıkan değişim ve bu değişimin bölgesel dengeler üzerindeki etkisi, cumhuriyetin kuruluşundan beri ülkesindeki Kürt sorununu halletmek için elinden geleni yapmaya çalışan Ankara'nın kontrolünün dışındaydı. Bununla birlikte, Kürt ayaklanması -çeşitli dış güçlerin, özellikle de Suriye'nin desteğiyle- momentumu yakaladıktan sonra, Ankara kendisini savunma konumunda buldu. Bir zamanlar gömmeye çalıştığı bir sorunun, devlet anlayışını ve örgütlenmesini ciddi olarak tehdit edecek şekilde yeniden ortaya çıkmasını kabullenmek zorunda kalan Ankara hükümeti, bu sorunu dışlamaya karar verdi.

Türkiye'nin genel olarak Batı için ifade ettiği önem, Kürt sorununun yarattığı yankı nedeniyle ortadan kalkmış değildir. Avrupa'nın 13 Aralık 1995 tarihinde Türkiye'nin Gümrük Birliği üyeliğine alınması için (343 lehçe, 149 karşı ve 36 çekimsiz oyla) verdiği çoğunluk kararı ve Amerika Birleşik Devletlerinin genel olarak Türkiye-yanlısı bir tavır takınması bu önemin belirtisidir. Öte yandan, Kürt sorunu dinamik bir sorundur ve doğrultularını değiştirerek Ankara'nın dış politikasını etkileme potansiyelini içinde taşımaktadır.

Kürt ayaklanmasındaki sorumluluğunu kabul etmekten kaçınan Ankara, sorunun ortaya çıkmasından dış güçleri -dostlarını ve düşmanlarını- sorumlu tutmuştur. Kürtlerin her türlü talebini PKK ile özdeşleştirme stratejisi, Türk ve Kürt kamplaşması düşüncesi temel alınarak, Türklerin katılaştırılmasında işe yaramıştır. Ancak uzun vadede, bu silah geri tepebilir. Uluslararası düzlemde ise, bu strateji daha da sınırlı sonuçlar yaratmıştır. PKK, hemen hemen evrensel düzeyde terörist bir örgüt olarak tanımlanmakla birlikte, "Kürt davasına" karşı saldırgan bir tutum izleme stratejisi, giderek daha yanlış sonuçlar doğurmaktadır. Türkiye'nin iç işlerine gerçek bir dış müdahale zemini hazırlayan bu strateji, Ankara ile Batı Avrupa arasındaki görüşmeleri çıkmaza sokmuştur. Ve bunun bir sonucu olarak, Kürtler daha önce sahip olmadıkları bir meşruiyet düzeyi sağlamışlardır. Türk hükümetinin uyguladığı bu strateji, Kürt sorununu Ankara'ya karşı kullanmaya hazır olan Rusya, Suriye, İran ve Yunanistan'dan tutun da, Kürtleri giderek mazlum bir halk olarak gören ve bu yüzden de ahlaki bir ikileme yüz yüze gelen Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerine kadar, herkesin Türk ve Kürt poli-

tikasında aktif bir şekilde yer almasına yol açmıştır. Ankara, böyle davranmakla, Kürt sorununu, Türkiye'nin en büyük zaaflarından birine dönüştürmüştür. Aslına bakılırsa, Ankara hükümeti, kendi eseri olan bir kafese hapsolme olasılığına giderek daha fazla yaklaşmaktadır.

İngilizceden Çeviren: Cemal Atilla

Dipnotlar

1. Türkan Mümtazer, "Kürt Kimliği: Çözüm Nerede?" *Türkiye Günlüğü* 33, (Mart/Nisan 1995):31.
2. Bu yaklaşımın tipik bir örneği, Mart 1992 yılında iç işleri bakanıyla yapılan bir röportajda "Batı, güneydoğuda, Sevr anlaşmasıyla elde edemediklerini kazanmaya çalışmaktadır. Amaç, Marksist-Leninist özerk bir Kürt devleti kurmaktır." Açıklamasını yapan İsmet Sezgin tarafından sergilenmiştir. Ahmet Taner Kışlalı'nın, *Atatürk'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği* adlı eserinde yeniden basılmıştır (Ankara: İmge Kitabevi, 1994),295.
3. Türkiye'nin iç politikası hakkındaki ayrıntılı bir analiz için bkz. Henri J. Barkey, "Turkey's Kurdish Dilemma" [Türkiye'nin Kürt İkilemi], *Survival* 35, no. 4 (kış 1993-94); ve Philip Robins, "The Overlord State: Turkish Policy and Kurdish Issue"[Efendi Devlet: Türk Politikası ve Kürt Sorunu], *International Affairs* 69, no. 4 (1993).
4. Soğuk savaş sonrası Türk dış politikası için, bkz. Kemal Kirişçi, "The End of the Cold War and Turkish (In) Security" [Soğuk Savaşın Sonu ve Türk Güven(siz)liği], Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Bildirisi, ISS/POLS 94-1 (İstanbul:1994).
5. Bu, Batı ile, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri ile hiçbir anlaşmazlığın olmadığı anlamına gelmez. Sonunda, ABD'nin Türkiye'ye yönelik silah satışına ambargo uygulamasına yol açan Kıbrıs sorunu, muhtemelen tek önemli anlaşmazlıktır. Türkiye-ABD ilişkilerinin analizi için, bkz. George Harris, *Troubled Alliance* [Soruolu İttifak](Washington: 1980); Henri J. Barkey, "An Alliance of Convenience: Turkish-American relations in Post-War Era" [İsabetli Bir İttifak: savaş-Sonrası Dönemde Türk-Amerikan İlişkileri], *Orient* 33, no. 3 (Eylül 1992).
6. Ziya Öniş, "Turkey in the Post-Cold War Era: In Search of Identity" [Soğuk Savaş-Sonrası Dönemde Türkiye: Kimlik Arayışı], *Middle East Journal* 49, no. 1 (kış 1995): 53.
7. Amerika Birleşik devletleri, "ayrılıkçı Kürt militanların sızmalarına karşı Irak'la olan dağlık sınırı gözetlemesi için" Türkiye'ye teknik yardımda bulunma sözü bile vermiştir. *Reuters*, 1 Kasım 1995.
8. Öte yandan, kuzey Irak Kürtleri çifte bir ambargoya maruz kalmışlardır; biri, BM tarafından tüm Irak'a uygulanan ambargo, diğeri ise, Bağdat rejimi tarafından uygulanan ambargo. Güçlü bir iradeye sahip olan liderlerin yönetimindeki bu iki Kürt gurubu arasındaki haberleşme tamamen çökmesine rağmen, onların bugüne kadar varlıklarını sürdürmesi, bu açıdan bakıldığında, bir başarı olarak görülebilir.
9. Turan Yavuz, *ABD'nin Kürt Kartı*, (İstanbul: 1993), 102-4.

10. Hasan Köni, "Yeni Uluslararası Düzendeki Türk-Amerikan İlişkileri", *Yeni Türkiye* 1, no.3 (Mart-Nisan 1995): 432.
11. 1993 Yılında Türk ihracatının yüzde 59.1'i OECD ülkelerine yapılırken, aynı ülkelerden yapılan ithalat yüzde 67.9'du. Aynı yıl için Avrupa'nın toplam ihracat ve ithalat payı yüzde 47.5 ve yüzde 44'tü. TİSİAD, *The Turkish Economy*, (İstanbul 1994), 159, 161.
12. 8. Maddede yapılan düzeltmeler nitelikli bir değişim anlamına gelmemekle beraber; hapis cezaları düşecek, daha fazla para cezası verilecek ve yargıçlar karar vermekte daha serbest olacaklardır.
13. Gümrük birliğine üyeliğin, Avrupa'nın, Türkiye'nin insan hakları alanında göstereceği performans üzerindeki gözetimini artıracığı olgusu, aynı zamanda pek çok Avrupalı diplomat tarafından dile getirilmektedir. Bkz. İlnur Çevik, "Lobbying: Left-Wing leaders in Britain and Germany are trying to convince their parliamentarians to vote favorably" [Lobi Çalışmaları: İngiltere ve Almanya'daki Sol-Kanat liderler parlamenterlerini lehte oy vermeye ikna etmeye çalışıyorlar], *Turkish Daily News*, 15 Kasım, 1995.
14. Benzer şekilde, Türk liderleri, tutuklu Kürt milletvekili Leyla Zana'ya 1995 yılı Nobel Barış ödülü verilmesini engellemek üzere harekete geçmişlerdi. Ancak Leyla Zana, Avrupa Parlamentosu tarafından verilen Saharov ödülünü alarak, Türk liderlerinin camını bir hayli sıktı.
15. Ellen Laipson, "U.S.-Turkey: Friendly friction" [ABD-Türkiye: Dostane Anlaşmazlık], *Journal of defence Diplomacy* 3, no.9 (Eylül 1985): 26.
16. Anayasayı Koruma Dairesi yetkilisinin yaptığı ziyaret, bir Alman Parlamento üyesinin yaptığı benzer ziyaretten hemen sonra gerçekleşmişti. *Reuters*, 25 Kasım 1995. Her iki ziyaret de, beklendiği gibi, Ankara hükümetini çileden çıkarmıştı.
17. Bkz. Robert Olson, "The Kurdish Question and Turkey's Foreign Policy, 1991-1995: From the Gulf War to the Incursion to Iraq" [Kürt Sorunu ve Türkiye'nin Dış Politikası, 1991-1995: Körfez Savaşından Irak Harekâtına], *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies* 29, no. 1 (sonbahar 1995): 1-30.
18. Hamit Bozarslan, "La régionalisation du problème kurde" [Kürt sorununun bölgeselleşmesi], *La nouvelle dynamique au Moyen Orient: Les relations entre l'Orient Arabe et la Turquie* [Orta Doğuda yeni bir dinamik: Orta Doğu Araplarıyla Türkiye arasındaki ilişkiler] adlı eser. Elisabeth Picard, (Paris: L'Harmattan, 1993), 184.
19. Bu devletler ayrıca, Türkiye'yi, aynı suları kirletmekle suçladılar. *Hürriyet*, 2 Ocak 1996.
20. Arapların kaygılanmasına yol açan şey, Cumhurbaşkanı Demirel'in, Kuzey Irak'a yönelik Mart/Nisan askeri hareketinden sonra yaptığı açıklamaydı; Demirel, Türkiye-Irak sınırının yeniden düzenlenmesi çağrısında bulunmuştu ve bu, en azından bazı Arapların zihninde, Türkiye'nin 1926 yılında İngiltere aracılığıyla Irak hükümlerine bıraktığı Musul sorununun tekrar canlandırılması anlamına geliyordu. Bkz. "Arabs alarmed by Demirel's call for redrawing the Iraq-Turkey border" [Demirel'in, Irak-Türkiye sınırının yeniden çizilmesi için yaptığı çağrı Arapları telaşlandırdı], *Mideast Mirror*, 4 Mayıs 1995, 14-19.
21. Arapların, Türkiye'nin kuzey Irak'taki rolünden duyduğu kaygılar, Suudi Arabistan'ın pan-Arap günlük *Eşraq el-Eswat* gazetesinde yayınlanan imzasız bir başyazıda dile getirilmişti; Ankara ile KDP arasındaki işbirliği bu başyazıda "vekil aracılığıyla işgal" biçiminde kavramlaştırılmıştı. *Mideast Mirror*, 23 Mayıs 1995,
22. Türkiye'nin sabırsızlığını Suriyelilere hissettirmek için, Suriye'nin sınır bölgesi Kamışlı'da bulunan bir PKK üssüne Türkiye tarafından bir baskın yapılmış, ancak bu baskın kamuoyuna duyurulmamıştı.
23. Arapların Türkiye hakkındaki mevcut düşünceleri üzerine yapılan derinlikli bir analiz için bkz. Muhammed Nureddin, "Can Turkey Become Part of 'New Middle East?'" [Türkiye 'Yeni Orta Doğuya Dahil Olabilir mi?], *el Hayat, Mideast Mirror*'da yeniden çıkmıştır, 25 Ağustos 1995, 8-13.
24. Potansiyel İsrail-Türk işbirliğinin yapılabileceği alanlardan biri, genel anlamdaki ekonomik ve ticari alış-verişlerdir. Türkiye'nin İsrail'e rakip olduğu biçimindeki Arap yaklaşımlarının tersine ve iki taraf arasındaki ticaretin görece düşük olmasına rağmen, her iki ekonomi giderek birbirini daha fazla tamamlamaktadır. Böylelikle, iki ülke arasındaki ilişkiler güçlendikçe, Türkiye-İsrail ticareti de büyüyecektir.
25. *Cumhuriyet*, 9 Kasım 1995. Büyük bir PKK birliğinin Suriye'den Türkiye'ye sızmasından sonra ve Suriye dış işleri bakanı Faruk El-Şara'nın yaptığı bir açıklamada PKK eylemlerini terörist eylemler olarak değil de "direniş" biçiminde tanımlamasıyla birlikte, Türkiye-Suriye ilişkileri en kritik dönüm noktasına geldi. *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1995.
26. İran-Irak savaşının sona ermesinden önce bile, Iraklılar, Türkiye'nin kendi toprakları üzerindeki hava baskınlarından rahatsızlık duymaktaydı; bu hava baskınları, üst-düzyer Türk subaylarının ziyaretleri olarak bilinmektedir. Necip Torumtay, *Orgeneral Necip Torumtay'ın Anıları*, (İstanbul: 1993), 86-87.
27. 1984 Yılında, Türk hükümeti, Irak'ın, kuzey Irak'taki Kürtlere özerklik tanıması planlarına karşı çıkmıştı ve aslında bu düşüncüyü pek de benimsemeyen Iraklıların, Kürtlere bu konudaki fikirlerini değiştirdiklerini açıklarken Türkiye'den gelen bu baskıyı kullanmış olmaları muhtemeldir. Bkz. Mehmet Ali Birand, *Apo ve PKK*, (İstanbul: 1992), 130-32.
28. Türkiye-İran ilişkileri hakkındaki bir analiz için bkz. Atilla Eralp, "Facing The Iranian Challenge: Turkey's Relations With Iran After the Islamic Revolution" [İran'daki Değişimi Karşılık: İslami devrimden Sonra Türkiye ile İran İlişkileri], *The Reluctant Neighbour: Analyzing Turkey's Role in Middle East* [Gönülsüz Komşu: Türkiye'nin Orta Doğu'daki Rolünün Analizi] konferansına sunulan bildiri, Amerika Birleşik Devletleri Barış Enstitüsü, 1-2 Haziran 1994, Washington; ve Henri J. Barkey, "Iran and Turkey: Confrontation Across an Ideological Divide" [İran ve Türkiye: İdeolojik Bir Ayrışmanın Ortasındaki Kamplaşma], Alvin Z. Rubinstein ve Oles Smolansky yayını, *Regional Power Rivalries in the New Eurasia*, (New York: M.E. Sharpe, 1995)▲

'99 Şubat

- 1 İngiltere Dışişleri Bakanı Robin Cook, Türkiye'nin Kürt sorunu için farklı çözümleri gözden geçirmesinin zamanının geldiğini söyledi. Kürt sorununun çözümü için Ankara yönetimine önemli sorumluluklar düştüğüne dikkat çeken Robin Cook, Türkiye'nin bu görevlerini yerine getirmesi çağrısında bulundu.
- 2 Abdullah Öcalan'ı taşıyan özel uçak Hollanda hava alanına inmek istedi ancak "havacılık nedenlerinden" ötürü iniş izni verilmedi. 9 Ekim 1998'de Suriye'den ayrılan PKK lideri, 12 Kasım'da İtalya'ya geçmiş, 16 Aralık'ta da İtalya'dan ayrılmıştı.
- 4 ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, Senato'da yaptığı konuşmada, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın bulunabileceği tüm ülkelere, tutuklayıp yargılama çağrısında bulundu.

Abdullah Öcalan'ın Belçikalı avukatı Britta Böhler, Türk devletinin son girişimlerinin Abdullah Öcalan'ın can güvenliğini tehlikeye attığına dikkat çekti.
- 5 Türkiye'nin Rusya'ya yönelik yaptığı diplomatik baskılar üzerine, Rus yetkililer, Öcalan'ın bu ülkede olmadığı şeklindeki açıklamasını yineledi. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin iddialarını yalanlarken, Başbakan Yevgeni Primakov da Türk meslektaşı Ecevit'e bir mesaj gönderdi. Primakov, Öcalan'a siyasi statü tanımayacaklarını bildirdi.
- 6 Abdullah Öcalan'ın İtalya'dan ayrılmasına rağmen, Türkiye'nin İtalya'ya ilişkin suçlamaları devam ederken, İtalya Başbakanı Massimo D'Alema ise Kürt sorununa ilişkin şunları söyledi: "Umarım artık Kosova sorununa gösterdiğimiz duyarlılığı Kürt sorunu için de gösteririz. Şu an Türkiye'nin doğusunda 40 bin askerle yapılan operasyonlar beni çok kaygılandırmaktadır. Bundan dolayı Avrupa bir çözüm isteme hakkına sahiptir. Ve yüksek bir azimle Türkiye'nin toprak bütünlüğünü değiştirmeden, bu sorunun çözümü için çalışılmalıdır."
- 7 Uluslararası Parlamenterler Birliği (IPU), Türk devletinin Kürt parlamenterleri susturma çabalarını kınadı. Uluslararası Parlamenterler Birliği'nin İnsan Hakları Komitesi, haftasonu Cenevre'de tamamlanan bir haftalık oturumunda, dünyanın 31 ülkesinde 311 parlamenterin durumunu ele aldı. Türk devletinin "temelde Kürt sorunu ile bağlantılı olarak" 15 parlamenterini cezalara çarptırdığı anımsatılarak, bu tutumdan vazgeçilmesi istendi.
- 8 Özgür Politika gazetesinin aktardığına göre, Yunanistan'da yayımlanan pazar gazetesi "To Vima" da dün yazılı demecine yer verilen Öcalan, Fransa'da, Sırbistan'ın güney bölgesi Kosova için başlatılan barış görüşmeleri benzeri bir konferansın, Kürdistan için hayata geçirilmesini talep etti.
- 9 Yunanistan Dışişleri Bakanı Öcalan'ın Yunanistan'a geldiği şeklindeki iddiaları yalanlayarak, "Öcalan'ın Yunanistan'a gelmemesi gerekir, çünkü biz onu istemiyoruz" dedi.

cilerinin yanı sıra Kürt tarafından da Paris Kürt Enstitüsü Başkanı Kendal Nezan, PKK temsilcisi Abdurrahman Çadırcı ile PSK (Kürdistan Sosyalist Partisi) Genel Sekreteri Kemal Burkay da toplantıya katıldı.

11 Av. Ahmet Zeki Okçuoğlu, bir dizi engel ve yasal prosedürlere sonra ikinci kez İmralı cezaevinde bulunan Abdullah Öcalan'la görüştü.

12 Türk Genel Kurmay Başkanlığı'nın "Terörle Mücadelede Son Durum" başlıklı bir dokümanı Hürriyet gazetesinde yayınlandı. Genel Kurmay Kürt halkını inkar eden politikasında ısrarlı. Dokümanın bir bölümü şunları içeriyor:

TEK MİLLET, TEK VATAN

Çünkü,

- Türkiye Cumhuriyeti üniter bir devlettir. Ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Bu bölünmez bütünlük tartışılmaz.

- Devletin resmi dili, bayrağı, sembelleri, sınırları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hükümlerlik hakları, laik ve demokratik düzeni her türlü tartışmanın üstünde ve dışındadır.

- Türkiye'nin üniter niteliğinin muhafazası, birlik ve beraberliğinin hiçbir kimseye, zümreye ve devlete taviz verilmeden korunması esastır.

- Üniter devletimizin esasları tek millet, tek vatan, tek devlet, tek dil ve tek bayraktır.

14 İstanbul'da Mavi Çarşı alışveriş merkezi ateşe verildi 13 kişi öldü 6 kişi yaralandı.

18 Abdullah Öcalan İmralı Cezaevi'nde avukatları aracılığıyla yazılı bir açıklamada bulundu. PKK lideri Abdullah Öcalan yaptığı açıklamada, 1993'te yapılan ateşkesi hareketle, 1 Eylül 1998'de tekrar yapılan ateşkesin şartları çerçevesinde savunmasını yapacağını belirtti.

19 Avukat Ahmet Zeki Okçuoğlu üç meslektaşıyla birlikte Mudanya'nın İmralı Cezaevi'nde bulunan Abdullah Öcalan'la görüştü.

Türk devletinin baskısıyla İspanya hükümeti, Bask bölgesinin otonom hükümetini Sürgündeki Kürt • Parlamentosu'nun bu ülkede toplanmasına izin vermesi nedeniyle Yüksek Mahkemeye verme kararını aldı.

• Türk devleti Kürtlerin ulusal bayramı Newroz kutlamalarını önlemek için yurt çapında geniş güvenlik önlemleri aldı. Newroz'a iki gün kala binlerce Kürt gözaltına alındı.

20 Abdullah Öcalan, avukatları aracılığıyla yaptığı yazılı açıklamada şunları söyledi: 1993'ten beri ateşkesle birlikte geliştirilen çizgiyi, en son 1 Eylül 1998 Ateşkesi'nde daha da netçe ortaya koyduk. Bu süreçte bize dolaylı olarak sunulan madde madde açıklamalara, benim de kamuoyuna açıkladığım cevaplarıma bağlıyım. Yakalanma sürecinde daha da yoğun olarak gerek soruşturma komisyonuna, gerek savcılığa söylediklerim ve gerekse çıkarılacağım mahkemede yapacağım savunmamda bu hususları esas alacağım."

21 Tüm engellemelere rağmen, Kürdistan'ın çeşitli il ve ilçelerinde Kürt halkı Newroz bayramını kutladı ve Newroz ateşini yaktı. Avrupa'dan gelen gözlemci heyetler Kürdistan'a sokulmadı. Van'ın Başkale ilçesinde PKK'li bir bayan gerilla, Bölge Trafik Müdürlüğüne yönelik intihar eyleminde bulundu. Olayda 2 polis ile 1 sivilin yaralandığı öğrenildi. Newroz kutlamaları sırasında 2.400 civarında insan gözaltına alındı.

22 İngiltere'den aldığı lisansla Mayıs 1995 tarihinden bu yana yayın yapan MED-TV'nin yayını İngiliz Bağımsız Televizyon Komisyonu'nun (ITC) aldığı kararla, 21 gün süreyle geçici olarak durduruldu.

- Uluslararası Yazarlar Birliği (PEN) MED TV nin kapatılmasını protesto etti . “Öcalan’a Özgürlük Kürdistan’a Barış” kampanyasının direktörü Avusturyalı yazar Estella Schmidt, MED TV nin kapatılması ifade özgürlüğünden yana olan herkesi ayağa kaldırmalıdır dedi.
 - İnsan Hakları Derneği (İHD)’nin yayınladığı rapora göre Newroz kutlamaları sırasında güvenlik güçleri tarafından 8. 000 kişinin gözaltına alındığı bildirildi.
- 23 Almanya İçişleri Bakanı Otto Schily, Almanya da bulunan Kürt dernekleri temsilcileriyle görüştü. Schily nin Kürt dernek temsilcilerine PKK’den uzak durmalarını da istediği bildirildi. Schily’nin daveti üzerine toplantıya katılanlar şunlar: Abubekir Saydam ve Sertaç Bucak (Kürt İnsan Hakları Derneği, Bonn), Mehmet Tanrıverdi (Almanya Kürt Toplumunu Başkanı), Mustafa Kısabacak (Komkar Başkanı), Metin İncesi (Navend Başkanı, Bonn), Musa Ataman (Bonn ve Rheğin-Sieg Bölgesi Kürt Toplumunu Başkanı), Xoşeng Sebri (Kürt Toplumunu Berlin), Gule İletmiş (Yabancı Kültür Dernekleri Çatı Örgütü, Bremen), Arzu Toker (yazar), Cinur Ghaderi (gazeteci), İbrahim Aksoy (eski milletvekili).
- Binlerce Kürt Londra da İngiliz Bağımsız Televizyon Komisyonunun karargahı önünde MED TV’nin kapatılmasını protesto etti.
- 25 NATO, Yugoslavya’ya karşı harekete geçerek savaş uçaklarıyla Yugoslavya’nın askeri hedeflerini bombaladı
- 26 Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Avukatlar Derneği (EJDM), Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi (AK), Avrupa Parlamentosu (AP) ve tüm Avrupa ülkelerinden, PKK lideri Abdullah Öcalan’ın yargılamasının adil olmayacağını ve bir an önce söz konusu kurum ve hükümetlerin harekete geçmesini talep etti.
- 27 İstanbul’un Taksim meydanında bulunan çevik kuvvet polisine yönelik bir intihar eylemi gerçekleştirildi. İntihar eylemini gerçekleştiren genç kız, kendisi ölüirken 10 kişi de yaralandı.
- 28 Almanya’nın Kassel kentinde Orhan Aykan (18) adlı bir Kürt, MED TV’nin İngiltere Bağımsız Televizyon Komisyonu (ITC)’nun kararı sonucu 21 günlüğüne kapatılmasını protesto ve PKK lideri Öcalan’ın Türkiye’ye getirilmesini kınamak için kendisini yaktı.
- 29 Güney Kürdistan’ın Dohuk valisinin yaptığı açıklamaya göre, Suriye’ nin Amoud kenti nüfusuna kayıtlı Aziz (kod) Abddul Hakim Cercis adlı bir PKK militanı patlayıcı gücü yüksek olan büyük miktarda TNT ile yakalandı. Cercis’ in TNT’yi Zawite kasabasında Newroz kutlamaları için toplanan kitlenin içinde patlatacağını itiraf ettiği belirtildi.

'99 Nisan

- 1 Almanya’da bir süre önce başlatılan “Öcalan’a Özgürlük Kürdistan’a Barış” İnisyatifi, PKK lideri Abdullah Öcalan’ın Türkiye’de kaldığı süreçte insan hakları standartlarına uygun muamele görmesini talep ederken, Kürdistan’da yürütülen savaşın bitirilmesi, savaş koşullarının ortadan kaldırılması ve Uluslararası Kürdistan Konferansı’nın düzenlenmesini de istedi. İnisyatife imza atanlar: Prof. Dr. Elmar Altvater (Uluslararası Lelio-Basso-Vakfı), Xabier Arzalluz (Bask Ulusal Partisi PNV Başkanı), Lord Avebury (İngiliz Lord), Uri Avnery (Eski Knesset Milletvekili, Gush Shalom -Barış Bloku- İsrail), Jutta Bauer (Yayıncı, Almanya), Rolf Becker (Aktör, Barış Sendikası-Almanya), Tony Benn (İngiltere Liberal Parti Milletvekili), Christine Blower (İngiltere Öğretmenler Sendikası Eski Başkanı), Hans Branscheidt (Medico International/Appell Hannover-Almanya), Ken Cameron (İngiltere İtfaiye Sendikası Genel Sekreteri), Josep Luis Carod Rouira (İspanya ERC Başkanı), Geraldine Chaplin (Aktör-İspanya), Prof. Noam Chomsky (Dilbilimci-Yazar-Massachusetts Teknoloji Enstitüsü)

14 Bask Parlamentosu, Sürgünde Kürdistan Parlamentosu (PKDW)'yi kabul edeceklerini açıkladı. Konuya ilişkin açıklama yapan Bask Parlamentosu Başkanı Juan Maria Atutxa, PKDW'nin Temmuz ayında yapmak istediği 9'uncu Genel Kurulu'na, İspanya hükümetinin muhalefetine rağmen ev sahipliği yapmakta ısrarlı olduklarını söyledi.

15 Abdullah Öcalan Avrupa ülkelerinden kendi can güvenliğinin sağlanmasını istedi. Öcalan, Avukatları aracılığıyla yaptığı yazılı açıklamada şunları söyledi: "TC'nin halkımıza dayattığı soykırım girişimi, şahsıma yönelik komployla en vahim bir biçimde sonuçlandırılmak isteniyor. Buna karşı uluslararası alanda hukuk güvencesi aramak için birçok girişimde buldum. Bunun üzerine Rus Duması'nın siyasi statü tanınması için gösterdiği çabalar ve aldığı kararı Primakov hükümetinin uygulamaması tavrını kınıyorum. Bu iradenin dikkate alınması ve uygulamaya konulması talebimi yineliyorum. Roma'ya gelişimle birlikte gündeme gelen iltica talebim olumlu yönde destek bulmadı. Bu talebimin kabulü sağlanıncaya kadar, şu an bulunduğum yerde can güvenliğimin sağlanmasını bekliyorum. Aynı şekilde Yunan hükümetinden, nedenini henüz bilmediğim bir noktada muğlak bıraktığı statü talebimin değerlendirilmesini istiyor ve bu talep yerine gelinceye kadar, bulunduğum yerde can güvenliğimin sağlanmasını istiyorum. Avrupa'da, bizi kriminalize eden Almanya ve Fransa'nın kendi durumlarını gözden geçirmelerini ve içinde bulunduğum bu durumdan kendi sorumluluklarını görmelerini istiyorum"

"İstanbul Ümraniye Cezaevi'nde TKPML davasından tutuklu Nürhak Polat PKK lideri Abdullah Öcalan için bedenini ateşe vererek yaşamını yitirdi.

16 Abdullah Öcalan'a yönelik sürdürülen uluslararası operasyon Ankara'da noktalandı. Kenya'nın başkenti Nairobi'deki Yunanistan Büyükelçiliği'nden alınan PKK lideri Abdullah Öcalan özel bir uçakla Türkiye'ye kaçırılarak Türk devletine teslim edildi.

17 Abdulah Öcalan İmralı Cezaevine konuldu.

Öcalan'ın Kenya'nın Nairobi kentinden Türkiye getirilmesi, başta Avrupa'da olmak üzere dünyadaki tüm Kürtleri ayağa kaldırdı. Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinde Yunanistan'ın büyük bir rol aldığı iddiası nedeniyle Yunanistan'ın tüm Büyük elçilik ve Konsoloslukları Kürtlerin protesto eylemlerine hedef olurken, Almanya'nın Berlin kentinde bulunan İsrail Konsolosluğuna yönelik Kürtlerin gerçekleştirdiği protesto eylemine, konsoloslukta bulunan güvenlik görevlileri ateşle cevap verdi. Açılan ateş sonucu 3 kişi öldü 7 kişi yaralandı. Almanya'nın Berlin, Frankfurt, Düsseldorf, Stuttgart ve Hamburg kentlerinde bulunan Yunanistan Konsoloslukları Kürt göstericileri tarafından işgal edildi. Fransa'nın Marsilya ve Strassburg kentlerindeki Yunan Konsoloslukları Kürtlerin hedefi haline geldi. İsviçre'nin Cenevre Kentinde bulunan BM binası işgal edildi. Rusya'nın Başkenti Moskova'da da Yunanistan Büyükelçiliği Kürtler tarafından işgal edildi. Viyana, Belçika'nın Başkenti Brüksel, Hollanda'nın Lahey kentinde ve İngiltere'nin Londra kentinde bulunan Yunanistan'ın tüm Büyükelçilikleri aynı protestolara sahne oldu. İtalya'nın Milano kentindeki Yunanistan Konsolosluğu ve Ermenistan'ın Erivan kentinde bulunan BM binası da Kürt göstericilerin protestolarına hedef oldu. Bu arada Yunanistan'ın Beyrut ve Şam Büyükelçilikleri de işgal edildi. Bulgaristan'ın Başkenti Sofya'daki Kürt Kültür Merkezlerinde Kürtler açlık grevine başladı. PKK üst düzey yetkililerinden Nizamettin Taş ise MED TV'de yaptığı açıklamada, "Kürdistanlıların PKK Önderliği'nin can güvenliği sağlanana kadar kendilerini düşmanın kalbinde patlatmaya hazır hale getirmeleri" çağrısında bulundu. Telefonla MED-TV'de konuşan ERNK Avrupa temsilcilerinden Şemsi Kılıç ise şunları söyledi: "Yunanistan Hükümeti'nin Kenya Hükümeti ile yapmış olduğu bir anlaşma var. Her iki hükümet arasında en üst düzeyde yapılan görüşmeler sonucunda Parti Önderliğimizin Kenya'da bulunan Yunanistan Büyükelçiliği'ne konuk edilmesi ve bir üçüncü ülkeye çıkarılması kararı alındı."

• Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde bulunan Mazlum Öncel adlı tutuklu, Öcalan'a yönelik yapılan komployu protesto etmek amacıyla kendini yakarak yaşamını yitirdi. Batman Cezaevi'nde bulunan Arzu

Demiralp'in da aynı amaçla kendini yaktığı öğrenildi. Maraş'ın Elbistan Kapalı Cezaevi'nde PKK'li kadın tutuklu Çiğdem Duman'ın da bedeninin ateşe verdiği bildirildi

18 Kuzey Amerika Kürt Ulusal Kongresi, Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesine ilişkin yaptığı basın açıklamasında şunları söyledi: "Kürtlerin kültürel ve siyasal hakları inkar edildikçe, onlar savaşımaya devam edecekler. PKK, Türk devletine karşı yürütülen sayısız Kürt ayaklanmalarının en sonuncusudur. ABD'nin şimdiye dek tutumu, Türkiye'nin baskıcı politikasını desteklemek olmuştur. Kuzey Amerika Kürt Ulusal Kongresi, ABD'nin Türk hükümetinin anti-demokratik politikasını sürekli olarak desteklemesini kınayarak, Amerikan hükümetinin açık bir dille Kürt sorununun barışçıl çözümü için adımlarının desteklemesini istiyoruz."

• Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesini protesto etmek için Ümraniye Cezaevi'nde TKP(ML) TİKKO davasından siyasi tutuklu Veysel Çınar bedenini ateşe verdi.

19 Sakarya Cezaevin'de bulunan MLSPB davasından tutuklu Serpil Polat da bedenini ateşe vererek yaşamını yitirdi. Ceyhan Cezaevi'nde PKK'li tutuklulardan Bengin Kurt ile Murat Çoşkun da bedenlerini ateşe verirken Maraş Cezaevi'nde bulunan Hüseyin Çiğ adlı PKK'li tutuklu da kendini yaktı. Bu arada Diyarbakır'ın Dağkapı semtinde de Kahraman Denli adlı bir kişi kendini yaktı.

20 Yunanistan Başbakanı Costas Simitis, Öcalan olayına karıştığı gerekçesiyle istihbarat şefi Haralambos Stavrokakis'i görevden aldı. Simitis Öcalan olayıyla ilgili yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Öcalan'a siyasi sığınma hakkı vermedik, çünkü bu, dev bir stratejik yanlış olurdu. Ama biz, bir oldu bitti ile karıştık ve Öcalan, ülkemize illegal yollardan geldi. Yunanistan'ın, Türkiye içindeki silahlı mücadeleye taraf olduğunu öne sürebilecek dev bir Türk propaganda kampanyasıyla karşılaşma tehlikesi vardı. Bizim yaklaşımımız, ülkenin ulusal çıkarlarını korumak yönünde oldu. Bunun sorumluluğunu da Yunan halkı önünde üstlendik."

• ABD Dışişleri Bakanı Madelein Albright Öcalan olayıyla ilgili yaptığı açıklamada; "Öcalan'ın adalet önüne çıkarılabilmesi için diplomatik yolları kullandık ve Türkiye'ye bu anlamda yardımcı olduk" dedi.

• MOSSAD Başkanı Halevy imzasıyla MOSSAD görevlilerinin ailelerine hitaben kaleme alınan mektupta, "Mossad, Öcalan'ın yakalanması olayına hiçbir surette karışmamıştır" dedi.

21 Abdullah Öcalan'ın yakalanması nedeniyle İran Kürdistan'ında on binlerce Kürt Türkiye'yi protesto etti. Göstericilerin İran rejimine karşı da slogan atması üzerine İran güvenlik güçleri kitlenin üzerine ateş açtı. Açılan ateş sonucu 3 kişi öldü 17 kişi de yaralandı.

• Amerika'dan Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesi olayının şiddetle kınandığı bir açıklama da Humaniter Hukuk Projesi girişiminden (Humanitarian Law Project) geldi. Öcalan'ın Cenevre Antlaşması çerçevesinde savaş esiri olarak muamele görmesini isteyen girişim, ABD'nin 1988 yılında çıkan silah satım yasasına aykırı bir şekilde Türkiye'ye silah satışında bulunduğunu ve bunun Kürdistan'daki kirli savaşın açıkça desteklenmesi anlamına geldiğini belirtti.

22 İHD İstanbul Şubesi tarafından yapılan basın açıklamasında Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden sonra 2000 kişinin gözaltına alındığı ifade edilirken, 12 kişinin kendini yakarak yaşamına son vermek istediği ve bu kişilerden 2'sinin yaşamını yitirdiği bildirildi. Cizre'de sokağa çıkma yasağı ilan edildiği ve Kürdistan'a fiili bir giriş yasağı uygulandığı belirtilen açıklamada Mersin, Batman, Mardin Kızıltepe'de 3 kişinin gösteriler sırasında polisler tarafından açılan ateş sonucu katledildiği açık-

landı.

23 Abdullah Öcalan'ın kardeşlerinin talepleri üzerine bir gurup avukat Öcalan'ın savunmasını üstlendi. Öcalan'ın savunmasını üstlenen avukatların isimleri şöyle: Ahmet Zeki Okçuoğlu, Osman Baydemir, Medeni Ayhan, Hatice Korkut, Ahmet Avşar, Selim Okçuoğlu, Mükrimte Tepe, Derya Bayır, Gül Altay, Eren Keskin, Doğan Erbaş, Filiz Kostak, İmam Şahin, Cihan Erbaş, İmmihan Yaşar, Aysel Tuğluk.

• Mersin'de Seyyar satıcılık yapan Piro Ecer adlı bir kişi Mersin'in Ay Mahallesi'nde, seyyar tablasıyla birlikte bedenini ateşe verdi.

24 Daha önce Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcısından görüşme izni alan Öcalan'ın avukatlarından Ahmet Zeki Okçuoğlu ile Hatice Korkut, Öcalan'la görüşmek için Mudanya'ya gittiler ancak sivil polislerin denetimindeki ülkücüler tarafından taciz edilen avukatlar Öcalan'la görüştürülmekten geri döndüler.

• Uluslararası Af Örgütü, Türk devletinden Abdullah Öcalan'ın adil bir şekilde yargılanmasını ve idam cezasını kaldırmasını talep etti. Türk devletinin Kürtlere yönelik saldırgan tutumuna karşı ise tüm dünyada 'acil eylem' çağrısında bulundu.

• İtalya'nın Başkenti Roma'da 'Öcalan'a Özgürlük' yürüyüşü yapıldı. Yürüyüşe yaklaşık 40 bin kişi katıldı.

25 Av. Ahmet Zeki Okçuoğlu Abdullah Öcalan'ın içinde bulunduğu hukuk dışı koşullarla ilgili İstanbul Basın Müzesinde bir basın açıklaması yaptı. Yapılan açıklama dünya çapında yankı yaptı.

26 Şerafettin Elçi'nin Başkanlığını yaptığı Demokratik Kitle Partisi (DKP) Anayasa Mahkemesinin kararıyla, bölücülük yatağı gerekçesiyle kapatıldı.

27 Abdullah Öcalan'ın savunmasını üstlenen ancak devlet destekli yoğun saldırılara maruz kalan Ahmet Zeki Okçuoğlu, ABD dahil bu komplonun içerisinde yer alan tüm devletler tarafından Öcalan'ın ve kendilerinin can güvenliklerinin sağlanacağı garantisi verilinceye dek, savunma görevini dondurduklarını açıkladı. Okçuoğlu yaptığı basın açıklamasında şunları söyledi: "Günlerdir ben bir hukukçu olarak, bir avukat olarak linç edilmekle karşı karşıya bulunuyorum. Ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti beni korumakla yükümlü olduğu halde bana karşı ve arkadaşlarıma karşı linç gösterilerini örgütleyiyor. Ben her an ve her yerde öldürülebilirim. Bunun birinci sorumlusu Türkiye Cumhurbaşkanı'dır, ikinci sorumlusu TC Genelkurmay Başkanı'dır. Ben, metanetsiz, beceriksiz olduğu için Başbakan'ı suçlamıyorum, sadece O'nu kınıyorum. Ama bu işe bir son verin. Polis görevini yaparken nasıl kamu görevi yapıyorsa, Hakim görevini yaparken nasıl kamu görevini yapıyorsa, ben de bir hukukçu olarak, bir avukat olarak kamu görevi yapıyorum ve bu devlet beni korumak zorundadır."

'99 Mart

1 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Abdullah Öcalan'ın davasını yakın takibe aldı. Konuya ilişkin bir açıklama yapan AGİT Dönem Başkanı Knut Vollebek, Öcalan'ın adil ve bağımsız bir mahkemede yargılanması gerektiğini kaydetti. Vollebek, Türk devletinin altına imza attığı uluslararası hukuk ve anlaşmalara riayet etmesini istedi.

2 Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi (AKİÖ)'nden bir heyet, Abdullah Öcalan'ın yargılanması sürecine ilişkin olarak Türkiye'ye geldi

- Avrupa Yeşil Partileri, Paris'te yapılan ikinci kurultaylarında Kürt sorunu ile aktif ilgilenme kararı aldı. Kürt sorununun toplanacak bir uluslararası konferansta tartışılmasını isteyen Avrupa'daki Yeşil partiler, kendi hükümetlerine baskı yapmayı da kararlaştırdı. Yeşiller, Abdullah Öcalan'ın uluslararası bir mahkemeye çıkartılması talebini de kararlarına ekledi.

3 MED TV de Özel bir programa telefonla katılan PKK MK üyesi Osman Öcalan, gerilla eylemlerinin Türkiye'yi sarsacağını vurgularken, Abdullah Öcalan adına yapılan açıklamalara ilişkin de şunları söyledi: "Türk medyası devlet yetkililerinin açıklamalarına yer veriyor. Halkımıza bir kez daha söyleyeyim, Partimizin resmi kararıdır, Önderlik adına ya da Önderlik ağzından ne söylenirse söylensin Önderliğimizi bağlamıyor."

4 PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinin ardından başlayan eylemler, İstanbul'u yangın yerine çevirdi. Önceki akşam ve dün devam eden eylemlerde 2 özel araç, 1 işyeri, 1 parti binası, 1 ilkokul, 1 kamyon ve 2 minibüs ateşe verilerek kullanılmaz hale getirildi. Mersin'de de bir ilköğretim okulunu molotoflayan gençler, Ankara'da MHP Sincan ilçe binası ile park halindeki bir servis aracına molotof kokteyli attı

5 PKK 6. Kongresini yaptı. Kongrede oy birliğiyle Abdullah Öcalan yeniden genel başkanlığa seçilirken, üç kişilik bir başkanlık konseyi de kuruldu. Başkanlık Konseyinde Osman Öcalan, Cemil Bayık ve Murat Karayılan yer aldı. Çeşitli kararların alındığı Kongrede özellikle KDP 'ye yönelik savaş şiddetli bir şekilde sürdürme kararı da alındı.

6 Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM)'nde PKK lideri Abdullah Öcalan'ın davasına gözlemci heyet göndermeyi kararlaştırdı.

- Çankırı valisinin aracına bomba konuldu. Bombanın patlaması sonucu öğrenci bir kız ile sürücü ölürken vali de ağır yaralandı. Bombalama eylemini TIKKO üstlendi.

7 Türk Başbakanı Bülent Ecevit, Avrupa Birliği (AB) ve NATO ülkelerine gönderdiği mektupta, PKK'nin Avrupa'dan yayın yapan MED-TV ve Almanya'da çıkan Özgür Politika gazetesi aracılığıyla Türkiye'ye yönelik "terör" eylemlerini sürdürmeye devam ettiğini söyledi. Ecevit, MED-TV ve Özgür Politika için "Avrupa'da eksiksiz bir şekilde varlığını sürdürmeye devam eden bu organize suç ve şiddet ağının parçalanması gerektiğini" ileri sürdü.

8 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Türkiye de ve dünyada çeşitli etkinliklerle kutlandı. HADEP'in 8 Mart etkinlikleri devlet tarafından engellendi.

9 Öcalan'ın durumuna ilişkin Türkiye'de incelemelerde bulunan İsviçreli 4 parlamenter, Kürtlere yönelik uluslararası komplodan Avrupa'yı da sorumlu tuttu. Parlamenter Peter Volmer yaptığı açıklamada, "Kemalizm Türk kimliği dışında etnik bir kimlik tanımıyor. Tek ulus ve tek devlet üzerine kurulmuş. Kemalist ideoloji İsrail ve ABD ile de sıkı ilişkilere sahip" dedi. Thomas Burgener ise Türkiye'nin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3, 6, 8 ve 10'uncu maddelerini açıkça ihlal ettiğini Öcalan'ın yargılanacağı DGM'lerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından tanınmadığını söyledi.

10 Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesiyle birlikte şiddet eylemleri tırmandı. İstanbul Bakırköy'de bir ticari taksiye yerleştirilen bombanın patlaması sonucu şoför Ufuk Akdoğan parçalanarak öldü ve 8 kişi de yaralandı. Yine İstanbul'un önemli alış-veriş merkezlerinden biri olan Ataköy Atrium'un otoparkında bir patlama meydana geldi ve büyük bir maddi hasara yol açtı. Her iki patlama da Milliyetçi Kürt İntikam Güçleri adına üstlenildi.

- Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu, "Türkiye'de Kürt Sorununun Politik Çözümü"ne ilişkin bir toplantı yaptı. Toplantıya Avrupa Parlamentosundan Liberaller, Komünist ve Sosyalist grup temsil-

sü, Cambridge-ABD), Herry Cohen (İngiltere-Liberal Parti Milletvekili), Prof. Dr. Phil. Helmut Dahmer (Sosyoloji Profesörü, Teknik Üniversitesi-Darmstadt-Almanya), Prof. Dr. Angele Davis (Kaliforniya Üniversitesi- Santa Cruz-ABD), Adolfo Peres Esxuiel (Nobel Edebiyat Ödülü Sahibi, Arjantin), Michael Feney (Mülteci Danışmanı), Prof. Dr. Luici Ferraioli (Hukuk Felsefesi Profesörü, İtalya), Paul Flynn (İngiltere Liberal Parti Milletvekili), Dario Fo (Nobel Edebiyat Ödülü Sahibi, İtalya), Dr. Rolf Gössner (Avukat, Almanya), Prof. Uwe Jens Heuer (Hukuk bilimi Profesörü Berlin, Almanya), Walid Jumlat (İlerici Sosyalist Birliği Başkanı, Lübnan), Mairead Keane (Sinn Fein, İrlanda), David MacDowall (Yazar, İngiltere), Jesus Maestro (ERC Dışpolitika Sorumlusu, İspanya), Maidead Maguire (Nobel Ödülü Sahibi, Kuzey İrlanda), Danielle Mitterrand, (Fransa Özgürlükler Vakfı Başkanı, Fransa), Prof. Dr. Ronald Mönch (Bremen Yüksekokulu Rektörü, Almanya).

- 2 İmralı Cezaevi'nde bulunan PKK lideri Abdullah Öcalan, 20 yıldan sonra ilk defa kendi kardeşi Mehmet Öcalan ve kız kardeşi Hava Keser'le görüştü.
- 4 Birleşmiş Milletler (BM) Cenevre Merkezi'nde yapılan 55'inci periyodik İnsan Hakları Komisyonu Oturumları'nda Türk devletinin Kürt halkına karşı sürdürdüğü ağır insan hakları ihlalleri tartışıldı. BM oturumlarında konuşan İsveç Dışişleri Bakanı Anne Lindy, ülkesi adına komisyona bir rapor sundu .Türkiye'de halen Kürt halkının varlığının inkar edildiğini belirten Bakan Lindy, akıl almaz baskılara ve zulümlere maruz kalan Kürt halkının bu durumunun BM tarafından daha ciddi bir şekilde dikkate alınmasını istedi.
- 5 Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ), MED-TV'ye geçici ekran karartma cezası verilmesini protesto etti. IFJ, İngiliz Bağımsız Televizyon Komisyonu (ITC)'nin MED-TV'ye ceza vermesinin Türk devletinin baskıları ile bağlantılı olduğunu bildirerek, kamuoyundan bunu kabul etmemesini istedi.
- 6 Bir ARGK gerillası tarafından Bingöl valisi Süleyman Kamçı'ya yönelik bir bombalı intihar eylemi gerçekleştirildi.
- 8 İngiltere Dışişleri Bakanlığı'ndan "İngiltere hükümeti, Türk hükümet yetkililerine, PKK lideri Abdullah Öcalan'a yönelik suçlamalar konusu ile adil ve açık bir yargılamanın kendileri açısından çok önemli olduğunu" bildirirken, İngiltere Lordlar Kamarası üyesi Lord Avebury, 500 bin Kosovalıya tanınan hakların 40 milyon Kürt için inkar edildiğini söyledi.
- 10 Irak Kürdistan Demokrat Partisi basın bürosu tarafından Kosovaya ilişkin yapılan basın açıklamasında, Belgrad hükümetini etnik temizlik politikasında ısrar etmesi nedeniyle NATO'nun elinde askeri güç kullanmanın dışında başka bir seçeneğin kalmadığı vurgulandı. Kürt halkının yaşadığı trajedinin bir benzerinin Kosovalıların yaşadığına dikkat çeken açıklamada şu görüşlere yer verildi:
 - Kosovalıların bugün yaşadıkları acılar, Kürt halkının bu yüzyıl boyunca ve özellikle de 1991 yılında Irak Kürdistan'ında yaşadıklarının aynısıdır; kırsal bölgelerdeki yıkımın yarattığı sonuçlar, kitlesel göçertmeler, soykırım, cinayet ve tecavüzler ve insanlığa karşı işlenen pek çok diğer suç. Kürdistan halkı, zulme maruz kalan Kosova halkına içten desteğini sunar. Kürdistan Demokrat Partisi, Belgrad hükümeti tarafından Kosovalı Müslümanlara karşı işlenen suçları kınar. Kosova'ya karşı sürdürdüğü haksız saldırılara son vermesi, Kosovalıların, öz-yönetim, mültecilerin kendi topraklarına geri dönmesi ve barışı ve istikrarı sürdürmek üzere sivilleri koruyan uluslararası barış gücünün varlığı da dahil olmak üzere, Kosovalıların tüm meşru haklarının tanınması için, uluslararası kamuoyunu, elindeki tüm imkanları kullanarak Belgrad hükümeti üzerindeki baskısını sürdürmeye davet ediyoruz."
 - Başsavcı Savaş Vural, HADEP'in kapatılması davasını yine gündeme getirdi. Vural, "Eğer Anayasa Makemesi seçimler öncesinde HADEP'i kapatmazsa seçimler sonrasında bir sürü terörist milletvekili ve terörist belediye başkanına sahip olabiliriz" dedi.
 - ANAP Hakkari Milletvekili adayı Osman Dara PKK gerillaları tarafından kaçırıldı.

- 11 **“Türkiye ve dünya kamuoyuna, süreçle ilgili açıklamamdır.**
1) 1 Eylül 1998 ateşkes sürecinin her alanda tam sorumluluk altında sürdürülmesi. 2) Devletin başta af olmak üzere, barış için alacağı tedbirler temelinde silahlı çatışmalara kalıcı olarak son verilmesi. 3) 90’lı yıllardan itibaren bazı saptırmalara rağmen, Kürtlerin ifade özgürlüğüne de açık hale gelen demokratik cumhuriyet sisteminin, güven vermesiyle birlikte tüm sorunların barışçıl çözüm zemini olarak görülmesi. 4) Bu koşullar altında PKK’nin kendini demokratik sistem içinde yasallaşmaya hazırlaması. 5) En azından devletin tavrını yeni parlamento ve hükümet kuruluşunda görünceye kadar aktif bir toplumsal barış, af ve kardeşlik sloganı altında bir siyasal eylem çizgisinin benimsenmesi ve kararlıca uygulanması. 6) Tüm uluslararası barış, insan hakları kuruluşları, hükümet ve parlamentolarının bu temelde destek sunması. 7) Eğer öngörüldüğü gibi bu doğrultuda bir uygulama gelişirse BM, AB, Avrupa Konseyi ve AGİT’in sürece gözlemci olarak katılması. 8) Türkiye’de ilgili tüm çevrelerin kamu, özel, partiler, basın-yayın ve tüm sivil toplum kuruluşlarının; gelişmelerin tarafınca özde bu temelde olduğunu bilerek, ülkemize ve demokratik sisteme katkılarının hayati önem taşıdığının bilinmesi.
Herkesi selamlıyor, özgür barış çalışmalarında başarılar diliyorum.
6.04.1999
Abdullah Öcalan
İmralı.”
- 12 Türk ordusu, savaş uçakları ve vurucu helikopterlerin desteğiyle yine Güney Kürdistan’a girdi. PKK gerillalarına karşı düzenlenen ve 10.000 askerin ve 2000 köy korucusunun katıldığı operasyona ilişkin askeri yetkililerin yaptığı açıklamada, operasyonda KDP’den de destek aldıklarını ileri sürdü. KDP Ankara temsilcisi Safen Dizayee ise, konuya ilişkin Rueters’e yaptığı açıklamada, “ PKK yaptığı en son kongresinde KDP’ye karşı savaş ilan etti. Bu nedenle biz de kendi güvenlik önlemlerimizi almak zorundayız.” dedi.
- 14 Diyarbakır valiliği tarafından HADEP mitingi yasaklandı, miting meydanında toplanmak isteyen kit-
leye polis saldırdı ve binlerce HADEP taraftarı gözaltına alındı.
- 15 ANAP Sözcüsü Bülent Akarcalı telefonla Özgür Politika gazetesinin sorularını yanıtlarken, Abdullah Öcalan’ın yaptığı 8 maddelik barış çağrısını nasıl değerlendiriyorsunuz, sorusuna şöyle cevap verdi: “Aşlında Öcalan denilen caninin yaptığı tüm açıklamalar kendisini bağlar. Türkiye’de ise hiçbir mü-
essese buna muhatap değildir. A.Öcalan bir canidir, insanlık suçu işlemiştir. İnsanları öldürmüştür, öldürtmüştür. Masum insanları insan öldürmeye şartlandırmıştır. İleriye yönelik kötü örnek olma-
ması için bu kişinin yalnız ve yalnız mahkeme edilip, yargılanıp, cezasını çekmesi gerekir. Bunun dış-
ında A.Öcalan’ın, efendim ben bundan sonra Türk devleti ile çalışacağım, şunu yapacağım, bunu yapacağım gibi yaklaşımlarını kaale almak, Türkiye’nin işlenen insanlık suçlarını belirli bir ücret kar-
şılığında kabul etmesi anlamına gelir.”
- 16 İtalya Başbakanı Massimo D’Alema, Kosova’ya müdahale yapılmasıyla birlikte Kürt sorununun çö-
zümünün de gündeme gelmesi gerektiğini bildirdi. D’Alema’nın bu açıklaması, Ankara’da tepkilere
neden oldu. 13 Nisan’da Kosova sorunu konusunda mecliste soruları yanıtlarken, Kürt sorununa da
dikkat çektiği belirtilen D’Alema, son Washington ziyareti sırasında ABD Başkanı Bill Clinton ile
Kürt sorununu da konuştuğunu söyledi.
- 17 14 Nisan 1988 tarihinde Güney Kürdistan’ın Germiyan ve Şehrezor bölgelerinde Irak rejimi tarafın-
dan gerçekleştirilen Enfal harekati sırasında kaybedilen 182 bin Kürdistanlının yakınları Süleymani-
ye kentinde düzenledikleri yürüyüşle Enfal harekati protesto ederken, 11 yıl sonra bir kez daha ya-
kınlarının akibeti hakkında bilgilendirilmelerini istediler. Ağırıklı olarak Germiyan ve Şehrezor böl-
gelerinde başlatılan Enfal Harekati sırasında yüzlerce köy yakılıp-yıkılarak haritadan silindi. Kadın,
çocuk, genç ve yaşlı 182 bin Kürdistanlı gözaltına alınarak ortadan kaybedildi. Genç kızlar ve gelin-
ler Araplara satıldı. Yaşlı olanlar kurşuna dizildi. Peşmergeye destek veren milis güçleri idam edildi.
Diğerleri ise, Basra, Bağdat ve diğer birçok Irak toplama kamplarına dolduruldu.

18 Türkiye’de genel ve yerel seçimler yapıldı. Seçim sonuçları şöyle:

DSP	6.919.670 oy	% 22.19
MHP	5.606.583 oy	% 17.98
FP	4.805.381 oy	% 15.41
ANAP	4.122.929 oy	% 13.22
DYP	3.745.417 oy	% 12.61
CHP	2.716.094 oy	% 8.71
HADEP	1.482.000 oy	% 4.76
ÖDP	248.553 oy	% 0.80
EMEP	51.756 oy	% 0.17
SİP	37.680 oy	% 0.12
İP	57.607 oy	% 0.18
DBP	24.419 oy	% 0.08
BP	78.922 oy	% 0.25

Milletvekili seçimlerinde %10’luk ülke barajına takılan HADEP, yerel seçimlerde büyük bir başarı gösterdi. Kürdistan’da başta Diyarbakır, Van, Siirt, Bingöl, Hakkari, Batman, ve Ağrı gibi illerin belediye başkanlıklarını alırken toplam 39 belediye başkanlıkları kazandı.

23 İngiltere Bağımsız Televizyon Komisyonu, (ITC) MED TV’nin yayın lisansını iptal etti. ITC’nin iptal kararına göre, 16, 18, 19, 20 Şubat tarihli haber bültenlerinde şiddete teşvik etme gerekçesiyle yayını 22 Mart günü durdurulan MED TV’nin İngiltere’den yayın yapma hakkı elinden alınmış oldu.

27 Anayasa Mahkemesi’nin kuruluş yıldönümünde konuşan Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer, Türkiye’deki anayasal yasaklara isyan etti. Başkan Sezer, “Asıl özgürlük , düşüncelerin serbestçe açıklanabilmesidir. Bu hak özgürlükleri de beraberinde getirir. Kişinin hak ve özgürlüklerini özüne dokunup, kısıtlamalar getirmek demokrasiye uymaz. İnsan hakları uygar toplumların olmazsa olmaz koşuludur.” dedi. Başkan Sezer yasaklı dil konusunda da şunları söyledi: “Anayasanın 26’ncı maddesinin üçüncü fıkrasında, ‘düşüncenin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz’ denilmektedir. Oysa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında belli bir dilin kullanılmasının yasaklanabileceğine ilişkin sınırlayıcı bir kurala yer verilmemiştir. Kişinin sahip olduğu dokunulmaz, vazgeçilmez, devredilmez, hak ve özgürlüklerin özüne dokunulup, tümüyle kullanılmaz duruma getiren kısıtlamalar, demokratik toplum düzeninin gerekleriyle uyum içinde sayılmaz.” Sezer, yasaklar listesini de şöyle sıraladı: “Dernekler Kanunu, Yüksek Öğretim Kanunu, Sendikalar Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Sıkıyönetim Kanunu, Basın Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu düşünceyi açıklama özgürlüğüne aykırı kurallardır.”

28 Dohuk-Akre yolu üzerinde bulunan bir şantiyeye ARGK gerillaları tarafından baskın gerçekleştirildi. Gerilla birimleri tarafından basılan şantiyede aralarında dozer ve kepçelerin de bulunduğu 8 araç yakıldı.

- Bir İtalyan televizyonunun Talk Show programına katılan, İtalya başbakan eski yardımcısı ve İtalya hükümetinin en büyük partisi PDS’in Genel Sekreteri Walter Veltroni, NATO’nun Kosova’ya müdahalesinin Kürdistan’a müdahale için emsal teşkil etmesi gerektiğini söyledi.

'99 Mayıs

3 Associated Press, 29 Nisan’da milliyetçi lider Jirinovski’nin başkanlığında bir Rus heyetinin Irak’ta yaptıkları temaslar sırasında, Jirinovski’nin Iraklı yetkililere, Irak’ın ABD küstahlığına karşı kararlı bir şekilde durmasının gerektiğini vurguladığını bildirdi.

- 7 İran Kürdistan'ının Urmiyê'nin Mirgower bölgesinde bulunan Rezgê Köyü'nden Hakkari'nin Şemdinan ilçesine bağlı bulunan köyütre mazot satmak için gelen yaşları 13 ila 25 arasında değişen 7 Kürt köylüsü, Türk askerleri tarafından gözleri bağlanarak kurşuna dizildiler.
- 8 Avrupa Parlametosu, uluslararası gözlemcilerin Abdullah Öcalan'ın mahkemesine katılmasına Türkiye'nin izin vermesinin gerektiğini bildirdi
- 10 YNK lideri Celal Talabani AL- HAYAT gazetesine yaptığı açıklamada, ABD yönetiminin kimi bölge hükümetlerini, Saddam'ın 1999 yılı içerisinde devrileceği yönünde bilgilendirdiği belirtti.
- Reuters ajansının Doğu Kürdistan'ın Sanandaj kentinde yaptığı bir araştırmaya göre, İran Devlet Başkanı Muhammed Hatemi, eski yönetimlerin politikasını bir kenara bırakıp Kürtlerle uzlaşma yolunu deniyor. Bunun adı ise "Kürt sorununa ıslami çözüm". Muhammed Hatemi'nin "sosyal ve çoğulcu" politikasına dikkat çekilen araştırmada, bu politikanın şu sıralarda Doğu Kürdistan'da önemli bir imtihan ile karşı karşıya bulunduğu savunuldu. İran, Doğu Kürdistan politikasındaki değişikliği Muhammed Hatemi'nin iktidara gelmesiyle başladı.
- Hatemi, ilk olarak 1997 seçimlerinde oyların yüzde 76'sını aldığı Kürdistan Eyaleti'nin uzun süreli direnişlere sahne olan başkenti Sanandaj'a kendi seçtiği valiyi atamakla başladı. Muhafazakar yerel idarelerin muhalefetine karşın, Tahran'dan 500 kilometre mesafedeki Sanandaj'a ekonomik kalkınma ve siyasi destek sözü verdi. Daha önemlisi, kendi seçtiği Batı eğitilmiş Kürt bir etnologu, bölgeye ilk Kürt genel valisi olarak atadı. 38 yaşındaki yeni vali Abdullah Ramazanzade, "Sayın Hatemi seçim kampanyası sırasında Kürdistan'a geldiğinde, eski bir halk olan Kürtlere İran işlerinde seslerini daha çok yükseltme imkanı verilmelidir demişti" diye konuşarak, "Ben ise bir Kürt olarak buraya bu süreci başlatmak için gönderildim" mesajını verdi. (Ozgür Politika)
- 11 Şırnak'ın Silopi ilçesi Ballıkaya Köyü yakınlarında, Türk ordusunun PKK millitänlarına karşı kimyasal silah kullandığı bildirildi. Kullanılan kimyasal silahlar sonucunda 20 gerillanın yaşamını yitirdiği öğrenildi.
- 12 Diyarbakır Cezaevi'nde idamla yargılanan PKK'nin eski askeri komutanı Şemdin Sakkık Abdullah Öcalan mahkemesinde tanıklık yapacağını söyledi.
- 13 Abdullah Öcalan mahkemesine müdahil olarak katılmak üzere 800' e yakın Türk Ankara DGM'sine başvurdu.
- MED TV' inin yayın lisansının ITC (Bağımsız Televizyon Komisyonu) kararıyla iptal edilmesinden sonra, Vatikan'da Kürtçe müzikle test yayını yapan CTV normal yayın programına başladı. Günde 6 saat yayın yapan CTV, Kürtçe, Türkçe ve Arapça'nın yanı sıra Asurice haber ve kültürel programlara yer veriyor.
- Amerika Senatosunun 37 üyesi, Ankara'ya savunma desteği ve silah satışını sağlamak için Başkan Bill Clinton'a bir mektup gönderdiler. Senatörler, mektupta Türkiye'nin bölgede ABD için çok önemli bir stratejik müttefik olduğunu vurguladılar.
- 15
- 17 Türk ordusu 15.000 kişilik bir kara gücüyle 12 mil içeriye doğru Güney Kürdistan topraklarına girdi. Irak Genel Kurmay Başkanı ve Dışişleri Bakanı, Arap Birliğine bir mektup göndererek Türkiye'nin bu saldırganlığına karşı durmalar çağrısında bulundular.
- 19 Rusya, Türkiye'nin Kürtlere yönelik davranışlarından dolayı Batılı ülkeleri iki yüzlülükle suçladı. Rusya Dışişleri Bakanı, "Türk ordusunun uluslar arası hukuku ve Irak'ın hükümlerini ihlal ederek Kuzey Irak'ta çok sayıda Kürt gerillasını öldürdüğünü vurgularken Batılı ülkelerin Türkiye'ye karşı sessiz kaldığını belirtti.

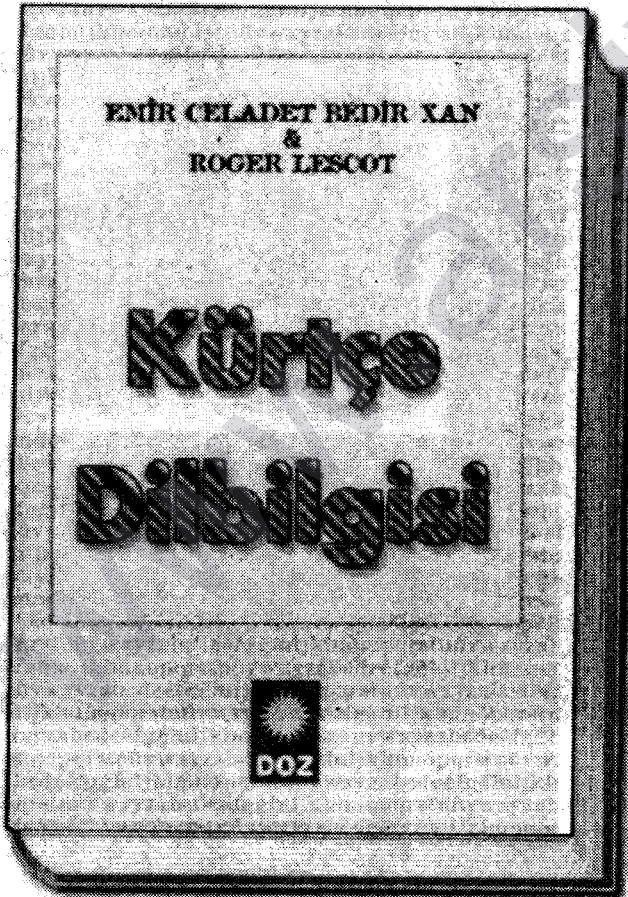
- 22 PDK Genel Başkanı Mesud Barzani Al-Şark Al-Awsat gazetesine yaptığı bir açıklamada, Amerika'nın Saddam'ı devirme planına güvenmediklerini belirtti. Barzani, "eğer tekrar Irak rejimi bölgeyi kontrol altına alma girişiminde bulunursa Kürdistan ikinci bir Kosova olur. Kürtler, 1991'den beri elde ettiği özgürlüğü hiçbir şekilde kaybetmek istemiyorlar onu korumak için her şeyini vermeye hazırdır." uyarısında bulundu. Barzani, "öncelikle şu temel soruya bir açıklık getirmek lazım; Irak'ta Kürt ulusunun durumu ne olacak, Kürtlere nasıl bir yönetim şekli öngörülüyor?" dedi. Barzani, bu konuda Kürtlere bir garanti verilmeden, bölgenin Saddam'ı devirmek için savaş alanına dönüşmesine izin vermeyeceklerini vurguladı.
- 23 Türk ordu birliklerinin bölgede sürdürdüğü operasyonlarda İran, Irak ve Türkiye'nin sınırı üçgeninde İran Kürdistan'ından 9 Kürt katledildi, 5 kişi de yaralandı. Olayda 36 kişi de gözaltına alındı.
- 24 ABD Dışişleri Bakanı sözcüsü James P. Rubin, Irak muhalefetine, rejimin değişmesi için maddi destek sunacaklarını belirtirken şimdilik askeri yardımda bulunamayacaklarını açıkladı.
- 26- Türk ordu birliklerinin kullandığı kimyasal silahlar sonucu yaşamını yitiren 20 PKK'liden 17'sinin isimleri belirlendi. Adı, soyadı: **Aziz TANIT**, kod adı: Hamza Cûdî, doğum yeri ve tarihi: Gundikê Ramo/ Şırnak, 1975; **Ercan EROĞLU**, kod adı: Çiya, doğum yeri ve tarihi: Elazığ, 1972; **Sayın BAYRAM**, kod adı: Çekdar Zagros, doğum yeri ve tarihi: Toçera köyü-Kulp, 1978; **Hasan BEKİR**, kod adı: Rohat, doğum yeri ve tarihi: Kobanî, 1971; **Yusuf TURAN**, kod adı: Rêzan, doğum yeri ve tarihi: Gundikê Melle-Uludere-Şırnak, 1977; **Vezir OSMAN** kod adı: Şefal Çavreş, doğum yeri ve tarihi: Dêrik, 1963; **Ömer KAMBER**, kod adı: Gerilla, doğum yeri ve tarihi: Afrin, 1978; **Abdurrahman MÜZE**, kod adı: Akif Karker, doğum yeri ve tarihi: Damlabaşı Köyü-Eruh, 1975; **Hamdi YILMAZ**, kod adı: Mahsum, doğum yeri ve tarihi: Kangal/ Sivas, 1979; **Seyitcan ALGAN**, kod adı: Doğan, doğum yeri ve tarihi: Ömerli, 1977; **Rahime ARZU**, kod adı: Adar Cûdî, doğum yeri ve tarihi: Spêndarok Köyü/ Şırnak, 1978; **Mizgin MUHAMMED**, kod adı: Zelal Cûdî, doğum yeri ve tarihi: Amûdê, 1978; **Leyla İbrahim HÜSEYİN**, Berçem Xabûr, doğum yeri ve tarihi: Afrin, 1975; **Selva BUZDAĞ**, kod adı: Xwînda Şerzan, doğum yeri ve tarihi: Çukurca, 1978; **Meysa Şêxa**, kod adı: Sosin Nûrhât, doğum yeri ve tarihi: Halep, 1978; **Muhammed ALİKO**, kod adı: Ömer Ebubekir, doğum yeri ve tarihi: Afrin, 1958; **Velit Muhammed REŞO**, kod adı: Seydo, doğum yeri ve tarihi: Bazî, 1969
- 31 Abdullah Öcalan'ın yargılamasına Ankara 2 Nolu DGM tarafından ımralı adasında başlandı . Öcalan ilk duruşmasında şunları söyledi: "Yakalandığım günden ve barış için yaşayacağım sözünü verdiğim günden bu yana kaba bir baskı, söz düzeyinde hakaret ve işkence görmediğimi belirtmek istiyorum. Bu temelde demokratik cumhuriyet ekseninde barış ve kardeşlik için devletin hizmetinde çalışma isteğimi, kararlılığımı, Türkiye Cumhuriyeti devletinin bu konuda gösterdiği saygın yaklaşımın bir gereği olarak ben de bu düzeydeki kararlılığımı saygı ile ifade etmek istiyorum. Ayrıca yakalandığımda uluslararası devletlerden başta Yunanistan olmak üzere Rusya, kısmen İtalya ve Kenya'da dahil bunlar ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının gereğini yerine getirmemişlerdir. Tamamen korsanvari yöntemlerle yakalanmamdaki rolleri önemlidir. Hem protesto ediyorum hem de bu nedenle yargılanmamın ve dolayısıyla savunmamın fazla bir hukuki gereği olmayacağını belirtmek istiyorum. Ayrıca barış ve kardeşlik için yaşamam gerektiğini söyledim. Bu temelde savunmamı mahkemenizde dile getirmeyi tarihi bir görev biliyorum." Öcalan asker ailelerinden de özür dileyerek şunları söyledi: "Kendilerinin hissettiği üzüntü ve acıyı derinden paylaşıyorum. Yine bunda sorumluluk payımdan dolayı özür diliyorum kendilerinden. Ayrıca bir toplumsal yaradan kaynaklanan bu kanın durması için ve barış için elimden gelen her türlü çabayı göstereceğim sözünü veriyorum. Saygılarımla."

- Nûbihar meşa xwê ya ku di sala 1992an de dest pê kiriye, digel zehmetiyên aborî jî heta îro dimeşîne.
- Heta niha Nûbihar bûye dergûşa perwerde û gihandina gelek nivîskarên kurd.
- Nûbihar ne li çikesbûn û nasnameya nivîskaran, li çinivîsandina wan dinêre, her peyva rast “hîkmet” dibîne.

Ziman bi xwendinê wenda nabe

- 1992'de yayına başlayan Nûbihar ekonomik sıkıntılara rağmen yürüyüşüne devam ediyor.
- Nûbihar Kürtçe'de yazan birçok yazarın yetişmesine beşiklik ediyor.
- Nûbihar'da yazarın kimliğine değil, ne yazdığına bakılır, her doğru söz “hikmet” sayılır.

English Summary

Here we are back with the fourth issue of Serbesti after a long time. Since our last issue, many incidents have shaken local and international agenda. These incidents, which to some extent were unexpected, gave rise to brand-new comments about strategic balances across the globe. For instance, according to Newsweek's May 23rd 1999 issue, the world has entered to a troubled era, alarming the end of US and Western hegemony over the world affairs during last ten years. These considerations, no matter, had a close link with the NATO air war staged against Serbia. While Kosovo question has come to the forefront of global agenda, many international observers, political experts and state officials have drawn a parallel line between Kosovo question and Kurdistan. "Why not Kurdistan, instead of Kosovo?" was the question asked by many circles. The common opinion advocated by those circles is that the West is adapting a double-standard policy towards the Kurdish question. What remains a bitter irony is that Turkish state, which carries out an ethnic cleansing very similar to the one of Milosevic against the Kurds, does not refrain from taking place in NATO's operation against Milosevic.

Coming back to the contents of current Serbesti, it contains a wide variety of articles touching various aspects of Kurdish question. As the current century runs to an end, the Kurds still lack a formative national existence and are continued to be sacrificed for the interests of regional and global powers. To shed light on Kurds' efforts for national struggle, we have translated an article from AL MAJALLA magazine, an Arabic language magazine published in London, titled "Ancient Medan People Look for a Place Under the Sun." Another important topic of this issue is Abdullah Öcalan's capture and his trial. The details of his capture are widely examined and certain reflections from major international sources are also included. Michael Howard's article "The Adventure Of a Kurd" is one of such articles offering a detailed account of Öcalan's departure from Italy and his capture in Kenya. As it is known, Israeli secret service MOSSAD was also blamed for its role in Öcalan's capture. The Israeli-Kurdish Friendship League has made a statement, in which it mentioned that MOSSAD was not involved in this operation but, the League demanded the Israeli government not to back Turkish state against the Kurds. On the other hand, Öcalan's trial has just started and his behavior in the court surprised not only his own lawyers but also all local and international media correspondents. Öcalan actually apologized for staging Kurdish national liberation struggle and simply plead for his life. He also asked the mothers of the martyrs (the mothers of Turkish soldiers killed in the war) to forgive him. Well, the courts are the places where certain accounts are settled. But one happens to wonder that, will a day come when someone will ask to be forgiven for the sorrows of the Kurdish mothers? Our editor Ahmet Zeki Okçuolu, who was one of the first lawyers of Öcalan, examines this last process in his article called "The History of the Kurds Rewinds."

In her article titled "Why Do I Stand Against the Extermination of the Kurds?" Daniela Mitterand states that she will support Kurdish struggle to her last breath. The president of Paris Kurdish Institute Mr. Kendal Nezan, in his article titled "No Justice for the Kurds" touches the unjustness imposed on Kurds in national and international levels. Various other articles chosen from Western press, especially from The Independent newspaper, focus on the fact that Kurdish question is the key point in Turkey's relations with the West. Our author Mr. Osman Aydın focuses on the opportunities of peace in his article titled "Political Solution of Disagreements."

One of the most significant articles of this issue is Prof. Dr. M. Izady's article titled "Kurdish Demographic Revolution and Its Socio-Political Implications." In this deep and well detailed study, Prof. Izady examines the evolution of Kurdish demography and offers various numbers for the future Kurdish demographic trends. He concludes that; "In Turkey at least, in order to win their century-old struggle, Kurds need only to make love not war." Another similar article is Prof. Osmet Şerif Vanlı's article, "Kurdish Population 'A Time Bomb' and the Social and Cultural Impacts of Repression." Prof. Vanlı mentions that, in order to limit the dynamic and fast-growing Kurdish population, the regional states are adopting various ethnic cleansing policies.

Well that was a quick look at current issue of Serbesti. We hope to come up with brand-new topics in forthcoming issue.

DOZ

Kürt Kültür Dünyası

1990'lı yıllarda yayın faaliyetine başlayan Doz Yayınları, kurulduğu günden bu yana Kürt dili, kültürü, siyaseti, tarihi ve Kürt entellektüel dünyasına pek çok eser kazandırdı.

İ L K L E R

Türkiye'de ilk Kürtçe Gazete Rojname 1992.
Türkiye'de ilk Kürtçe Saatli Takvim 1996-'97-'98.
Türkiye'de ilk Kürtçe Cep Sözlüğü 1998.

Genel olarak Kürt kültür hayatının üstündeki ipoteklerden dolayı birçok ilke imza atmakla beraber bunların bir kısmını sürdürmesinde hem maddi ve hem de manevi bir çok engelle karşılaşan Doz, bu dezavantajlı şartları yüzünden programına aldığı birçok projeyi de durdurmak zorunda kalmıştır. Elinizdeki Serbestî dergisiyle Kürt Kültür Dünyası'na bir de fikri anlamda yeni bir katkıda bulunmaya çalışan yayınevimiz, 2000'li yılların Kürt Kültür Yüzyılı bölümüne değerli hizmetler yapmaya adaydır.

DÜNDEN BUGÜNE DOZ

- Hatıralarım / Musa ANTER
- Bir Kürt Aydınından İsmet İnönü'ye Mektup / Mustafa Remzi BUCAK
- Bir Kürt Aydınından Mustafa Kemal'e Mektup / Celadet BEDİR XAN
- Bekle Diyarbakır / Mehdi ZANA
- Mustafa Kemal ve Kürtler / Abdurrahman ARSLAN
- Kürtlerin Kökeni / İhsan Nuri PAŞA
- Danezana Gerdûniya Mafên Mirovan
- Zimanê Çiya / Harold PINTER
- Bi Kurdî Navên Mirovan (Kürtçe İsimler) / Yusuf KAYNAK
- Kürdistan Teâlî Cemiyeti / İsmail GÖLDAŞ
- Said-i Nursi ve Kürt Sorunu / MALMÎSANIJ
- Kürdistan'da Türk Endüstrisi / Ömer TUKU
- Cer Hard Cor Asmen / Kemal ASTARE
- Paris Kürt Konferansından Notlar
- Stockholm Kürt Konferansından Notlar
- Li Kurdistanê û Lî Rojhilata Navîn Çekên Kîmyayî, Bîyolojîkî û Atomî / Dr. Celadet ÇELİKER
- Siya Evînê / Mehmed UZUN
- Rojek ji Rojên Evdalê Zeynikê / Mehmed UZUN
- İngiliz Belgelerinde Kürdistan / A. MESUT
- Gülüşün Özgürlüğüdür / Hafız AKDEMİR
- İncila Lûqa
- Kürdistan Tarihinde DÊRSİM / Dersimli NURİ
- Hatıratım / Dersimli NURİ
- Kürdistan Tarihi I. Cilt / Ethem XEMGİN
- Kürdistan Tarihi II. Cilt / Ethem XEMGİN
- Kürdistan Tarihi III. Cilt / Ethem XEMGİN
- Xalkîka Zeyno / Medenî FERHO
- Ahmedê Xanî / Mûrad CIWAN
- Uygurluğun Paradoksları / Hüsnü AKSOY
- Kürtçe Dilbilgisi / Celadet BEDİR XAN, Roger LESCOT
- Kolay Kürtçe / Kamuran BEDİR XAN
- Kürter ve Kürdistan / Th. BOIS, D.N. MACKENZIE, V. MINORSKY
- Ferheng, Zazaki-Turki, Tirkî-Zazaki / Turan ERDEM
- I. Dünya Savaşında Kürdistan / Kemal Mazhar AHMED
- Mem û Zîn'de Kürt Milliyetçiliği / Ferhad ŞAKELİ
- Video Gelin / Mahmut BAKSI
- Harabeler / VOLNEY
- Paradigmanın İflassı / Fikret BAŞKAYA
- Aryan Mitolojisi / Sıraç BİLGİN
- Gathalar / Sıraç BİLGİN

1998

- Cinsel Şiddet - Gelecek Umudu Kalmadı / Hollanda Kadın Sığınmacılar Komisyonu
- Avrupa'daki Göçmen İşçilerin ve Çocuklarının Sorunları / Prof. Dr. Ali ARAYICI
- Kürdistan'ın Kısa Tarihi / Ekrem CEMİL PAŞA
- Konuşma Kılavuzu - İngilizce-Kürtçe / Doz Yayınları
- Konuşma Kılavuzu - Türkçe-Kürtçe / Doz Yayınları
- Cep Sözlüğü-Ferhenga Berikê - Türkçe-Kürtçe-Kurdî-Tirkî / Doz Yayınları
- Kürtler Arasında Doğal Yaşam / Major Frederick MILLINGEN
- Stranên Kurdî- Kürtçe Şarkılar / Doz Yayınları
- Albay Noel'in Kürdistan Günlüğü / Albay NOEL
- Çirokên Kurdî / Feqi Hüseyin SAĞNIÇ
- Elfabeya Kurdî Bingeheñ Kurdmançî / Celadet Ali BEDİR XAN

Pelîn

Kovara edebî - hejmar: 2 - bihar 1999
Baha: 1.500.000 - TL.

Ibrahîm Seydo
Kamûran Bedirxan
Lal Laleş
Celadet Bedirxan
Arjen Arî
Mustafa Aydogan
Melayê Cizîrî
Mehmed Uzun
Mehmet Sanrı
Ahmet Erhan
Rênas Jiyan
Emîn Bozan
Maykil Çayit
Rojîn Tîbyatî
E. Mîran Janbar
Ş. Bekirê Soreklî
Barana Beravî
Charles Baudelaire
Zerdeşt Nînowa
Suut Kiliç
Cîwanê Abdal
Ahmet Telli
Remezan Alan
Serkeft Botan
Yaqûp Tilermeni

2. Saye Çektir!